

The Project Gutenberg eBook of Kadotuksen kansa: Kuvaus Lontoon East Endistä, by Jack London

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kadotuksen kansa: Kuvaus Lontoon East Endistä

Author: Jack London

Translator: Kaapo Murros

Release date: February 5, 2015 [EBook #48172]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KADOTUKSEN KANSA: KUVAUS LONTOON EAST
ENDISTÄ ***

E-text prepared by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

KADOTUKSEN KANSA

Kuvaus Lontoon East Endistä

Kirj.

JACK LONDON

Suomentanut Kaapo Murros

Otava, Helsinki, 1922.

SISÄLLYS:

Englantilaisen kustantajan huomautus.

Esipuhe.

I. Alas.

II. Reilu Johnny.

III. Asuntoni ja vähän muutakin.

IV. Muuan Kadotuksen-kuilun mies.

V. Laidalla.

VI. Paistinpannu-kuja ja silmäys Kadotuksenkuiluun.

VII. Viktoria-ristin mies.

VIII. Ajuri ja kirvesmies.

- IX. Piikkilä.
- X. Lipun kannossa.
- XI. Pihti.
- XII. Kruunauspäivä.
- XIII. Dan Cullen, tokkamies.
- XIV. Humala ja humalanpoimijat.
- XV. Meren nainen.
- XVI. Omaisuus ja ihminen.
- XVII. Kykenemättömyys.
- XVIII. Palkat.
- XIX. Getto.
- XX. Kahvilat ja "Köyhän miehen hotellit".
- XXI. Elämän epävarmuus.
- XXII. Itsemurhat.
- XXIII. Lapset.
- XXIV. Öinen näky.
- XXV. Nälkävalitus.
- XXVI. Juoppous, kohtuullisuus ja säästäväisyys.
- XXVII. Asiain hoitaminen.

ENGLANTILAISEN KUSTANTAJAN HUOMAUTUS.

T.P.'s Weekly-lehden marraskuun 14:n päivän numerossa 1902 oli seuraava uutinen:

"Jack London Lontoossa. — Herra Jack London on varmasti elähdyttävä ilmestys. Hänen kaksi teostaan Klondyken elämästä — 'Hänen isäinsä Jumala' ja 'Suden pentu' — on herättänyt huomiota ehkäpä enemmän kuin kenenkään uuden kirjailijan pikku kertomukset sen jälkeen kuin Kipling antoi maailmalle 'Soturikolmikon' ja 'Yksinkertaisia tarinoita kukkuloilla'. Hän on vain kuudenkolmattavuotias, mutta on ansainnut toimeentulonsa kuudentoista vanhasta asti — valaanpyytäjäläivan mastossa, kulkurina tai päiväläisenä ja Klondyken kultakentillä. Kun hänen Lontoon-kustantajansa julkaisivat hänen ensimmäisen kirjansa Englannissa, he kehoittivat häntä kirjeissään tulemaan Eurooppaan ja katselemaan hiukan vanhaa maailmaa, varsinkin Lontoon Itäpäättä, sillä sieltä hän heidän arvelunsa mukaan löytäisi loppumattomasti sellaisia aineksia, joita hän osaisi käyttää. Tämä tapahtui viime keväänä. Hän kirjoitti kotoaan Kaliforniasta, sanoen toivovansa, että voisi tulla — joskus.

"Noin viisi viikkoa sitten hän astui kustantajan konttoriin. Siellä oltiin riemastuneita hänet nähtäessä ja kysyttiin, milloin hän oli saapunut Englantiin. — 'Noin kaksi kuukautta sitten', oli vastaus. — 'Mutta missä olette ollut koko tämän ajan?' — 'Itäpäässä, tokkain seutuvilla. Tämä on ensimmäinen vierailuni Lontoossa.' — Ja se oli totta. Hän saapui Lontooseen kääntymättä kenenkään muun kuin Amerikan konsulin puoleen, meni suoraan vanhain vaatteiden kauppaan, sonnustautui viheliäiseen vanhaan pukuun ja hävisi suoraa päätä jonnekin 'tokkain seutuville' ollen kadoksissa kaksi kuukautta."

Tämä merkillisen häviämisen tuloksena on tämä kirja "Kadotuksen kansa". Pelättävissä on, että monet englantilaiset eivät pidä siitä, mitä herra London on kirjoittanut. Mutta onko herra London väärässä?

Hän ei ole vihamielinen arvostelija. Toisin sanoen hän ei ole niitä amerikkalaisia, jotka aina kantavat kaunaa Englantia ja englantilaisia vastaan. Päinvastoin hänen pikku kertomuksistaan ("Hänen isäinsä Jumala" ja "Suden pentu") voidaan merkitä lukemattomia kohtia todistukseksi siitä, että hän suuresti ihailee tyypillistä englantilaista luonnetta ja on suuresti kiintynyt kaikkeen, mikä liittyy Englannin nimeen. Hän on kirjoittanut Lontoon Itäpäästä, samoin kuin hän kirjoitti Klondykesta, pannen asiat paperille siinä valossa kuin on ne nähnyt. Tässä kirjassa näemme kuvan Lontoon köyhien elämästä sellaisena kuin se kuva on painunut miehen mieleen — eikä minkään tavallisen miehen mieleen — joka on tullut 7000 mailin päästä sitä vakavasti ja tasapuolisesti tutkimaan. Onko hänen käsityksensä väärä? Jos on, niin missä kohdin se erehtyy? Ja jos se on oikea, niin — mitä silloin?

ESIPUHE.

Tässä teoksessa kerrotut kokemukseni ovat peräisin kesältä 1902. Laskeuduin Lontoon kellarimaailmaan mielessäni aatos, jota parhaiten voinen verrata urkkijan aikeisiin. Valmistauduin uskomaan vain omien silmiäni todistusta, tyytymättä sellaisten luuloihin, jotka eivät olleet sitä nähneet, tai sellaisten sanoihin, jotka olivat sen nähneet ja siellä ennen käyneet. Mukaani otin erään yksinkertaisen mittapuun, jolla tunnustella kellarimaailman elämää: mikä edisti elämää, aineellista ja henkistä terveyttä, se oli hyvää; mikä taas tukahdutti ja vahingoitti elämää, kääpiöi ja kuristi sitä, se oli pahaa.

Lukija saa pian selvästi havaita, että näin paljon sellaista, mikä oli pahaa. Eikä kuitenkaan saa unohtaa, että sitä aikaa, josta kirjoitan, pidettiin Englannissa "hyvänä aikana". Se nälänhätä ja asuntopula, minkä tapasin, oli alituista kurjuuden tilaa, mikä ei milloinkaan, ei rikkaimpina runsauskausinakaan muuksi muutu.

Nyt puheenaolevaa kesää seurasi ankara talvi. Suuret työttömäin laumat muodostivat kulkueita, kymmeniäkin samaan aikaan, ja marssivat joka päivä Lontoon katuja kerjäten leipää. Herra Justin Mc Carthy kirjoitti tammikuussa 1903 New Yorkin *Independent*-lehden seuraavan keskitetyn kuvauksen asemasta:

"Työhuoneissa ei ole enää jalanleveyttäkään nälistyneille laumoille, jotka yötä päivää anovat niiden ovilla ruokaa ja suojaa. Kaikki hyväntekeväisyyslaitokset ovat kuluttaneet loppuun varansa, koettaessaan kerätä muonavarastoja Lontoon katujen ja kujien varsilla olevien ullakkokomeroitten ja kellareitten nälkäänäkeville asukkaille. Pelastusarmeijan Lontoon eri puolilla olevia majoja piirittävät iltaisin työttömäin ja nälkäisten joukot, joille ei riitä suojaa eikä ravintoa."

On väitetty, että esittämäni arvostelu Englannin oloista on liian pessimistinen. Voin puolustuksekseni väittää, että olen optimisteista optimistisin. Mutta mittaan ihmiskuntaa yksilöittäin enkä poliittisten ryhmittelyjen perusteella. Yhteiskunta kasvaa, mutta poliittiset koneistot murenevät ja muuttuvat romuksi. Englantilaisilla on nähdäkseni suuri ja valoisa tulevaisuus, mikäli katsotaan miehen ja naisen kuntoa, terveyttä ja onnea. Mutta siitä poliittisesta koneistosta, joka tätä nykyä kunnottomasti hoitelee heidän asioitaan, en suurelta osalta näe muuta jäljellä tulevaisuudessa kuin kasan romua.

Jack London.

Piedmont, Kalifornia.

I.

ALAS.

"Mutta ette voi sitä tehdä, se on varma", sanoivat ystävät, joilta pyysin neuvoja, kun aioin painua Lontoon Itäpäähän sokkeloihin. "Parasta teidän olisi pyytää poliisi oppaaksenne", he lisäsivät paremmin ajateltuaan ja yrittäen tunnontarkasti tajuta moisen hullun miehen mielentilan kulkua, joka oli saapunut heidän luokseen ja jonka suosituskirjat olivat paremmassa kunnossa kuin järki.

"Mutta tahdon pysyä aivan erilläni poliisista", väitin vastaan. "Haluan vain laskeutua Itäpäähän ja tutustua siihen omin voimin. Haluan tietää, miten ihmiset siellä asuvat ja miksi he asuvat siellä sekä mitä varten he elävät. Lyhyesti: aion itse lähteä sinne asumaan."

"Ette suinkaan aikone *asua* siellä", sanoi jokainen, ilmeinen vastalause kasvoillaan. "Siellähän sanotaan olevan paikkoja, joissa ihmiselämä ei ole penninkään arvoinen."

"Juuri ne paikat haluan nähdä", keskeytin.

"Mutta sitäpä ette voi, se on varma", oli peruuttamaton vastaus.

"Sitä kuullakseni en ole tullut luoksenne", vastasin jyrkästi, hiukan ärtyneenä heidän käsityskykynsä vajavaisuudesta. "Olen täällä vieras ja haluaisin kuulla teiltä, mitä tiedätte Itäpästä, päästäkseni jotenkin alkuun."

"Mutta mehän emme tiedä mitään Itäpäästä. Se on tuolla jossakin." Ja he viittasivat käsillensä epämääräisesti siihen suuntaan, josta joskus harvoin näki auringon nousevan.

"Sitten lähden Cookien luo", ilmaisin heille.

"Tehkää se", sanoivat he helpottuneina. "Cookit varmaankin tietävät."

Mutta O'Cook, Thomas O'Cook & Poika, asiantuntijat ja matkailutoimitsijat, koko maailman elävät tienviitat ja ensi-avun antajat eksyville matkustajille — he osasivat epäröimättä, helposti ja nopeasti lähettää minut pimeimpään Afrikkaan taikka keski-Tibetiin, mutta Lontoon Itäpäähän, vain kivenheiton päähän Ludgaten torilta, sinne he eivät tunteneet tietä.

"Se ei käy päinsä", sanoi teitten ja kulkureittien elävä tietokalenteri Cookin Cheapsiden-toimistossa. "Se on niin — hm — niin tavatonta."

"Neuvotelkaa poliisin kanssa", päätti hän tietäväisenä, kun pidin pääni. "Me emme ole tottuneet ohjaamaan matkustajia Itäpäähän; me emme saa milloinkaan tilauksia siihen suuntaan emmekä tiedä hitustakaan koko paikasta."

"No samantekevä", keskeytin hänet, pelastuakseni hänen kielteisen sanaryöppynsä tohinasta, joka oli lakaista minut ulos koko toimistosta. "Mutta jotakin te voitte tehdä hyväkseni. Tahdon ilmoittaa teille, mitä aion tehdä, niin että selkkauksien sattuessa voitte todistaa, kuka olen."

"Ahaa, kyllä ymmärrän; jos teidät murhattaisiin, niin meidän pitäisi osata tuntea ruumiinne."

Hän sanoi sen niin hilpeästi ja kylmäverisesti, että heti olin näkevinäni kankean ja silvotun ruumiini lojuvan tahmealla laatalla, johon tihkuilee lakkaamatta kylmää vettä, ja hänet olin näkevinäni kumartuneena ylitseni, murheellisenä ja kärsivällisesti selitellen sitä sen mielettömän amerikkalaisen ruumiiksi, joka oli tahtonut nähdä Itäpään.

"Ei, ei", vastasin, "ainoastaan todistaa, kuka olen, jos sattuisin sekaantumaan 'pollarien' verkkoihin". Tämän lopun sanoin hiukan ylpeästi, sillä olin sangen perehtynyt katukielen muotoihin.

"Se on salapoliisin asioita", sanoi hän. — "Sehän on niin tavatonta, ymmärrättehän", lisäsi hän kuin anteeksi pyytäen.

Salapoliisipäällikkö kakisteli kurkkuaan ja änkytteli: "Meidän periaattemme on", selitti hän, "ettemme anna mitään tietoa asiakkaistamme".

"Mutta tässä tapauksessahan", intin, "asiakas itse pyytää teitä antamaan tietoja hänestä itsestään".

Taas hän kakisteli ja änkytteli.

"Tietystikin ymmärrän", ehätin huomauttamaan, "että tämä on tavallisuudesta poikkeavaa, mutta..."

"Aioin juuri huomauttaa", jatkoi hän vakavasti, "että tämä on niin tavatonta, etten luule voivamme tehdä mitään asiassa".

Ennen lähtöäni sain kuitenkin erään Itäpäässä asuvan salapoliisin osoitteen ja läksin Amerikan pääkonsulin luo. Ja siellä vihdoinkin tapasin miehen, jonka kanssa pääsin tolkkulle. Siellä ei kakisteltu eikä änkytelyä, ei rypistetty kulmakarvoja, ei epäilyä eikä hämmästelyä. Hetkessä esitin itseni ja asiani, jonka hän hyväksyi aivan luonnollisena. Seuraavan minuutin kuluessa hän tiedusti ikäni, pituuteni, painoni ja tarkasti yleensä koko olemukseni. Ja kolmantena minuuttina pudistaessamme toistemme käsiä hyvästiksi hän sanoi: "Hyvä on, Jack. Kyllä muistan teidät ja pidän silmällä jälkiänne."

Huoahdin helpotuksesta. Poltettuani laivat takanani olin nyt valmis painumaan siihen ihmiserämaahan, josta kukaan ei tuntunut mitään tietävän. Mutta heti sain uuden vastuksen ajuristani, joka harmaine poskiviuhkoineen oli ylen ylhäis-säätyinen henkilö ja joka useita tunteja oli järkkymättömän tasamielisenä ajanut minua ympäri Cityä.

"Ajakaa minut Itäpäähän", määräsin istuessani paikalleni.

"Minne, herra?" kysyi hän selvästi ällistyneenä.

"Itäpäähän, minne tahansa. Antakaa mennä."

Vaunut kulkivat umpimähkään muutaman minuutin ajan, sitten ne äkkiä pysähtyivät. Läppä pääni yläpuolella aukeni, ja ajuri tirkisti siitä neuvottomana minua kohti.

"Mihinkäs paikkaan", sanoi hän, "te oikeastaan pyritte?"

"Itäpäähän", toistin. "En minnekään erityisesti. Ajakaa vain sinne, minne tahansa."

"Mutta mihin numeroon, herra?"

"Kuulkaapas nyt", ärjäisin hänelle. "Ajakaa minut Itäpäähän ja heti paikalla."

Selvää oli, ettei hän ymmärtänyt, mutta veti kuitenkin päänsä pois ja hoputti mutisten hevosensa liikkeelle.

Ei missään Lontoon kaduilla voi päästä näkemästä surkeata köyhyyttä, sillä viiden minuutin kävelyllä melkeinpä missä tahansa tapaa takakujakorttelin, mutta ne tienoot, jonne vaununi nyt tunkeutuivat, olivat loppumatonta takakujaa. Kadut olivat täynnä uutta ja erilaista ihmisrotua, lyhytkasvuista ja ulkomuodoltaan vaivaista ja kuin oluella valeltua. Vierimme eteenpäin maileittain ohi tiilirakennusten ja lian, ja joka poikkikadulta ja kujalta vilahti silmiin pitkiä tiilitalojen ja kurjuuden lonkeroita. Siellä täällä hoiperteli humalainen, mies tai nainen, ja ilma oli täynnä toraa ja rähinää. Torilla vanhuuttaan horjuvat miehet ja naiset etsivät lokaan heitetyistä tunkiokasoista mädäntyneitä perunoita, herneitä ja kasviksia, kun taas pienet lapset parveilivat kuin karpäset pahentuneitten hedelmien ympärillä, työntäen käsivartensa olkapäihin asti vetelään siivottomuuteen ja onkien sieltä puolipilaantuneita paloja, jotka he paikalla hotkaisivat suuhunsa.

Ajeluni aikana en tavannut ainoatakaan ajopeliä, ja minun vaununi olivat kuin ilmestys toisesta ja paremmasta maailmasta, päättäen lasten juoksusta perässämme ja sivuillamme. Ja niin pitkälle kuin näkyi oli vain tukevaa tiiliseinää, lokaista katukivytystä ja räyhäviä kulkijoita; ja ensimmäisen kerran eläessäni minua peloitti väkijoukon katseleminen. Se oli kuin pelkoa merta kohtaan; ja ne viheliäiset laumat, katu kadulta, tuntuivat äärettömän ja pahanhajuisen meren aalloilta, jotka nuoleksivat minua ja uhkasivat vyöryä ylitseni ja upottaa minut.

"Stepney, herra. Stepneyn asema", ilmaisi ajuri ylhäältä.

Katselin ympärilleni. Se oli todellakin rautatieasema, ja hän oli epätoivoissaan ajanut sinne, ainoaan tuttuun paikkaan, mistä koskaan oli kuullut puhuttavan tässä erämaassa.

"Entä sitten?" vastasin.

Hän tuijotti minuun älyttömänä, pudisti päätään ja näytti kovin onnettomalta. "Minä olen täällä vallan vieras", onnistui hänen äännähtää. "Ja ellette pyri Stepneyn asemalle, en piru vieköön ymmärrä, minne haluatte."

"Sanon teille, mitä haluan", vastasin. "Ajakaa eteenpäin ja pitäkää silmänne auki, kunnes tapaatte puodin, jossa myydään vanhoja vaatteita. Kun näette sellaisen putkan, ajakaa yhä edelleen lähimmän kulman taakse ja laskekaa minut kadulle."

Saatoin nähdä, että hän alkoi pelätä kyytipalkkansa takia, mutta vähän myöhemmin hän tiukensi ohjia ja ilmoitti minulle, että vanhojen vaatteiden kauppa oli lyhyen matkan päästä takana.

"Ettekö jo maksaisi?" pyysi hän. "Se olisi seitsemän ja puoli."

"Johan nyt", naurahdin, "sitten en enää näkisi teistä jälkeäkään".

"Herra paratkoon", vastasi hän, "mutta ellette te maksa nyt, niin minä en teistä löydä jälkeäkään."

Mutta rääsyinen katselijajoukko oli jo kerääntynyt vaunujen ympärille, ja minä naurahdin jälleen ja kävelin vanhojen vaatteiden kauppaan.

Siellä oli vaikeinta saada puotimies ymmärtämään, että minä vakaasti ja toden teolla halusin vanhoja vaatteita. Mutta yritettyään monet kerrat tuloksettomasti tyrkyttää minulle uusia ja mahdottomia takkejaan ja housujaan hän alkoi kantaa näkyville läjittäin vanhoja, iskien tavan takaa salaperäisesti silmää ja lasketellen hämäriä viittauksia. Tämän hän teki siinä ilmeisessä tarkoituksessa, että minä ymmärtäisin hänen arvanneen, minkä tuulen puhaltamia minä olin, saadakseen ilmitulon uhalla minut maksamaan nykkyhintoja ostoksistani. Sekavapaperinen mies tai meren takaa tullut suurroisto, sellaiseksi hän minut arvioi — kummassakin tapauksessa henkilö, jolla oli syytä väistää poliisia.

Mutta minä väittelin hänen kanssaan hinnan ja arvon huimaavasta erotuksesta, kunnes sain hänen käsityksensä täysin ojennetuksi ja hän valmistautui ankaraan kaupanhierontaan ankaran ostajan kanssa. Lopulta minä valitsin vahvat, vaikka melkoisen kuluneet housut, nukkavierun takin, jossa yksi nappi toki oli jäljellä, kenkäparin, jotka selvästi olivat olleet mukana hiilen luonnissa, ohuen nahkavyön ja ylen likaisen kankaisen lakin. Alusvaatteeni ja sukkani olivat kuitenkin uudet ja lämpimät, mutta sen laatuiset, että kuka Amerikan kulkuri tahansa onnen hylkimänäkin olisi tavallisissa olosuhteissa saattanut sellaiset hankkia.

"Kylläpä olet kiva mies", sanoi hän avomielisesti ihaillessaan, ojentaessani hänelle ne kymmenen shillinkiä, jotka lopuksi olimme sopineet vaatteiston hinnaksi. "Olet sinä piru vie ennenkin kuleksinut näitä katuja. Nuo housut maksaisivat joka paikassa viisi tolppaa, ja lossari maksaisi kengistä kyllä kaksi ja puoli, puhumattakaan takista ja lakista ja uudesta paidasta ja muista parseleista."

"Paljonko maksat niistä?" kysäisin äkkiä. "Minä maksoin sinulle kymmenen tolppaa koko kääröstä, mutta myyn sen takaisin heti paikalla kahdeksasta. Siinä on, maksa pois."

Mutta hän pudisti irvistäen päätään, ja vaikka olinkin tehnyt hyvän kaupan, huomasin mielikarvaudekseni, että hän oli tehnyt vieläkin paremman.

Tapasin ajurini ja poliisin päät yhdessä, mutta viimeksimainittu, tarkasteltuaan minua terävästi ja erityisesti silmäiltyään epäluuloisesti kääriä kainalossani, kääntyi pois ja jätti ajurin kiukuttelemaan yksikseen. Eikä tämä tahtonut hievahtaa askeltakaan, ennenkuin olin maksanut hänelle hänen vaatimansa seitsemän shillinkiä kuusi penceä. Mutta sen jälkeen hän oli valmis ajamaan minut vaikka maailman ääriin, pyydellen nöyrästi anteeksi itsepäisyyttään ja selitellen, että Lontoon kaupungissa sattuu tapaamaan jos jonkinlaisia kyydittäviä.

Mutta hänen tarvitsi ajaa minut vain Highbury Valeen Pohjois-Lontoossa, missä matkatavarani minua odottivat. Siellä riisuin seuraavana päivänä kenkäni (en suinkaan kaipaamatta niiden keveyttä ja mukavuutta) ja pehmeän harmaan matkapukuni sekä yleensä kaikki vaatteeni ja aloin verhota ruumistani toisten, minulle tuiki tuntemattomien miesten vaatteilla, miesten, joiden todella oli täytynyt olla onnettomia, koska olivat saaneet kaupata sellaiset ryysyt aivan sääliä hinoista niiden kauppiaille.

Aluspaitani sisäpuolelle kainalokuoppaan neuloin kultapunnan (pahan päivän varalle varmasti varsin vaatimaton määrä), ja aluspaitani sisäpuolelle työnnyin itsekini. Ja sitten istuin noitumaan hyviä ja lihavia vuosiani, jotka olivat saaneet ihoni pehmeäksi ja kohottaneet hermot aivan ihon pinnalle; sillä paita oli karkea ja rosainen kuin jouhista kudottu, ja olenpa varma siitä, että ankarinkaan lihansakiduttaja ei ole kärsinyt enempää kuin minä seuraavina neljänäkolmatta tuntina.

Pukuni muut osat oli verraten helppo vetää ylleni, vaikka kengät tekivätkin aika tenän. Ne olivat jäykät ja kovat kuin puusta tehdyt, ja vasta pitkän aikaa muokattuani päällisiä nyrkeilläni sain jalkani sopimaan niihin. Sitten, taskussani muutama shillinki, veitsi ja nenäliina sekä hiukan ruskeata paperia ja kimpale tupakkaa, marssin alas rappusia ja heitin hyvästit pahaennusteleville ystäville. Mennessäni ovesta "apumuija", säädyllinen keski-ikäinen vaimo, ei voinut vastustaa irvistystä, joka värähdytti hänen huuliansa ja erotti ne toisistaan, kunnes kurkku, vaistomaisesta myötämielisyydestä, laski niitä eriskummaisiksi eläimellisiä ääniä, joita me tavallisesti sanomme "nauruksi".

Tuskin olin päässyt kadulle, kun jo sain tuta, minkä muutoksen vaatteet olivat tehneet olemukseeni. Kaikki huomaavaisuus oli kadonnut alemman kansan käytöksestä, kun tulin sen kanssa kosketuksiin. Äkkiä, silmänräpäyksessä niin sanoakseni, olin tullut yhdeksi heistä. Nukkavieru takkini, jonka hihat olivat melkein puhki kyynärpäistä, oli luokkani merkinä ja tunnustähtenä, ja se oli heidänkin luokkansa. Se teki minut samanrotuiseksi, ja sen nöyristelevän ja liian kunnioittavan kohtelun sijasta, jota tähän asti olin nauttinut, sain kokea olevani samanarvoinen toveri. Risahousuinen ja likahuivinen mies ei sanonut minua enää "herraksi" eikä "korkea-arvoisuudeksi". Nyt olin "toveri" — ja se onkin soma ja herttainen sana, joka vaikuttaa hivelevästi, siinä on lämpöä ja iloa, jota noissa toisissa sanoissa ei ole. "Korkea-arvoisuus". Se maistuu herruudelta ja vallalta ja korkealta virallisuudelta — se on juurella-olijan veroa latvassa-istuvalla, lausuttu toivossa, että tämä hiukan helpottaisi ja keventäisi toisen kuormaa, mikä on vain almun anelemisen toinen muoto.

Tämä tuo mieleeni näissä ryysyissä ja repaleissa kokemani ilon, jota ei ole suotu tavalliselle amerikkalaiselle ulkomailla. Tavallinen yhdysvaltalainen Euroopan-matkustaja, joka ei ole lainkaan Kroisos, huomaa äkkiä painuvansa itsetietoisensa itaruuden tilaan, kun nöyristeleväin rosvojen laumat hiipivät hänen kintereillään päivän noususta sen laskuun asti ja tyhjentävät hänen lompakkonsa tavalla, joka saisi koronkiskurinkin punastumaan.

Ryysyissäni ja repaleissani pelastuin juomaraharutosta ja minua kohdeltiin vertaisena. Vieläpä, ennenkuin päivä oli lopussa, olin päässyt niin pitkälle, että sanoin ylen kiitollisena "Kiitos, herra" erälle herrasmiehelle, jonka hevosta pitelin ja joka painoi pennyn innokkaaseen kouraan.

Toisiakin muutoksia havaitsin tapahtuneen olosuhteissani uuden pukuni johdosta. Pyrkiessäni vilkasliikkeisten katujen yli huomasin, että minun täytyi erikoisen tarkasti varoa ajopelejä, ja kouraantuntuvalta tavalla tunsin, että henkeni oli halventunut suoraan verrannollisesti vaatteitteni kanssa. Kysyessäni ennen tietä poliisilta sain tavallisesti vastauksen: "Omnibusko vai vaunut, herra?" Mutta nyt tuli kysymys: "Jalanko vai ajaen?" Rautatieasemillakin minulle työnnettiin nyt kolmannen luokan pilette luonnostaan lankeavana.

Mutta kaikesta sain täyden korvauksen. Ensimmäisen kerran tapasin Englannin alemmat luokat välittömästi ja opin tietämään, millaisia ne ovat. Kun vetelehtijät ja työmiehet kadunkulmissa ja kapakoissa keskustelivat, kanssani, he puhuivat kuin ainakin mies toiselle ja puhuivat niin luonnollisesti kuin ihmisten pitäisi puhua, tahtomatta ollenkaan päästä selville, mitä tai millä tavalla minä halusin heidän puhuvan.

Ja kun vihdoinkin läksin Itäpäähän, huomasin ilokseni, että joukkojen-kammo ei enää kiusannut minua. Olin muuttunut osaksi niistä. Ääretön ja pahanhajuinen meri oli lyönyt laineensa ylitseni, tai minä olin pehmeästi laskeutunut siihen, eikä siinä ollut mitään pelottavaa — lukuunottamatta ihopaitaani.

II.

REILU JOHNNY.

En ilmoita teille Reilun Johnnyn osoitetta. Riittääköön, kun sanon, että hän asuu Itäpään kunnioitettavimman kadun varrella — kadun, jota Amerikassa pidettäisiin peräti kurjana, mutta joka Itä-Lontoon erämaassa on todellinen keidas. Sitä ympäröivät joka puolelta yhteenahautuneet likatunkiot ja kadut, joilla vilisee nuorta, vastenmielistä ja likaista ihmisrotua; mutta sen omilla käytävillä on verraten niukalti lapsia, joilla ei ole muuta leikkipaikkaa, ja sillä on jonkinlainen autiuden leima, niin harvat ihmiset siellä liikuskelevat.

Jokainen talo tällä kadulla, niinkuin muidenkin katujen varsilla, on naapuritalon välitöntä jatkoa. Jokaiseen taloon on vain yksi sisäänkäytävä, etupuolen ovi, ja jokainen talo on noin kahdeksantoista jalan levyinen, ja niihin kuuluu lisäksi tiiliseinäin rajoittama takapiha, mistä, ellei sada, saattaa katsella savenkarvaista taivasta. Mutta muistaa tulee, että nyt onkin puheena Itäpään äveriäs maailma. Muutamat tämän kadun ihmiset ovat niinkin varakkaita, että pystyvät kustantamaan itselleen "piian". Reilulla Johnnylläkin on sellainen, sen tiedän hyvin, sillä hänen piikansa oli ensimmäinen tuttavani tässä maailman erikoiskolkassa.

Tulin Reilun Johnnyn taloon ja ovelle tuli piika. Huomattava on, että hänen elämäntasonsa oli surkuteltava ja halveksittu, mutta säälien ja halveksien hän siitä huolimatta katseli minua. Hän osoitti selvästi haluavansa keskustelumme jäävän lyhyeksi. Päivä oli sunnuntai, eikä Reilu Johnny ollut kotona, ja sen piti riittää. Mutta minä vitkastelin ja epäilin, tokko se oikein riitti, kunnes Reilun Johnnyn rouva viehättyi tulemaan ovelle, missä hän, ennenkuin kohdisti huomionsa minuun, riiteli tytölle siitä, ettei tämä ollut sulkenut ovea.

Ei, herra ei ollut kotona, eikä hän liioin laskenut sunnuntaisin ketään puheilleen. Olipa se peräti ikävää, minä sanoin. Olinko työn haussa? En, aivan päinvastoin; olin tullut Reilun Johnnyn luokse asioissa, joista saattoi olla hänelle hyötyä.

Asiain käsittelyssä tapahtui heti muutos. Puheenaoleva herrasmies oli kirkossa, mutta tulisi kotiin tunnin kuluttua taikka niillä main, jolloin hänet epäilemättä saattoi tavata.

Tahtoisinko ystävällisesti astua sisälle? — ei, sitä rouva ei kehoittanut minua tekemään, vaikka minä ongiskelin tätä kutsua, ilmoittamalla, että aioin mennä lähimmässä kulmassa olevaan kapakkaan. Ja alas kadulle meninkin, mutta, kirkkoaika kun oli, "pöksä" oli suljettu. Oli kurja tihusade, ja paremman puutteessa istuin lähimmille portaille odottamaan.

Ja sinne portaille piika tuli sängen happamana ja ymmällä minulle ilmoittamaan, että rouva salli minun palata odottamaan keittiössä.

"Niin monet käyvät täällä työn haussa", selitti rouva anteeksipyyntöksi. "Niin että toivon, ettette loukkaantunut puheestani."

"En ollenkaan, en ollenkaan", vastasin ylväimmällä tavallani, esiintyäkseni edes kerran ryysyjen arvon mukaisesti. "Kyllä hyvin ymmärrän asian, vakuutan teille. Työnhakijat kiusaavat teidät arvatenkin melkein kuoliaaksi."

"Niin ne tekevät", vastasi hän, tehden paljon puhuvan ja ymmärrettävän eleen; ja sitten hän vei minut — ei keittiöön — vaan ruokailuhuoneeseen, suosionosoitus, minkä arvelin saaneeni ylvään käytökseni palkkioksi.

Tämä ruokailuhuone, joka oli samalla tasolla kuin keittiökin, oli noin neljä jalkaa maan pinnan alapuolella ja niin pimeä (oli keskipäivä), että minulla täytyi hetkinen totuttaa silmiäni näkemään siinä synkeydessä. Likaista valoa kihoili yhdestä akkunasta, jonka ylälaita oli katukäytävän tasalla, ja tässä valossa havaitsin vähitellen voivani lukea sanomalehteä.

Ja nyt, odottaessani Reilun Johnnyn tuloa, haluan selittää tarkoitukseni. Asuessani, syödessäni ja nukkuessani Itäpään kansan parissa aikomukseni oli hankkia itselleni hätäsatama, joka ei olisi kovin kaukana ja jonne voisin pistäytyä silloin tällöin päästäkseni varmuuteen siitä, että kunnollisia vaatteita ja puhtautta vielä oli maailmassa. Sellaiseen satamaan saisin myös postini, siellä voisin kirjoittaa muistiinpanoni ja sieltä saattaisin joskus karata pukua muutettuani sivistysmaailmaan.

Mutta tässä hommassa oli vaikeutensa. Asuntoon, jossa omaisuuteni olisi turvassa, kuuluisi myös emäntä, joka varmasti olisi taipuvainen epäilemään kaksoiselämää viettävää herrasmiestä; ja sellainen emäntä taas, joka ei vaivaisi päätään vieraansa kaksoiselämän takia, merkitsisi asuntoa, jossa omaisuus olisi epävarmassa tallessa. Tätä vaikeutta välttääkseni olin tullut Reilun Johnnyn luokse. Salapoliisissa, joka kolmisenkymmentä vuotta yhtä mittaa oli ollut palveluksessa Itäpäässä ja joka kaikkialla tunnettiin erään oikeudessa tuomitun rikosvangin hänelle antamalla nimellä, hänessä täytyi olla miestä osoittamaan minulle rehellinen emäntä, jonka rauha ei häiriytyisi merkillisistä vaelluksistani.

Hänen kaksi tytärtään ennättivät ennen häntä kirkosta kotiin, ja sieviä tyttöjä he olivatkin pyhäpuvuissaan, mutta heidän sievyytensä oli sitä erityisen hentoa ja arkaa laatua, mikä on ominaista köyhälistön tyttärissä ja mikä ei ole muuta kuin lupaavaa alkua eikä kestä kauemmin kuin päivän ruskotus taivaalla.

He tarkastivat minua suorasukaisen uteliaina, aivan kuin olisin ollut jonkinlainen outo eläin, eivätkä senjälkeen odotusaikani loppuun asti olleet minua näkevinänsäkään. Vihdoin Reilu Johnny itsekin saapui ja minut kutsuttiin toiseen kerrokseen hänen puheilleen.

"Puhukaa lujalla äänellä", keskeytti hän minut heti aloittaessani.
"Olen pahoin vilustunut enkä kuule oikein hyvin."

Oi vanhan Sleuthin ja Sherlock Holmesin haamut! Arvailin, missähän oli piilossa se apulainen, jonka tehtävänä oli merkitä muistiin kaikki ne tiedot, mitkä kovalla äänellä annoin. Enkä vielä tähän päivään mennessä, vaikka olen niin paljon seurustellut Reilun Johnnyn kanssa ja tätä tapausta aprikoinut, ole päässyt täysin selville, oliko hän todella; kylmettynyt vai oliko hänellä apulainen toisessa huoneessa. Mutta yhden seikan tiedän: vaikka ilmoitin Reilulle Johnnyle kaikki itseäni ja aikeitani koskevat asianhaarat, hän siirsi päätöksensä seuraavaan päivään, jolloin saavuin hänen kadullensa tavallisissa vaatteissani ja vaunuilla ajaen. Silloin hänen! tervehdyksensä oli kohtelias ja pääsin alakertaan ruokailuhuoneeseen juomaan teetä yhdessä perheen; kanssa.

"Me olemme yksinkertaista väkeä", sanoi hän, "emme elä lihavia päiviä, ja teidän täytyy tyytyä meihin sellaisina kuin kaikessa yksinkertaisuudessamme olemme."

Tytöt punastelivat ja hämmästelivät minua tervehtiessään, mutta hän ei yhtään heidän tilaansa helpottanut.

"Haha!" nauraa hörötti hän sydämellisesti, läjäyttäen kämmenensä pöytään, niin että astiat helisivät.
"Tytöt luulivat eilen teidän tulleen leipäpalaa kerjäämään. Hahaha, hohoho!"

Tätä tytöt närkästyneinä kiistivät valheeksi, silmät maahan luotuina ja posket syyllisen punaisina, aivan kuin oikean hienouden välttämätön tunnusmerkki olisi kyky erottaa ryysyistään mies, jonka ei tarvitse ryysyissä käydä.

Ja niinpä minun syödessäni leipää ja hilloa jatkui, ristikkäinen leikinlasku, tytärten pitäessä solvauksena minua kohtaan sitä, että minua oli voitu epäillä kerjäläiseksi, ja isän katsoessa sitä oveluuteni suurimmaksi ylistykseksi, että olin voinut herättää sellaisen epäilyksen. Tämä kaikki minua miellytti, samoin kuin leipä, hillo ja teekin, kunnes Reilu Johnny katsoi ajan tulleen hankkia minulle asunnon, ja sen hän tekikin, löytäen sen omalta kunnioitettavalta ja äveriäältä kadultaan puolenkymmenen oven päässä hänen omasta asunnostaan, talosta, joka oli samanlainen kuin hänen omansa, aivan kuin herne on toisen herneen kaltainen.

III.

Itälontolaiseksi tämä kuuden shillingin eli puolentoista dollarin viikkomaksusta vuokraamani huone oli mitä mukavin. Mutta amerikkalaisen kannalta katsoen se oli alkuperäisesti kalustettu, epämukava ja pieni. Kun aikaa voittaen olin lisännyt sen niukkaan kalustoon tavallisen kirjoituskonepöydän, saatoin siinä tuskin kunnolla kääntyä; totuin siinä kuitenkin purjehtimaan käärmemäisiä liikkeitä tehden, jotka vaativat notkeutta ja mielenmalttia.

Kotiuduttuani tai sijoitettuani sinne tavarani puin yleni kulkurivaatteet ja läksin kävelylle. Kun asunto-asiat olivat vereksinä mielessäni, aloin tutkistella niitä kuvitellen olevani köyhä nuori mies, jolla oli vaimo ja iso perhe.

Heti aluksi huomasin, että tyhjiä taloja oli vähän ja harvassa. Vieläpä niin harvassa, että vaikka kuljeksinkin maileittain joka suuntaan laajalla alalla, ei niistä ollut mitään tietoa. En tavannut ainoatakaan tyhjää asuntoa — sitova todistus siitä, että alue oli aivan "kyllästytetty".

Kun oli selvää, että köyhänä nuorena ja perheellisenä miehenä en voinut vuokrata taloa tällä peräti kolkolla alueella, ryhdyin etsiskelemään huoneita, kalustamattomia huoneita, minne sijoittaa vaimoni, pienokaiseni ja tavaramyttyni. Monta niitä ei ollut, mutta löysin niitä kuitenkin, tavallisesti yhden paikassaan, sillä köyhän miehen perheelle katsotaan yhden huoneen riittävän, missä keittää, syödä ja nukkua. Tiedustellessani kahta huonetta vuokraajat katselivat minua sillä silmällä, jolla kuvittelen erään henkilön katselleen Oliver Twistiä tämän pyytäessä lisää ruokaa.

Eikä yhtä huonetta ainoastaan pidetty riittävänä köyhälle miehelle ja hänen perheelleen, vaan havaitsin sitäpaitsi, että monet yhdessä ainoassa huoneessa asuvat saattoivat säästää niin paljon tilaa, että voivat ottaa luokseen vielä vuokralaisen tai pari. Kun sellaisen huoneen saa vuokratuksi kolmesta kuuteen shillinkiin viikossa, voi kohtuullisesti päätellä, että arvokas vuokralainen saattoi saada lattiapintaa kahdeksan pennyn tai yhden shillingin arvosta. Hän saattoi ehkä myös saada ruokansa vuokraajalta maksamalla muutaman shillingin lisää. Tätä minä en kuitenkaan tullut tiedustaneeksi — moitittava laiminlyönti kylläkin — koska olin kuvitellun perheeni asioilla.

Tarkastamissani taloissa ei ollut kylpyhuonetta, ja sain tietää, ettei kylpyhuonetta ollut ainoassakaan niistä tuhansista taloista, joita näin ympärilläni. Ja olosuhteissamme — kun vaimoni, pienokaiseni ja vielä pari vuokralaista olisi kärsimässä yhden huoneen liiasta tilavuudesta — olisi kylpemisyritys pesupurtilossakin ollut mahdollon. Mutta senpä sijaan säästy saippuata, ja niin oli kaikki hyvin, sillä pitäähän taivas meistä huolen.

En kuitenkaan vuokrannut huonetta, vaan palasin asuntooni Reilun Johnnyn kadulle. Mutta kuviteltuani mielessäni vaimoani ja pienokaisiani ja vuokralaisiani ja niitä erilaisia ketunluolia, jonne olin heitä sijoitellut, oli arvioimiskykyäni piiri käynyt kovin ahtaaksi, niin etten heti oikein ymmärtänyt oman huoneeni tilavuusmittoja. Sen avaruus oli aivan hämmästyttävästä herättävä. Saattoiko tämä todella olla sama huone, jonka olin vuokrannut kuudesta shillingistä viikossa? Mahdotonta. Mutta emäntäni, joka naputti ovelleeni kysyäkseen, olinko jotakin vailla, hälvensi epäilykseni.

"Kyllä niin on, herra", vastasi hän kysymykseeni. "Tämä katu on enää jäljellä. Kaikki muutkin kadut olivat samanlaisia kuin tämä kahdeksan tai kymmenen vuotta sitten, ja kaikki ihmiset varsin kunniallisia. Mutta meikäläiset on karkoitettu pois. Tämän kadun asukkaat ovat viimeiset. Se on peloittavaa, herra."

Ja sitten hän selitti sen kyllästyttämisen prosessin, minkä kautta naapuriston vuokra-arvo oli noussut sitä mukaa kuin sen laatu oli huonontunut.

"Nähkääs, herra, meikäläiset eivät ole tottuneet kasaantumaan yhteen sillä tavalla kuin nuo toiset. Me tarvitsemme enemmän tilaa. Toiset, ulkolaiset ja alemman luokan väki, voisivat tähän taloon sijoittautua viisin kuusin perhein, kun me taas olemme vain yksin. Siten he voivat maksaa enemmän vuokraa kuin meidän kannattaa. Se on peloittavaa, herra; ja ajatellapa, että vain muutama vuosi sitten koko tämä naapuristo oli niin kunniallista kuin olla voi."

Katselin häntä. Hän oli Englannin työväenluokan parhaistoon kuuluva nainen, jossa oli lukuisasti hienostumisen merkkejä, mutta joka hitaasti oli luisumassa sen iljettävän ja löyhkäävän inhimillisen hyökyaallon pyörteeseen, mikä vallassaolijain tahdosta työntyi Lontoon kaupungista itää kohden. Pankki-, tehdas-, hotelli- ja konttorirakennusten täytyy saada tilansa, ja kaupungin köyhä kansa on kulkurisyntyistä; ja niinpä se siirtyy itään päin, aalto aallon jälkeen, ahtaen täyteen ja pilaten seudun toisensa perästä ja ajaen työväen paremmat ainekset edellään tienraivaajiksi kaupungin reunoille taikka polkien ne maahan, ellei ensimmäisessä polvessa, niin varmasti toisessa tai kolmannessa.

Reilun Johnnynkin kadun meno on vain kuukausien kysymys. Hän tietää sen itsekin.

"Parin vuoden päästä", sanoo hän, "loppuu vuokrasopimukseni. Isäntäni on meikäläisiä. Hän ei ole kohottanut ainoankaan talonsa vuokria täällä, ja siten olemme voineet pysyä paikallamme. Mutta hänhän voi myydä ne tai kuolla minä päivänä tahansa, mikä on aivan sama meidän kannaltamme katsoen. Talon ostaa joku rahasaksa, hän rakentaa jonkin pajan tuolle takapihan maatilalle, missä nyt ovat minun viinirypäleeni, ja vuokraa talon, huoneen perhettä kohti. Siinä sitä ollaan, ja Reilu Johnny saa siirtyä muualle."

Ja olin todella näkevinäni Reilun Johnnyn kunnan vaimonsa ja sievien tyttäriensä ynnä kyräilevän piikansa kanssa muuttavan itään päin sumussa pakenevain varjojen tavoin, kaupunki-hirviön karjuessa heidän kantapäillään.

Mutta Reilu Johnny ei muuta yksin. Kaukana, kaukana kaupungin liepeillä asuu pikku liikemies, pienen liikkeen isännöitsijä ja asioissaan menestyvä konttoristi. He asuvat mökeissä ja yksinäisissä huviloissa, joissa on palanen kukkatarhaa, tilaa liikuskella ja hengittää Jumalan ilmaa. He ylpeilevät ja nostavat rintaansa ajatellessaan sitä Kadotuksen-kuilua, josta ovat päässeet, ja kiittävät Jumalaa, etteivät ole niinkuin nuo toiset. Mutta kas. Tuossa tulee heidän luokseen Reilu Johnny ja kaupunki-hirviö hänen kintereillään. Vuokrataloja kohoaa kuin taikavoimalla, puutarhat rakennetaan täyteen, huvilat jaetaan ja jaetaan moniksi asunnoiksi, ja Lontoon musta yö sijoittuu paikalle innoittavana iljetyksenä.

IV. MUUAN KADOTUKSEN-KUILUN MIES.

"Kuulkaahan, onko teillä antaa yösjaa?"

Nämä sanat linkosin huolettomasti olkani yli pyylevälle vanhanpuoleiselle vaimolle, jonka ruokaa olin nauttimassa ruokottomassa kahvilassa lähellä Poolia Limehousen tienoilla.

"Ooja", vastasi hän lyhyesti, sillä ulkonäköni ei taitanut oikein vastata hänen talossaan vaadittavaa varallisuustasoa.

En sanonut sen enempää, vaan nautin ääneti sianlihaviipalettani ja kelmeänväristä teetäni. Eikä hankään minusta enempää välittänyt, ennenkuin tulin maksamaan nautintoani — neljä pennyä — ja vedin esille taskuni koko sisällyksen, kymmenen shillinkiä. Tarkoitettu vaikutus ilmeni heti.

"Ooja, herra", aloitti hän heti omasta tahdostaan, "minulla on teille antaa nätti yösjä, niin että varmasti siihen miellytte. Reisusta on palattu, vai?"

"Paljonko huoneesta?" tiedustin, välittämättä hänen uteliaisuudestaan.

Hän mittaili minua päästä jalkoihin vilpittömästi ällistyneenä. "Minä en hyyrää koko huonetta vakinaisillekaan vierailleni, saati sitten tilapäisille."

"Sitten kai täytyy kävellä muualle", sanoin selvästi pettyneenä.

Mutta minun kymmenen shillinkiäni oli saanut hänet kovin kärkkääksi. "Minä voin antaa teille nätin sängyn yhdessä kahden muun miehen kanssa", tarjosi hän. "Hyviä, kunniallisia miehiä ja säännöllisiä."

"Mutta minäpä en halua nukkua kahden muun miehen kanssa", väitin.

"Eihän teidän tarvitsekaan. Huoneessa on kolme sänkyä, eikä se olekaan mikään pieni huone."

"Paljonko?" tiedustin.

"Puoli kruunua viikossa, kaksi ja kuusi, [1 Kruunu = 5 shillinkiä, shillinki = 12 pennyä. Punta = 20 shillinkiä; Suom. muist.] vakinaiselta asukkaalta. Te tykkäätte miehistä, se on varma. Toinen on makasiinimies ja on asunut täällä jo kaksi vuotta. Ja toinen kuusi. Kuusi vuotta herra, ja kaksi kuukautta tulee ensi lauantaina. Hän on kulissimies", jatkoi hän. "Säännöllinen, kunniallinen mies, ei ole koskaan pitänyt rokulia sinä aikana, minkä on luonani asunut. Ja hän pitää tästä talosta, hän sanoo, että tämä on paras asuinpaikka mitä on saatavissa. Hän on täysihoidossani, niinkuin muutkin asukkaani."

"Sitten kai hänelle jää säästöön paljon rahaa", arvelin viattomasti.

"Siunatkoon, ei suinkaan. Mutta eihän hän rahoillaan saisi mistään niin hyvää."

Mielessäni väikkyi oma laaja Länteni, jonka ilmankannen alla on tilaa ja rajattomasti ilmaa tuhansille Lontoille; mutta tässäpä oli mies, säännöllinen ja luotettava, joka ei koskaan lyönyt työtänsä laimin, rehellinen ja kohtuullinen, joka asui yhdessä huoneessa kahden muun miehen kanssa ja maksoi siitä kaksi ja puoli dollaria kuukaudessa sekä tiesi omasta kokemuksestaan, että sen suurempaa runsautta hän ei voi saavuttaa. Ja minä, kymmenen taskussani olevan shillingin voimalla, saisin ryysyisenä käydä hänen huoneeseensa ja ruveta nukkumaan hänen kanssaan. Ihmissielu rakastaa yksinäisyyttä, mutta kuinkahan yksinäisyyttä kaipaakaan, kun on kolme vuodetta samassa huoneessa, jonne vielä lasketaan tilapäisiä kymmenen shillingin vieraita.

"Kuinka kauan olette asunut täällä?" kysyin.

"Kolmetoista vuotta, herra. Eikö tämä teistäkin ole miellyttävä asunto?"

Puhuessaan vaimo heilui ankarasti pienessä keittiössään, missä hän keitti ruokaa vierailleen, jotka olivat täysihoidossa. Ensin astuessani sisälle hän oli ollut kovassa työn touhussa eikä ollut siitä hetkeksikään tauonnut keskustelumme kuluessa. Hän oli epäilemättä uuras vaimo. "Ylös puoli kuusi", "Vuoteitten laittaminen viimeinen iltatyö", "Työssä, kunnes on nääntyä paikalleen", sitä samaa kolmetoista vuotta ja palkaksi harmaat hiukset, likaiset vaatteet, kumarat hartiat, vetelä ruumis; loppumatonta raadantaa epäsiistissä ja meluavassa kahvilassa, jonka edessä oli kymmenen jalan levyinen kuja seinästä seinään ja vieressä vettä, inhoittavaa ja kalmantuoksuista, lievästi puhuen.

"Kyllä kai tulette takaisin katsomaan?" kysyi hän hartaasti, ollessani lähdössä ovella.

Ja kääntyessäni takaisin ja katsellessani häntä ymmärsin täydelleen, mikä totuus piili vanhassa viisaassa sananlaskussa: "Hyveessä hyveen palkinto."

Palasin hänen luokseen. "Oletteko koskaan pitää nyt lomaa?" kysäisin.

"Lomaa?"

"Niin, päivän parin matka maalle, päivän levähdys raittiissa ilmassa, ymmärrättehän."

"Herra varjelkoon", naurahti hän, ensimmäisen kerran keskeyttäen työnsä. "Lomaako tällaisilla kuin minä? Kaikkeapa sitä ajattelemaankaan. — Katsokaa eteenne!" huudahti hän terävästi, ollessani kompastua mädänneeseen kynnykseen.

* * * * *

Alhaalla lähellä Länsi-Intian laivatelakkaa tapasin erään nuoren miehen lohduttomana tuijottelemasta liejuiseen veteen. Lämmittäjän lakki oli vedettynä hänen silmilleen, ja hänen pukunsa ruumiinmukaisuus viittasi erehtymättömästi merelle.

"Terve, toveri", tervehdin häntä alkajaisiksi "Osaatko neuvoa minulle tien Wappingiin?"

"Karjalaivan souvarinako meren yli?" kysyi hän heti tuntien kansallisuuteni.

Ja sitten me puutuimme puheisiin ja jatkoimme tuttavuutta kapakassa, ryypiskellen pari tuopillista "puoleksi kumpaakin". Tämä kehitti tuttavuuden läheisemmäksi, niin että kun minä vedin esille kaikki kuparilanttini, shillingin verran (näennäisesti viimeiseni), ja erotin siitä kuusi pennyä yösjaa varten ja kuusi pennyä uutta "puoleksi kumpaakin" varten hän jalomielisesti ehdotti, että joisimme koko shillingin.

"Toverini oli vähän slaiskaamassa eilen illalla", selitti hän, "ja pollarit kaappasivat hänet, niin että sinä voit tulla kanssani hänen laverilleen. Mitä sanot?"

Minä sanoin suostuvani, ja kun olimme kaataneet sisäämme koko shillingin arvosta olutta ja nukkuneet yön viheliäisellä vuoteella kurjassa pesässä, tiesin koko lailla tarkasti, mikä hän oli miehiään. Ja myöhemmät kokemukseni todistivat, että hän jossakin suhteessa oli Lontoon työväestön alemman luokan suuren joukkokunnan tyyppillinen edustaja.

Hän oli lontoolainen synnyltään, ja hänen isänsäkin oli ollut lämmittäjä ja juoppo. Lapsuusaikana hänen kotinaan olivat olleet kadut ja möljät. Hän ei ollut koskaan oppinut lukemaan eikä koskaan tuntenut sitä oppia tarvitsevansa — turha ja hyödytön saavutus hänen mielestään ainakin hänen asemassaan olevalle miehelle.

Äiti hänellä oli ollut ja lukuisasti kirkuvia veljiä ja sisaria, kaikki ahtautuneina pariin huoneeseen, missä saivat ruokansa niukemmin ja epäsäännöllisemmin kuin hän tavallisissa oloissa saattoi itselleen haalia. Hän ei oikeastaan käynyt koskaan kotona, paitsi niinä aikoina, jolloin häntä ei onnistanut oman ruokansa hankinnassa. Hiukan näpistelyä ja kerjäämistä kaduilla ja möljillä, pari matkaa merille

kokkipoikana, jokunen matka hiilenluojana ja sitten täysinoppineena lämmittäjänä, ja niin hän oli ennättänyt elämänsä huipulle.

Ja tänä aikana hän oli takonut itselleen elämänvakaumuksen, ällöttävän ja vastenmielisen vakaumuksen, mutta hänen kannaltaan varsin johdonmukaisen ja järkevän. Tiedustaessani häneltä, mitä varten hän eli, hän arvelematta vastasi: "Ryypiskelläkseni." Matka merelle (sillä täytyihän elää ja saada, millä elää), sitten tilille, ja lopuksi pitkä ryyppy. Senjälkeen miten kuten pikku ryyppyjä, norikoilemalla kapakoissa tovereilta, joilla sattui vielä olemaan kolikko pari jäljellä, niinkuin minulla, ja norkoilut tyrehdyttyä taas matka merelle ja saman eläimellisen kiertokulun uusiminen.

"Entäs naiset?" tiedustin, kun hän oli lopuksi julistanut juopottelun olemassaolonsa ainoaksi päämääräksi.

"Naiset." Hän paukautti tuoppinsa kapakkapöytänsä ja herkesi kaunopuheiseksi. "Naiset ovat sellaisia kappaleita, jotka minun kokemukseni opetuksen mukaan on jätettävä rauhaan. Se ei kannata, toveri, ei kannata. Mitäpä minunlaiseni mies kaipaa naisilta, hä? Sanoppas mitä? Olihan minulla äitimuori, ja hänestä sain tarpeekseni: se oli pelkkää lasten pieksämistä ja äijän rökittämistä, milloin tämä tuli kotia. Ja se tapahtui harvoin se, sen minä sanon. Ja minkä tähden? Muorin tähden. Ukko ei totisesti pitänyt kotia onnen sopukkana, hän, ja siinä syy. Entä toiset naiset, kuinka ne pitelevät lämmittäjä-parkaa, jolla sattuu olemaan joku shillinki housuntaskussa? Yhden hyvän ryyppyn hän ehkä ennättää saada makoonsa, hyvän pitkän ryyppyn, ja sitten nylkevät naiset hänet niin putipuhtaaksi, että toista et irti saa, kyllä tiedän sen. Minulla on ollut kokemukseni minullakin, ja tiedän, mikä on mitäkin. Ja sen minä sanon, että missä on naisia, siellä on vastusta — kirkumista ja rääkymistä, tappelua ja puukottelua ja pollareita ja tuomareita ja kuukausi pakkotyötä lorun lopuksi, mutta ei tilipäivää."

"Mutta vaimo ja lapset", väitin. "Oma koti ja kaikkea muuta sellaista. Ajattelepas sitä. Palaat matkalta, pienokaiset kiipeilevät polvillesi, ja onnellisena hymyilee vaimo, joka antaa sinulle muiskun pöytää kattaessaan; entä pienokaisten suukot, kun he menevät sänkyynsä ja pata porisee liedellä rupatellessasi kaikenlaista, missä olet ollut ja mitä olet nähnyt ja kuunnellessasi vaimosi tarinoivan kaikesta, mitä on tapahtunut kotona poissaollessasi ja..."

"Ole pörisevä", huudahti hän iskien leikillään nyrkkinsä olalleni. "Mitä sinä oikein meinaat, mies? Muiskaava vaimo, kiipeävät pienokaiset, poriseva pata, kaikki neljällä ja puolella punnalla kuussa, jos sinulla on laiva, ja tyhjällä, kun ei sitä ole. Minäpä sanon, mitä saisin neljällä ja puolella punnalla — toraavan muijan, parkuvia pentuja, hiilenpuutteen porisevan padan sijasta, ja patakin kanissa, sen minä saisin. Ja siinä sitä olisikin riittämiin. Kimpaantuisi mies ja kiittäisi onneansa, jos pääsisi takaisin merille. Vaimo! Mitä varten? Saadaksesi elämän viheliäiseksi? Lapsia! Tottele minua, toveri, ja jätä ne toisten tehtäviksi. Katsoppas minua. Minä saan ottaa ryyppyni, milloin tahdon, eikä siunattu muija eivätkä lapset milloinkaan huuda leipäänsä. Minä olen onnellinen, olen niinkin, tyhjentäessäni oluttuoppiani sinunlaisesi toverin kanssa ja löytäessäni hyvän laivan ja lähtiessäni taas merireisulle. Ottakaamme siis vielä tuopillinen. Puoliksi kumpaakin, se on poikaa se."

Kertomatta enempää tämän kahdenkolmatta ikäisen nuoren miehen puheista olen luullakseni kylliksi selvittänyt hänen elämänkatsomuksensa ja sen perusteena olevat taloudelliset syyt. Kotielämää hän ei ollut koskaan tuntenut. "Koti" sana ei herättänyt hänessä muuta kuin katkeria mielikuvia. Hänen tiensä ja muiden samalla elämän-ladulla kulkevain miesten alhaiset palkat merkitsivät hänestä sitä, että vaimo ja lapset eivät voineet olla muuta kuin miehen sietämättömänä taakkana ja miespuolisen viheliäisyyden perussyynä. Hän oli tietämättään hedonisti peräti moraaliton ja materialistinen mies, joka etsi korkeinta mahdollista onnea itselleen ja oli sen löytänyt ryyppystä.

Nuori, järkensä juonut mies, ennaaikainen hylky lämmittäjän toimeenkin kohta ruumiillisesti pystymätön, ja sitten katuvoja tai työlaitos sekä lopuksi.. hän näki sen kaiken yhtä selvästi kuin minäkin mutta ei se häntä kauhistanut. Kaikki hänen ympäristönsä voimat olivat hänen syntymähetkestään alkaen ponnistelleet paaduttaakseen hänet, ja hän katseli murheellista välttämätöntä tulevaisuuttaan tunteettomana ja välinpitämättömällä mielellä, jota minä en pystynyt järkyttämään.

Eikä hän kuitenkaan ollut mikään paha mies Ei hän synnyltänsä ollut rikollinen eikä raaka. Hän oli sielultaan normaali ja ruumiiltaan keskinkertaista vankempi. Hänen silmänsä olivat siniset ja pyöreät pitkien ripsien varjostamat ja etäällä toisistaan. Ja niissä oli hymyä ja leikin tuntua. Kasvot ja yleiset piirteet olivat miellyttävät, suu ja huulet sievät vaikka niihin jo oli kehittymässä katkeruuden poimut. Leuka oli heikko, vaikka ei liian heikko; olen nähnyt korkeillakin paikoilla istuvan heikompileukaisia.

Hänen päänsä oli siro ja niin kauniisti se sopeutui moitteettomalle kaulalle, että hänen ruumiinsa ei minua enää hämmästyttänyt, kun hän sinä iltana riisuutui levolle mennessään. Olen nähnyt monia miehiä riisuutuneina, korkeakouluissa ja harjoitussaleissa, jaloverisiä ja -syntyisiä miehiä, mutta en ole milloinkaan nähnyt kenenkään riisuutuvan enemmän edukseen kuin tuon kahdenkolmatta-vuotiaan nuoren juoppolallin, tuon jumalaisen nuorukaisen, joka oli tuomittu ränsistymään ja kapterymään

piloille neljän viiden lyhyen vuoden kuluessa ja mädäntymään turpeen alle jättämättä jälkipolvea, joka olisi perinyt hänen ruumiinsa kauneuden.

Sellaisen elämän talleaminen tuntui pyhyden häväisyltä, mutta minun täytyi tunnustaa hänen olevan oikeassa pysyessään naimattomana neljän ja puolen punnan palkalla Lontoossa. Aivan samoin kuin kulissimies oli saadessaan tulonsa ja menonsa käymään tasan asumalla samassa huoneessa kahden muun miehen kanssa onnellisempi kuin sullomalla kurjan perheensä kahden vieraan kanssa vielä halvempaan huoneeseen, tilien sittenkään lyömättä yhteen.

Ja päivä päivältä varmistui minussa käsitys, että tämän Kadotuksen-kuilun kansan avioliitot eivät ole ainoastaan järjettömiä, vaan vieläpä rikollisiakin. He ovat rakentajan hyljeksimiä kiviä. Heille ei ole mitään paikkaa yhteiskunnan rakennelmassa, vaan kaikki yhteiskunnan voimat painavat heitä alaspäin, kunnes he menehtyvät. Kadotuksen-kuilun pohjalla he muuttuvat heikoiksi, juoppohöperöiksi, lamaantuneiksi. Jos he jatkavat sukuaan, niin tämän elämänvoima on niin haurasta, että se väkisinkin häviää. Maailman toiminta jatkuu heidän yllänsä, eivätkä he viitsi eivätkä jaksakaan ottaa siihen osaa. Eikä liioin maailma heitä tarvitse. Aivan riittävästi on heitä paljon soveliaampiakin kiipeämässä kaltevaa jyrkännettä ylöspäin, ja nekin pelastuvat vain tiukasti ponnistellen alas-luisumasta.

Lyhyesti, Lontoon Kadotuksen-kuilu on ääretön tuhomylly. Joka vuosi, joka vuosikymmen Englannin maaseutu pulputtelee sinne jäntevää elämänvoimaa, joka pystymättä enää uusiintumaan kuolee pois jo kolmannessa polvessa. Pätevät tietolähteet vakuuttavat, että lontoolainen työmies, jonka vanhemmat ja isovanhemmat olisivat lontoolaista syntyperää, on aivan harvinainen ihme.

Herra A.C. Pigou on sanonut, että se iäkkäitten köyhien ja hylkyjen joukko, joka muodostaa "pinnanalaisen kymmenenneksen", on 7 1/2 prosenttia Lontoon väestöstä. Mikä merkitsee, että viime vuonna, eilen ja tänä päivänä, juuri tänä hetkenä 450,000 sellaista olentoa potee viheliäisinä hengenlähtöä sen yhteiskunnallisen syvänteen pohjalla, jota sanotaan "Lontooksiksi". Ja miten he kuolevat, siitä sieppaan esimerkin tämän aamun sanomalehdestä:

Omaa huolimattomuutta.

Tri Wynn Westcott toimitti eilen tutkimuksen Shoreditchissä 77-vuotiaan Elizabeth Crewsin kuoleman johdosta. Vainaja asui Holbornissa Itäiselläkadulla n:o:ssa 32 ja kuoli keskiviikkona. Alice Mathieson selitti olevansa sen talon emäntä, jossa vainaja asui. Todistaja oli nähnyt hänet elossa viimeksi edellisenä maanantaina. Hän asui aivan yksin. Herra Francis Birch, Holbornin piirin köyhäinhoidon kaitsija, ilmoitti vainajan asuneen puheenaolevassa huoneessa 35 vuotta. Kun todistaja kutsuttiin paikalle tämän kuun 1 päivänä, hän tapasi naisvanhuksen hirvittävässä tilassa, ja ambulanssi ja ajomies täytyi desinfisioida ruumiinkuljetuksen jälkeen. Tri Chase Fennell ilmoitti kuoleman aiheutuneen oman huolimattomuuden ja likaisuuden takia syntyneitten vuodehaavojen tuottamasta verenmyrkytyksestä, ja valamiehistö antoi samaan suuntaan menevän päätöksen.

Enimmän hämmästyttää tässä naisen kuolemaa koskevassa pikku-uutisessa se ulkokullattu välinpitämättömyys, jota viranomaiset asiassa osoittivat päätöstänsä perustellessaan. Sanoa, että vanha seitsemänkahdeksatta-vuotias mummo olisi kuollut *oman huolimattomuutensa* takia, se on todella mitä optimistisin tapa katsella asiata. Vanhan mummon kuolema oli hänen oma syynsä, ja saatuaan näin vastuukysymyksen ratkaistuksi yhteiskunta tarttuu taas tyytyväisenä omiin touhuihinsa.

"Pinnanalaisesta kymmenenneksestä" on herra Pigou sanonut: "Joko ruumiillisen voiman tai ymmärryksen tahi tahdon taikka kaikkien kolmen puuttuessa he ovat kykenemättömiä tai haluttomia tekemään työtä eivätkä senvuoksi pysty itseänsä elättämään... Heidän älynsä on useasti niin matala, etteivät he kykene erottamaan oikeata kättään vasemmasta tai muistamaan oman asuntonsa numeroa; heidän ruumiinsa on heikko ja ryhditön, heidän mielihalunsa ovat nurinkurisia, ja tuskin he ymmärtävät, mitä kotielämä merkitsee."

Neljäsaataaviisikymmentätuhatta — se on aika suuri ihmisjoukko. Nuori lämmittäjä oli vain yksi heistä, ja siihen vähään, mitä hän kykeni sanomaan, meni hyvä kotva aikaa. Enpä haluaisi kuulla heidän puhuvan yht'aikaa. Mahtaneekohan heitä Jumalakaan kuulla?

V.

Ensimmäinen vaikutelmani Itä-Lontoosta oli luonnollisesti aivan ylimalkainen. Myöhemmin ilmenivät yksityiskohdat, ja tapasinpa sieltä täältä kurjuuden sekamelskan keskeltä pikku päiviä, joissa onnikin kohtuullisesti käsitettynä viihtyi — joskus kokonaisia talorivejäkin etäisten pikku katujen varsilta, missä asui käsityöläisiä ja missä saattoi havaita jonkinlaista alkuperäistä kotielämääkin. Iltaisin saattoi nähdä miehiä ovien vierustoilla piiput suussa ja lapsia polvilla, vaimoja rupattelemassa, ja kuuli naurua ja leikinlaskua. Näiden ihmisten tyytyväisyys on silmiinpistävä, sillä verraten heitä ympäröivään kurjuuteen he ovat hyvin toimeentulevia.

Mutta parhaassakin tapauksessa se on vain tylsää elämellistä onnea, kyliksi syöneen vatsan tyytyväisyyttä. Heidän elämänsä vallitseva sävel on aineellinen. He ovat typeriä ja raskasälyisiä, mielikuvitusta vailla. Kadotuksen-kuilu näyttää hikoilevan tyhmistävää, turruttavaa ilmaa, joka huuruilee heidän ympärillään ja tukahduttaa heitä. Uskonto lipuu heidän ohitse. Näkymätön ei heissä herätä enemmän kauhua kuin iloakaan. He eivät tiedä mitään näkymättömästä; täysi vatsa ja iltapiippu sekä säännöllisesti "puoleksi kumpaakin", siinä kaikki, mitä he kaipaavat tai uneksivat kaipaavansa elämältä.

Tämä ei olisi niin pahaa, jos siinä olisi kaikki, mutta sepä ei riitä. Se tyydytetty turtumus, mihin he ovat painuneet, on vain taintunutta toimetttömyyttä, jota seuraa lopullinen häviö. Heissä ei ole edistymiskykyä, ja edistyksen puute merkitsee heille taantumusta ja kadotukseen sortumista. Voi sattua, että he itse eivät ehkä vielä vajoa täydellisesti, mutta heidän lapsensa ja lastensa lapset painuvat lopullisesti pohjaan asti. Ihminen saa elämältä aina vähemmän kuin hän haluaa; ja niin vähän he ymmärtävät anoa, että se vähääkin vähempi, minkä he saavat, ei voi heitä pelastaa.

Parhaassakin tapauksessa on kaupunkilaiselämä ihmisille luonnotonta; mutta Lontoon kaupunkilaiselämä on niin peräti luonnotonta, että tavallinen työmies tai työläisnainen ei voi sitä kestää. Lakkaamatta toimivat, salatuhoiset vaikutukset pilaavat sielun ja ruumiin. Siveellinen ja ruumiillinen ryhti murtuu, ja hyvä työmies, vasta maan kamaralta lähtenyt, muuttuu jo ensimmäisessä kaupunkilaispolvessa huonoksi työmieheksi; ja toisessa kaupunkilaispolvessa hänessä ei ole enää tekijätarmona, ei työnhalua eikä aloitekykyä, eikä hän pysty ruumiinsa puolesta enää suorittamaan isänsä töitä; ja niin hän on hyvässä menossa tuhomylllyyn Kadotuksen-kuilun pohjalle.

Ellei muu niin hänen hengittämänsä ilma, josta hän ei koskaan pääse, riittää heikentämään hänet sielullisesti ja ruumiillisesti, niin että hän ei kykene kilpailemaan sen elävän ja vireän voiman kanssa jota maaseudulta rientää Lontoon kaupunkiin, hävittämään ja häviämään.

Puuttumatta ollenkaan niihin taudinsiemeniin, jotka täyttävät Itäpään ilman, ajatelkaamme vain savun kirousta. Herra William Thiselton-Dyer, Kew Gardens-puiston hoitaja, on tutkinut savun imeytymistä kasvistoon, ja hänen laskelmiensa mukaan kokoontuu joka viikko jokaiselle neliömailin neljännekselle Lontoossa ja sen ympärillä kokonaista kuusi tonnia kiinteätä ainetta, joka on nokea ja tervaista vetyhiiltä. Tämä on sama kuin neljäkolmatta tonnia viikossa neliömailia kohti eli 1,248 tonnia vuodessa neliömailia kohti. St. Paulin katedraalin tornin reunalta tavattiin äskettäin kiinteä palanen kiteytyntä rikkihappoista kalkkia. Tämä palanen oli syntynyt ilmassa olevan rikkihapon vaikutuksesta kivessä olevan kalkin hiilihappoiseen suolaan. Ja tätä rikkihappoa Lontoon työmiehet hengittävät ilmasta ikuisesti, kaikki elämänsä päivät ja yöt.

Kieltämätöntä on, että lapsista kehittyi rappeutuneita aikuisia, joilta puuttuu jänteveyttä ja ryhtiä; he ovat heikkojäntereistä, ahdasrintaista ja tarmotonta rotua, joka käpertyy kokoon ja lannistuu elämäntaistelun julmassa kilpailussa maalta tulvivien laumain kanssa. Rautatieläiset, postinkuljettajat, raitiotieläiset, viljan ja hirsien kantajat ja kaikki ne jotka tarvitsevat ruumiillista voimaa, pestataan suurimmaksi osaksi maalta, ja pääkaupungin poliisimiehistössä on suunnilleen 12,000 maalaissyntyistä ja vain 3,000 lontoolaissyntyistä.

Tästä kaikesta on pakko päätellä, että Kadotuksen-kuilu on kirjaimellisesti suunnaton ihmistentappokone, ja kulkiessani laittimaisia pikkukatuja pitkin, joiden ovilla nähdään täysivatsaisia käsityöläisiä, tunnen suurempaa surua heistä kuin niistä 450,000:sta kurjasta, jotka ovat toivottomasti menehtyneet ja kuolevat kuilun pohjalla. Näissä on ainakin jo hengenlähtö lähellä, ja se on pääasia; ensinmainitut taas saavat vielä kärsiä vitkalliset ja valmistelevat vaivat, joita kestää kaksi, vieläpä kolmekin miespolvea.

Ja kuitenkin on heidän elämänaineiksensa hyvää. Siinä ovat kaikki ihmiselämän valtavoimat. Kunnollisissa olosuhteissa se voisi elää vuosisatoja, ja siitä voisi yletä suuria miehiä, sankareita ja valtiaita, jotka parantaisivat maailmaa elämällään.

Kerran keskustelin siihen luokkaan kuuluvan vaimon kanssa, joka oli survaistu pieneltä laitakadultaan ja alkanut luisua pohjaa kohti. Hänen miehensä oli montttööri ja konemiesten ammattikunnan jäsen. Mutta huono ammattimies hän lie ollut, sitä todisti se, ettei hän pystynyt hankkimaan itselleen vakinaista työpaikkaa. Hänessä ei ollut tarpeellista kuntoa eikä tarmoa, millä hankkia vakinaisen

paikka ja pitää se.

Avioparilla oli kaksi tytärtä, ja kaikki neljä asuivat kahdessa komerossa, joita kohteliaisuudesta sanottiin huoneiksi ja joista he maksoivat seitsemän shillinkiä viikossa. Heillä ei ollut minkäänlaista tulisijaa, vaan heidän piti keittää pienellä kaasuliekillä. Kun heitä ei voitu sanoa varakkaiksi, he eivät saaneet kaasua käytettäväkseen rajattomasti, vaan heidän mukavuudekseen oli järjestetty erittäin taidokas koneisto. Pudottamalla pennyn rahan läppäreikään sai kaasun virtaamaan, mutta kun sen pennyn arvosta oli tullut kaasua, virta katkesi automaattisesti. "Pennyllä ei saa virtaa juuri ollenkaan", selitti hän, "eikä keitto ole silloin puolitiessäkään."

Kurjuuden esimakua antava puute oli ollut heidän osanaan vuosikautia. Kuukauden toisensa jälkeen he olivat nousseet ruokapöydästä, vaikka teki mieli syödä enemmän. Ja alaspäin luisumisen kerran vauhtiin päästyä alituinen puute kerkeästi murtaa tarmon ja kiihdyttää luisumista.

Ja kuitenkin vaimo oli ankara työntekijä. Kello puoli viidestä aamulla illan viimeiseen valonpilkkeeseen asti hän oli työssä valmistaen liinaisia alushameita, jotka oli reunustettava kahdella lievenauhalla, seitsemällä shillingillä tusinan. Liinaisia alushameita, huomatkahan, kahdella lievenauhalla reunustettuja, seitsemällä shillingillä tusina. Siis 1 dollari 75 senttiä tusina eli 14 3/4 senttiä alushame.

Miehen oli työtä saadakseen kuuluttava ammattikuntaan, joka kantoi häneltä puolitoista shillinkiä joka viikko. Ja kun oli lakkoja ja hän sattui olemaan työssä, täytyi hänen joskus maksaa aina seitsemääntoista shillinkiin asti ammattikunnan raha-arkkuun lakkoavustukseksi.

Toinen tyttäristä, vanhempi, oli työskennellyt ompelijan apulaisena puolentoista shillingin viikkopalkalla — 37 1/2 senttiä viikossa eli rahtusen yli 5 senttiä päivässä. Mutta kun tuli hiljainen liikekausi, hänet erotettiin, vaikka hänet oli otettu työhön näin pienellä palkalla sillä edellytyksellä, että hänen tuli oppia työnsä ja päästä siten eteenpäin. Senjälkeen hän oli ollut työssä polkupyöräkaupassa kolme vuotta, saaden viisi shillinkiä viikossa; työpaikkaansa hän sai kävellä kaksi mailia ja kaksi mailia takaisin, ja myöhästymisestä piti maksaa sakkoa.

Mieheen ja vaimoon nähden leikki oli lopussa. Heillä ei ollut käden eikä jalan sijaa, millä pysyä, ja he olivat luisumassa kuiluun. Mutta entä tyttäret? He elivät kuin siat, heikkoina alituisesta puutteesta ja sielullisesti, siveellisesti ja ruumiillisesti turmeltuneina — mitäpä mahdollisuuksia heillä olisi ollut ryömiä Kadotuksen-kuilun rinteeltä ylös, kun he kerran olivat syntyneet sinne vajotakseen?

Tätä kirjoittaessani on ilma jo kokonaisen tunnin ollut täynnä ilkeää rähinää, sillä tappelun nujakka on käynnissä pihamaani vieressä olevalla takapihalla. Ensimmäisten äänien saapuessa korviini luulin sitä koirien haukunnaksi ja murinaksi, ja vasta muutaman hetken kuluttua pääsin selville, että ihmisolennot, vieläpä naispuoliset, siellä aiheuttivat sellaisen hirveän metelin.

Juopuneet vaimot tappelussa! Eipä ole mieltäylentävää sitä ajatella, mutta paljon kamalampaa on sitä kuunnella. Jotenkin tähän suuntaan se käy.

Epäjohdonmukaista haukkumista, useitten naiskeuhkojen huippuäänillä ilmoille puhallettua, sitten se herkeää, kuuluu lapsen itkua ja nuoren tytön ääni, joka syyttelee itku kurkussa; naisen ääni kimmastuu äreäksi ja kirkuu: "Sinä löit minua, juuri sinä minua löit!" Sitten läiskäys, haaste otetaan vastaan, ja tappelu raivoaa uudelleen.

Talojen takaikkunoissa, jotka antavat näyttämölle, parveilee innostuneita katselijoita, ja läiskäysten äänet ja kiroukset, jotka ovat seisattaa verenkierron, kantautuvat korviini. Onneksi en voi nähdä tappelijoita.

Jälleen hengähdysaika. "Anna sen lapsen olla!" Lapsi, ilmeisesti vain muutaman vuoden ikäinen, kirkuu selvästi peloissaan. "Kyllä minä", toistuu alituisesti, ja mitä korkeimmalla huippuäänellä kymmenin kerroin: "Tästä kivistä saat päähäsi", ja sitten kivi arvatenkin sattuu, kimeästä kiljunnasta päättäen.

Taas hengähdystä; nähtävästi toinen tappelija on tilapäisesti nujerrettu, ja häntä virvoitellaan henkiin; lapsen ääni kuuluu jälleen, mutta nyt painuneena alempaan pelon säveleen ja väsähtäneenä.

Äänet alkavat sitten kohota asteittain jotenkin tähän tapaan:

"Äläs'!"

"Juupas!"

"Äläs'!"

"Juupas!"

"Äläs'!"

"Juupas!"

"Äläs'!"

"Juupas!"

Molemmin puolin tarpeeksi varmistuttua puhkeaa kahakka jälleen liekkiin. Toinen tappelija pääsee ylivoimaisesti voitonpuolelle ja käyttää asemaansa hyväkseen, koskapa toinen kirkuu jotakin verestä ja murhasta. Ne äänet vaimenevat korahdellen epäilemättä kuristavan otteen herpaisemina.

Uusia ääniä ilmestyy; sivustahyökkäys; kuristava ote heltiää äkkiä siitä päättäen, että veri ja murha kuuluu puolta oktaavia korkeampana kuin ennen; yleinen sekamelska, kaikki tappelevat.

Hengähdysaika; uusi ääni, nuoren tytön: "Minä autan äitiäni"; kaksinpuhelua, uudistuen ehkäpä viisi kertaa. "Minä teen mitä tahdon, senkin huora!" Läiskis, loiskis. "Odotahan, lutka!" Läiskis, loiskis. Ja taas yleinen tappelu, äidit, tyttäret ja kaikki sekaisin, jonka aikana emäntäni huutaa nuoren tyttärensä sisälle takaportailta, ja minä päädyn arvailemaan, mitä vaikuttanevatkaan tyttöksen sieluun tällaiset näytelmät.

VI.

PAISTINPANNU-KUJA JA SILMÄYS KADOTUKSEN-KUILUUN.

Meitä oli kolme kulkemassa Mile End Road-tietä alaspäin, ja yksi meistä oli sankari. Hän oli hento yhdeksäntoista-vuotias poikanen, niin hento ja hauras, että tuulenpuuska saattoi kaataa hänet niinkuin Fra Lippo Lippin. Hän oli palava nuori sosialisti, ensimmäisissä innostuksen synnytyksissä ja valmis marttyyri. Puhujana ja kokousten johtajana hän oli järjestellyt vaarallisia buuri-mielisiä sisä- ja ulkokokouksia, jotka olivat häirinneet Iloisen Englannin mielentyyneyttä takavuosina. Pikkutapauksia hän oli paljastellut minulle kulkiessamme; kuinka häntä oli joukolla ajettu takaa puistoissa ja raitiotievaunuissa, kuinka hän oli kiivennyt puhujalavalle ylläpitämään toivotonta toivoa, kun kiukkuinen kuulijakunta oli vetänyt puhujatoverin toisensa jälkeen alas ja julmasti piessyt heitä, kuinka kerran piiritettiin erästä kirkkoa, josta hän kolmen muun kanssa oli etsinyt turvapaikkaa ja jossa he kaikenlaisten heittoesineiden lennellessä ja tahraisten lasien särkyessä olivat pitäneet puoliaan joukkoa vastaan, kunnes poliisiosasto oli heidät pelastanut; kuinka oli käyty huimaavaa ja pyörryttävää tappelua porraskäytävissä, gallerioissa ja parvekkeilla, kuinka oli särjetty ikkunoita, luhistettu porraskäytäviä, hävitetty luentosaleja ja halkaistu päitä ja katkottu luita — ja sitten haikeasti huohtaen hän katsahti minuun ja sanoi: "Kuinka minä kadehdinkaan sinunlaisiasi isoja, vahvoja miehiä. Minä olen niin pieni maanmatonen, etten voi saada mitään aikaan tappelun syntyessä."

Ja minä kulkiessani päätäni pitempänä kahta toveriani muistelin omaa karkeatekoista Länttäni ja niitä rotevia miehiä, joita olin vuorostani kadehtinut siellä. Myöskin ajattelin, katsahtaessani vieressäni kulkevaan nuoreen pahaseen, jolla oli leijonan sydän, että hän oli sitä laatua, joka tilaisuuden sattuessa nostattaa barikadeja ja näyttää maailmalle, että miehet eivät ole unohtaneet, miten osataan kuolla.

Mutta silloinpa puhui toinen toverini, kahdeksankolmatta-vuotias mies, joka pitkitteli armonalaista olemassaoloaan raatamalla eräässä suutarinverstaassa.

"Minäpä olen vahva mies, minä", ilmaisi hän, "en ole sellainen kuin muut työkaverini, en. He pitävät minua erinomaisena miehen perikuvana. Tiedättekö, että minä painan kymmenen kiveä ['Kivi' = noin 7 kiloa. Suom. muist.]"

En hennonut ilmoittaa hänelle, että minä painoin sataseitsemänkymmentä naulaa eli kaksitoista kiveä, vaan tyydyin tarkastelemaan häntä. Pieni epäluoma miesparka. Hänen ihonsa oli sairaan värinen, ruumis aivan säädyttömästi vinoon käpristynyt, rinta sisäiänpainunut, hartiat merkillisen kumarat, pitkään työpäiväin vaikutuksesta, ja pää riippui raskaana alaspäin aivan kuin olisi ollut sijoiltaan. "Vahva" mies hän oli!

"Kuinka pitkä sinä olet?"

"Viisi jalkaa kaksi tuumaa", vastasi hän ylpeänä "ja kaverini siellä verstaassa..."

"Näytäpä minullekin sitä verstaasta", sanoin.

Työhuone oli tyhjänä siihen aikaan, mutta siitä huolimatta halusin nähdä sen. Kulkiem poikki Leman Street-kadun käännyimme vasemmalle Spitalfields'ille ja painuimme siitä Paistinpannu-kujalle. Lapsia kihisi sikin sokin niljakkaalla käytävällä, aivan kuin nuijapäitä sammakonpoikia kuivettuvan lammikon pohjalla. Ahtaalla ovella, niin ahtaalla, että nipin napin voimme sivuuttaa vaimon, joka istui siinä pienokainen sylissään, imettään sitä rinnoillaan, jotka olivat kokonaan paljastetut aivan kuin äitiyden pyhyyden häväistykseksi. Pimeätä ja ahdasta käytävää pitkin, joka oli hänen takanaan, me kahlailimme pikku väen keskitse, kunnes saavuimme vieläkin ahtaammille likaisille portaille. Nousimme; kolme kerrosta, joiden porrastavikkeet olivat alaltaan kaksi kolme jalkaa ja täynnä likaa ja jätteitä.

Seitsemän huonetta oli tässä iljetyksessä, jota sanottiin taloksi. Kuudessa huoneessa parisenkymmentä ihmistä, kumpaakin sukupuolta ja kaikenikäisiä, keitti, söi, nukkui ja työskenteli. Kooltaan huoneet olivat suunnilleen kahdeksan tai ehkä yhdeksän neliöjalkaa. Seitsemänteen huoneeseen astuimme sisälle. Siinä luolassa "vahva mies" työskenteli neljän toverinsa kanssa. Se oli seitsemän jalkaa leveä ja kahdeksan pitkä, ja pöytä, jonka ääressä työtä tehtiin, vei suurimman osan tilasta. Tämän pöydän ääressä oli viisi lestijalkaa, ja viidelle miehelle jäi tuskin tilaa seisoa työnsä ääressä, sillä permannolla oli läjittäin pahvia, nahkaa, kengänpäälliskääröjä sekä erilaisia pikkutarpeita, joilla kengänpäälliset kiinnitetään pohjiin.

Viereisessä huoneessa asui muuan vaimo ja kuusi lasta. Toisessa viheliäisessä komerossa asui vaimo ainoan kuusitoista-vuotiaan poikansa kanssa, joka oli viimeisillään keuhkotaudissa. Vaimo, kerrottiin minulle, kaupitteli makeisia kaduilla hankkiakseen pojalleen sen kolme neljännestä maitoa, jonka hän joka päivä olisi tarvinnut, mutta epäonnistui useimmiten. Tämä heikko ja kuolemaisillaan oleva poika ei saanut maistaakaan lihaa muuta kuin kerran viikossa, eivätkä senkään lihan laatua voine edes kuvitella sellaiset ihmiset, jotka eivät ole koskaan nähneet ihmiskojen syövän.

"Hänen yskimisensä on ihan kamalaa kuulla", selitti suutariverstaassa työskentelevä ystäväni, tarkoittaen kuolevaa poikaa. "Me kuulemme sen tänne työssä ollessamme, ja se on kamalaa, kamalaa on."

Ja yskimis- ja makeisjutun ohella havaitsin, että takakujain lapsia tässä elämälle vihamielisessä ympäristössä uhkasi vielä muuan vaara.

Ystäväni työskenteli, silloin kun työtä oli, neljän muun kanssa yhdessä tässä viidenkymmenenkuuden neliöjalan laajuisessa huoneessa. Talvella paloi lamppu melkein kaiken päivää ja tuprutti käryään muutenkin sakeaan ilmaan, jota sitten hengitettiin, hengitettiin ja yhä vain hengitettiin.

Hyvinä aikoina, kun työtä oli liiaksikin, mies kertoi voivansa ansaita aina "kolmekymmentä tolppaa viikossa". — Kolmekymmentä shillinkiä! Seitsemän ja puoli dollaria!

"Mutta sen voivat saada vain parhaat meistä", lisäsi hän. "Ja teemme työtä kaksitoista, kolmetoista ja neljätoista tuntia päivässä ja niin kiireesti kuin näpistä lähtee. Ja näkisitpä meidän hikoilevan. Hiki juoksee virtana. Jos näkisit, niin silmissäsi salamoisi — naulat lentävät suusta kuin koneen voimalla. Katsoppas suutani."

Katsoin. Hampaat olivat alituisesta metallinaulain kitkasta kuluneet, mustat ja mädänneet.

"Minä pesen hampaitani", selitti hän, "muuten ne olisivat pahemmat."

Kun hän vielä oli minulle kertonut, että työmiesten täytyi hankkia työkalunsa, naulat, suutarinvehkeet, pahvit, maksaa vuokra, kustantaa valo ja kaikki; muut, käsitin, ettei hänen kolmestakymmenestä "tolpastaan" jäänyt liikoja "puhdasta".

"Mutta miten kauan kestää kiirettä aikaa, jolloin saat niin runsaan palkan kuin kolmekymmentä tolppaa?" kysyin.

"Neljä kuukautta", oli vastaus; ja muuna vuoden aikana, hän kertoi, he saavat keskimäärin puolesta punnasta puntaan viikossa, mikä on kahdesta ja puolesta dollarista viiteen. Kuluva viikko oli puolessa, ja hän oli ansainnut neljä "tolppaa" eli yhden dollarin. Ja kuitenkin sain sen käsityksen, että tämä oli arvokkaimman luokan "hikipajoja".

Katsahdin ulos ikkunasta, josta piti näkyä naapuritalojen takapihoille. Mutta ei siellä ollut takapihoja, sillä ne olivat täynnä yksikerroksisia hökkeleitä, sikolättejä, joissa asui ihmisiä. Näiden hökkeleiden katot olivat lokakerrosten vallassa, paikoin parin jalan vahvalta — toisen ja kolmannen kerroksen takaikkunoista nakattua. Havaitsin siellä kalanruotoja ja eläinten luita ja sisuksia, ruttoisia ryysyjä, vanhoja

kenkäräjoja, saviastiain palasia ja kaikkea jätettä, mitä ihmispesästä yleensä lähtee.

"Tämä on meidän ammattimme viimeisiä vuosia, keksivät koneita päästäkseen meistä", sanoi "hikoilija" murheellisena, astuessamme avorintaisen vaimon ohitse ja kahlaillessamme jälleen törkyisen nuoren kansan keskellä.

Tämän jälkeen kävimme katsomassa niitä kunnan asuntoja, joita Lontoon kunnallislautakunta oli rakennuttanut niiden takakujain paikalle, missä Arthur Morrisonin "Jagon lapsi" aikoinaan asui. Rakennuksissa oli tilaa runsaammalle joukolle kuin ennen, ja paikka oli terveellisempi. Mutta asunnot olivat parempiluokkaisen työväen ja käsityöläisten hallussa. Takakujain väki oli yksinkertaisesti siirtynyt täyttämään toisia takakujakortteleita tai muodostamaan uusia.

"Ja nyt", sanoi suutari, se "vahva mies", joka teki työtä, niin että silmissä salamoit, "tahdon näyttää sinulle yhden Lontoon keuhkoista. Tässä on Spitalfields Garden-puisto." Ja hän sylkäisi sanan "puisto" ylenkatseellisesti suustansa.

Kristuksen-kirkon varjo lankeaa Spitalfields Gardeniin, ja Kristuksen-kirkon varjossa näin kello kolme iltapäivällä näyn, jota en milloinkaan toivo uudelleen näkeväni. Tässä puistossa ei ole kukkasia, ja se on pienempi kuin oma ruusutarhani kotona. Vain ruohoa täällä kasvaa, ja sitä ympäröi teräväpiikkinen rauta-aita, niinkuin kaikkia Lontoon kaupungin puistoja, jotta kodittomat miehet ja naiset eivät pääsisivät niihin öisin nukkumaan.

Astuessamme puistoon kulki ohitsemme vanha vaimo, viidenkymmenen ja kuudenkymmenen välillä, harppoen kiivaissa aatoksissa, vaikka hiukan huojuvin liikkein, ja kantoi kahta valtavaa hurstipussia, jotka keikkuivat hänen edessään ja takanaan. Hän oli naiskulkuri, koditon sielu ja siksi itsenäinen, ettei halunnut tunkea hauraita luitaan työkodin ovesta sisälle. Kotilon lailla hän kantoi kotiansa mukanaan. Kahdessa hurstipussissa olivat hänen taloustavaransa, hänen vaatevarastonsa, liinavaatteensa ja kallisarvoiset naistarpeensa.

Kuljimme ahdasta sorakäytävää pitkin. Penkeillä molemmin puolin vaappui joukko kurjia ja vaivaisia ihmisolentoja, joiden näkeminen olisi lingonnut Doren mielikuvituksen vielä pirullisempaan lentoon kuin se koskaan on kyennyt. Siinä oli pelkkää ryysyistä ja lokaista liejukasaa, kaikenlaista inhoittavaa ihotauteja, avohaavoja, ruhjevammoja, saastaa, ruokottomuutta, rivosilmäisiä epäsikiöitä ja petomaisia kasvoja. Kirpeä, raaka tuuli puhalsi, ja nämä olennot hytisivät rievuissaan, enimmäkseen, nukkuen tai yrittäen nukkua. Siellä oli kymmenkunta naista, iältään paristakymmenestä seitsemäänkymmeneen. Sitten pikkulapsi, ehkä yhdeksänkuukautinen, joka nukkui pitkällään kovalla penkillä ilman päänalaista ja peitettä, vailla vaalijaa. Senjälkeen tapasimme puolikymmentä miestä, jotka nukkui istuallaan ja nojautuivat toisiinsa nukkuessaan. Eräällä penkillä taas oli perheryhmä, lapsi nukkuen nukkuvan äitinsä sylissä ja aviomies (eli miestoveri) tökerösti paikkaillen kenkäräjoja. Toisella penkillä eräs nainen tasoitteli veitsellä ryysyjensä risaisia helmoja, ja toinen nainen neula ja lanka käsissään ompeli kokoon pukunsa halkeimia. Vieressä istui mies, joka piteli nukkuvaa naista sylissään. Edempänä mies, vaatteet vetelän liejun vallassa, nukkui pää naisen helmassa, joka ei ollut viittäkolmatta vanhempi ja joka myöskin nukkui.

Tämä nukkuminen minua ihmetytti. Miksi yhdeksän joka kymmenestä nukkui tai ainakin yritti nukkua? Mutta vasta perästäpäin sain sen tietää. *Niiden laki, joilla on valta, ei salli kodittomien nukkua öisin.* Kristuksen-kirkon porttaalin viereisellä käytävällä, missä kivipylväät kohoavat kohti korkeutta ylväänä rivinä, makasi rivittäin miehiä nukkumassa tai torkkumassa, ja kaikki olivat siksi väsyneiksi turtuneita, etteivät he heränneet eivätkä välittäneet meistä sinne tunkeutuessamme.

"Lontoon keuhkoko?" sanoin. "Ei suinkaan, vaan mätähaava, suuri märkivä haava."

"Miksi toit minut tänne?" kysyi palavamielinen sosialistinuorukainen, jonka kauniit kasvot olivat vääristyneet sielun tuskista ja inhosta.

"Nuo naiset tuolla", sanoi oppaamme, "myyvät itsensä kolmesta pennystä tai kahdesta pennystä tai sitkeästä leivän kannikasta".

Hän lausui sen voitonvarmasti hymyillen.

Mutta mitä muuta hän aikoi sanoa, sitä en tiedä, sillä kiihtynyt nuori toverimme huusi: "Taivaan tähden, lähtekäämme täältä!"

Olen saanut kokea, ettei ole helppoa päästä työhuoneen tilapäis-yömajaan. Olen nyt kahdesti yrittänyt ja pian koetan kolmannen kerran. Ensimmäisellä kerralla läksin ulos kello seitsemän illalla neljä shillinkiä taskussani. Tällöin tein kaksi virhettä. Ensiksikin pitää tilapäis-yömajaan pyrkijän olla työpötyhjä, ja kun hänen täytyy taipua ankaraan tarkastukseen, pitää hänen olla todellakin tyhjä, ja neljä pennyäkin, puhumattakaan neljästä shillingistä, riittää tekemään hänet mahdottomaksi. Toinen virheeni oli myöhästyminen. Kello seitsemän illalla on liian myöhäinen hetki köyhälle pyrkiä köyhän vuoteeseen.

Hellävaroen kasvatetun ja viattoman kansan tähden täytynee selittää, mikä on yömaja. Se on rakennus, missä koditon, vuoteeton, pennitön ihminen saa, jos onni sattuu potkaisemaan, tilapäisen lepuupaikan väsyneille raajoilleen ja sitten raataa seuraavan päivän kuin orja sen maksamiseksi.

Toinen yritykseni tunkeutua yömajaan alkoi paremmilla enteillä. Läksin matkaan puolivälissä iltapäivää tulisieluisen sosialistinuorukaisen ja erään toisen ystävän seurassa, eikä minulla ollut taskussani kuin kolme pennyä. He luotsasivat minut Whitechapelin työhuoneelle, jota kurkistelin ystävällisen nurkan takaa. Kello oli muutaman minuutin yli viisi iltapäivällä, mutta jo oli muodostunut paikalle pitkä ja murheellinen jono, joka kiersi rakennuksen kulman ympäri ja hävisi näkyvistä.

Se oli mitä sääliä kuva, miehiä ja vaimoja kylmän harmaan päivän päättyessä kärkeäkössä köyhän leposijaa yhdeksi yöksi, ja tunnustanpa sen melkein vieneen minulta halun sinne. Aivan kuin poika hammaslääkärin ovella keksin äkkiä koko joukon syitä olla jossakin muualla. Sisässäni liikkuvan taistelun joku piirre lie näkynyt kasvoillani, sillä toinen tovereistani sanoi: "Älä perusta, kyllä sinä sen kestät."

Tietysti kestäisin, mutta huomasin, että taskussani olevat kolme pennyäkin olivat liian ruhtinaallinen aarre sellaisessa seurassa; ja päästäkseni kaikista yksilöllisistä eroavaisuuksista tyhjensin vaskikolikot taskustani. Sitten sanoin hyvästit tovereilleni, ja sydämeni ankarasti tykyttäessä kompuroin katua alas ja asetuin paikalleni jonon päähän. Surkealta se näytti, tämä köyhän kansan jono, joka vaappui alas kuoleman kaltevaa rinnettä; mutta kuinka surkea se oli, sitä en voinut uneksiakaan.

Lähinnä muuria seisoi lyhyt tukeva mies. Hän oli hyväntahtoisen ja sydämellisen näköinen, iäkkydestään huolimatta voimakaspiirteinen. Ihon olivat aurinko ja tuulet purreet sitkeäksi ja parkinneet, hänellä oli ilmeiset merimiehen kasvot ja silmät. Ja mieleeni muistui heti Kiplingin "Kaleerijonon" säkeistö:

"Nämä haavat hartioitten sekä kahlelyöttymät, avoarvet verisyrrät, ruoskan tylyn iskemät, nämä silmät huikaisemat kilovälkkeen suolaveen, ne on palkka elämänsä orjantyössä raataneen..."

Kuinka oikeassa olin arvelussani ja kuinka erinomaisesti nämä säkeet sattuivat paikalleen, sen saatte pian kuulla.

"En kestä tätä enää kauan aikaa, en", valitteli hän toisella puolella seisovalle miehelle. "Minä rikon jonkun ikkunan, ison ikkunan, ja pääsen istumaan neljäksitoista päiväksi. Silloin saan hyvän makuupaikan, siitä ei pelkoa, ja parempaa muonaa kuin; täällä... Mutta siellä en saa tupakanhiventäni" — tuli murheellisena jälkiaatoksena.

"Olen ollut nyt kaksi yötä ulkona", jatkoi hän, "läpimärkänä toissayönä, enkä voi tätä enää kauan kestää. Minä rupean vanhenemaan, ja jonakin aamuna saavat korjata minut kuolleena."

Hän pyörähti kiihkeänä minun puoleeni: "Älä sinä vain päästä itseäsi vanhenemaan, poika. Kuole pois nuorena taikka tällaiseksi muuten tulet, sen tahdon sinulle sanoa. Minä olen kahdeksankymmenenseitsemän nyt, mutta olenpa miehen lailla maatani palvellut. Kolme nauhaa hyvästä käytöksestä ja Viktoria-ristin ja tämän olen siitä hyvästä kaikkiaan saanut. Toivonpa, että olisin kuollut, toivon niin että olisin kuollut. Eipä se kuolema minua liian pian tapaa, ei tapaa."

Hänen silmänsä kävivät kosteiksi, mutta ennenkuin toinen mies ennätti häntä lohduttaa, hän alkoi rallattaa merimiesviisua, aivan kuin maailmassa ei olisi surun rahtuakaan.

Hiukan yllykettä saatuaan hän kertoi tarinansa siinä odotellessaan jonossa työhuoneen edustalla kahden yön katutaivalluksen jälkeen.

Poikasena hän oli ottanut pestin brittiläiseen laivastoon ja palveli viidettäkymmentä vuotta uskollisesti ja nuhteettomasti. Nimiä, päivämääriä, päälliköitä, satamia, laivoja, komennuksia ja tappeluita vyöryi hänen huuliltaan alituisena virtana, mutta en voi muistaa niitä kaikkia, eikä köyhäntalon ovella sovi pitää muistikirjaa. Hän oli ollut koko ajan mukana "ensimmäisessä Kiinan sodassa", niinkuin hän sanoi; oli ottanut pestin Itä-Intian komppanialta ja palvellut kymmenen vuotta

Intiassa; palannut taas Intiaan Englannin laivastossa kapinan aikana; palvellut Birman sodassa ja Krimin sodassa — ja tämän kaiken lisäksi taistellut ja raatanut Englannin lipun puolesta melkein maailman joka kolkassa.

Silloin sattuma puuttui asiaan. Aivan vähäpätöinen seikka, kunhan sitä vain olisi tutkittu alkusyyhyin asti. Kenties luutnantin aamiainen oli ollut epäonnistunut taikka hän sattunut valvomaan myöhään edellisenä iltana taikka ehkäpä velat lienevät ahdistaneet tahi päällikkö lienee puhutellut häntä työkeästi. Pääasia on, että luutnantti sinä päivänä oli ollut kiukkuisella päällä. Vanha merimies muiden mukana oli ollut korjaamassa keulaköystöä.

Nyt on huomattava, että mies oli ollut laivastossa yli neljäkymmentä vuotta, että hänellä oli kolme nauhaa hyvästä käytöksestä sekä Viktoria-risti erikoisesta kunnostautumisesta taistelussa; hän ei siis voinut olla vallan vihoviimeinen merimies. Mutta luutnantti oli kiukkuisella päällä ja nimitti häntä — no niin, ei millään kauniilla nimellä. Se viittasi hänen äitiinsä. Poikasena ollessani oli meidän poikain laki sellainen, että se velvoitti meidät tappelemaan pikku pirujen lailla, jos sellainen häväistys olisi sanottu äidistämme; ja onpa minun maanosassani moni mies saanut hengellään maksaa sen sanan käyttämisen toisesta.

Mutta luutnantti sinkautti merimiehelle sen sanan. Sillä hetkellä merimiehellä sattui olemaan kädessään rautainen tanko. Hän iski sillä heti luutnanttia päähän ja nakkasi upseerin kaiteen yli mereen.

Ja sitten, mies itse kertoi: "Älysin mitä olin tehnyt. Tunsin ohjesäännöt, ja päättelin itsekseni: 'Nyt tuli loppusi, James-poikaseni; mutta tulkoon vain.' Ja minä hyppäsin hänen perässään aikoen hukuttautua yhdessä hänen kanssaan. Ja sen olisinkin tehnyt, mutta lippulaivan soutuvene tuli juuri silloin laivamme vierelle. Molemmat nousimme pinnalle ja minä olin hänessä kiinni ja kolhin häntä nyrkilläni. Sehän se ratkaisi asiani. Ellen olisi häntä lyönyt, olisin voinut väittää, että nähtyäni mitä olin tehnyt, olin hypännyt perässä pelastaakseni hänet."

Sitten seurasi sota-oikeus tai mikä lie oikeudenkäynnin nimi merellä. Hän kertasi tuomionsa sana sanalta, aivan kuin olisi sen merkinnyt muistiin ja lukenut katkerana läpi monet kerrat. Näin rangaistiin miestä, joka miehuullisuutensa tähden rikkoi kurinpitolakia, että on kunnioitettava esimiehiään, jotka eivät aina ole kunnian miehiä: hänet alennettiin tavallisen merimiehen arvoon, hän menetti kaikki ansaitsemansa palkkiorahat ja kaikki eläkeoikeutensa, hänen piti luovuttaa pois Viktoria-ristinsä, hänet erotettiin laivastosta käytös arvosteltuna hyväksi (koska se oli hänen ensimmäinen rikoksensa), hän sai viisikymmentä raipan iskua sekä kaksi vuotta vankeutta.

"Toivonpa, että olisin hukkunut sinä päivänä, niin toivon, jumala paratkoon", päätti hän tarinansa, jonon siirtyessä eteenpäin ja kääntyessämme kulman ympäri.

Vihdoinkin tuli näkyviin ovi, josta köyhät laskettiin ryhmittäin sisälle. Ja tällöin sain tietää hämmästyttävän seikan: *koska tänään oli keskiviikko, ei kukaan meistä pääsisi pois ennenkuin perjantaiamuna*. Eikä liioin, tupakkamiehet, ottakaa tämä varteen, *kukaan saanut tuoda mukanaan tupakkaa*. Se meidän tuli antaa pois sisään astuessamme. Joskus, kerrottiin minulle, se annettiin takaisin pois päästettäessä, mutta joskus se hävitettiin.

Vanha sotilas opetti minua. Hän avasi kukkaronsa ja tyhjensi tupakkansa (säällittävän pienen erän) paperipalaseen. Tämän hän puristi pieneksi ja latteaksi ja kätki sukkaansa kengän sisäpuolelle. Ja sinne alas sukan sisään sukelsi minunkin tupakkapalani, sillä neljäkymmenen tunnin tupakkapaasto on tuska, jonka kaikki tupakoitsijat ymmärtävät.

Jono siirtyi siirtymistään, ja me lähenimme hitaasti, mutta varmasti pihtipieliä. Joutuessamme seisomaan eräälle rautaristikolle huusi merimies eräälle edempänä odottavalle miehelle:

"Montako ottavat vielä vastaan?"

"Kaksikymmentäneljä", kuului vastaus.

Katsoimme huolissamme eteenpäin ja laskimme. Kolmekymmentä neljä oli edellämme. Pettymystä ja hämmennystä näkyi ympärilläni olevista kasvoista. Eipä ole erityisen hupaista nälkäisenä ja pennitönnä odotella unetonta yötä kaduilla. Mutta me toivoimme toivottominkin, kunnes kymmenen enää oli jonosta jäljellä; silloin portinvartija työnsi meidät takaisin.

"Täynnä", sanoi hän sulkien oven.

Vilahduksessa vanha merimies kahdeksastakymmenestä seitsemästä ikävuodestaan huolimatta livahti pois, mielessään epätoivoinen pyrkimys päästä jonnekin muualle yöksi. Minä jäin seisomaan ja neuvottelemaan kahden muun miehen kanssa, jotka tunsivat yömajat, minne menisimme. He päättivät

yrittää kolmen mailin päässä olevaan Poplarin työhuoneeseen, ja sinne läksimme painamaan.

Kääntyessämme kulmasta toinen heistä sanoi: "Minun olisi pitänyt päästä tänään. Tulin kello yhdeltä, kohta kun jono alkoi muodostua ... mutta niillä on omat suosikkinsa. Päästävät sisälle aina, vain samoja, yön toisensa jälkeen."

VIII.

AJURI JA KIRVESMIES.

Ajuria, jolla oli puhdaspiirteiset kasvot, leukaparta ja ylähuuli ajeltuna, olisin Yhdysvalloissa pitänyt jonakin työnjohtajan ja hyvinvoivan maanviljelijän välimailta. Kirvesmies taas — no niin, hänet olisin tuntenut kirvesmieheksi. Hän näytti siltä, oli kuiva ja sitkeä, silmät terävästi pälyilevät, ja hänen kätensä olivat käyneet kyhmyisiksi työkalujen pitelemisestä neljäkymmenenseitsemän vuoden ammattityössä. Näiden miesten päävaikeutena oli heidän vanhuutensa ja se seikka, että heidän lapsensa, joiden olisi pitänyt varttua heistä huolta pitämään, olivat kuolleet. Vuodet olivat lyöneet heihin leimansa, ja nuoremmat ja vahvemmat kilpailijat olivat anastaneet heidän paikkansa ja pakottaneet heidät väistymään syrjään teollisuuden humusta.

Nämä molemmat miehet, jotka oli käännytetty pois Whitechapelin työhuoneen yömajasta, kulkivat kanssani Poplarin työhuonetta kohti. Paljon ei toivoa heidän mielestään ollut, mutta se oli ainoa mahdollisuutemme. Joko Poplar taikka öiset kadut. Kumpikin mies kaipasi kipeästi vuodetta, sillä he olivat "melkein menneitä", niinkuin he sanoivat. Ajuri, viisikymmentäkahdeksan-vuotias, ei ollut kolmena edellisenä yönä saanut enemmän yösijaa kuin untakaan, ja kirvesmies, kuusikymmentäviisi-vuotias; oli viettänyt viisi yötä ulkona.

Mutta kuinkapa te, arvoisat hienot ihmiset, joissa on sekä lihaa että verta, joita valkeat vuoteet ja ilmavat huoneet joka yö odottavat, kuinkapa te voisitte sanoistani ymmärtää, millaista on se kärsimys, mitä saisitte kärsiä, jos viettäisitte väsyksissä, yön Lontoon kaduilla? Uskokaa minua, te luulisitte tuhannen vuosisataa tulleen ja menneen, ennenkuin itä kalpenisi aamun koittaessa; te värisisitte vilusta, kunnes olisitte valmiit itkemään ääneen jokaisen särkevän lihaksen kipua, ja te ihmettelisitte, että voisitte niin paljon kestää ja sittenkin elää. Jos asettuisitte lepäämään jollekin penkille ja väsyneet silmänne sulkeutuisivat, saisitte olla varmat siitä, että poliisi herättäisi teidät ja komentaisi karkeasti teidät liikkeelle. Te saatte levätä penkillä, mutta penkkejä on vähän ja harvassa; ja jos nukahdatte, on teidän lähdettävä liikkeelle ja laahattava väsynyttä ruumistanne loppumattomia katuja pitkin. Jos epätoivoisen oveluuden opastamana etsitte jonkin syrjäisen kujan tai pimeän käytävän ja laskeudutte maata, niin kaikkialla läsnäoleva poliisi teidät kyllä sieltäkin hätistää ulos. Hänen virkanansa on nuuskia teidät ilmi. Niiden laki, joilla valta on, määrää, että teidät on nuuskittava ilmi.

Mutta aamun koitteessa painajaisen väistyttyä te laahustaisitte kotinne itseänne virkistämään, ja; kuolemaanne asti te kertoisitte seikkailutarinaanne ihaileville ystävilleen. Siitä tulisi valtava tarina. Teidän pienestä kahdeksantuntisesta yöstänne tulisi Odysseia ja teistä itsestänne Homeros.

Mutta niinpä ei käy niiden kodittomain, jotka vaelsivat kanssani Poplarin työhuonetta kohti. Ja heitä on kolmekymmentäviisituhatta, heidän laisiaan, miehiä ja naisia, Lontoon kaupungissa tänä yönä. Älkää huoliko sitä muistella maata mennessänne; jos olette niin lempeämielinen kuin teidän tulisi olla, ette ehkä lepäisi niin levollisesti kuin tavallisesti. Mutta kun vanhat miehet, kuusi-, seitsemän- ja kahdeksankymmen-vuotiaat, nälistyneet, laihat ja vähäveriset, saavat tervehtiä päivännousua ilman virkistuksen toivoakaan ja kompuroida päivät päästään vimmaisessa leipämurun etsinnässä, säälimättömän yön iskiessä uudelleen heidän kimppuunsa, ja kun tätä jatkuu viisi yötä ja päivää — kuinkapa te, arvoisat hienot ihmiset, joita ei vaivaa liika laihaus ja verenvähyys, kuinkapa te sitä koskaan voisitte ymmärtää?

Kävelin Mile End Road-tietä ajurin ja kirvesmiehen välissä. Mile End Road on laaja kulkutie, joka leikkaa Itä-Lontoon keskuksen, ja siinä oli kymmeniätuhansia ihmisiä liikkeellä. Mainitsen tämän siksi, että voisitte täysin arvostella sitä, mitä seuraavassa kuvailen. Niinkuin sanottu, kävelimme, ja heidän katkerasti kirotessaan tätä maata minä kiroilin heidän kanssaan, kiroilin niinkuin saattaa kiroilla amerikkalainen kulkuri, joka on ajautunut vieraalle ja peloittavalle rannikolle. Ja koetin saada ja onnistuinkin saamaan heidät siihen uskoon, että olin merimies, joka oli hukannut rahansa mässäilyssä, menettänyt vaatteensa (mikä ei ole niinkään harvinaista merenkulkijain kesken maissa oltaessa) ja nyt oli tilapäisesti "poikki" uutta pestiä etsiessään. Tämä selitti tietämättömyyteni Englannin tavoista ja

yömajoista sekä niitä koskevan uteliaisuuteni.

Ajuri oli lujilla yrittäessään pysyä askeltemme tasalla (hän selitti minulle, ettei ollut syönyt mitään sinä päivänä), mutta kuiva ja nälkäinen kirvesmies, harmaa ja risainen päällystakki surumielisesti tuulessa lepattaen, harppoi pitkiä ja väsymättömiä askeleita, jotka toivat mieleeni aavikkojen suden. Kumpikin seivästi katseensa katukäytävään kulkiessaan ja puhuessaan, ja tavan takaa jompikumpi kumartui ja nappasi kadulta jotakin, koskaan askeltakaan pysäyttämättä. Arvelin heidän kokoilevan sikarin- tai savukkeenpätkiä enkä aluksi kiinnittänyt siihen sen enempää huomiota. Mutta sitten älysin.

Limaiselta, sylkyiseltä katukäytävältä he poimivat appelsiininkuoria ja rypäleiden jätteitä ja söivät niitä. Luumujen sydämiä he pirstoivat hampaillansa saadakseen niiden siemenen syödäkseen. He noukkivat herneen kokoisia leivän muruja, omenankotia, jotka olivat niin mustia ja likaisia, että niitä ei ollut omenankodiksi tuntea, ja näitä törkyjä kumpikin pisti suuhunsa, pureksi ja nieli; ja tämä kaikki tapahtui kello kuuden ja seitsemän välillä illalla elokuun 20 päivänä Herran vuonna 1902 suurimman, rikkaimman ja mahtavimman valtakunnan sydämessä, minkä maailma on milloinkaan nähnyt.

Nämä kaksi miestä keskustelivat. He eivät olleet hulluja, he olivat vain vanhoja. Ja kun heidän sisuksissaan höyrysi katujen törky, niin he luonnollisesti puhuivat verisestä kumouksesta. He puhuivat niinkuin anarkistit, hurmahenget ja kaistapäiset puhuvat. Mutta kukapa heitä moittisi? Huolimatta kolmesta täydestä päivän ateristani ja siististä vuoteestani, jonne saatoin laskeutua, jos halusin, huolimatta sosiaalisesta elämäncäsityksestäni ja kehityso pillisesta uskostani hitaaseen asteittaiseen edistykseen ja asiain parantumiseen — kaikesta tästä huolimatta, sanon, tunsin haluavani puhua samaa roskaa heidän kanssaan tai ainakin pitää suuni kiinni. Poloiset houkat! Eivät heidän kaltaisensa ole kumousrotua. Ja kun he ovat kuolleet ja tomuksi muuttuneet, mihin ei pitkiä kulu, niin toiset hullut jatkavat puhetta verisestä kumouksesta poimiessaan törkyjätteitä sylkyiseltä katukäytävältä kulkiessaan Mile End Road-tietä Poplarin työhuoneita kohti.

Koska olin muukalainen ja nuori mies, selittelivät ajuri ja kirvesmies minulle asioita ja neuvoivat minua. Heidän neuvonsa sivumennen sanoen oli yksinkertainen ja paikalleen osuva; se oli: pois tästä maasta. "Niin pian kuin Jumala sallii", vakuutin heille, "ja tekisipä mieleni antaa vallasaoloillenne sellainen kipinä sade, ettette pysty savulta jälkiäni näkemään." He tunsivat vertaukseni voiman, vaikk' eivät ymmärtäneetkään sitä, ja he nyökkäsivät hyväksyvästi päätään.

"Tässähän mies tulee rikolliseksi vasten tahtoaan", sanoi kirvesmies. "Nuoremmat miehet ovat vieneet minulta, vanhukselta, paikkani, vaatteeni käyvät yhä enemmän riekaleiksi, ja sitä vaikeammaksi käy päivä päivältä työn saanti. Menen yömajaan saadakseni yösijan. Minun täytyy olla jonottamassa kello kahdelta tai kolmelta iltapäivällä, muuten en pääse sisään. Näittehän miten kävi tänään. Mitä mahdollisuutta minulla siis on työn hakuun? Edellytetäänkö, että pääsen yömajaan. He pitävät minut siellä koko huomispäivän ja laskevat pois ylihuomisaamuna. Entä sitten? Laki sanoo, etten pääse seuraavaksi yöksi yömajaan, ellei tämä ole vähintään kymmenen mailin päässä. Minun täytyy kiireesti kävellä ehtiäkseni perille ajoissa sinä päivänä. Mitenkä minä siis voisin etsiä työtä? Edellytetäänkö, että minä en kävele, vaan että lähden työn etsintään. Vilauksessa on yö käsissä, mutta vuodetta ei. Ei unta koko yönä, ei muruakaan syömistä, missä kunnossa siis lähden aamulla työn hakuun? Täytyy mennä nukkumaan unensa johonkin puistoon" (Kristuksen-kirkko Spitalfieldsissa muistui kamalana mieleeni) "ja saada jotakin syödäkseen. Ja siinä sitä ollaan. Vanha ja väsynyt, eikä mitään keinoa piristyä."

"Tässä oli ennen tulliveräjä", sanoi ajuri. "Monet kerrat olen ajuripäivinäni maksanut tässä kulcutullin."

"Minä olen syönyt kolme puolen pennyn pullaa kahteen päivään", ilmoitti kirvesmies pitkän äänettömyyden katkaistua keskustelun. "Kaksi söin eilen ja kolmannen tänään", jatkoi hän uuden pitkän äänettömyyden jälkeen.

"Minä en ole saanut tänään mitään", sanoi ajuri. "Ja minä olen aivan lopussa. Jalkaani koskee niin kauheasti."

"Leipäkyrsät, joita piikkilässä annetaan, ovat niin kovia, ettei niitä saa kunnolla syötyä muuten kuin ryyppimällä paintin [Painti (engl. *pint*), tilavuusmitta, noin 1/2 litraa - Suom. muist.] vettä väliin", selitti kirvesmies minulle. Ja tiedusteltuani häneltä, mikä oli "piikkilä", hän vastasi: "Yömaja. Se on sen ammattinimi, ymmärrättehän."

Ja minua ihmetytti, että hänen sanavarastoonsa kuului sana "ammattinimi"; ennen eroamme havaitsin, ettei se varasto ollutkaan kovin mitätön.

Tiedustelin heiltä, minkälaista kohtelua saisin odottaa osakseni, jos meidän onnistuisi päästä Poplarin työhuoneeseen, ja heidän välissängsä ollen minuun ahdettiin paljon tietoa. Saatuani kylmän kylvyn sisäänpääsyni jälkeen minulle annettaisiin illalliseksi kuusi unssia [Unssi (engl. *ounce*) = noin 1/24

kiloa] leipää ja "kolme osaa möykkyä". "Kolme osaa" merkitsee kolme neljäsosaa painia, ja "möykky" on eräänlaista vetelää seosta, jossa on kuusi painia kauraryynejä sekoitettuna kolmeen ja puoleen kupilliseen kuumaa vettä.

"Maitoa ja sokeria kai lisäksi ja hopealusikka?" arvailin.

"Ei ole pelkoa. Suolaa saat, ja olenpa nähnyt paikkoja, joissa ei anneta lusikkaakaan. Kallista vain kuppiasi ja anna juosta lorottaa kurkkuusi, niin sitä tehdään."

"Hackneyssä saa hyvää möykkyä", sanoi ajuri.

"Niin, se on todella ihanaa möykkyä", ylisti kirvesmies, ja he katselivat toisiansa paljon puhuvasti.

"Jauhoja ja vettä saa Pyhän Yrjön yömajassa Idässä", sanoi ajuri.

Kirvesmies nyökäytti päätään. Hän oli kokeillut ne kaikki.

"Entä sitten?" kysyin.

Ja sain tietää, että minut sitten lähetettäisiin suoraan sänkyyn. "Aamulla sinut herätetään puoli kuusi, ja saat nousta pesemään itseäsi — jos on saippuaa. Sitten aamiainen — sama kuin illallinen, kolme osaa möykkyä ja kuusi unssia painava leipäkyrsä."

"Ei sitä aina ole kuutta unssia", korjasi ajuri.

"Eipä ei, ja usein niin hapanta, että tuskin voi syödä. Ensi-alussa minä en voinut syödä möykkyä enkä leipääkään, mutta nyt voin niellä oman osani ja vielä toisenkin."

"Minä voisin syödä kolmenkin miehen osan omani lisäksi", sanoi ajuri.

"En ole saanut palaakaan koko tänä siunattuna päivänä."

"Entä sitten?"

"Sitten saat käydä tekemään urakkasi, riipimään neljä naulaa köysitapetta tai puhdistamaan ja lakaisemaan taikka murskaamaan kymmenen tahi yksitoista sentneriä [Sentneri = noin 50 kiloa. Suom. muist.] kiviä. Minun ei tarvitse murskata kiviä, olen yli kuudenkymmenen, näetkös. Mutta sinä saat sitä tehdä. Sinä olet nuori ja vankka."

"Mutta sitä minun on vaikea sietää", sanoi ajuri, "että suljetaan sisälle koppiin nyhtämään köysitapetta. Se tuntuu liiaksi vankilalta."

"Mutta jos yön nukuttuaan ei suostukaan köysitapetta nyhtämään tai kiviä murskaamaan taikka muutakaan työtä tekemään?" kysäisin.

"Eipä ole pelkoa, että kieltäydyt toista kertaa; sinut pannaan tiilenpäitä lukemaan", vastasi kirvesmies, "enpä neuvoisi sinua sitä koettamaan, poikaseni".

"Sitten saadaan päivällistä", jatkoi hän. "Kahdeksan unssia leipää, puolitoista unssia juustoa ja kylmää vettä. Sitten saat lopettaa urakkasi, saat illallista, samaa kuin ennen, kolme osaa möykkyä ja kuusi unssia leipää. Sitten sänkyyn kello kuusi illalla, ja seuraavana aamuna pääset irti, nimittäin jos olet urakkasi suorittanut."

Me olimme jo aikoja poikenneet Mile End Road-tieltä ja kuljettuamme monet synkät sokkelot ahtaita monipolvisia katuja saavuimme Poplarin työhuoneelle. Matalalle kiviäidalle levitimme nenäliinamme, ja kukin pinosi nenäliinalleen kaiken maallisen omaisuutensa, lukuunottamatta sukkaan pistettyä tupakkapalaa. Ja sitten, viimeisen valonhivenen häipyessä likaisen harmaalta taivaalta, tuulen puhaltaessa alakuloisesti ja kylmästi, seisoiimme säälittävän pienet mytyt käsissämme avuttomana ryhmänä työhuoneen ovella.

Kolme työläistyttöä kulki ohi, ja yksi katsahti minua sääliväisesti; hänen ohikulkiessaan katseeni seurasi häntä, ja hän katseli yhä säälien taakseen. Vanhuksia hän ei huomannut. Herra Jumala, hän sääli minua, nuorta, reipasta ja vahvaa, mutta häneltä ei riittänyt sääliä kahden rinnallani seisovalle vanhukselle. Hän oli nuori nainen, ja minä olin nuori mies, ja se hämärä sukupuolivalmius, joka saattoi hänet minua säälimään, osoitti hänen tunteittensa alhaisuutta. Vanhuksien sääliminen on epäitsekkäs tunne, ja sitäpaitsi työhuoneen ovi on hyvin tavallinen vanhusten paikka; niinpä hän ei osoittanut sääliänsä heille, vaan minulle, joka sitä vähimmin kaipasin taikka en kaivannut ollenkaan. Eipä saateta harmaita hapsia kunnialla hautaan Lontoon kaupungissa!

Oven toisella puolen oli kellojohdon kädensija, toisella sähkönappula.

"Soita kelloa", sanoi ajuri minulle.

Ja aivan samoin kuin olisin soittanut kenen ovella tahansa, minä vedin kädensijasta ja kellon ääni kajahti.

"Älä, älä", huusivat he kauhistuneina yhteen ääneen. "Älä niin kovasti."

Päästin kädensijan, ja he katselivat minua moittivasti, aivan kuin olisin saattanut vaaraan heidän mahdollisuutensa päästä yöpuulle ja saada kolme osaa möykkyä. Ketään ei tullut. Onneksi se oli väärä kello, ja tunsin oloni turvallisemmaksi.

"Painakaa nappia", sanoin kirvesmiehelle.

"Ei, ei, odotellaan vielä", hätäili ajuri.

Tästä kaikesta käsitin, että köyhäntalon ovenvartija, joka tavallisesti saa seitsemästä yhdeksään puntaan vuosipalkkaa; on varsin vaikutusvaltainen ja tärkeä olento, eikä häntä suinkaan saa leveilevästi kohdella — köyhä.

Ja niinpä me odottelimme kymmenkertaisesti kohtuullisen ajan, minkä jälkeen ajuri kuin varkain ojensi aran etusormensa nappiin ja painoi sitä hellävaroen ja mahdollisimman lyhyesti. Olen nähnyt ihmisten odottavan elämän ja kuoleman vaiheilla, mutta en ole nähnyt heidän kasvoillaan niin selkeästi tuskallista epävarmuutta kuin se esiintyi näiden kahden ilmeissä heidän odottaessaan tulossa olevaa ovenvartijaa.

Hän saapui. Hän vain katsahti meihin. "Täynnä" sanoi hän ja sulki oven.

"Jälleen samanlainen yö", urahti kirvesmies. Hämärässä valossa ajuri näytti raihnaalta ja harmaalta.

Järjestämätön hyväntekeväisyys on pahetta, sanovat ammatti-ihmisystävät. No niin, minä päätin edistää pahetta.

"Tule, avaa veitsesi ja tule tänne", sanoin ajurille, vetäen häntä pimeään kujaan.

Hän tuijotti minua pelästyneenä ja koetti päästä irti. Ehkä hän luuli minua menneitten päivien Jack-Halkaisijaksi, jonka mieli veti vanhanläntiin miespuolisiin vaivaisiin. Taikka lienee hän arvellut minun tahtovan houkutella häntä johonkin epätoivoiseen rikoshommaan. Joka tapauksessa hän pelästyi. Muistettaneen, että seikkailua aloittaessani olin neulonut yhden punnan aluspaitani sisäpuolelle kainalokuoppaan. Se oli rahastoni pahain päivän varalle, ja nyt tunsin tarvitsevani käyttäen sitä ensimmäisen kerran.

Vasta kun olin antanut oikean käärmeihmisen näytännön ja osoittanut paitaani neulottua pyöreätä rahaa, onnistuin saamaan ajurin avukseni. Sittenkin hänen kätensä vapisi, niin että pelkäsin hänen viiltävän itseäni ompeleiden sijasta, ja minun täytyi ottaa veitsi käteeni ja ratkoa ne itse auki. Kultapala vierähti ulos, koko omaisuus heidän nälkäisissä silmissään; ja me astelimme lähimpään kahvilaan.

Tietysti täytyi minun heille selittää, että olin vain tutkija, yhteiskunnallinen opiskelija, joka koetteli saada selville, kuinka toinen puoli maailmaa eli. Ja heti he sukelsivat kuoreensa kuin simpukka. Minä en ollutkaan heidän rotuansa, puheeni oli muuttunut, ääneni sointi oli erilainen, lyhyesti, olin heitä ylempi, ja he olivat loistavan luokkatietoisia.

"Mitä haluatte?" kysyin tarjoilijan tiedustaessa tilausta.

"Kaksi viillosta ja kupin teetä", sanoi ajuri pehmeästi.

"Kaksi viillosta ja kupin teetä", sanoi kirvesmies pehmeästi.

Pysähtykääpäs hetkeksi ajattelemaan tilannetta. Nämä kaksi miestä olin kutsunut kahvilaan. He olivat nähneet kultarahani, ja he käsittivät, etten ollut mikään vaivainen. Toinen oli syönyt puolen pennyn leivän sinä päivänä, toinen ei ollut syönyt mitään. Ja he tilasivat "kaksi viillosta ja kupin teetä". Kumpikin kahden pennyn tilauksen. "Kaksi viillosta" muuten merkitsee kaksi leipäviipaleutta ja voita.

Tämä oli sitä samaa polkeenalaisen nöyryyttä, joka oli ilmennyt heidän käytöksessään vaivaistalon ovenvartijaa kohtaan. Mutta minä en siitä huolinut. Pala palalta lisäsin heidän annoksiaan — munia, sianlihaviipaleita, jälleen munia, sianlihaa, teetä; taas leipää ja niin edespäin — heidän innokkaasti kiellettyään, mutta kuitenkin vastaanottaen ja ahmien kaiken himokkaasti sitä mukaa kuin ennätettiin tarjota.

"En ole saanutkaan teetä pariin viikkoon", sanoi ajuri.

"Erinomaista teetä tämä", sanoi kirvesmies.

He joivat sitä kumpikin kaksi pintia, ja minä vakuutan, että se oli pelkkää sotkua. Se näytti yhtä vähän teeltä kuin varasto-olut samppanjalta. Se oli "vedellä pestyä" eikä näyttänyt oikeastaan ollenkaan teeltä.

Omituista oli ensimmäisen ällistyksen ohimentyä tarkata ruoan heihin tekemää vaikutusta. Aluksi he kävivät surumielisiksi ja puhuivat niistä erikoisista hetkistä, jolloin olivat mietiskelleet itsemurhaa. Ajuri oli vajaa viikko sitten seisoskellut sillalla ja katsellut veteen sekä harkinnut kysymystä. Kirvesmies väitti kiivaasti, että vesi oli huono keino. Hän puolestaan piti ampumista parempana. Luoti oli paljon "kätevämpi", mutta kuinka Herran nimessä hän saisi revolverin? Siinä se oli pulma.

He kävivät iloisemmiksi imettyään kuumaa "teetä" sisäänsä ja puhuivat enemmän itsestään. Ajuri oli haudannut vaimonsa ja lapsensa yhtä poikaa lukuunottamatta, joka oli ehtinyt mieheksi ja auttanut häntä hänen pikku liikkeessään. Mutta sitten sattuma puuttui asiaan. Poika, kolmenkymmenenviidenvuotias, kuoli isoonrokoon. Ja tuskin oli tästä päästy, kun isä sai kuumeen ja makasi sairaalassa kolme kuukautta. Senjälkeen hän oli mennyt mies. Hän pääsi pois heikkona ja raukeana, ei ollut nuorta voimakasta poikaa enää apuna, pikku liike oli hävinnyt olemattomiin, eikä penniäkään taskussa. Sattuma oli iskenyt ja peli menetetty. Vanhan miehen yritykset olivat turhia. Ystävät olivat kaikki köyhiä eivätkä pystyneet auttamaan. Hän oli pyrkinyt työhön, kun ensimmäistä kruunausparaatia varten laitettiin telineitä. "Ja minä tulin vallan kipeäksi alituisesta vastauksesta: Ei, ei, ei. Se soi korvissani öisin koettaessani nukkua, aina vain sama: Ei, ei, ei." Viime viikolla hän viimeksi oli käynyt kysymässä erästä ilmoitettua työpaikkaa Hackneyssa, mutta sanottuaan ikänsä sai vastauksen: "Liian vanha, aivan liian vanha."

Kirvesmies oli syntynyt sotaväessä, jossa hänen isänsä oli palvellut kaksikolmatta vuotta. Hänen kaksi veljeänsäkin oli mennyt sotaväkeen; toinen eskadroonan ylivääpeli seitsemännessä husaarirykmentissä, oli kuollut Intiassa kapinan jälkeen, toinen palveltuaan yhdeksän vuotta Robertsinkin komennossa Idässä, oli hävinnyt tietymättömiin Egyptissä. Kirvesmies ei ollut mennyt sotaväkeen, ja niinpä hän oli nyt tässä, yhä tällä planeetalla.

"Mutta katsokaapas, antakaahan minulle kätenne", sanoi hän, repien auki räsyisen paitansa. "Minä olen valmis leikkuuhuoneeseen, se on selvä. Minä kulun vähitellen, todella kulun olemattomiin ruoan puutteessa. Koettakaahan kylkiluitani, niin tunnette."

Pistin käteni hänen paitansa alle ja tunnustelin. Iho oli kuin pergamenttia luitten päällä, ja tuntui kuin olisin sivellyt pesulautaa.

"Seitsemän onnen vuotta on minulla ollut", sanoi hän "Oli hyvä vaimo ja kolme kilttiä tenavaa. Mutta kaikki ne kuolivat. Tulirokko vei tytöt parin viikon tietämän."

"Tämän jälkeen, herra", sanoi ajuri, osoittaen pöytää ja haluten kääntää keskustelua hauskempaan uomaan, "tämän jälkeen en voisi syödä työhuoneen murkinaa aamulla".

"En minäkään", yhtyi kirvesmies, ja he päätyivät juttelemaan vatsan nautinnoista ja niistä suloisista ruoista, joita kummankin vaimot olivat keitelleet entisinä päivinä.

"Minä olen kuljeskellut kolme päivää kertaakaan paastoani keskeyttämättä", sanoi ajuri.

"Ja minä viisi", lisäsi hänen toverinsa synkistyen sitä muistaessaan. "Viisi päivää kerran, saamatta vatsaani muuta kuin palasen appelsiininkuorta, eikä rääkätty luonto tahtonut sitä sietää, herra, ja minä olin kuolla. Joskus öisin kävellessäni olen ollut niin epätoivoinen, että olen päättänyt joko voittaa hevosen tai menettää satulan. Ymmärrättehän mitä tarkoitan, herra, yrittää jotakin suuryöstöä. Mutta aamun koittaessa — siinä seison niin nälän ja kylmän heikontamana, etten olisi voinut hiirtäkään häiritä."

Kun heidän elin-parkansa olivat ravinnosta lämmenneet, heidän mielensä laajeni, ja he rupesivat kerskailemaan ja juttelemaan politiikkaa. Voin vain sanoa, että he puhuivat politiikasta yhtä hyvin kuin tavalliset keskiluokan miehet, vieläpä koko joukon paremminkin kuin jotkut mainitun luokan miehet, joita olen kuullut. Minua ihmetytti eniten heidän käsityksensä maailmasta, sen maantieteestä ja kansoista sekä menneestä ja nykyisestä historiasta. Nämä eivät olleet mitään hulluja, nämä kaksi miestä, niinkuin olen jo sanonut. He olivat vain vanhuksia, ja heidän lapsensa, jotka eivät olleet päässeet täysi-ikäisiksi, eivät olleet velvollisuutensa mukaisesti voineet tarjota heille tilaa lietensä ääressä.

Sanoessani heille hyvää yötä kadun kulmassa, heidän kummankin onnellisena puristaessa paria shillinkiä taskussaan ja aavistellessa varmaksi käyneen yövuoteen ihanuuksia, tapahtui vielä jotakin. Sytytin savukkeen ja olin heittämisilläni pois palavan tulitikun, kun ajuri ehätti sitä tavoittamaan. Minä

tarjosin hänelle laatikkoa, mutta hän sanoi: "Ei, ei millään muotoa, herra, ei saa tuhлата." Ja hänen sytyttäessään antamaani savuketta kirvesmies kiiruhti täyttämään piippuansa, ehtiäkseen saamaan samasta tulitikusta.

"Tuhlaaminen on pahasta", sanoi hän.

"Niin on", vastasin ja ajattelin niitä pesulaudan kaltaisia kylkiä, joita olin kädelläni sivellyt.

IX.

PIIKKILÄ.

Kaikkein ensiksi minun täytyy pyytää anteeksi ruumiiltani, että olen laahannut sitä mokoman iletuksen läpi, ja anteeksi vatsaltani, että olen syöttänyt sille sellaista iletystä. Olen ollut piikkilässä, nukkunut piikkilässä ja syönyt piikkilässä; lisäksi olen karannut piikkilästä.

Yritettyäni kahdesti turhaan tunkeutua Whitechapelin yömajaan läksin kolmannella kerralla aikaisin matkaan ja liityin alakuloiseen jonoon ennen kello kolmea iltapäivällä. Sinne ei laskettu sisälle ennenkuin kuudelta, mutta näinkin aikaisin tulleena olin numero kaksikymmentä, ja oli ilmoitettu, että vain kaksikolmatta pääsisi sisälle. Kello neljältä oli jonossa kolmekymmentäneljä, viimeiset kymmenen riippuen perässä siinä heikossa toivossa, että jonkinlainen ihme päästäisi heidät sisälle. Monia muita tuli paikalle, tarkasteli jonoa ja meni matkaansa, katkeran varmistuneena siitä, että piikkilä tulisi täyteen heittäkin.

Keskustelu oli aluksi hidasta ja kangertavaa, kunnes molemmin puolin minua seisovat miehet havaitsivat olleensa yht'aikaa isorokkosairaalassa, vaikka he eivät olleetkaan ennättäneet tutustua, kun talo oli ollut täynnä potilaita, tuhatkuusisataa kaikkiaan. Mutta he korvasivat asian nyt, jutellen sairaudestaan ja vertaillen sen mitä tympäisevimpiä ilmiöitä aivan kylmäverisesti ja mitä luonnollisimpina asioina. Sain tietää, että potilaista kuoli keskimäärin joka kuudes, että toinen oli ollut sairaalassa kolme kuukautta ja toinen puolen neljättä kuukautta sekä että he olivat olleet aivan "mädätä" tautiinsa. Silloin ihossani alkoi tuntua kutkua ja kihinää ja tiedustelin heiltä, miten kauan he olivat olleet vapaina. Toinen oli ollut kaksi viikkoa ja toinen, kolme viikkoa. Heidän kasvonsa olivat pahoin ruton syömät (vaikka kumpikin toisilleen vakuutti, ettei näin ollut laita), ja he näyttelivät minulle käsissään ja kynsiensä alla olevia yhä kesiviä isonrokon "siemeniä". Vieläpä toinen kynsäisi irralleenkin sellaisen siemenen minun mieleni ylennykseksi, ja vilahduksessa se lensi suoraan hänen ihostaan ilmaan. Koetin käpristäytyä pienemmäksi vaatteissani ja tunsin harrasta, hiljaista toivoa, ettei se vain olisi takertunut minuun.

Kummassakin tapauksessa sain tietää isonrokon olleen synnä siihen, että he olivat joutuneet "kilometritehtaalle" eli tuuliajolle. Kumpikin oli ollut työssä tartunnan saadessaan, ja kumpikin oli sairaalasta päästessään ollut aivan "poikki", edessään kolkko työnhaku-taival. Tähän mennessä he eivät olleet vielä saaneet työtä ja olivat nyt pyrkimässä piikkilään "lepäämään", kolme päivää ja yötä katuja taivallettuaan.

Näyttää siltä, ettei yksin sitä miestä, joka käy vanhaksi, rangaista pakollisesta onnettomuudestaan, vaan myös sitä, johon tauti tai tapaturma iskee. Myöhemmin puhelin erään miehen kanssa — "Inkivääriksi" sanoimme häntä — joka seisoj jonon ensimmäisenä — varma merkki siitä, että hän oli odotellut kello yhdestä alkaen. Vuotta aikaisemmin hän oli eräänä päivänä, ollessaan jonkun kalakauppiaan palveluksessa, kantanut raskasta kalalaatikkoa, joka painoi liian paljon. Seuraus: "jokin ratkesi", ja niinpä oli laatikko maassa ja mies sen vieressä.

Lähimmässä sairaalassa, jonne hänet viipymättä kannettiin, sanottiin sitä repeämäksi, haudeltiin paisunut paikka pois, annettiin hiukan vaseliinia, millä sitä voidella, pidettiin hoidossa neljä tuntia ja käskettiin sitten mennä. Mutta tuskin hän oli kulkenut katuja pari kolme tuntia, kun hän jälleen oli selällään. Tällä kerralla hän meni toiseen sairaalaan, jossa häntä sitten paranneltiin. Mutta jutun ponsi on siinä, että työnantaja ei tehnyt mitään hänen palveluksessaan loukkaantuneen miehen hyväksi, ei yhtään mitään, vieläpä kieltäytyi antamasta hänelle kevyempää tilapäistäkin työtä, kun hän oli päässyt sairaalasta. "Inkivääri" on auttamattomasti mennyttä miestä. Hänen ainoa ansiomahdollisuutensa oli raskas työ. Nyt hän ei kykene tekemään raskasta työtä, ja tästä alkaen kuolinhetkeensä asti hän voi turvautua vain piikkilään ja katuihin ravintoa ja suojaa saadakseen. Sattuma puuttui asiaan — siinä kaikki. Hän nosti selkäänsä liian raskaan kalakuorman, ja hänen elinonnensa mahdollisuuksien yli

vedettiin tuhoava risti.

Useat jonossa seisovat miehet olivat olleet Yhdysvalloissa ja toivoivat, että olisivat siellä pysyneetkin, kiroten hulluuttaan, että olivat sieltä lähteneet pois. Englannista oli tullut heille vankila, josta ei ollut toivoakaan päästä pakenemaan. Heidän oli mahdotonta päästä pois. He eivät voineet saada kokoon lippurahaa eivätkä liioin työlläkään matkaansa maksaa. Maassa oli heidänlaisiaan köyhiä hylkiöitä aivan liian paljon.

Minä kävin merenkäntäjä-miehestä, joka oli menettänyt vaatteensa ja rahansa, ja he kaikki surkuttelivat minua ja antoivat minulle monia terheitä neuvoja. Neuvojen yhteissisällys oli jotenkin tämän tapainen: Pysy loitolla kaikista piikkilän-kaltaisista paikoista; niissä ei ole mitään hyvää sinua varten; mene rantaan ja ponnista kaikkesi päästäksesi lähtemään maasta; mene työhön, jos suinkin pääset, ja koeta saada kokoon punnan verta rahaa voidaksesi lahjoa jonkun muonamestarin tai hänen alaisensa ja saada työtä vastaan vapaan matkan. He kadehtivat nuoruuttani ja voimiani, joiden avulla ennemmin tai myöhemmin pääsisin maasta. Heillä ei niitä enää ollut. Ikä ja Englannin osoittama tylyys olivat ne murtaneet, ja he olivat menettäneet pelinsä.

Oli siellä kuitenkin yksi, joka oli yhä nuori ja joka varmastikin vielä lopulta pääsee pois. Hän oli nuorena poikana mennyt Yhdysvaltoihin ja neljäntoista vuoden aikana ollut vain kaksitoista tuntia työttömänä yhteen jaksoon. Hän oli säästänyt rahansa, tullut liian varakkaaksi ja palannut kotimaahansa. Nyt hän seiso i piikkilän jonossa.

Kahtena viimeksikuluneena vuonna hän kertoi minulle olleensa kokkina. Työaika oli ollut kello seitsemästä aamulla kello puoli yhteentoista illalla ja lauantaisin kello puoli yhteen — yhdeksänkymmentä viisi tuntia viikossa, josta hän oli saanut kaksikymmentä shillinkiä eli viisi dollaria.

"Mutta se työ ja pitkä työpäivä olivat tappaa minut", sanoi hän "ja minun täytyi lähteä siitä hommasta. Minulla oli hiukan rahaa säästössä, mutta se meni elämiseen ja toisen paikan etsimiseen."

Tämä oli hänen ensimmäinen yönsä piikkilässä, ja hän oli tullut vain saadakseen levätä. Niin pian kuin pääsisi pois, hän aikoi lähteä Bristolin, sadankymmenen mailin kävelymatka. Siellä hän arveli jotenkin pääsevänsä Valtoihin menevään laivaan.

Mutta jonossa olevat miehet eivät olleet kaikki tätä lajia. Jotkut olivat kurjia hylkyjä, paatuneita ja veteliä, mutta siitä huolimatta sangen inhimillisiä monessa suhteessa. Muistanpa, kuinka muuan ajuri, ilmeisesti palaten kotiin päivän työstä, pysäytti ajoneuvonsa meidän eteemme, niin että hänen nuori toivonsa, joka oli juossut häntä vastaan, saattaisi kiivetä ylös. Mutta rattaat olivat korkeat ja nuori toivo pieni, ja turhaan hän useita kertoja yritti päästä ylös. Silloin muuan mitä viheliäisimmän näköinen mies astui jonosta ja nosti hänet rattaille. Tämä teko oli sinänsä hyve ja epäitsekäs, se oli rakkauden osoitusta eikä almun anomista. Ajuri oli köyhä, ja mies tiesi sen; mies seiso i piikkilän jonossa, ja ajuri huomasi sen; ja mies oli tehnyt pikku-palveluksen ja ajuri kiitti häntä, aivan kuin sinä ja minä olisimme tehneet ja kiittäneet.

Toista kaunista kohtausta esittivät humalanpoimija ja hänen "muorinsa". Mies oli ollut jonossa noin puolisen tuntia, kun hänen "muorinsa" saapui häntä tapaamaan. Vaimo oli luokkaansa nähden varsin siististi puettu, haalistunut myssy harmaassa päässään ja säkkikankainen käärö kainalossaan. Hänen puhuessaan miehellensä tämä kurkotti eteenpäin tarttui hänen valkotukastaan vapaaksi päässeeseen tulessa viipottavaan hiuskiehkuraan, kiersi sitä pehmeästi sormissansa ja tunki sen kunnollisesti paikalleen korvan taakse. Tästä kaikesta saattoi päätellä monia asioita. Mies varmasti piti vaimostaan siksi paljon, että olisi toivonut hänet sieväksi ja hän oli ylpeä vaimostaan, seistessään siinä piikkilän jonossa, ja hän halusi hänen näyttävän siistiltä näiden osatoveriensä silmissä, jotka myöskin seisoivat piikkilän jonossa. Mutta pohjimmais in ja paras hänen vaikuttimistaan oli miehen ylenpalttinen voimakas kiintymys vaimoonsa; sillä mies ei ole kovinkaan karkäs päätänsä vaivaamaan sellaisen vaimon sievyydeksi ja somuudeksi, josta hän ei välitä, eikä hän liioin ylpeile sellaisesta vaimosta.

Ja minä päädyin aprikoimaan, miksi tämä mies ja hänen vaimonsa, jotka puheistaan päättäen olivat utteria työntekijöitä, olivat etsimässä rutiköyhä in yösijaa. Miehe ssä oli arvontuntoa, oman ja vaimonsa arvontuntoa. Tiedustaessani häneltä, mitä minä, vihreä vasta-alkaja, voisin toivoa ansaitsevani humalankorjuussa, hän tarkasteli minua ja vastasi, että se kaikki riippui visseistä seikoista. Monet ihmiset olivat aivan liian hitaita humalain poiminnassa eivätkä senvuoksi onnistuneet. Menestyäkseen täytyi käyttää päätänsä ja olla nopsa sormiltansa, erityisen nopsa sormiltansa. Hän ja hänen avio-pahansa saattoivat ansaita sangen hyvin, työskennellen purtilo välillänsä ja torkkumatta sen ääressä; mutta he olivatkin vuosikausia harjoittaneet ammattia.

"Eräs minun toverini läksi sinne viime vuonna", kertoi muuan jonottaja. "Ensimmäistä kertaa hän oli siinä souvissa, mutta hän palasi kaksi ja puoli puntaa taskussaan eikä ollut poissa muuta kuin kuukauden."

"Siinäpä se", sanoi humalanpoimija äänessään runsas annos ihailua.
"Hän oli nopea. Hän oli luonnostaan syntynyt ammattiin, niin oli."

Kaksi ja puoli puntaa, kaksitoista ja puoli dollaria kuukauden työstä, kun on "luonnostaan syntynyt ammattiin". Ja tämän lisäksi nukkua ulkona ilman peitettä ja elää Herra ties mistä. Olenpa muutamina hetkinäni ollut kiitollinen kohtalolle, etten ole "luonnostani syntynyt" miksikään, en edes humalanpoimijaksi.

Varustusten hankinnasta "humalaan" menoa varten humalanpoimija antoi minulle muutamia täysipainoisia neuvoja, jotka ottanette varteen, te hienot ja lempeät ihmiset, siltä varalta, että joskus joutuisitte haaksirikkoon Lontoon kaupungissa.

"Ellei sinulla ole peltiastioita ja keittovehkeitä, et voi saada syödäksesi muuta kuin leipää ja juustoa. Eikä sillä pärjää. Siellä täytyy saada kuumaa teetä ja kasviksia sekä palanen lihaa silloin tällöin, jos mieli tehdä työtä, mikä työstä käy. Siihen ei pysty pelkillä kylmillä sapuskoilla. Minäpä sanon sinulle mitä teet, poika. Käy aamuisin talosta taloon ja etsi tunkioista itsellesi pannu. Sieltä löytää runsaasti peltirasioita, jotka kelpaavat keittoastioiksi. Hyviä rasioita, muutamia aivan merkillisen hienoja. Minä ja eukko-pahaseni hankimme siten omamme." (Hän osoitti vaimonsa kääroön, ja tämä nyökytti päätään ylpeänä, katsahtaen minuun hyväntahtoisesti ja tietoisena menestyksestään ja yltäkylläisyydestään.) "Tämä päällystakki käy hyvästi peitteestä", hän jatkoi tarjoten sen lievettä minulle tunnustellakseni sen vahvuutta. "Ja kenties pikapuoliin saatan löytää kokonaisen huopapeitteen."

Jälleen vaimo-vanhus nyökkäsi ja silmäsi minua, tällä kerralla vuoreнварmana siitä, että mies löytäisi huopapeitteen "pikapuoliin".

"Humalan poiminta on minusta kuin lomapäivän viettoa", jatkoi hän innoissaan. "Se on mukava tapa saada kokoon pari kolme puntaa talven varalle. Ainoa, josta en siinä hommassa pidä" — ja tällöin särähti sorakieli kanteleessa — "on patikoiminen sinne työpaikalle."

Ilmeisesti vuodet painoivat tätä tarmokasta paria, ja vaikka heidän sormensa pystyivätkin vielä nopeasti nyppimään, niin "patikoiminen" alkoi tuntua raskaalta. Ja katsellessani heidän harmaita hapsiaan, kuvittelin mielessäni, millaista heidän elämänsä onkaan kymmenen vuoden kuluttua.

Huomasin erään toisenkin miehen vaimoineen liittyvän jonoon, kumpikin sivu viidenkymmenen. Vaimo pääsi piikkilään, koska hän oli nainen; mutta mies saapui liian myöhään, ja vaimostaan erotettuna hänet pyörrettiin takaisin yöksi katuja taivaltamaan.

Se katu, jossa seisoiimme, oli seinästä seinään tuskin pariakymmentä jalkaa leveä. Katukäytävät olivat kolmen jalan levyiset. Se oli jonkinlainen asuntokatu. Ainakin työmiehiä ja heidän perheitään oli viettämässä olemassaoloaan meitä vastapäätä olevissa taloissa. Ja jok'ainoa päivä kello yhdestä kello kuuteen iltapäivällä meidän ryysyinen piikkilä-jonomme on heidän oviensa ja akkunainsa pääasiallinen nähtävyys. Muuan työmies istui ovellansa suoraan meitä vastapäätä, lepäillen ja iltailmaa hengittäen päivän raadannan jälkeen. Hänen vaimonsa tuli juttelemaan hänen kanssaan. Oviaukko oli liian pieni kahdelle, minkä takia hän seiso. Heidän lapsukaisensa konttailivat heidän edessään. Ja piikkilä-jono oli vajaan parinkymmenen jalan päässä — ei ollut "yksityiselämän rauhaa" työmiehellä eikä katuköyhälistöllä. Jaloissamme leikkivät naapuriston lapset. Heistä meidän siinä olomme oli aivan tavallista. Emme olleet uusia tunkeilijoita. Kuuluimme yhtä luonnollisesti heidän ympäristöönsä kuin tiiliseinät ja kivimuurit. He olivat syntymästään asti nähneet piikkilä-jonon ja tottuneet siihen lyhyen elämänsä jokaisena päivänä.

Kello kuusi alkoi jono liikkua ja meidät laskettiin sisälle kolmen hengen ryhmissä. Nimi, ikä, toimi, syntymäpaikka, puutteen määrä ja edellisen yön olopaikka — kaiken sen merkitsi johtaja kirjaansa nopeasti kuin välähdys; ja kääntyessäni huomasin hämmästykseni jonkun miehen pistävän käteeni jotakin, mikä oli kuin tiili ja suhahtavan korvaani: "Onko veistä, tulitikkuja tai tupakkaa?" — "Ei, herra", valehtelin, niinkuin jokainen sisälletulija. Kulkiessani portaita alas kellariin katselin kädessäni olevaa tiiltä ja näin, että sitä nipin napin ja kieltä rääkäten saattoi sanoa leiväksi. Painostaan ja kovuudestaan päättäen se varmasti oli happamaton.

Kellarissa oli valo sangen hämärää, ja ennenkuin älysinkään, oli taas joku mies pistänyt toiseen käteeni ruukun. Sitten kompastelin toiseen yhä pimeämpään huoneeseen, jossa oli penkkejä, pöytiä ja miehiä. Paikka löyhkäsi ilkeästi, ja himmeä kajastus sekä äänten sorina jostakin hämäryydestä sai sen tuntumaan manalan valtakunnan eteishuoneelta.

Kipeät jalat olivat useimpain miesten vaivana, ja ennen syömään rupeamista he riisuivat kenkensä ja ne likaiset rääsy, joita olivat jalkoihinsa kietoneet. Tämä kaikki lisäsi yleistä löyhkää ja vei minulta tyyten kaiken ruokahalun.

Huomasin nyt tehneeni erään erehdyksen. Olin syönyt kelvollisen päivällisen viittä tuntia varhemmin,

mutta edessäni olevan aterian kunnioittamiseksi minun olisi pitänyt paastota pari päivää. Ruukussa oli kolmeneljännes-paintia möykkyä, jonkinlaista maissin ja kuuman veden sekoitusta. Miehet painelivat leipäänsä suolakasoihin, joita oli siroteltu likaisille pöydille. Minäkin koetin sitä, mutta leipä tuntui takeltuvan suuhuni ja muistin kirvesmiehen sanat: "Täytyy saada paintillinen vettä, ennenkuin sitä leipää voi kunnollisesti syödä."

Menin erääseen pimeään nurkkaan, jossa olin nähnyt toistenkin miehien käyvän, ja löysin vettä. Sitten palasin ja kävin möykyn kimppuun. Se oli kaunaista ja karkeata, mautonta, raakaa ja kitkerää. Varsinkin tämä kitkeruus, mikä itsepintaisesti karvasteli suuta möykyn jo painuttua alas, oli vastenmielistä. Taistelin miehuullisesti, mutta kuvottaminen teki minusta lopun, ja saavutukseni huippuna oli puolikymmentä suun täyttää "möykkyä" ja leipää. Viereiseni mies söi oman osansa ja minun loppuun asti, vieläpä kihnutteli ruukut puhtaiksi ja näytti yhä nälkäiseltä. "Minä tapasin kaverin, joka tarjosi minulle hyvän päivällisen", selittelin hänelle.

"Mutta minä en ole saanut palaakaan sittenkuin eilisaamuna", vastasi hän.

"Mitäs sanot tupakasta?" kysäisin. "Saako siitä täällä köniinsä?"

"Ei, ei saa", hän vastasi. "Ei ole pelkoa. Tässä piikkilässä pääsee kaikkein vähimmällä. Näkisitpä vain toisia. Syynäyvät ihoa myöten."

Kun ruukut oli kihnutettu puhtaiksi, alkoi keskustelu viritä. "Tämän piikkilän hoitaja kirjoittelee aina sanomalehtiin meistä irtolaisista", sanoi toisella puolellani oleva mies.

"Mitä hän sanoo?" kysäisin.

"Hän sanoo, että me olemme kelvottomia, roistoja ja lurjuksia emmekä tahdo tehdä työtä. Hän kertoo kaikki ne vanhat konnanjuonet, joita olen kuullut parikymmentä vuotta kerrottavan, mutta en koskaan nähnyt kenenkään irtolaisen tekevän. Viimeksi näin hänen kirjoituksessaan kertovan, kuinka kerjäläinen pääsee piikkilästä leivänkuori kätkeytyneenä taskuunsa. Ja nähdessään vanhan ystävällisen herran tulevan kadulla vastaan hän pudottaa leivänkuoren katuojan liejuun ja lainaa sitten vanhan herran keppiä tonkiakseen sen sieltä ylös. Ja silloin vanha herra antaa hänelle lantin."

Tämä kulunut loru sai osakseen suosionsorinaa, ja jostakin hämärän pimennosta kuului toinen ääni, joka kiukkuisena pajatti:

"Sanotaan, että maalta sitä saa muonaa, mutta tahtoisinpa nähdä sen paikan. Minä tulin juuri Doverista, mutta kyllä se muonan puoli oli niukkaa. Eivät tahdo antaa edes vesitippaa, ruoasta puhumattakaan."

"Mutta onpa kulkureita, jotka eivät koskaan poistu Kentistä", sanoi toinen ääni, "ja elävät siellä hyvin ja lihovat".

"Minä tulin Kentin kautta", jatkoi ensimmäinen ääni yhä kiukkuisempana, "mutta piru minut vieköön, jos siellä muonan puolta näin. Ja olenpa aina huomannut, että ne vintiöt, jotka kehuskelevat suurilla saamisillaan, voivat piikkilässä ollessaan syödä minunkin osani möykkyä yhtä hapiasti kuin omansa, hitto vieköön."

"Mutta Lontoossa on poikia", sanoi minua vastapäätä pöydässä istuva mies, "jotka saavat muonaa ihan tarpeekseen eivätkä koskaan ajattelekaan lähteä maalle. Pysyvät Lontoossa vuoden ympäri. Eikä ne yöpuuta rupea hakemaan, ennenkuin yhdeksän tai kymmenen aikaan illalla."

Yleinen pöriä vahvisti tiedon todeksi.

"Mutta ovat perhanan sukkelia, ne pojat", sanoi joku ihaileva ääni.

"Tietysti ovat", sanoi toinen ääni. "Mutta eipä kannata minun- ja sinunlaisesi yrittää sitä. Synnynnäislahjat siihen tarvitaan, sen sanon. Ne pojat ovat aukoilleet vaunujen ovia ja myyneet sanomalehtiä syntymästään asti; ja samoin heidän isänsä ja äitinsä ennen heitä. Se käy kaikki tottumuksen voimalla, sen sanon, ja minä ja sinä kuolisimme siinä souvissa nälkään."

Yleinen hörinä vahvisti tämän totuuden, samoin kuin senkin tiedon, että oli "kerjäläisiä", jotka olivat kaksitoista kuukautta umpeensa piikkilässä, eivätkä koskaan saa muuta ruoan tomua kuin piikkilän "möykkyä" ja leipää.

"Minäpä sain kerran puoli kruunua Stratfordin piikkilässä", sanoi muuan uusi ääni. Hiljaisuus syntyi heti, ja kaikki herkistyivät kuuntelemaan tätä ihmeellistä juttua. "Meitä oli siellä kolme sälliä sepeleitä särkemässä. Talvisaika ja pakkanen oli kova. Toiset kaksi sanoivat, että vaikka piru veisi, niin he eivät sitä työtä tee eivätkä tehneet; mutta minä kalkuttelin työtäni, lämpimikseni tietysti. Sitten tulivat

vartijat, ja toiset kaksi saivat kumpikin neljätoista päivää, mutta nähdessään minun olevan työssä vartijat antoivat minulle puoli tolppaa kukin, heitä oli viisi, ja päästivät minut pois."

Useimmat näistä miehistä, vieläpä he kaikkikin, sen huomasi, eivät suinkaan pidä piikkilästä ja tulevat sinne vain pakon ajamina. "Levättyään" he jälleen kykenevät olemaan kaduilla kaksi tai kolme päivää ja yötä, minkä jälkeen heidän taas on pakko lähteä "lepäämään". Tämä alituinen ankara kohtalo murtaa tietysti pian heidän terveytensä, ja he ymmärtävät sen kyllä hämärästi, mutta sellainen maailmanmeno on heille niin tavallista, ettei se heitä huolestuta.

He ovat kaikki yksimielisiä siitä, että heidän kaikkein ankarin pulmansa on kysymys, minne päästä yöpuulle eli nukkumaan, ankarampi vielä kuin ruokakysymys. Kalsea ilma ja tunnottomat lait ovat tähän pääasiallisesti syynä, mutta irtolaiset taas katsovat kodittomuutensa aiheuttajaksi ulkolaisten maahantulon, varsinkin Puolan ja Venäjän juutalaisten, jotka anastavat heidän paikkansa alemmilla palkoilla ja luovat nälkäpalkkajärjestelmän.

Kello seitsemän meidät kutsuttiin kylpyyn ja sitten levolle. Me riisuimme vaatteemme, käärimme ne mytyksi takkimme sisään ja sidoimme ne vöillämme kiinni sekä kokosimme ne yhteen läjään lattialle — erinomainen keino syöpäläisten levittämiseksi. Sitten kävimme kaksitellen kylpyhuoneessa. Siellä oli kaksi tavallista ammetta, ja tämän tiedän: kaksi edelläni käynnyttä oli pessyt siinä vedessä, jossa mekin pesimme, eikä sitä vaihdettu meidänkään jälkeemme tulevalle parille. Sen tiedän; mutta luulenpa sitäpaitsi, että me kaikki kaksikolmatta miestä pesimme samassa vedessä.

Minä en muuta tehnyt kuin olin loiskivinani vähän tätä epäiltävän näköistä lientä ruumiilleni ja hieraisin sen nopeasti pois pyyhkeellä, joka oli märkänä toisten miesten ruumiitten jäljeltä. Eikä mieleni tasapaino suinkaan palautunut siitä, että näin erään kurjan raukan selän, joka syöpäläisten puremisesta ja alituisesta kynsimisestä oli aivan verisenä möyhynä.

Sitten minulle annettiin paita — enkä voinut olla arvailematta, mitenhän moni mies sitä lie jo käyttänyt; se ja pari peitettä kainalossani läksin tarsimaan makuuosastoa kohti. Tämä oli pitkä, kaitainen huone, jonka pituussuuntaan kulki kaksi matalalla olevaa rautatankoa. Näiden tankojen väliin oli jännitetty — ei riippumattoja, vaan — kangaspalasia, kuusi jalkaa pitkiä ja vajaan kaksi jalkaa leveitä. Nämä olivat vuoteita, ja niiden kunkin väliä oli kuusi tuumaa, ja ne olivat noin kahdeksan tuumaa korkealla permannosta. Niiden suurin vika oli se, että pääpuoli oli hiukan korkeammalla kuin jalkopää, minkä vuoksi ruumis alati lipui alaspäin. Kun ne olivat kiinnitetyt samoihin tankoihin, rupesivat ne kaikki keinumaan, kun joku, vaikka hiukankin, liikahti; ja jos joskus hiukan torkahdin, niin aina joku pyrki takaisin siihen asentoon, josta oli lipunut alaspäin, ja se herätti minut jälleen.

Monta tuntia kului, ennenkuin pääsin uneen. Kello oli vasta seitsemän illalla, ja kadulla leikkivien lasten äänet kuuluivat kimeänä kirkunana aina lähelle puolta yötä. Haju oli kamala ja tukahduttava, ja kaikenlaiset kuvittelut pääsivät valloilleen, minkä ohessa ihossani tuntui kihinää ja kutkua, niin että olin melkein tulla hulluksi. Mörinä, pärskimistä ja kuorsausta kuului kuin joku merihirviö olisi äännähdellyt, ja useita kertoja siellä ja täällä joku painajaisen käsissä kiljaiseva herätti useimmat meistä. Aamuyöllä minut herätti rinnalleni kiivennyt rotta tai joku sentapainen eläin. Äkisti unestani heräten, ennenkuin ennätin saavuttaa itsehillintäni, päästin huudon, johon olisi luullut vainajainkin heräävän. Ainakin herätin elossa olevat, ja he noituivat minua yksimielisesti, koska en osannut ihmistöpoja.

Mutta aamu tuli, ja sen mukana kello kuusi aamiainen: leipää ja "möykkyä", jotka annoin pois; ja sitten meidät määrättiin kukin omaan toimeensa. Toiset pantiin siistimistöihin, toiset riipimään köysitapetta, mutta kahdeksan meistä vietiin kadun poikki Whitechapelin sairaalaan, missä meidät pantiin puhdistustyöhön. Sillä tavalla saimme maksaa "möykkymme" ja kangasvuoteemme, ja minä puolestani tiedän niistä maksaneeni monin kerroin niiden arvoa enemmän.

Vaikka tehtävänä oleva työmme oli mitä vastenmielisintä, pidettiin meidän osaamme kaikkein parhaana, ja toiset miehet kiittivät onneaan, kun olivat päässeet tähän työhön.

"Älä koske siihen, toveri, hoitaja sanoo sen olevan kuolettavaa", varoitti minua työtoverini, pitäessäni auki purtilon suuta, mihin hän tyhjensi ulostusastiaa.

Se oli tuotu sairastosastolta, ja minä vakuutin hänelle, etten aikonut siihen koskea enkä liioin antaa sen koskea minua. Siitä huolimatta täytyi minun kantaa purtilo ja montakin purtiloa alas viidet kerrosportaat ja tyhjentää ne säiliöön, jossa tätä mädätystä kiireesti valettiin väkevällä puhdistusliuksella. Kenties kaikki tämä on järkevää armeliaisuutta. Nämä piikkiläin ja katujen ihmiset ovat vain maanvaivana. He eivät ole miksikään hyväksi eivätkä hyödyksi kenellekään, eivät edes itsellensä. Heidän olemassaolonsa merkitsee maailmalle sekasortoa, ja parasta olisi, jos he olisivat tieltä poissa. Kohtalonsa kovuus on heidät murtautunut, heillä on huono ravinto, hoito vielä huonompi, ja sentakia heihin kulkutauti aina ensiksi iskee, ja heidät se samoin nopeimmin tappaa.

He tuntevat itsekkin, että yhteiskunnan voimat pyrkivät hävittämään heidän elinmahdollisuutensa. Olimme valelemassa puhdistusliuosta ruumishuoneen vieressä, kun ruumisvaunut ajoivat sisälle, ja niihin oli ehdettu viisi ruumista. Tämä johti keskustelun "valkoryypyyyn" ja "mustaan Jussiin", ja huomasi heidän kaikkien olevan vakuutettuja siitä, että sellainen köyhä mies tai nainen, josta sairaalassa oli liian paljon vastusta tai joka oli huonossa kunnossa, "hivuteltiin pois". Toisin sanoen, että parantumattomille ja vastuksellisille annettiin annos "mustaa jussia" tai "valkoryypyy" ja heidät lähetettiin paremmille maille. On aivan samantekevää, oliko tässä perää vai ei. Pääasia on, että he käsittävät asian niin, ja he ovat luoneet kieleen tätä vakaumustaan vastaavat käsitteet "musta jussi", "valkoryypyy" ja "hivutella pois".

Kello kahdeksan menimme sairaalan alla olevaan kellariin saamaan teetä ja sairaalan ruoantähteitä. Nämä oli kasattu tavattoman suurelle lautaselle korkeaksi keoksi, mikä oli sanoin kuvaamatonta sekasotkua — leipäpalasia, silavakokkareita, paistetun lihan palanutta kuorta, luita, lyhyesti sanoen kaikenlaista kaikenlaisia tauteja sairastavien potilasten hampaitten ja sormien kautta kulkenutta jätettä. Tähän sekasotkuun miehet upottivat kätensä, kaivaen, käpälöiden, kääntäen, nuuskien, hyläten ja kahmien kilpaa. Se ei ollut kaunista. Siat eivät olisi pahemmin penkoneet. Mutta nämä kurjat raukat olivat nälissään, ja he söivät ahnaina sitä rapaa, ja kun he eivät enää jaksaneet syödä, he kietoivat jäännökset nenäliinoihinsa ja pujottivat mytyn poveensa paitainsa alle.

"Kerran kun olin täällä ennen, niin mitäpä löysinkään tuolta noin muuta kuin suuren kasan siankyljyksiä", sanoi "Inkivääri" minulle. "Tuolta noin" merkitsi paikkaa, minne mädätys vietiin ja missä se valehtiin väkevällä puhdistusliuoksella. "Ne olivat erinomaisia, loppumattomasti lihaa niissä oli, ja minä kahmasin ne kainalooni, juoksin portista ulos ja kadulle hakemaan jotakuta, kenelle ne antaa. En nähnyt yhtään sielua ja juoksin sinne tänne aivan mielettömänä, kintereilläni vartija, joka luuli minun livistävän. Mutta juuri ennenkuin hän ennätti kaapata minut, tapasin vanhan vaimoimhisen ja nakkasin ne hänen esiliinaansa."

Sinä armeliaisuus, sinä ihmisystävyyys, astuhan alas piikkilään ja ota "Inkivääri" opettajaksesi! Kadotuksen-kuilun pohjalla hän suoritti teon, jota epäitsekkeämpää ei ole milloinkaan Kadotuksen-kuilun ulkopuolella tehty. "Inkiväärin" teko oli kaunis, ja vaikka vaimo-vanhus olisi saanutkin jonkin tartunnan kyljyksien "loppumattomasta lihasta", oli se sittenkin kaunis, sangen kaunis. Mutta kaikkein valtavimmin vaikuttava tässä tapauksessa on minusta "Inkivääri"-rukka, joka oli "aivan mielettömänä" nähdessään niin paljon "lihaa" joutuvan hukkaan.

Tilapäishoitolan järjestyssäännöt määräävät, että sinne tulijan on pysyttävä hoitolassa kaksi yötä ja yksi päivä; mutta minä olin nähnyt tarpeekseni tarkoituksiani varten, olin maksanut möykkyni ja vuoteeni ja olin valmis juoksemaan tieheni.

"Tule pois, livistäkäämme", sanoin eräälle toverilleni, osoittaen avointa porttia, josta ruumisvaunu oli tullut.

"Ja otamme neljätoista päivää?"

"Emme, vaan pakenemme."

"Ei, minä tulin tänne levähtämään", sanoi hän tyytyväisenä.

"Toisenkaan yön uni ei tee minulle pahaa."

He olivat kaikki samaa mieltä, ja niin minun täytyi "livistää" yksin.

"Sinä et koskaan enää pääse tänne yöksi", varoittivat he minua.

"Ei tee mitään", vastasin niin innoissani, etteivät he voineet sitä ymmärtää; ja niin livahdin portille ja juoksin nopeasti katua alas.

Kiiruhdin suoraan asuntooni, vaihdoin vaatteeni ja vajaan tunnin kuluttua paostani hikoilin turkkilaisessa kylvyssä pois kaikki basillit ja muut samankaltaiset, jotka ehkä olivat tunkeutuneet marrasketeeni, ja toivoin vain, että olisin voinut sietää kolmesataakaksikymmentä astetta kahdensadankahdenkymmenen sijasta. [Fahrenheitin mukaan, joka on käytännössä englanninkielisissä maissa. — Suom. muist.]

"Lipun kantaminen" merkitsee kaduilla kuljeksimista koko yön; ja tunnusmerkki koholla, kuvaannollisesti puhuen, minäkin läksin ulos katselemaan, mitä nähtävissä oli. Miehiä ja naisia kulkee öisin katuja koko tämän suuren kaupungin läpi, mutta minä valitsin Länsipään ja tallustelin Leicester-tori lähtökohtanani Thamesin Embankmentin ja Hyde Parkin väliä.

Satoi rankasti, kun teatterit purkautuivat, ja huvipaikoista tulviva loistava väenpaljous oli ahtaalla ajureita etsiessään. Kadut olivat kuin hurjia vaunuvirtoja, mutta useimmat ajopeleistä olivat tilattuja; ja täällä näin ryysysten miesten ja poikain epätoivoisesti yrittävän hankkia ajureita ajoneuvoja vailla oleville naisille ja herroille, ansaitakseen itselleen öisen suojan. Käytän sanaa "epätoivoisesti", tarkoittaen juuri sitä, sillä nämä kurjat kodittomat pelasivat uhkapeliä likomärkyydestä ja vuoteesta; ja useimmat heistä, sen huomasi, saivat likomärkyyden ja menettivät vuoteen. Kävellä koko myrskyinen yö märissä vaatteissa sekä lisäksi nälissään, saamatta viikko- tai kuukausimääriin maistaa liharuokaa, sepä on melkein siksi ankaraa leikkiä, ettei sitä ihminen kestä. Hyvin ravittuna ja hyvin puettuna olen kulkenut koko päivän lämpömittarin väkiviinan osoittaessa seitsemääkymmentäneljää astetta alle nollan — Klondyckessa; ja vaikka kärsin, ei se kuitenkaan ollut mitään "lipun kannon" rinnalla läpi yön nälkäisenä, ryysyisenä ja likomärkinä.

Kadut kävivät sangen rauhallisiksi ja yksinäisiksi teatterijoukkojen mentyä kotiin. Näkyi ainoastaan kaikkialla läsnäolevia poliisimiehiä, jotka leimauttelivat salalyhtyjään porttikäytäviin ja kujiin, sekä miehiä, naisia ja poikasia, jotka rakennusten kupeilta etsivät suojaa tuulelta ja sateelta. Piccadilly ei kuitenkaan ollut aivan autio. Sen käytävillä loisteli hyvin puettuja, saattajia vailla olevia naisia, ja siellä oli enemmän elämää ja toimintaa kuin missään muualla, mikä johtui saattajain etsinnästä. Mutta kello kolmen aikoihin heistä oli viimeinenkin hävinnyt, ja sitten oli todellakin yksinäistä.

Kello puoli kahden aikoina myötäensä valuva sade lakkasi, ja senjälkeen seurasi vain sadekuuroja. Kodittomat väistyivät rakennusten suojasta ja kävellä lynkyttelivät edestakaisin kaikkialla saadakseen veren kiertämään ja pysyäkseen lämpiminä.

Erään vanhan vaimon, viiden- ja kuudenkymmenen välillä, pelkkä ihmisraunio, olin havainnut jo aikaisemmin illalla seisovan Piccadillylla, lähellä Leicester-toria. Hänellä ei näyttänyt olevan enemmän älyä kuin voimaakaan väistyä sateesta suojaan tai olla liikkeellä, vaan hän seisoi tylsänä, jos vain sai siihen tilaisuutta, ajatellen arvatenkin menneitä päiviä, jolloin elämä oli nuorta ja veri läikehti lämpimänä. Mutta usein hänellä ei ollut sitä tilaisuutta. Jokainen poliisimies hänet nyhkäisi liikkeelle, ja keskimäärin kuudella nyhkäisyllä hän sai laahustetuksi passiipiiristä toiseen. Kello kolme hän oli edennyt aina St. James-kadulle asti; ja kellojen lyödessä neljää näin hänen nukkuvan sikeästi Green Parkin rautakaidetta vasten. Sakea sadekuuro valeli silloin maata, ja hänen täytyi olla aivan likomärkinä.

Kello yksi arvelin itsekseni: Kuvittalepas olevasi köyhä, pennitön nuori mies Lontoon kaupungissa ja että sinun huomenna on etsittävä työtä. Senvuoksi on sinun välttämätöntä nukkua hiukan, jaksaksesi etsiä työtä ja tehdä työtä, jos satut sitä saamaan.

Ja niinpä istuuduin erään rakennuksen kiviportaalle. Viittä minuuttia myöhemmin poliisi tarkasteli minua. Silmäni olivat aivan auki ja niinpä hän vain murahti ja meni menojaan. Kymmentä minuuttia myöhemmin pääni notkui polvieni välissä ja minä torkuin, kun sama poliisi minulle ärähti: "Hei, sinä siinä, ala laputtaa."

Minä aloin. Samoin kuin vanha vaimo sain aloittaa uudelleen kerran toisensa perästä; aina kun yritin torkahtaa, ehätti joku poliisimies ajamaan minut tielle jälleen. Hiukan jälkeenpäin, kun olin luopunut torkkumisyrytyksistä, kävelin erään nuoren lontoolaisen kanssa (joka oli ollut siirtomaissa ja toivoi olevansa siellä vieläkin) ja keksin avoimen, erään rakennuksen alle vievän käytävän, joka hävisi pimeyteen. Matala rauta-aita oli sen edessä.

"Tule", sanoin. "Kiivetään päälle yli, niin saamme rauhassa nukkua."

"Mitä?" hän vastasi, peräytyen rinnaltani. "Siitä saisi kolme kuukautta. En perhana tulekaan."

Myöhemmin kuljin Hyde Parkin ohitse nuoren neljä- tai viisitoista-vuotiaan pojan kanssa, joka oli mitä kurjimman näköinen nuorukainen, kuiva, kuoppasilmäinen ja sairas.

"Kiivetään päälle aidan yli", ehdotin hänelle, "ja ryömitään pensastoon nukkumaan. Sieltä eivät pollarit meitä löydä."

"Älä luule", vastasi hän. "Siellä ovat puiston vartijat, ja he kyllä pitävät huolta siitä, että saat kuusi kuukautta."

Kylläpä ajat olivat muuttuneet. Poikasena luin kodittomista pojista, jotka nukkuivat porttikäytävissä. Tällainen aihe on muodostunut aivan perinnäistarinaksi. Perustilanteena se varmaan tulee pysymään kirjallisuudessa vielä tulevanakin vuosisadan, mutta kuivana tosiasiana sitä ei enää ole. Porttikäytävät ovat kyllä jäljellä, ja pojat ovat jäljellä, mutta niiden onnellista yhdistymistä ei tapahdu. Porttikäytävät pysyvät tyhjinä, ja pojat ovat valveilla ja "kantavat lippua".

"Minä olin alhaalla holveissa", kiukutteli muuan toinen nuorukainen. "Holveilla" hän tarkoitti niitä rauta-arkkuja, joista Thamesin yli kaartuvat sillat alkavat. "Minä olin alhaalla holveissa kaikkein pahimman sateen aikana, mutta pollari tuli ajamaan minut pois. Mutta minä menin takaisin ja hän tuli myös. 'Hoi', sanoi hän, 'mitä sinulla on täällä tekemistä?' Ja pois oli minun meneminen, mutta minä sanoin: 'Luulit kai minun aikovan kähveltää tämän pirun sillan?'"

"Lipun kannossa" kulkevien kesken on Green Park-puisto sellaisessa maineessa, että sen portit avataan aikaisemmin kuin muiden puistojen, ja neljänneksen yli neljä aamulla minä monien muiden mukana astuin Green Park-puistoon. Satoi taas, mutta kodittomat olivat tuiki väsyneitä yön kävelyä ja laskeutuivat penkeille nukkuen heti. Monet miehet ojentuivat vettä tihkuvalle nurmikolle, ja vaikka sade heitä alati valeli, he nukkuivat lopen väsyneen unta.

Ja nyt tahdon arvostella niitä, joilla on valta. Heillä on valta ja siksi he saavat säätää mitä mielivät; enkä minä voi muuta kuin arvostella heidän säädöstensä hassutuksia. He pakottavat kodittomat kävelemään edestakaisin koko yön. He karkoittavat heidät porteilta ja käytäviltä ja sulkevat heidät pois puistoista. Kaiken tämän ilmeisenä tarkoituksena on estää heitä nukkumasta. No niin, niillä joilla valta on, on valta riistää heiltä uni ja riistää heiltä mitä tahansa; mutta mitä ihmeen järkeä on siinä, että he avaavat puistojen portit kello viideltä aamulla ja laskevat kodittomat sinne nukkumaan? Jos heidän tarkoituksensa on estää heitä nukkumasta, miksi he antavat heidän nukkua kello viiden jälkeen aamulla? Ja jos heidän tarkoituksensa ei ole estää heitä nukkumasta, niin miksi he eivät salli heidän nukkua aikaisemmin yöllä?

Tässä yhteydessä tahdon sanoa, että kuljin Green Parkin ohi samana päivänä kello yhden aikaan päivällä ja laskin kymmenittäin näitä ryysyläisiä nukkumassa nurmikolla. Oli sunnuntai-iltapäivä, aurinko paistoi silloin tällöin, ja hyvin puettuja länsipääläisiä vaimoineen ja jälkeläisineen oli liikkeellä tuhansittain raitista ilmaa saamassa. Eipä ollut mieluisaa heidän katsella näitä kamalia, siivottomia, nukkuvia kulkureita; ja kulkurit itse, sen tiedän, olisivat mieluummin nukkuneet unensa edellisenä yönä.

Senpä vuoksi, te hienot, arvokkaat ihmiset, jos joskus käytte Lontoon kaupungissa ja näette näiden ihmisten nukkuvan penkeillä ja nurmikolla, älkää huoliko ajatella, että he ovat laiskureita, jotka mieluummin nukkuvat kuin tekevät työtä. Painakaa mieleenne, että ne, joilla on valta, ovat pakottaneet heidät olemaan kävelyllä koko pitkän yön ja että heillä ei päivisin ole mitään muuta makuusijaa.

XI.

PIHTI.

Mutta koko yön "lippua kannettuani" minä en nukkunut Green Parkissa aamun koitteessa. Olin tosin ihoa myöten märkänä, enkä ollut nukkunut neljäänkolmatta tuntiin; mutta halusin jatkaa työnhaussa olevan pennittömän miehen seikkailua, ja senvuoksi minun täytyi etsiä ensiksikin aamiaista ja sitten työtä.

Yöllä olin kuullut puhuttavan Thamesin Surrey-puolella olevasta paikasta, jossa pelastusarmeija joka sunnuntai-aamu antoi aamiaista "pesemättömille". (Ja sivumennen sanoen "lipun kantajat" ovat pesemättömiä aamulla, eikä heissä muutenkaan, ellei sada, paljon pesun jälkiä näy.) Tämäpä käy, ajattelin — aamiaista aamulla, ja sitten koko päivä työnhakuun käytettävissä.

Se oli vaivalloista kulkua. Laahustin väsyneitä jalkojani St. James Streetiä alaspäin pitkin Pall Mall-katua, sivu Trafalgar-torin Strandille. Kuljin Waterloon siltaa Surreyn puolelle, poikkesin Blackfriars Roadille päätyen lähelle Surreyn teatteria ja saavuin pelastusarmeijan majoille ennen kello seitsemää. Tämä oli "pihti". Ja "pihdillä" katukielessä tarkoitetaan paikkaa, mistä saattaa saada vapaan aterian.

Siellä oli kirjava joukko viheliäisiä hylkyjä, jotka olivat viettäneet yönsä sateessa. Sitä kauheata kurjuutta! Ja sitä kurjuuden paljoutta! Vanhoja miehiä, nuoria miehiä, kaikenlaisia miehiä ja vielä poikia

päälle päätteeksi, kaikenlaisia poikia. Toiset torkkuivat seisaallaan, kymmenkunta oli ojentautunut kiviportaille mitä kiduttavimpiin asentoihin, kaikki olivat sikeässä unessa, ja heidän ruumiittensa iho paistoi punaiselta ryysyjen rei'istä ja ratkeimista. Ja kadulla molemmin puolin majaa ja vastapäisellä puolella katua koko korttelin pituudelta kumpaankin suuntaan oli jokaisella rappusella kaksi kolme olentoa, kaikki nukkuen, pää riippuen polvien varassa. Ja muistettava on, että aika ei ollut mitenkään ankara Englannissa. Asiat luistivat, niinkuin ne tavallisesti luistavat, eikä aika ollut huono ellei hyväkään.

Ja sitten tuli poliisi. "Tiehenne siitä, haisevat siat. Niin, niin, tarsikaa tiehenne!" Ja niinkuin sikoja hän ajoi heitä ovenpielistä ja sirotti heidät kaikkiin suuntiin pitkin Surreytä. Mutta tavatessaan portaille nukkuvan joukon hän ällistyi. "Siivotonta!" huudahti hän. "Inhoittavaa! Ja vielä sunnuntaiaamuna! Kaunista katseltavaa! Hei, hei! Tiehenne siitä, kirotut vetelykset!"

Se oli todella siivotonta katsella. Minua itseänikin inhoitti. Enkä olisi sallinut tyttäreni ryvettää silmiänsä sellaista katselemalla enkä laskenut häntä puolta mailia lähemmäksi; mutta siinäpä sitä ollaan, eikä voi muuta sanoa kuin "mutta".

Poliisimies läksi omia teitään, ja me patouduimme jälleen yhteen kuin kärpäset hunajakakun ympärille. Sillä olihan meitä odottamassa sangen harvinainen asia, aamiainen. Emmepä olisi voineet sen kiinteämmin ja epätoivoisemmin yhteen rynnistäytyä, vaikka olisi miljoonan dollarin seteleitä jaeltu. Toiset ehtivät jo uudelleen torkahtaa, kun sama poliisimies tuli takaisin, ja taas meidät siroteltiin hajalle, mutta vain uudelleen palataksemme, kun väylä oli selvä.

Puoli kahdeksalta pikku ovi avautui ja pelastusarmeijan sotilas pisti päänsä ulos. "Hullutusta tukkia tie tuolla tavalla", sanoi hän. "Ne, joilla on lippu, saavat tulla sisälle nyt, ne, joilla ei ole, saavat tulla kello yhdeksän."

Siinä se oli aamiainen. Kello yhdeksän. Puolitoista tuntia vielä. Niitä miehiä, joilla oli lippu, kadehdittiin kovasti. He saivat käydä sisälle, saivat pestä itsensä sekä istua lepäämään aamiaiseen asti, kun taas me saimme odottaa samaa aamiaista kadulla. Lippuja oli jaeltu edellisenä yönä kaduilla ja Embankmentin varrella, eikä niiden haltijaksi ollut päässyt ansiosta, vaan onnesta.

Puoli yhdeksältä laskettiin taas sisälle useita lippumiehiä, ja yhdeksältä pieni portti avattiin meille toisille. Me pusertauduimme jollakin tavoin läpi ja havaitsimme olevamme pihassa yhteensullottuina kuin sillit. Monissa paikoissa olen saanut tehdä työtä suurukseni puolesta, kuten kulkuripäivinäni Suuressa Lännessä; mutta en ole milloinkaan aamiaisesta niin ankaraa vaivaa nähnyt kuin tästä. Yli kaksi tuntia olin odottanut ulkona ja runsaan tunnin odottelin vielä tällä täyteen sullotulla pihamaalla. En ollut saanut mitään syödäkseni illalla ja olin heikko ja uupunut, ja märkien vaatteiden ja likaisten ruumiiden haju, joka höyrysi tunkkaantunutta eläimellistä kuumuutta ja piiritti kiinteästi minua, melkein pani minut yökkimään. Niin tiheään olimme sullotut, että useat miehet käyttivät tilaisuutta hyväkseen ja nukkuivat sikeästi seisaallaan.

Pelastusarmeijasta en yleensä tiedä paljoa, ja miten tässä sitä arvostelenkin, se koskee vain sitä pelastusarmeijan erikoista ryhmää, joka toimii Blackfriars Roadin varrella lähellä Surreyn teatteria. Ensiksikin on yhtä julmaa kuin tarpeetontakin seisottaa koko yönsä liikkeellä olleita miehiä yhä edelleen tuntikausia. Me olimme heikkoja, nälkäisiä ja uuvuksissa yön koettelemuksista ja unen puutteesta, mutta kuitenkin saimme yhä seistä, seistä ja seistä ilman järjellistä syytä.

Merimiehiä oli runsaasti tässä joukossa. Minusta näytti, että joka neljäs mies etsiskeli laivaa, ja lopuksi havaitsin heissä ainakin kymmenkunta amerikkalaista merimiestä. Tiedustellessani, kuinka he olivat joutuneet "matalikolle", jokainen mies kertoi saman jutun, mikä, sikäli kuin tunsin meriasioita, tuntui todelta. Englantilaiset laivat pestaavat merimiehensä matkakaupalla, mikä merkitsee kiertomatkaa, kestäen joskus kolmekin vuotta; eivätkä miehet voi erota eivätkä saada työtodistustaan, ennenkuin ovat saapuneet lähtösatamaan Englantiin. Heidän palkkansa on pieni, ruokansa huono ja kohtelunsa vieläkin huonompi. Varsin usein heidän kapteeninsa tosiasiallisesti pakottaa heidät karkaamaan uudessa maailmassa tai siirtomaissa ja jättämään sievät palkkarahansa nostamatta — kapteenin, laivanisäntien tai kummankin varmaksiksi voitoksi. Mutta tapahtuipa se yksin tästä syystä taikka ei, varmaa on, että suuret joukot heistä karkaavat. Kotimatkaa varten laivaan pestataan senvuoksi keitä merimiehiä vain rannalta tavataan. Nämä miehet saavat hiukan korkeamman palkan kuin muualla maailmassa maksetaan, mutta heidän täytyy suostua eroamaan palveluksesta Englantiin saavuttaessa. Syy on ilmeinen: olisihan huonoa taloudenpitoa pestata heidät pitemmäksi ajaksi, koska merimiehen palkat ovat pienet Englannissa ja Englanti on aina joutilaita merimiehiä tulvillaan. Tämä selvitti täydellisesti, miksi amerikkalaisia merimiehiä oli pelastusarmeijan majoilla. Päästäkseen "matalikolta" ulkomaisessa paikassa he olivat tulleet Englantiin, mutta vain joutuakseen uudelleen "matalikolle" kaikkein "ulkomaisimmassa" paikassa.

Parisenkymmentä amerikkalaista oli joukossa, ja ei-merimiehet olivat "kuninkaallisia kulkureita",

miehiä, joiden toverina oli tuuli, koko maailman kulkuri. He olivat kaikki hyvällä tuulella, ottaen vastoinkäymisensä reippain mielin, mikä on heidän päätunnusmerkkinsä eikä milloinkaan näytä heistä luopuvan; mutta silti he noituivat Englantia synkin vertauksin, jotka tuntuivat sangen virkistäviltä, kuukauden päivät kuunneltuani vain kuvaköyhiä ja yksitoikkoisia itäpääläis-kirouksia. Lontoolaisella on yksi kirošana, yksi ainoa vain, riettain koko kielessä, ja sitä hän käyttää kaikissa tilaisuuksissa. Aivan toista on Lännän kirkas ja kuvarikas kiroaminen, joka pikemminkin on pilkallista kuin rietasta. Jos kerran ihmisten täytyy kiroilla, niin pilkka on parempi kuin säädyttömyys; siinä on jonkinlaista rohkeutta, seikkailuhalua ja uhmaa, joka on parempi kuin silkka riettaus.

Siellä oli muuan amerikkalainen kuninkaallinen kulkuri, jonka huomasi varsinkin herkkulliseksi. Ensimmäinen havaitsin hänet kadulla, jossa hän nukkui erään oven pielessä pää polville painuneena, mutta päässä hattu, jota ei tapaa itäpuolella valtamerta. Kun poliisimies hääti hänet tielle, hän nousi hitaasti ja välinpitämättömästi, katsahti poliisimieheen, haukotteli ja venyttelihe, katsoi jälleen poliisiin aivan kuin ei olisi tietänyt, aikoiko totella vai ei, ja löntysti sitten kiirettä pitämättä katukäytävälle. Aluksi olin varma siitä, mistä hattu oli peräisin, ja nyt tiesin hatun pitäjänkin kotimaan.

Tungoksessa pihamaalla jouduin hänen vierelleen ja puutuimme pitkiin juttuihin. Hän oli kulkenut Espanjasta, Italiasta, Sveitsistä ja Ranskasta ja suorittanut käytännössä melkein mahdottoman teon kulkemalla "jänksenä" kolmensadan mailin matkan Ranskan rautatiellä, joutumatta perilläkään kiinni. Missä minä olin oleillut? kysyi hän. Ja kuinka olin onnistunut pääsemään pötkölleni? — mikä tarkoitti nukkumapaikkaani. Tunsinko jo pyyntipaikat? Hän aikoi niihin perehtyä, vaikka maaseutu oli "nyrkit pystyssä" ja kaupungit "potkivat pyllylle". Vaivalloista, eikö ollut? Ei voinut "rouhia" (kerjätä) missään joutumatta "nipistykseen". Mutta hän ei aikonut antautua. Buffalo Billin näyttely oli tulossa meren tälle puolelle, ja mies, joka osasi ajaa kahdeksaa hevosta, oli varma paikastaan milloin tahansa. Nämä "lököhousut" täällä eivät ymmärtäneet hajuakaan muun kuin enintään kaksivaljakon ajosta. Mikäpä oli minunkaan täällä oleillessa ja odotellessa Buffalo Billiä? Hän oli varma, että voisin jotenkin keinotella itseni joukkoon.

Lopultakin veri on vettä sakeampaa. Me olimme saman maan ihmisiä ja muukalaisia vieraalla maalla. Minä olin lämmennyt nähdessäni hänen kuhmuksen, vanhan hattunsa, ja hän halusi huolehtia minun hyvinvoinnistani kuin olisimme olleet veriveljet. Vaihdoin kaikenlaisia hyödyllisiä tietoja, jotka koskivat Englantia ja sen kansan tapoja, keinoja, millä saada ruokaa ja yösiijaa, ynnä muuta sen sellaista, ja erosimme todella pahoilla mielin siitä, että täytyi jättää hyvästi.

Erityisesti pisti tässä joukossa silmään sen lyhytkasvuisuus. Vaikka minä olen vain keskipituinen, katselin kuitenkin yhdeksän päätä yli joka kymmenestä. Maassa syntyneet olivat kaikki lyhyitä, samoin kuin vierasmaalaiset merimiehetkin. Ainoastaan viisi tai kuusi oli joukossa sellaista, joita saattoi sanoa pitkiksi, ja ne olivat skandinaaveja ja amerikkalaisia. Pisin mies oli kuitenkin poikkeuksena. Hän oli englantilainen, vaikka ei Lontoosta. "Henkivartion kokelas", sanoin hänelle. — "Sinäpä sen sanoit, toveri", oli vastaus, "olen palvellut kotvan siinä, ja asiain näin ollen olen siinä pian uudelleen".

Tunnin verran seisoin levollisina tässä täyteen sullotussa pihassa. Sitten miehet alkoivat käydä rauhattomiksi. Alkoi tuntua työntämistä ja sysimistä eteenpäin, ja kuului leppeätä äänten sorinaa. Ei kuitenkaan mitään karkeata eikä vihamielistä, ainoastaan väsyneiden ja nälkäisten miesten levottomuutta. Sillä hetkellä tuli joku adjutantti näkyville. Minä en hänestä pitänyt. Hänen silmänsä eivät olleet hyvät. Hänessä ei ollut mitään nöyrää galilealaista, mutta ylen paljon sitä sadanpäämiestä, joka sanoi: "Sillä minä olen myös ihminen toisen vallan alla ja minun allani on sotamiehiä ja sanon tälle: Mene, ja hän menee, ja toiselle: Tule, ja hän tulee, ja palvelijalleni: Tee tämä, ja hän tekee."

No niin, hän katseli meitä juuri sillä tavalla, ja häntä lähinnä olevat lannistuivat. Sitten hän koroitti äänensä:

"Lopettakaa mutinnan heti taikka minä käännytän teidät ympäri ja marssitte teidät ulos, ettekä saa aamiaista."

En voi kirjoittamalla kuvailla sitä sietämätöntä tapaa, jolla hän tämän sanoi. Hän näytti minusta tahtovan ilmaista olevansa mahtava mies, joka pystyi sanomaan puolituhanlaiselle ryysyläisjoukkoille: "Te saatte syödä tai olla nälissänne, aivan niinkuin minä tahdon."

Kieltää meiltä aamiaistemme seisottuamme tuntikausia. Se oli kamala uhkaus, ja sitä heti seuraava sääliänsä arkamainen hiljaisuus osoitti sen kamaluutta. Ja se oli raukkamainen uhkaus. Me emme voineet iskeä takaisin, sillä meidän oli nälkä; ja sepä on maailman sääntö, että kun joku toista syöttää, hän on tämän isäntä ja herra. Mutta sadanpäämies — tarkoitan adjutantti — ei ollut tyytyväinen. Kuolemanhiljaisuuden vallitessa hän koroitti äänensä jälleen ja uudisti uhkauksensa, vieläpä kovensikin sitä.

Vihdoin meidät laskettiin juhlasaliin, jossa tapasimme lippumiehet peseytyneinä, mutta

syömättöminä. Kaikki laskien täytyi meitä olla lähes seitsemäsataa miestä, jotka nyt istuivat — ei lihan eikä leivän ääreen, vaan kuuntelemaan puhetta, laulua ja rukouksia. Siinä istuessamme varmistuin siitä, että Tantalus kärsii monissa muodoissa yhä vieläkin tässä maailmassa. Adjutantti piti rukouksen, mutta minä en sitä ottanut varteen, sillä mieltäni käänsi edessäni oleva kurjuuden joukkokuva. Mutta puhe kävi jotenkin tähän suuntaan: "Saatte juhlia paratiisissa. Ei ole väliä, vaikka kuinka nälkää näkisitte ja kärsisitte täällä, saattehan juhlia paratiisissa, jos nimittäin seuraatte meidän ohjeitamme." Ja niin edespäin. Taitava palanen propagandaa, sellaiseksi sen käsitin, mutta kahdesta syystä se meni hukkaan. Ensiksikin käännyttävät olivat vailla mielikuvitusta ja materialistisia eivätkä ymmärtäneet minkään näkymättömän olemassaoloa, ja he olivat sitäpaitsi saaneet kärsiä helvettiä maan päällä siksi paljon, etteivät osanneet pelätä tulevaakaan helvettiä. Ja toiseksi he olivat väsyneitä ja uupuneita yön unettomuudesta ja sen vaivoista ja kärsivät vielä pitkän odotusseisotuksenkin seurauksia ja olivat nälissään, minkä vuoksi he eivät himoinneet "pelastusta", vaan ruokaa. "Sielun pyydystäjän" (niin nimittivät nämä miehet kaikkia uskonnollisia yllyttäjiä) pitäisi hiukan tutustua sielutieteen fysiologisiin perusteisiin, jos he haluavat saada ponnistuksillaan jotakin aikaan.

Aikoinaan, kello yhdentoista seuduissa, aamiainen saapui. Sitä ei tuotu lautasilla, vaan paperikääröissä. En saanut niin paljoa kuin olisin halunnut, ja olen varma siitä, että kukaan ei saanut niin paljoa kuin halusi, eikä puoliakaan siitä, mitä halusi ja olisi tarvinnut. Osan leivästäni annoin kuninkaalliselle kulkurille, joka odotti Buffalo Billiä, ja hän tuntui olevan ateriansa lopussa yhtä nälkäinen kuin sen alussa. Tällainen on aamiainen: kaksi leivänviipaletta, pikku-palanen rusinoilla maustettua leipää, jota sanotaan "kakuksi", ohut siukale juustoa sekä kupillinen "vedellä pestyä". Useat miehet olivat odottaneet sitä kello viidestä alkaen, ja kaikki olimme odottaneet vähintään neljä tuntia; sen lisäksi meitä oli paimennettu kuin sikoja, sullottu yhteen kuin silakoita, kohdeltu kuin koiria ja suolattu saarnoilla, veisuulla ja rukouksilla. Eikä sekään vielä riittänyt.

Tuskin oli aamiaisesta päästy (ja siitä päästiin melkein yhtä pian kuin sen ennättää sanoa), kun väsyneet päät alkoivat nuokkua ja torkahdella, ja viidessä minuutissa puolet meistä nukkui sikeästi. Ei näkynyt merkkiäkään siitä, että meidät laskettaisiin menemään, mutta kyllä pettämättömiä merkkejä pelastuskokouksen järjestämisestä. Katsahdin seinällä olevaan pikku kelloon. Se osoitti viittäkolmatta minuuttia yli yhdentoista. Ohhoh, ajattelin, aika rientää, ja minun täytyy vielä ennättää työn hakuun.

"Tahdon lähteä pois", sanoin parille liereillään pysyneelle miehelle vieressäni.

"Täytyy jäädä jumalanpalvelukseen", oli vastaus.

"Tahdotteko te jäädä?" kysyin.

He pudistivat päätään.

"Noustaan sitten ja sanotaan heille, että haluamme päästä ulos", jatkoin. "Tulkaa."

Mutta nämä olentoraukat olivat peloissaan. Ja niinpä jätin heidät oman onnensa nojaan ja käännyin lähimmän pelastusarmeijalaisen puoleen.

"Tahdon lähteä", sanoin. "Tulin tänne saamaan aamiaista päästäkseni sellaiseen kuntoon, että voin etsiä työtä. En luullut aamiaisen syömiseen menevän näin pitkää aikaa. Minulla on työnsaantimahdollisuuksia Stepneyssä, ja mitä pikemmin lähdän, sitä paremmat mahdollisuudet ovat."

Hän oli todella hyvä mies, vaikka häntä hämmästytti pyyntöni. "Mutta", sanoi hän, "mehän alamme pitää jumalanpalvelusta, ja parasta teidän olisi jäädä".

"Mutta sittenhän minulta menee mahdollisuus päästä työhön", väitin.

"Ja työ on minulle nyt kaikkein tärkeintä."

Kun hän oli vain tavallinen sotilas, hän osoitti minut adjutanttin puheille, ja adjutantille kertosin syyni, miksi halusin lähteä, ja pyysin kohteliaasti, että hän sallisi minun mennä.

"Mutta se ei käy päinsä", sanoi hän, siveellisesti närkästyen sellaista kiittämättömyyttä. "Mistä pälkähtääkään mieleenne?" ärähti hän. "Onpas se!"

"Tarkoitatteko sanoa, että minä en saa lähteä täältä?" tiedustin.

"Että aiotte pitää minut täällä vasten tahtoani?"

"Sitä tarkoitan", ärähti hän.

En tiedä, mitä olisi voinut tapahtua, sillä minä aloin suuttua myös; mutta "seurakunta" oli "haistanut" asian, ja hän veti minut huoneen nurkkaan ja sitten toiseen huoneeseen. Täällä hän jälleen tiedusti syytani, miksi halusin lähteä.

"Tahdon lähteä", vastasin, "koska haluan etsiä työtä Stepney'n puolelta ja työnsaantimahdollisuuteni vähenee tunti tunnilta. Kello on nyt viisikolmatta minuuttia yli yhdentoista. Tänne tullessani en luullut aamiaisen syömiseen kuluvan niin paljon aikaa."

"Teillä on asioimista, niinkö?" ärähti hän. "Liikemieskö te olettekin, vai? Mitäs varten te sitten tänne tulitte?"

"Olin ulkona koko yön ja tarvitsin aamiaista vahvistuakseni työn hakuun. Sen takia tulin tänne."

"Onpas sekin kaunista", jatkoi hän samaan ärtyisään tapaan. "Ei liikemiehen sovi tulla tänne. Te olette anastanut jonkun miesparan aamiaisen täällä, sen olette tehnyt."

Se oli valhe, sillä jokainen odottaja oli päässyt sisälle.

Nyt kysyn, oliko tämä kristillistä tai edes rehellistä? Selvästi ilmaistuani, että olin koditon ja nälissäni ja että halusin etsiä työtä, hän sanoo työn etsintääni "asioimiseksi", minua itseäni liikemieheksi ja keksii siten johtopäätöksen, että liikemies, hyvin toimeentuleva mies, ei tarvitse armeliaisuusaamiaista ja että nauttimalla armeliaisuus-aamiaisen olin ryöstänyt sen joltakin nälkäiseltä orvolta, joka ei ollut liikemies.

Minä nielin sisuni, esitin tosiasiat uudelleen ja selitin selvästi ja täsmällisesti hänelle, kuinka väärässä hän oli ja kuinka hän oli vääristellyt ilmoitukseni. Kun minussa ei ollut mitään perääntymisen merkkiä (ja varmastikin alkoivat silmäni salamoida), hän johti minut rakennuksen perälle, missä avoimella pihalla oli telttä. Samalla ärsyttävällä äänellä hän ilmoitti parille siellä seisovalle sotilaalle, että tässä on mies, jolla on asioita ja joka tahtoo lähteä ennen jumalanpalvelusta.

He hämmästyivät asianmukaisesti, kuinkas sitten, ja ilmaisivat sanomatonta kauhua; hän taas meni telttäan, josta hän toi majurin palatessaan. Yhä samalla ärsyttävällä tavalla, erityisesti korostaen "asioimista", hän esitti asiani komentavalle upseerille. Majuri oli erilaista tekoa mieheksi. Minä pidin hänestä heti hänet nähtyäni ja hänelle esitin syyni samalla tavalla kuin ennenkin.

"Ettekö tietänyt, että teidän tulee jäädä jumalanpalvelukseen?" kysyi, hän.

"En tietenkään", vastasin, "silloin olisin mennyt ilman aamiaistani. Eihän teillä ole missään sellaista ilmoitusta, eikä minulle liioin sitä selitetty tänne tullessani."

Hän aprikoi hetkisen. "Saatte mennä", sanoi hän. Kello oli kaksitoista kadulle päästessäni ja minusta tuntui, kuin olisin päässyt vankilasta. Päivä oli puolilleen kulunut, ja Stepneyhin oli melkoinen matka. Sitäpaitsi oli sunnuntai, ja kuinkapa nälkäinenkään mies kulkisi työn haussa sunnuntaina? Mielestäni olin myös suorittanut ankaran yötyön kaduilla kävellessäni ja ankaran päivätyön aamiaista jonottaessani; siispä vapautin itseni työn haussa olevan nälkäisen nuoren miehen osasta, seisautin omnibussin ja kiipesin vaunuun.

Saatuani partani ajelluksi ja kylvyn painuin aivan alastomana puhtaitten lakanoiden väliin nukkumaan. Kello oli kuusi illalla sulkiessani silmäni. Kun ne jälleen avasin, löivät kellot yhdeksää seuraavana aamuna. Olin nukkunut yhteen menoon viisitoista tuntia. Ja loikoillessani siinä uneliaana aatokseni kääntyi niihin seitsemäänsataan onnettomaan, jotka olin jättänyt jumalanpalvelusta odottamaan. Heitä varten ei ollut kylpyä eikä parranajoa, ei puhtaita lakanoita, ei alastomana loikomista eikä viidentoista tunnin yhtämittaista unta. Jumalanpalveluksen jälkeen taaskin yksitoikkoiset kadut, ennen iltaa leipäkannikan huoli ja pitkä uneton yö kaduilla sekä mielessä pulmallinen aatos, kuinka saisi kannikan taas aamun valjetessa.

XII.

KRUUNAUSPÄIVÄ.

Tään kaiken kuinka siedät, sä merten valtias, oi, Englanti? — kun tiedät: On Milton poikias! Olit hälle Tasavalta, nyt palvot polvillas koin syömää kuninkuutta, sen valhevaakunaa, mi katsees tulisuutta ja otsaas uhkeaa vain estää pääsemästä päin päivää nousevaa.

Swinburne.

Eläköön kuningas Edward! Kruunasivat kuninkaan tänään, ja paljon on ollut riemua ja taidokasta hölynpölyä, ja minä olen ymmällä ja murheissani. En ole koskaan nähnyt mokomanlaista prameutta,

paitsi amerikkalaisissa sirkuksissa ja Alhambran balettiansseissa; enkä liioin ole ikinä nähnyt mitään niin toivotonta ja traagillista.

Saadakseni nauttia kruunauskulkueesta minun olisi pitänyt tulla suoraan Amerikasta Cecil-hotelliin ja Cecil-hotellista suoraan viiden guinean istuinpaikalle pestyjen joukkoon. Erehdykseni oli siinä, että tulin pesemättömien joukosta Itäpäästä. Siltä kolkalta ei tullut monia. Itäpää sellaisenaan pysyi Itäpäässä ja joi itsensä juovuksiin. Sosialistit, demokraatit ja tasavaltalaiset läksivät maalle hengittämään raitista ilmaa, välittämättä mitään siitä tosiasista, että neljäsataa miljoonaa ihmistä otti itselleen kruunatun ja voidellun valtiaan. Kuusituhattaviisisataa kirkkopomoa, pappia, valtiomiestä, ruhtinasta ja sotilasta katseli kruunausta ja voittoa, ja me muut katselimme prameutta sitä mukaa kuin se kulki ohitsemme.

Minä näin sen Trafalgar Square-torilta, mikä on "Euroopan loistavin paikka" ja "valtakunnan sydän". Meitä oli siinä monia tuhansia, ja kaikkia piti kurissa ja järjestyksessä loistelijan aseellinen voima. Kulkutien varrella oli kaksinkertainen sotilasseinä. Nelsonin patsaan jalustaa reunusti kolminkertainen rivi sinitakkeja. Itäpuolella, torin kulkuaukolla, seisoi kuninkaallinen meritykistö. Pall Mall- ja Cockspurkadun kolmiossa oli Yrjö III:n patsasta tukemassa joka puolella keihäsmiehet ja husaarit. Lännessä olivat kuninkaallisen meriväen punatakit, ja Union Clubilta Whitehallin suulle välkkyi kimaltelevana valtavana kaarena ensimmäisten henkivartijain joukko — jättiläismiehiä jättiläisratsujen selässä, teräslevyt rinnoilla, teräskypärät päässä, terässatuloissa, ja suuret teräksiset sotamiekat valmiina iskemään niiden puolesta, joilla valta on. Ja edelleen oli katselijajoukkoihin siroteltu pitkät jonot pääkaupungin poliisikuntaa sekä taakse vielä reservejä — pitkiä hyvin syötettyjä miehiä, joilla oli aseet heiluteltavina ja lihakset, millä panna ne heilumaan, jos tarve vaati.

Ja samanlainen kuin Trafalgar Square oli koko muukin kulkutie — voimaa, ylivoimaista voimaa; myriadeittain miehiä, uljaita miehiä, kansan valioita, joiden ainoana elämäntehtävänä on sokea totteleminen ja sokea tappaminen ja hävittäminen ja elämän sammuttaminen. Ja jotta he saisivat hyvin syödä, hyvin pukeutua ja hyvin aseistautua sekä laivoja kiidättämään heitä maailman ääriin, raataa, mätäneä ja kuolee Lontoon Itäpää ja koko Englannin "Itäpää".

Kiinalainen sananlasku sanoo, että jos yksi mies elää laiskana, niin toinen nälkään kuolee, ja Montesquieu on sanonut: "Se seikka, että monet miehet valmistavat pukuja yhdelle ainoalle, on syynä siihen, että monet ihmiset ovat vaatteita vailla." Niin seuraa selitys toista. Emme voi ymmärtää nälkäistä ja kitukasvuista Itäpään raatajaa (joka perheineen asuu yksihuoneisessa "morkussa" ja vuokraa permannoltaan asuinpaikkoja toisille nälkäisille ja kitukasvuille raatajille), ennenkuin näemme Länsipään muhkeat henkivartijat ja saamme tietää, että toisen täytyy syöttää, pukea ja palvella toista.

Ja kansan ottaessa itselleen kuningasta Westminster Abbeyssa minä seisoin Trafalgar Squaren henkivartijain ja poliisikunnan väliin litistettynä ajatellen sitä aikaa, jolloin Israelin kansa valitsi ensimmäisen kuninkaan. Kaikkihan tunnemme Raamatun kertomuksen siitä. Vanhimmat tulivat Samuel-profeetan luo ja sanoivat: "Niin aseta nyt meille kuningas, joka meitä tuomitsisi niinkuin kaikilla pakanoillakin on." Ja Herra sanoi Samuelille:

"Kuule siis nyt heidän äänensä; todista kuitenkin vahvasti heitä vastaan ja ilmoita heille kuninkaan oikeus, joka heitä on hallitseva."

Ja Samuel sanoi kaikki Herran sanat kansalle, joka häneltä anoi kuningasta.

Ja hän sanoi: "Tämä on oleva kuninkaan oikeus, joka teitä on hallitseva: teidän poikanne hän ottaa ja panee vaunu- ja hevosmiehiksesä ja vaunujensa edeltäjuoksijoiksi,

ja panee ne päämiehiksi tuhannelle ja viidellekymmenelle ja kyntämään peltoansa ja leikkaamaan eloansa ja tekemään sota- ja vaunukalunsa.

Ja teidän tyttärenne hän ottaa voidetten tekijöiksi, keittäjiksi ja leipojiksi.

Hän ottaa myös parhaat peltonne, viinimäkenne ja öljypuunne ja antaa ne palvelijoillensa;

ja ottaa teiltä kymmenekset jyvistänne ja viinistänne ja antaa huoveillensa ja palvelijoillensa.

Hän ottaa myös palvelijanne ja piikanne ja parhaat nuorukaisenne ja aasinne ja panee ne työhönsä.

Hän ottaa laumastanne kymmenekset; ja te tulette hänen orjiksensa.

Ja silloin te huudatte kuninkaan tähden, jonka olette itsellenne valinneet; mutta silloin ei Herra kuule teitä."

Se kaikki tapahtuikin noina menneinä päivinä, ja pian kansa huusi Samuelille: "Rukoile palvelijoittesi puolesta Herran sinun Jumalasi tykö, ettemme me kuolisi, sillä me olemme kaikkiin synteihimme lisänneet vielä tämän: että olemme itsellemme kuningasta pyytäneet." Ja Saulin, Davidin ja Salomonin jälkeen tuli Rehabeam, joka "vastasi kovin kansaa, sanoen: minun isäni on teidän ikeenne raskauttanut, mutta minä lisään teidän ikeeseen vielä; minun isäni on teitä kurittanut ruoskalla, mutta minä kuritan teitä skorpioneilla".

Ja näinä päivinä viisisataa perinnöllistä pääriä omistaa viidenneksen Englannista; ja nämä sekä kuninkaan "huovit" ja palvelijat ynnä ne, jotka yhdessä pitävät valtiaan valtaa, tuhlaavat vuosittain turhaan ylellisyyteen 1,850,000,000 dollaria eli 370,000,000 puntaa, mikä on kolmekymmentäkaksi prosenttia koko siitä rikkaudesta, minkä maan kaikki raatajat tuottavat.

Abbeysissa kuningas, ihmeellisiin kultavaatteisiin puettuna, varustettiin valtansa merkeillä, fanfaarien kajahdellessa ja musiikin pauhatessa sekä herrojen, lordien ja maan mahtavain loistavan tungoksen häntä ympäröidessä. Kannukset kiinnitti hänen kantapäihinsä lordillinen ylikamariherra, ja Canterburyn arkkipiispa ojensi hänelle valtiomiekan purppuraisessa huotrassa näin sanoen:

"Ota tämä kuninkaallinen miekka, jonka piispain ja Jumalan palvelijain kädet, tosin arvottomat, tuovat Jumalan alttarilta ja jättävät sinulle."

Minkä jälkeen kuningas, saatuaan miekan vyölleen, kuunteli arkkipiispan kehoitusta:

"Tällä miekalla tee oikeutta, pysäytä paheen kulku, suojele Jumalan pyhää kirkkoa, auta ja puolusta leskiä ja orpoja, paranna rappeutuneet olot, pidä voimassa jo parannetut, rankaise ja uudista, mikä on väärää, ja vahvista, mikä on oikeata."

Mutta kuulkaahan. Tervehdyshuutoa kuuluu Whitehallin puolelta; joukot lainehtivat, sotilaitten kaksinkertainen rintama asettuu huomio-asentoon, ja näkyviin huojuvat kuninkaan venemiehet fantastisissa keskiajan punapuvuissa, näyttäen, jos miltään — niin sirkusparaadin etujoukolta. Sitten kuninkaalliset vaunut, täynnä hoviin kuuluvia naisia ja herroja sekä jauhotukkaisia palvelijoita ja ajajia mitä prameimmissa varustuksissa. Yhä edelleen vaunuja, lordeja, kamarierroja, kreivejä, hovinaisia — lakeijoita, kaikkia. Senjälkeen sotilaat, kuninkaan henkivartiosto, kenraaleita, ruskeiksi paahtuneita ja kuluneita, jotka maailman ääriä ovat saapuneet Lontoon kaupunkiin, vapaaehtoisia upseereita, reservin ja vakinaisen väen upseereita; Spens ja Plumer, Broadwood ja Cooper, joka vapautti Ookiepin, Malthias Dargaista, Dixon Vlakfonteinista, kenraali Gaselee ja amiraali Seymour Kiinasta, Kitchener Khartumista, lordi Roberts Intiasta ja koko maailma — kaikki Englannin taistelijat, hävittäjäherrat, kuoleman kuokkurit. Toista miesrotua kuin työpajojen ja takakujien miehet, kokonaan toisenlaista rotua.

Mutta tuossa he nyt tulevat kaikessa valtansa loistossa ja varmuudessa, ja yhä heitä riittää, noita teräsmiehiä, noita sotalordeja ja maailman kurissapitäjiä. Sikin sokin päärejä ja alahuoneen miehiä, ruhtinaita ja maharajaheja, kuninkaan tallimestareita ja henkivartijoita. Ja tuossa siirtomaalaiset, joustavia sitkeitä miehiä, ja tässä kaiken maailman kansaa. Kanadan, Austraalian ja Uuden Seelannin sotilaita, Bermudan, Borneon, Fidshin ja Kultarannan miekkaväkeä, Rhodesian, Kapmaan, Natalin, Sierra Leonen ja Gambian, Nigerian sekä Ugandan miehiä, Ceylonin, Kypron, Hong-Kongin, Jamaican ja Wei-Hai-Wein kansaa, Lagosin, Maltaan, St. Lucian, Singaporen ja Trinidadin asukkaita. Ja tuossa Intian kukistetut miehet, mustanpuhuvia hevostmiehiä ja miekan heiluttajia, kiukkuisia barbaareja, loimuten punaisen eri vivahduksissa, sikhejä, rajputeja, birmalaisia, maakunta toisensa perästä, kasti seuraten kastia.

Nyt tulee hevoskaarti, kauniiden vaikeitten hepojen väkettä, kultaisia asuja, tervehdyshuutojen myrskyä, soittokuntien räiskettä — "Kuningas, kuningas, Jumala kuningasta varjelkoon!" Kaikki ovat tulleet hulluiksi. Se tarttuu, se on iskeä minunkin kinttuihini, minäkin tahdon huutaa: "Kuningas, Jumala kuningasta varjelkoon!" Ryysyiset miehet ympärilläni nakkelevat vesissä silmin hattujansa ja huutavat haltioissaan: "Siunattu, siunattu!" Tuossa hän on, ihmeellisessä kultaisessa kauhtanassa, suuri kruunu kimallellen päässään, valkoisiin puettu nainen hänen vieressään, hänkin kruunattuna.

Ja maltan mieltäni äkisti sävähtäen, koettaen saada itseni uskomaan, että tämä kaikki on totta ja järjellistä eikä satumaailman loistetta. Mutta en onnistu, ja parempi onkin. Paljon mieluummin uskon, että kaikki tämä prameus ja turhuus ja teeskentely ja hölynpölyn narrius on kotoisin satumaailmasta, kuin uskon sitä terveen ja järjellisen kansan toimeenpanemaksi, kansan, joka on selvittänyt syntyjä syviä ja ratkaissut tähtien arvoitukset.

Ruhtinaitten ja pikku-valtiaitten, herttuain ja herttuatarten ja kaikenlaisten kruunupäitten jono

kuninkaallisessa kulkueessa on mennyt ohi, vielä sotilaita ja lakeijoita ja kukistettuja kansoja, ja naamiaiset ovat lopussa. Ajaudun joukkojen mukana torilta ahtaitten katujen vilinä, missä kapakat ovat yhtenä juopuneitten örinänä, miehiä, naisia, lapsia sekaisin valtavassa mässäyksessä. Ja joka puolelta kuuluu suosittua kruunauslaulua:

Nyt kruunausjuhla suuri meillä on!
Ken puhkeais ei riemuhuutohon?
Ei visky, viini lakata saa vuotamasta,
kun tervehdimme kuningasta, kuningasta.

Taivaasta sataa rapsii. Katua pitkin kulkee varaväkijoukkoja, mustia afrikkalaisia ja keltaisia aasialaisia, turbaanit ja fetsit päässään, sekä kuleja, keikkuen eteenpäin konekiväärit ja vuoristopatterit pääläellaan, ja heidän paljaat jalkansa litisevät nopeaan tahtiin katukäytävän kurassa, lits, lits, lits. Kapakat tyhjentyvät kuin taikomalla, ja näitä mustia liittolaisia tervehtivät brittiläiset veljet, jotka sitten heti palaavat jälleen juominkeihinsa.

"Mitäs pidit kulkueesta, toveri?" kysäisin eräältä ukolta Green Parkin penkillä.

"Mitäkö pidin? Minä ajattelin, että nyt on hiton hyvä tilaisuus nukkua, kun kaikki pollarit ovat tiessään, ja niinpä menin tuonne puiston nurkkaan, ja sinne tuli viitisenkymmentä muutakin. Mutta en saanut unta, vaan makailin siinä nälkäisenä ja tuumailin, kuinka olin koko elämäni päivät työtä tehnyt, mutta ei ollut tilaa, mihin pääni kallistaa. Ja musiikki pauhasi, ja siellä ne huutaa räähkyivät, ja kanuunat paukkuivat, niin että minusta tuli melkein anarkisti ja olisin halunnut lyödä mäsäksi lordi kamariherran pääkuoren."

Miksi juuri kamariherran, sitä en oikein voinut ymmärtää eikä hänkään, mutta niin hänestä tuntui; hän vakuutti varmana, eikä siitä ollut muuta sanottavaa.

Illan pimetessä kaupunki alkoi roihuta liekeissä. Kaikkialta sattui silmään värisuihkuja, vihreitä, kullankarvaisia ja tulipunaisia, ja kaikkialla oli "E. R." suurina kristallikirjaimina, sädehtivä kaasuväli taustana. Katujoukot lisääntyivät sadoin tuhansin, ja vaikka poliisi valppaasti esti vallattomuuden, oli juoppoutta ja karkeata leikkiä ylenmäärin. Väsyneet raatajat näyttivät menettäneen järkensä huvittelussaan ja kiihkossaan, ja heitä lorvehti ja tanssi kaduilla, miehiä ja naisia, vanhoja ja nuoria toistensa käsipuolissa pitkissä riveissä laulaen: "Vaikk' olen hullu, niin lemmin sua", "Dolly Gray" ja "Simakukka ja mehiläinen". Viimeksimainittu oli tähän tapaan:

"Sinä olet simakukka, minä mehiläinen, imen simat kuvustasi, kukka kultapäinen."

Istuin penkillä Thamesin Embankmentilla katsellen poikki ilotulitusta sädehtivän veden. Keskiyö oli lähenemässä, ja editseni valui ilonpitäjien säädylisimmän luokan virta, palaten kotia kartellen pahimmin meluavia katuja. Vierelläni penkillä istui kaksi ryysystä olentoa, mies ja nainen, päät nyökkyen torjuksissa. Nainen istui käsivarret lujasti puserrettuina ristiin rinnan yli, ja hänen ruumiinsa keikkui alati — milloin nuokahtaen eteenpäin, kunnes hän näytti menettävän tasapainonsa ja kaatuvan käytävälle, milloin kallistuen vasemmalle kyljittäin, kunnes hänen päänsä painui miehen olalle, milloin taas oikealle, pingoittuen ja tiukentuen, kunnes hän siitä vaivaantuneena heräsi ja ojentautui suoraksi. Senjälkeen taas nuokahdus eteenpäin ja sitten koko sarja, kunnes epämurkavan asennon kiusallisuus herätti hänet jälleen.

Aina tavan takaa poikia ja nuoria miehiä pysähtyi kulussaan niin pitkäksi tuokioksi, että poikkesivat penkin taakse ja laskivat suustaan äkkiä älähtävän huudon. Tämä repäisi aina miehen ja naisen silmänräpäyksessä hereille, ja nähdessään hämmentyneen surkeuden heidän kasvoillaan joukko purskahti nauramaan, jatkaen matkaansa.

Tämä se olikin kaikkein yllättävin piirre, tämä yleinen sydämettömyys, jota joka puolella osoitettiin. On niin tavallista nähdä kodittomia penkeillä, kurjia ihmispoloisia, joita saa kiusata, koska ovat vaarattomia. Ainakin viisikymmentätuhatta ihmistä kulki penkin ohi, jolla istuin, mutta ei yksikään, edes sellaisena riemujuhla kuin kuninkaan kruunauspäivä, tuntenut sydänkielissään edes siksi voimakasta värähdyttä, että olisi pysähtynyt sanomaan naiselle: "Tässä on kuusi pennyä, mene etsimään itsellesi vuode." Mutta naiset, varsinkin nuoret naiset, laskettelivat kyllä kokkapuheita naisen nyökkymisestä ja saivat aina toverinsa nauramaan.

Se oli julmaa, tunnotonta. Tunnustan, että aloin täytyä pyhällä vihalla tämän "onnellisen" joukon virratessa ohi ja sain jonkinlaista tyydytystä Lontoon tilastosta, jonka mukaan joka neljäs täysi-ikäinen on määrätty kuolemaan yleisen armeliaisuuden hoteissa, joko työlaitoksissa, sairaaloissa tai turvakodeissa.

Puhelin miehen kanssa. Hän oli viidenkymmenen neljän ikäinen ja loppuun kulunut tokkamies. Hän

pääsi vain tilapäisesti työhön, kun työväestä oli suuri puute, sillä nuoremmat ja vahvemmat otettiin etupäässä työhön hiljaisina aikoina. Hän oli viettänyt nyt koko viikon Embankmentin penkeillä, mutta ensi viikko kuulosti valoisammalta, ja hänen onnistuisi ehkä päästä muutamaksi päiväksi töihin ja saada vuode jostakin yömajasta. Hän oli asunut koko ikänsä Lontoossa, lukuunottamatta viittä vuotta, jolloin vuodesta 1878 suoritti sotapalvelusta Intiassa.

Tietenkin hän halusi syödä ja nainen samaten. Tällaiset päivät olivat tavattoman ankarat heidänlaisilleen, vaikkakin "pollareilla" oli niin kiire, että köyhä väki sai runsaammin nukkua. Herätin naisen, joka oli "kahdeksankolmatta, herra", ja läksimme yhdessä kahvilaan.

"Kuinka paljon työtä onkaan tarvittu noitten valojen laittamiseen", sanoi mies nähdessään muutamain rakennusten komeat ilotulitukset. Tämä oli hänen olemuksensa pääsävel. Koko elämänsä ajan hän oli tehnyt työtä, ja koko ulkonaisen kaikkeuden samoin kuin oman sielunsa hän saattoi ilmaista vain työn merkeissä. "Kruunauksista on hyvääkin", jatkoi hän. "Ne antavat ihmisille työtä."

"Mutta sinun vatsasihan on tyhjä", sanoin.

"Niin on", vastasi hän. "Minäkin koetin, mutta en saanut. Ikäni on esteenä. Missäs työssä sinä olet? Merenkyntäjä vai? Tiedän sen vaatteistasi."

"Minä tiedän, mikä sinä olet", sanoi nainen, "italialainen".

"Eipä ole", huudahti mies kiivaasti. "Hän on jenkki, varmasti jenkki. Sen tiedän."

"Herra siunatkoon, katsokaas tuota", huudahti nainen marssiessamme Strandia pitkin, häkeltyen hoilottelevaa, kaakertelevaa juhlijajoukkoa, jossa miehet karjuivat ja tytöt lauloivat kimeillä kurkkuaänillä:

"Nyt kruunausjuhla suuri meillä on!
Ken puhkeais ei riemuhuutohon?
Ei visky, viini lakata saa vuotamasta,
kun tervehdimme kuningasta, kuningasta."

"Voi kuinka minä olen likainen, kun olen kuljeksunut kaikkialla", sanoi nainen istuessaan pöydän ääreen kahvilassa ja hieroessaan silmäkulmastaan unen tähteitä ja likaa. "Ja mitä olenkaan tänään nähnyt ja ihailnut, vaikka yksin ollen olikin vähän ikävä. Ja herttuattarilla ja vallasnaisilla oli niin kauniit valkeat puvut. Kyllä ne olivat kauniita, olivat ne."

"Minä olen irlantilainen", sanoi hän sitä kysyessäni. "Nimeni on Eyethorne."

"Mikä?" kysyin.

"Eyethorne, herra, Eyethorne."

"Sano kirjaimet."

"H-a-y-t-h-o-r-n-e, Eyethorne."

"Ahaa", sanoin, "irlantilaiset vanhemmat, mutta Lontoossa syntynyt."

"Niin, herra, Lontoossa syntynyt."

Hän oli elänyt onnellisena kodissaan, kunnes isä oli kuollut tapaturmaisesti, jolloin hän oli jäänyt yksikseen maailmaan. Toinen veli oli sotaväessä, eikä hänellä ollut mitään apua toisesta, joka kahdenkymmenen shillingin viikkopalkalla tilapäisansiotöissä ollen elätti vaimoa ja kahdeksaa lasta. Hän oli kerran eläessään käynyt Lontoon ulkopuolella, jossakin Essexin seudussa, kahdentoista mailin päässä, missä hän kolmen viikon ajan oli poiminut hedelmiä. "Ja olin niin ruskea kuin marja takaisin tullessani. Ette suinkaan te sitä usko, mutta niin olin."

Viimeksi hän oli ollut työssä jossakin kahvilassa, missä työpäivä oli ollut seitsemästä aamulla yhteentoista illalla ja missä hän oli saanut viisi shillinkiä viikossa ynnä ruokansa. Sitten hän oli tullut sairaaksi ja sairaalasta päästyään ollut vallan työttömänä. Paljoon hän ei tuntenut pystyvänsäkään, ja kaksi viimeistä yötä hän oli viettänyt kadulla.

Mies ja nainen ahtoivat sisäänsä mahdollottoman määrän ruokaa, ja vasta kun olin kahdesti ja kolmasti uudistanut heidän alkuperäisen tilauksensa, heissä alkoi ilmetä ravituksi-tulemisen merkkejä.

Kerran nainen ojensi kätensä ja tunnusteli takkini ja paitani kudontaa ja ihmetteli sitten

amerikkalaisten vaatteiden erinomaista hyvyyttä. Minun ryysynikö hyvät vaatteet! Se sai minut punastumaan; mutta tarkasteltuani heitä lähemmin ja tutkittuani sekä miehen että naisen vaatteita alkoi minusta tuntua, kuin olisin ollut oikein hyvin ja kunnioitusta herättävästi puettu.

"Miten arvelette teidän lopuksi käyvän?" kysyin heiltä. "Tiedättehän vanhenevanne päivä päivältä."

"Vaivaistalo", sanoi mies.

"Jumal'avita, minäpä en mene sinne", sanoi tyttö. "Minä en kyllä mitään toivo, mutta kaduilla minä kuolen. Vaivaistaloon, ei kiitos. Ei sitten millään", kivahti hän vielä hetken äänettömyyden jälkeen.

"Kun olette ollut koko yön kaduilla", kysäisin, "niin miten saatte aamulla jotakin syödäkseen?"

"Täytyy koettaa saada jostakin penny tai pari, ellei ole säästössä", selitti mies. "Sitten teekupponen kahvilasta."

"Mutta en ymmärrä, mitä ravintoa siitä saa", huomautin.

Kumpikin hymyili ymmärtäväisinä.

"Tee täytyy juoda pikku ryyppäyksinä", jatkoi mies, "jotta se kestää mahdollisimman kauan. Ja kun on silmä kovana, niin aina sitä huomaa joltakin jäävän tähteitä."

"Se on ihmeellistä, kuinka runsaasti muutamat jättävätkin tähteitä", tokaisi nainen.

"Pääasia on", sanoi mies järkeillen tempun selvetessä minulle, "kuinka saa sen pennysen".

Lähtiessämme neiti Haythorne korjasi pari leipäkyrsää läheiseltä pöydältä ja kätki ne jonnekin ryysyihinsä.

"Haaskioon ne menisivät tietysti", sanoi hän, mihin tokkamies nyökäytti päätään ja poimi talteen parisen kyrsää hänkin.

Kello kolme aamulla kiertelin Embankmentia. Yö oli oikea juhla kodittomille, sillä poliisi oli omissa hommissaan, ja joka penkki oli täynnä nukkuvia olentoja. Siellä oli naisia yhtä paljon kuin miehiäkin, mutta suuri enemmistö kumpiakin oli vanhuksia. Joskus oli joku poikanenkin joukossa. Eräällä penkillä näin kokonaisen perheen, mies istuen pystyssä nukkuva pienokainen sylissään ja vaimo nukkuen pää miehen olkapäätä vasten sekä hänen helmassaan nukkuvan lapsen pää. Miehen silmät olivat auki. Hän tuijotti yli veden ja ajatteli, mikä ei ole hyväksi perheelliselle asuntoa vailla olevalle miehelle. Eipä olisi ollut mieluista arvailla hänen ajatuksiaan, mutta tiedän ja koko Lontoo tietää, että työttömät, jotka surmaavat vaimonsa ja lapsensa, eivät ole ollenkaan harvinaisuuksia.

Kukaan ei voi kulkea Thamesin Embankmentia aamun pikkutunneilla Parlamenttitalolta Kleopatran Neulan ohi Waterloon sillalle saamatta mieleensä niitä kärsimyksiä, joista Jobin kirjan kirjoittaja seitsemänkoltmatta vuosisataa sitten kertoi:

Rajoja siirretään, laumojä ryöstetään ja laitumelle lasketaan.

Orpojen aasi viedään, ja lesken lehmä pantataan.

Viheliäiset tieltä syöstään; kaikki maan vaivaiset yhdessä lymyvät.

Katso, metsäaasina korvessa he lähtevät työhönsä saalista hakemaan; erämaa on heillä leipänä lapsillensa.

Kentällä he karjansa ruoan niittävät, ja jumalattoman viinimäessä he jäännöksiä kokoilevat.

Alastomina he makaavat ilman vaatetta ja peitotta pakkasessa.

Sateesta vuorilla he märiksi tulevat ja suojan puutteessa kallioita likistävät.

Orpoja rinnoilta revitään ja köyhiä pantataan.

He käyvät alastomina vaatteen puutteessa ja kantavat isoovaisina lyhteitä. — Job. XXIV: 2—10.

Seitsemänkoltmatta vuosisataa sitten. Ja yhä tänä päivänä se totuudenmukaisesti kuvaa kristillisen maailman sydänmaata, rikasta ja mahtavaa Englantia.

XIII.

DAN CULLEN, TOKKAMIES.

Eilen seisoin eräässä "kunnan asuntojen" huoneessa lähellä Leman Streetiä. Jos minulla olisi edessäni niin synkeä tulevaisuus, että tietäisin saavani asua sellaisessa huoneessa kuolemaani asti, niin läksisinpä heti pois, pulahtaisin Thamesiin ja katkaisisin kerrassaan vuokravälipuheen.

Ei se ollut mikään huone. Siksi kohtelias täytyy olla kieltä kohtaan, ettei sano sellaista huoneeksi, kuten hökkeliä ei sano herraskartanoksi. Se oli koirankoppi, harakanpesä. Neljäkymmentäyhdeksän neliöjalkaa oli sen lattia-ala, ja katto oli niin matala, ettei ilmaa ollut sitä kuutioalaa, mikä brittiläiselle sotilaille on määrätty kasarmissaan. Sohva-rottelo rääsyisine päällyksineen vei melkein puolet huoneesta. Jalkapuoli pöytä, tuoli ja pari laatikkoa lisäksi, eikä juuri kääntymistilaa jäänyt. Viidellä dollarilla olisi voinut ostaa kaiken, mitä oli näkyvissä. Lattia oli paljas, ja seinät ja katto olivat kirjaimellisesti täynnä veritäpliä ja tahroja. Jokainen täplä merkitsi jonkin syöpäläisen väkivaltaista kuolemaa, sillä paikka vallan kihisi eläviä, eikä sille vitsaukselle olisi kukaan mahtanut mitään paljain käsin.

Tässä komerossa asustanut mies, muuan Dan Cullen, tokkamies, oli nyt kuolemaisillaan sairaalassa. Mutta hän oli painanut persoonallisuutensa viheliäiseen ympäristöönsä siksi riittävästi, että saattoi aavistella, minkälainen mies hän oli. Seinällä riippui halpoja Garibaldin, Engelsin, Dan Burnsin ja muiden työväenjohtajain kuvia, ja pöydällä oli jokin Walter Besantin romaani. Hän tunsu Shakespearen teokset, sikäli kuin minulle kerrottiin, ja oli lukenut historiaa, sosiologiaa ja talousoppia. Ja itsekseni oli opiskellut.

Pöydällä, vihoviimeisen sekamelskan joukossa, oli paperiliuska, johon oli raapustettu: *Herra Cullen, olkaa hyvä ja tuokaa takaisin se suuri valkea ruukku ja korkkiruuvi, jonka olen teille lainannut* — esineitä, jotka naapurivaimo oli lainannut hänelle hänen sairautensa alkuasteella ja vaati nyt takaisin kuolemaa aavistellen. Iso valkea ruukku ja korkkiruuvi ovat siksi arvokkaita Kadotuksen-kuilun eläjälle, ettei voi antaa toisen kuolla rauhassa. Lopulta Dan Cullenin sielun näytti voittaneen se likaisuus, josta se turhaan pyrki nousemaan pois.

Siinä ovat pikku tarinan pääpiirteet, Dan Cullenin tarinan, mutta paljon on luettavissa rivien välistä. Hän oli alhaisnyntyinen, kotoisin kaupungista ja maasta, missä luokkarajat ovat varsin jyrkät. Koko elämänsä hän raatoi ankarasti ruumiillaan; ja koska hän oli aukoilut kirjoja ja päässyt henkisten nuotioitten valopiiriin sekä osasi "kirjoittaa kirjeitä kuin lakimies", olivat hänen toverinsa valinneet hänet raatamaan ankarasti aivoillaan heidän puolestaan. Hänestä tuli hedelmänlastaajain johtaja, ja hän edusti tokkamiehiä Lontoon ammattineuvostossa sekä kirjoitteli uraauurtavia kirjoituksia työväen lehtiin.

Hän ei kumarrellut lähimmäisiään, vaikkapa nämä olisivatkin olleet hänen taloudellisia herrojaan ja vallinneet niitä lähteitä, joista hän eli, ja hän sanoi ajatuksensa vapaasti sekä taisteli taistelunsa hyvin. Suuressa tokkamiesten lakossa hänen havaittiin olleen johtavassa asemassa. Ja se oli Dan Cullenin loppu. Siitä päivästä lähtien hän oli merkitty mies, ja joka päivä runsaan kymmenen vuoden aikana hänet "kuitattiin" sen takia, mitä oli tehnyt.

Tokkamiehen työ on tilapäistä laadultaan. Hänen työssään on luodetta ja vuoksea, ja hän työskentelee ja on työttömänä sen tavaramäärän mukaan, mikä kulloinkin on paikasta toiseen siirrettävänä. Dan Cullen oli merkitty mustaan kirjaan. Häntä ei suinkaan erotettu työstä (se olisi aiheuttanut ikävyyksiä ja olisi varmasti ollut armeliaampaa), vaan päällysmies kutsui hänet työhön ainoastaan pariksi kolmeksi päiväksi viikossa. Tätä sanotaan "kurinpidoksi" eli "äksiksi". Se merkitsee nälistyttämistä. Mitään parempaa sanaa ei voi käyttää sitä kuvaamaan. Kymmenen vuoden kokemus murti hänen sydämensä, eivätkä sydämeltään murtuneet ihmiset voi elää.

Hän laskeutui vuoteelleen peloittavassa pesässään, joka kävi yhä peloittavammaksi hänen avuttomuutensa takia. Hän oli vailta sukua ja heimoa, yksinäinen vanha mies, katkeroitunut ja pessimistinen, hän tappeli syöpäläisten kanssa ikävissään ja katseli Garibaldia, Engelsiä ja Dan Burnsia, jotka tuijottelivat häneen veren tahraamilta seiniltä. Kukaan ei käynyt häntä katsomassa tässä täyteen sullotussa kunnan kasarmissa (hän ei ollut rakentanut tuttavuussuhdetta kenenkään kanssa siellä), ja niin hänet jätettiin mätänemään.

Mutta Itäpään kaukorojoilta tuli muuan rajasuutari poikineen, hänen ainoat ystävänsä, häntä tervehtimään. Nämä puhdistivat hänen huoneensa, toivat puhtaat liinavaatteet kotoaan ja ottivat pois hänen lakanansa, jotka olivat mustanharmaat liasta. Ja he toivat hänen luokseen hoitajattaren kuningattaren armeliaisuuslaitoksesta Aldgatesta.

Tämä pesi hänen kasvonsa, pöyhi hänen vuoteensa ja puheli hänelle. Hoitajattaren oli hauska keskustella hänen kanssaan — kunnes Dan sai kuulla hänen nimensä. Niin, Blank oli hänen nimensä, vastasi tyttö viattomasti, ja sir George Blank oli hänen veljensä. Sir George Blank, niinkö? mylvähti vanha Dan Cullen kuolinvuoteeltaan; sir George Blank, Cardiffin tokkain lakimies, joka enemmän kuin kukaan muu kuolevainen oli vaikuttanut Cardiffin tokkamiesten ammattikunnan hajoamiseen ja saanut aatelisarvon vaivoistaan. Ja tämä oli hänen sisarensa. Silloin Dan Cullen nousi istuvilleen kurjassa vuoteessaan ja julisti kirousta tytlle ja koko hänen suvulleen; ja tyttö pakeni jääden sille tielleen, syvästi järkytettynä köyhäin kiittämättömyydestä.

Dan Cullenin jalat paisuivat vesitaudista. Hän istui päivät pitkät vuoteensa reunalla (estääkseen veden nousemasta ruumiiseensa), lattialla ei ollut mattoa, jalkain peittona oli ohut huopa ja hänen hartioillaan takin reuhka. Joku saarnaaja toi hänelle parin paperitohveleita, neljän pennyn arvoiset (minä näin ne), ja valmistautui latelemaan viittäkymmentä rukousta, taikka niillä main, Dan Cullenin sielun puolesta. Mutta Dan Cullen oli sitä laatua miestä, joka halusi pitää sielunsa omanaan. Hän ei halunnut päästää kaikkia Matteja, Jusseja tai Heikkejä neljän pennyn tohveleitten voimalla sitä peukaloimaan. Hän pyysi saarnaajaa ystävällisesti avaamaan akkunan, voidakseen nakata tohvelit pihalle. Ja saarnaaja läksi jääden sille tielleen, hänkin järkytettynä köyhäin kiittämättömyydestä.

Rajasuutari, vanha kunnan urho itsekin, vaikka tuntematon, läksi Danin tietämättä sen suuren hedelmätoiminimen pääkonttoriin, jonka palveluksessa Dan Cullen oli ollut tilapäisissä töissä kolmisenkymmentä vuotta. Heidän toimintatapansa oli sellaista, että melkein kaiken työn tekivät tilapäiset. Suutari kertoi heille miehen epätoivoisesta tilasta: vanha, murtunut, kuolemaisillaan, avuton ja rahaton, muistutti heitä, että hän oli tehnyt työtä heidän hyväkseen kolmekymmentä vuotta, ja pyysi heitä tekemään jotakin.

"Oh", sanoi liikkeenhoitaja, muistaen kyllä Dan Cullenin tarvitsematta turvautua kirjoihin, "mutta asia on niin, että olemme päättäneet, ettemme koskaan auta tilapäisiä työmiehiä, emmekä voi siis tehdä mitään".

Eivätkä he mitään tehneetkään, eivät edes antaneet suosituskirjettä Dan Cullenille, jotta tämä olisi päässyt sairaalaan. Eikä Lontoon kaupungissa suinkaan niinkään helposti pääse sairaalaan. Hampsteadissa, jos olisi lääkärintarkastuksissa läpäissyt, olisi saanut odottaa vähintään neljä kuukautta, ennenkuin olisi saattanut päästä sisälle, niin monia oli kirjoissa aikaisemmin. Suutari sai hänet lopuksi Whitechapelin sairaalaan, jossa kävi häntä usein katsomassa. Täällä hän havaitsi Dan Cullenin saaneen päähänsä, että häntä, kun hänen tilansa kerran oli toivoton, kiirehdittiin tieltä pois. Selvä ja johdonmukainen vanhan, murtuneen miehen päätelmä, se täytyy myöntää, miehen, joka on saanut kokea säälimätöntä "kurinpitoa" ja "äksiisiä" kymmenkunta vuotta. Kun häntä hiotettiin munuaistaudin takia, rasvan poistamiseksi munuaisista, Dan Cullen riiteli, että hiottaminen joudutti hänen kuolemaansa; sillä kun munuaistauti kulutti munuaiset pois, ei siellä voinut olla mitään rasvoja poistettavana, joten lääkärin selitys oli ilmeinen valhe. Siitä lääkäri suuttui eikä yhdeksään päivään tullut häntä lähellekään.

Sitten hänen sänkyensä asetettiin siten, että jalat ja sääret tulivat korkeammalle. Heti ilmeni ruumiissa vesitautia, ja Dan Cullen rähähti, että näin tehtiin, jotta saataisiin vesi vuotamaan hänen jaloistaan ruumiiseen ja hän sitä pikemmin kuolisi. Hän vaati päästä pois, ja vaikka he vakuuttivat hänen kuolevan portaille, hän laahusti enemmän kuolevana kuin elävänä rajasuutarin työpajaan. Tätä kirjoittaessani hän on kuolemaisillaan Temperance Hospital-sairaalassa, jonne hänen sitkeä ystävänsä rajasuutari, hälytettyään taivaan ja maan voimat, sai hänet sijoitetuksi.

Dan Cullen parka. Pimennon lapsi, joka tavoitteli tietoa, joka raatoi ruumiillansa päivisin ja opiskeli yön hämärissä, joka unelmoi unensa ja iski uljaasti asiansa puolesta; patriootti, ihmisten vapauden ystävä ja peloton taistelija; mutta ei lopuksikaan sellainen jättiläinen, että olisi voinut murtaa ne olosuhteet, jotka häntä kahlehtivat ja sitoivat, kyynikko ja pessimisti, joka läähättäen hengähti viimeiset tuskansa hylkymiehen vuoteella armeliaisuushoitolassa. — "Sitä minä sanon tragediaksi, kun kuolee mies, joka olisi voinut olla viisas, mutta ei voinut päästä viisaaksi."

XIV.

HUMALA JA HUMALANPOIMIJAT.

Niin kauas on työmies ennättänyt edetä maan kamarasta, että maaseutu melkein koko sivistyneessä

maailmassa on elonkorjuussaan riippuvainen kaupungista. Kun maa alkaa ripotella kypsiä tuotteitansa tuulen vietäviksi, silloin katukansa saa kutsun palata sille maan kamaralle, jolta se on karkoitettu. Mutta Englannissa he eivät palaa tuhlaajapoikina, vaan edelleenkin hylkyväkenä, mierolaisina ja parialuokkana, joita heidän maalaisveljensä epäilevät ja ivaavat, jotka nukkuvat vankiloissa, turvakodeissa tai pensastoissa ja elävät Herra ties kuinka.

On arvioitu, että jo Kent tarvitsee kahdeksankymmentätuhatta katulaista humaloitaan poimimaan. Ja he menevät sinne kutsua kuullen tai oikeammin kehoitusta, minkä heidän vatsansa ja heissä vielä jäljelläoleva seikkailuhulun hiukkanen antaa. Takakujilta, porttoloista ja getoista pulppuaa heitä esille, ja takakujain, porttolain ja gettojen mätäiset sisällykset ovat loppumattomat. Ja he tulvivat maakuntaan kuin paholaisarmeija, vaikka maakunta ei heistä huolisi. He eivät sinne sovi. Kun he laahaavat kitukasvuisia, epäluomia ruumiitaan pitkin maanteitä ja raitteja, niin he näyttävät inhoittavilta manalan sikiöiltä. Heidän pelkkä läsnäolonsa, se seikka, että heitä yleensä on, on eloisan, kirkkaan auringon ja vihreän, kasvavan luonnon häpäisemistä. Puhtaat, pystyt puut huutavat häpäisyjä heille ja heidän kurjalle surkeudelleen, ja heidän tahmea mätänsä on luonnon sulouden ja puhtauden saastuttamista.

Onko tämä kuvaus liioittelua? Se riippuu asianhaaroista. Sellaisesta, jonka elämä ja elämänkatsomus ei sisällä muuta kuin osakkeitten ja arvopapereitten kurssivaihteluita, se on epäilemättä liioittelua. Mutta sellaisen silmissä, joka katselee ja arvioi elämää miesten ja naisten kunnan mukaan, se ei voi olla liioittelua. Sellaiset eläimellisen kurjuuden ja niljaisen viheliäisyyden laumat ovat pelkkää ilmaa olutpanimo-miljonäärille, joka elää Länsipäässä palatsissaan, herkuttelee Lontoon sievistelevien teatterien tarjoamissa nautinnoissa, kilistelee lasia lordien ja ruhtinaitten kanssa ja saa kuninkaalta aatelisarvon. Voittaa kannuksensa — Jumala paratkoon! Entisaikoina kookkaat vaaleaveriset raakalaiset voittivat kannuksensa tappotanterilla halkomalla ihmisiä kiireestä häntäluuhun asti. Ja olikin kauniimpaa surmata vahva mies kalskuvan kalvan iskulla kuin tehdä hänestä ja hänen jälkeläisistään eläin monien miespolvien aikana teollisuutta ja politiikkaa taitavasti kutomalla.

Mutta palatkaamme humaloihin. Irtautuminen maan kamarasta on tällä alalla yhtä ilmeistä kuin kaikessa muussakin maataloudellisessa tuotannossa Englannissa. Oluen valmistus lisääntyy alituisesti, mutta humalanviljelys vähenee yhtä alituisesti. Vuonna 1835 oli humalaa kylvössä 71,327 acra [Acre = 40,5 aaria — Suom. muist.]. Tätä nykyä sitä on 48,024 acra eli 3,103 acra vähemmän kuin viime vuonna.

Kylvöala on tänä vuonna ollut pieni, ja satoa vähensivät vielä epäsuotuisa kesä ja ankarat myrskyt. Tästä onnettomuudesta kärsivät sekä humalaviljelysten omistajat että humalan poimijat. Omistajain on pakko tyytyä vähempään määrään elämän nautintoja, poimijain vähempään ravintoon, jota he parhainakaan aikoina eivät saa tarpeeksi. Viikkokausia on Lontoon sanomalehdissä esiintynyt tämäntapaisia uutisotsakkeita:

Työtä etsiviä ylenpalttisesti, mutta humalasato on huono eikä vielä tuleentunut.

Sitten on ollut lukemattomia tämäntapaisia uutisia:

Humalanviljelys-seuduilta saapuu masentavia uutisia. Kahden viime päivän kirkas sää on houkuttellut sadoittain humalanpoimijoita Kentiin, mutta heidän täytyy odottaa vainioiden tuleentumista. Doverissa on kulkureitten lukumäärä työkodeissa kolme kertaa suurempi kuin viime vuonna tähän aikaan, ja muissakin kaupungeissa vuodontulon myöhästyminen on suuresti lisännyt tilapäisten oleskelijain lukumäärää.

Kaiken surkeuden lisäksi, kun vihdoinkin poiminta oli alkanut, peloittava myrsky, tuuli- ja raesade melkein pyyhkäisi sekä humalat että poimijat vainioilta. Rajuilma riipi humalat riuvuista ja sirotti ne maahan, ja poimijat, pyrkiessään suojaan rakeitten ruoskinnalta, olivat hukkaa alavalla maalla oleviin majoihinsa ja telttoihinsa. Heidän tilansa myrskyn jälkeen oli surkuteltava, heidän mierolaiskohtalonsa entistä ilmeisempi, sillä muutenkin huonon sadon lisäksi sen tuhoutuminen oli vienyt heiltä kaikki toiveet muutaman pennyn ansiosta, eikä tuhansilla heistä ollut muuta neuvoa kuin patikoida takaisin Lontooseen.

"Vahinko ei tule kello kaulassa", sanoivat he, kääntäessään selkensä vainioille, joita peitti nilkkoihin asti vajottava humalamatto.

Jäljellejääneet hosuivat raivokkaasti puoliksi riivittyjen riukujen ääressä, saaden shillingin seitsemästä bushelistä [Busheli = 3,348 litraa. — Suom. muist.] — palkkio mikä maksetaan hyvinä vuosina, kun humala on ensiluokkaista, ja huonoinakin vuosina, koska viljelijät eivät jaksakaan enempää maksaa.

Kohta myrskyn jälkeen kuljin läpi Testonin ja Länsi- ja Itä-Farleighin, kuuntelin humalanpoimijain napsimista ja näin humalan mätänevän maassa Barham Courtin ansareissa rakeet olivat särkeneet

kolmekymmentätuhatta lasiruutuapa persikat luumut, pavut, omenat, rabarberit, kaalit melonit kaikki olivat pirstoutuneet palasiksi ja sekoittuneet möyhyksi.

Se kaikki oli tietysti omistajille ankara vahinko; mutta pahimmassakaan tapauksessa heistä ei ainoakaan jäänyt ruoatta tai juomatta, ei yhtään ateriaa vaille. Heitä sanomalehdet kuitenkin surkuttelivat palstamäärin ja heidän rahatappioitaan seulotan pitkästi yksityiskohdittain. "Herra Herbert L. laskee tappionsa 8,000 punnaksi" — "Herra F., kuulun ja mainion panimon omistaja, jolla on vuokralla kaikki maa tässä kunnassa, on kärsinyt 10,000 punnan tappion" ja "Herra L., Wateringburyn panimon omistaja, herra Herbert L:n veli, on myöskin menettänyt paljon". *Humalanpoimijat*, heistä ei mainittu mitään. Kuitenkin uskallan vakuuttaa, että ne erinäiset muutenkin varsin niukat ateriat, mitkä nälkäänäkevä William Buggles, nälkäänäkevä Bugglesin vaimo ja nälkäänäkevät Bugglesin pienokaiset menettivät, merkitsivät paljon suurempaa murhenäytelmää kuin Herra F:n menettämät 10,000 puntaa. Ja sitäpaitsi nälkäänäkevän William Bugglesin murheet voidaan kertoa tuhansilla, herra F:n taas tuskin viidellä.

Nähdäkseni, kuinka William Buggles ja hänen toverinsa jaksoivat, pukeuduin merimiestamineihini ja läksin ulos työn hakuun. Mukanani oli nuori itälontoolainen suutari Bert, joka seikkailuhulun houkuttelemana oli lähtenyt kanssani retkelle. Neuvoani seuraten hän oli vetänyt päälleen "pahimmat riepunsa", ja marssiessamme Lontoon tietä Maidstonesta hän epäili kovasti, että olimme liian huonossa asussa tarkoitustamme varten.

Eikä hän niinkään väärässä ollut. Pistäytyessämme erääseen kapakkaan kapakoitsija tuijotteli meitä varsin happamasti, eikä hänen naamansa valjennut, ennenkuin näytimme hänelle kolikoitamme. Rannikon asukkaat olivat kaikki epäluuloisia, ja lontoolaiset "herneenpalko-juhlijat", jotka vaunuissaan ajelivat ohitsemme, huutelivat meille solvauksia. Mutta ennenkuin olimme selvinneet Maidstonen piiristä, havaitsi ystäväni, että olimme yhtä hyvissä, ellemme paremmissakin vaatteissa kuin tavalliset humalamiehet. Muutamat niistä ryysyläisistä, joita tapasimme, olivat todella ihmeellisiä.

"Vesi näkyy laskeneen", sanoi muuan mustalaisen näköinen vaimo toverilleen saapuessamme vainiolle, missä poimijat riipivät humaloita pitkässä rivissä oleviin purtiloihin.

"Ymmärrätkö?" kuiskasi Bert. "Hän tarkoittaa sinua."

Ymmärsin. Ja myöntää täytyy, että vertaus oli sattuva. Kun vesi on laskenut, jäävät veneet matalikolle eivätkä pääse purjehtimaan, eikä merimies veden laskettua liioin pääse purjehtimaan. Merimiestamineeni ja tuloni humalavainiolle osoittivat, että olin laivaton merimies, matalikolle juuttunut, kuin haaksi liian matalassa vedessä.

"Voikos isäntä antaa meille työtä?" kysäisi Bert voudilta, joka oli ystävällisen näköinen vanhanpuoleinen mies ja kovin kiireissään.

"En", tuli päättäväisesti; mutta Bert riippui hänessä kiinni ja seurasi perässä, ja minä hänen jäljessään melkein yli koko vainion. Emme kumpikaan, enemmän Bert kuin minäkään, onnistuneet saamaan selville, päättelikö vouti meidän itsepintaisuutemme merkitsevän työhalua vai saiko surkea ulkonäkömme ja puheemme hänet helytymään. Mutta lopuksi hänen sydämensä pehmeni, ja hän osoitti meille joutilaan purtilon, jonka äärestä kaksi miestä oli livistänyt, koska — sikäli kuin pääsin selville — eivät pystyneet ansaitsemaan toimeentuloansa vastaavaa palkkaa.

"Mutta ei mitään koirankonsteja, muistakaa se", varoitti vouti jättäessään meidät työhön vaimoväen joukkoon.

Oli lauantai-iltapäivä, ja tiesimme palkanmaksuajan olevan pian käsissä. Siksi tartuimme toimella työhön, uteliaina näkemään, saisimmeko edes suolat leivällemme. Työ oli todella helppoa, naisten tehtävää eikä miesten. Istuimme purtilon reunalla humalariukujen välissä, ja riukumies jakeli meille suuria, tuoksuvia oksia. Tunnin kuluttua olimme täysin perillä ammatista. Niin pian kuin sormet olivat tottuneet koneellisesti erottamaan humalat lehdistä ja riipaisemaan kerrallaan puolikymmentä kukkaa, oli koko konsti opittu.

Teimme työtä utterasti ja yhtä nopeasti kuin vaimotkin, vaikka heidän purtilonsa täytyivätkin pikemmin, sillä heillä oli ympärillään parvi lapsia, joista kukin kaksin käsin poimi melkein yhtä nopsasti kuin mekin.

"Älkää te riipikö liian puhtaiksi, se on kielletty", neuvoi meitä muuan vaimo, ja otimme neuvon kiitollisina vastaan.

Iltapäivällä pääsimme selville, että elämistarpeitaan ei tässä työssä ansainnut — ei ainakaan mies. Naiset pystyivät poimimaan yhtä paljon kuin miehet, ja lapset ennättivät tehdä melkein yhtä paljon kuin naiset, joten miehen oli mahdotonta kilpailla naisen ja puolenkymmenen lapsen kanssa. Sillä nainen ja

puolikymmentä lasta lasketaan kokonaisuksiköksi ja heidän yhteinen tuloksensa määrää tämän kokonaisuksikön ansion.

"Kuulehan, kaveri, olen nälissäni kuin susi", sanoin Bertille. Emme näet olleet syöneet päivällistä.

"Perhana, minäkin voisin syödä vaikka humaloita", vastasi hän.

Sen jälkeen päivittelimme leväperäisyyttämme, kun emme olleet aikanaan hankkineet itsellemme tenavajoukkoa avuksi tällaisen päivän varalle. Ja siten tapoimme aikaa ja puhuimme naapuriemme ylösrakennukseksi. Saimme kokonaan puolellemme riukumiehen myötätunnon. Hän oli nuori maalaisjolppi, joka silloin tällöin nakkeli poimimiaan kukkasia purtiloomme, hänen tehtäviinsä kun kuului koota riukuja irroitettaessa varisseet kukkatertut.

Hänen kanssaan keskustelimme ansiostamme, paljonko voisimme saada, ja hän ilmoitti meille, että palkkaa tosin oli shillinki seitsemältä bushelilta, mutta että saamme "käteen" eli meille maksetaan vain shillinki kultakin kahdeltatoista bushelilta. Se merkitsi, että kultakin kahdeltatoista bushelilta pidätettiin viiden bushelin palkka — viljelijän keino pitää poimijat työssään, oli sato sitten hyvä tai huono ja varsinkin, jos se oli huono.

Joka tapauksessa oli mieluista istua kirkkaassa päivänpaisteessa, keltaisen pölyn sataa vihmoessa käsistämme ja humalain kirpeän, hyvähajuisen lemun pistäessä sieraimiimme, ja välillä muistella kuin muinaisuutta niitä kolisevia kaupunkeja, joista nämä ihmiset olivat tulleet. Kujien ihmisraukat! Katuojain kansa-parka! Hekin isoovat maata, kaipaavat hämärästi sitä kamaraa, josta heidät on karkoitettu, ja vapaata ulkoelämää, tuulta, sadetta ja aurinkoa, joihin kaupunkien saastutus ei ylety. Samoin kuin meri merimiestä kutsuu, niin kutsuu heitä maa, ja syvällä heidän keskensyntyneissä ja surkastuneissa ruumiissaan värähtävät oudosti esi-isien talonpoikaismuistot, esi-isien, jotka elivät ennenkuin oli kaupunkeja. Ja käsittämättömällä tavalla heitä ilahduttaa maan tuoksu, sen nähtävyydet ja sen äänet, joita heidän verensä ei ole unohtanut, vaikka he itse eivät niitä muista.

"Ei ole enää humaloita, kaveri", valitti Bert.

Kello oli viisi, ja riukumiehet olivat tauonneet työstään, niin että jäljet voitiin siistiä, sillä sunnuntaina ei työskennelty. Tunnin verran meidän täytyi laiskoina odottaa mittaajien tuloa, laskevan auringon kintereillä hiipivän hallan kipristellessä jalkojamme. Viereiseen purtiloon oli kaksi vaimoa ja puolikymmentä lasta poiminut yhdeksän bushelia, niin että ne viisi bushelia, jotka mittaajat saivat meidän purtilostamme, osoittivat meidän työskennelleen yhtä hyvin; ne puolikymmentä lasta olivat iältään yhdeksästä neljäntoista vuoteen.

Viisi bushelia! Sen olimme poimineet kahdeksan ja puolen pennyn eli seitsemäntoista sentin palkasta, kahden miehen palkka kolmen ja puolen tunnin työstä. Neljä ja neljännes pennyä miestä kohti, hiukan enemmän kuin penny [Penny on noin 10 1/2 penniä. — Suom. muist.] tunnilta! Mutta meille oli määrä antaa "käteen" vain viisi pennyä koko summasta, vaikka mitanlaskija pienen rahan puutteessa antoi meille kuusi pennyä. Anomus ei auttanut mitään. Kovan onnen tarina ei pystynyt häneen. Hän julisti suureen ääneen, että me olimme saaneet yhden pennyn liikaa, ja läksi tiehensä.

Edellyttäkäämme seikan selventämiseksi, että todella olimme sellaisia, miltä näytimme, siis rahattomia miehiä; tilamme oli silloin tällainen: yö oli tulossa, emme olleet saaneet illallista, vielä vähemmän päivällistä ja omistimme yhteensä kuusi pennyä. Minulla oli siksi kova nälkä, että olisin syönyt kolmekin kuuden pennyn ateriala, ja samoin oli Bertin laita. Yksi seikka oli ilmeinen. Jos olisimme tyydyttäneet vatsamme oikeutetuista vaatimuksista 16 2/3 prosenttia, olisi meidän kuusi pennyämme mennyt ja vatsamme olisi marissut yhä kärsineensä 83 1/3 prosenttia vääryyttä. Jouduttuamme taas rahattomiksi olisimme saaneet nukkua jossakin pensastossa, mikä ei tosin olisi vihoviimeinen paha, vaikka kylmä olisikin kuluttanut kohtuuttoman osan siitä, mitä olisimme syöneet. Mutta huomenna oli sunnuntai, jolloin emme voisi saada työtä, vaikka tyhmä vatsamme ei suostuisikaan tyytymään sellaiseen selitykseen. Meillä olisi siis ollut edessämme pulma: Kuinka saada kolme ateriala sunnuntaina ja kaksi maanantaina, sillä "käteen" meille ei luovutettaisi mitään ennenkuin maanantai-iltana? Turvalat olivat täpötäynnä, sen tiesimme samoin kuin sen, että jos kerjäisimme isänniltä tai kyläläisiltä, oli varsin todennäköistä, että joutuisimme "lukemaan tiilenpäitä" neljäksitoista vuorokaudeksi. Mitäpä tehdä? Katselimme kai toisiamme epätoivoisina?

Emme silti, emme sinnepäinkään! Ylistimme tyytyväisinä Jumalaa siitä, ettemme olleet muiden ihmisten, varsinkaan humalanpoimijain kaltaisia, ja läksimme taivaltamaan Maidstonea kohden kilistellen taskussamme Lontoosta evääksi ottamiamme kolikoita.

XV.

MEREN NAINEN.

Ette suinkaan odottaisi tapaavanne "meren naista" Kentin sydämessä, mutta sieltäpä minä hänet löysin, Maidstonen köyhäinkorttelin syrjäkadun varrelta. Ei hänen ikkunassaan ollut ilmoitusta yösijan vuokraamisesta, ja minun täytyikin ankarasti anella, ennenkuin hän suostui antamaan minun nukkua etuhuoneessaan. Illalla laskeuduin puoleksi maanalaiseen keittiöön puhelemaan hänen ja hänen ukkonsa kanssa, joka oli Thomas Mugridge nimeltään.

Ja keskustellessani heidän kanssaan kaikki sen äärettömän koneiston viisaudet ja monimutkaisuudet, jota sanotaan sivistykseksi, haihtuivat mielestäni. Tuntui siltä, kuin olisin päässyt ihon ja lihasten läpi suoraan Englannin kansan alastomaan sieluun ja että Thomas Mugridgessä ja hänen muorissaan tapaisin merkillisen englantilaisen rodun perusolemuksen. Havaitsin heissä sen vaeltajahengen, joka on houkutellettu Albionin poikia yli maiden ja merten, havaitsin sen äärettömän välinpitämättömyyden seurauksista, mikä on sekoittanut englantilaiset mielettömiin riitoihin ja turhanpäiväisiin taisteluihin, ja sen sisukkuuden ja itsepäisyyden, joka on ajanut heidät sokeasti läpi vastusten valtaan ja suuruuteen, ja samoin havaitsin sen tavattoman, käsittämättömän kärsivällisyyden, minkä voimalla kotiväki on pystynyt kestämään kaikesta tästä aiheutuneen kuorman, raatamaan valittamatta vuodesta vuoteen ja alistuvaisena luovuttamaan parhaat poikansa taistelemaan maailman ääriin ja kansoittamaan ne.

Thomas Mugridge oli yhdenkahdeksatta vuoden ikäinen ja pienoinen mies. Pienuutensa vuoksi hänestä ei ollut tullut sotilastakaan. Hän oli jäänyt kotiin raatamaan. Hänen ensimmäiset muistonsa liittyivät työntekoon. Ei hän mistään muusta mitään tietänytkään kuin työnteosta. Hän oli tehnyt työtä koko ikänsä, ja yhdenkahdeksatta ikäisenä hän yhä teki työtä. Joka aamu hän nousi kilpaa kiurun kanssa ja riensi pellolle päiväläisenä, sillä siksi hän oli syntynyt. Mugridge-muori oli seitsemänkymmentäkolme-vuotias. Seitsen-vuotiaasta hän oli ollut työssä vainioilla, aluksi poikain työssä, sitten miesten. Yhä nytkin hän teki työtä, piti kotinsa siistissä kunnossa, pesi, keitti ja leipoi sekä minun tultuani laittoi minulle ruoan ja sai minut häpeämään laittamalla vuoteenikin. Enemmän kuin puoli vuosisataa raadettuaan heillä ei ollut mitään, ei edes toivoa päästä vähemmällä vastedes. Mutta he olivat tyytyväiset. He eivät odottaneet mitään muuta eivätkä mitään toivoneet.

He elivät yksinkertaisesti. Heidän tarpeensa olivat vähäiset — painti olutta päivän päättyessä, mikä ryypittiin puoleksi maanalaisessa keittiössä, viikkolehti, jossa oli sormen opastuksella tutkimista seitsemäksi illaksi, ja keskustelua, yhtä sisällyksetöntä ja yksitoikkoista kuin hiehon märepalan vellonta. Seinällä olevasta puuveistoksesta silmäili hento enkelimäinen tyttönen heitä, ja sen alla oli kirjoitus: "Tuleva kuningattaremme". Ja sen vieressä olevasta korean värisestä painokuvasta katseli pyylevä vanhanpuoleinen rouva, ja siinä oli allekirjoitus: "Kuningattaremme kuusikymmen-vuotiaana".

"Makeinta on oma ansaitsema", kertaili Mugridge-muori, huomautettuani, että heidän olisi jo aika saada lepoa.

"Eivät, emmekä me halua apua", sanoi Thomas Mugridge vastaukseksi tiedusteluuni, eivätkö lapset heitä auttaneet.

"Me tahdomme, äiti ja minä, työskennellä, kunnes näännymme ja joudumme tuuliajolle", lisäsi hän; ja Mugridge-muori nyökkäsi päätään, empimättä vahvistaen vakuutuksen.

Hän oli synnyttänyt viisitoista lasta, ja kaikki ne olivat poissa maailmalla tai kuolleet. "Pienokainen" asui kuitenkin Maidstonessa, ja hän oli seitsemänkolmatta. Lapsilla oli mentyään naimisiin kyllin tekemistä omine perheineen ja omine huolineen, niinkuin heidän isillään ja äideillään ennen heitä.

Missäkö lapset olivat? Missäpä heitä ei olisi? Lizzie oli Austraaliassa, Mary Buenos Ayresissa, Polly New Yorkissa, Joe oli kuollut Intiassa — ja niin he luettelivat heidät kaikki, elävät ja kuolleet, sotilaat ja merimiehet ja siirtolaisten vaimot, muukalaiselle, joka istui heidän keittiössään.

He näyttivät minulle valokuvaa. Sorja nuori mies sotilaan puvussa katseli siitä minua.

"Monesko poika on tämä?" kysäisin.

He naurahtivat yhdessä sydämellisesti. Vai poika! Ei, vaan pojanpoika, vast'ikään palannut Intiasta ja torven puhaltaja kuninkaan armeijassa. Hänen veljensä oli hänen kanssaan samassa rykmentissä. Ja niin sitä jatkui, poikia ja tyttäriä, pojanpoikia ja tyttärentyttäriä, maailman-vaeltajia ja valtakuntain rakentajia kaikki, ja vanhuksat kotona työskentelivät myöskin valtakunnan hyväksi.

Miss' aallot Pohjanmeren lyö, siellä asuu nainen aimo: joka pojan, minkä synnyttää,

merimieheks se lähettää vaimo.

Yks hukkuu mailman äärillä, yks liki kotirantaa, ja viestin siitä saadessaan hän uusia poikia antaa.

Mutta "meren naisen" synnytskyky on melkein ehtynyt. Kantapolvi on jo sammumassa, ja maa täyttyy. Hänen poikainsa vaimot saattavat jatkaa rotua, mutta hänen työnsä on lopussa. Englannin entisajan miehet ovat Austraalian, Afrikan ja Amerikan miehiä. Englanti on lähettänyt maailmalle parasta vertansa niin kauan ja tuhonnut jäljellejääneitä niin intohimoisesti, että "meren nainen" ei voi enää tehdä paljoa muuta kuin istuskella pitkät illat ja tuijotella seinällä olevaan kuninkaallisen korkeuden kuvaan.

Oikea brittiläinen kauppa-merimies on mennyttä. Kaupan palveluksessa ei enää harjaannu sellaisia merikarhuja, joita Nelson johti taisteluun Trafalgarin luona ja Niilin suulla. Kauppalaivat saavat suureksi osaksi miehistönsä ulkolaisista, vaikka englantilaiset vielä edelleenkin ovat päällystönä. Etelä-Afrikassa siirtolainen opettaa alkuasukasta ampumaan, mutta upseerit ryyppiskelevät eivätkä välitä asioista. Kotona taas katukansa hoilottelee hassuna juhlistansa ja sotavirasto alentaa pestausvaatimuksiaan.

Eikä voikaan olla toisin. Sitkeinkään brittiläinen ei voi ikuisesti kestää sydänverensä juoksuttamista ja nälistyttämistään. Mugridgen muorit on karkoitettu kaupunkeihin, eivätkä he enää pysty synnyttämään kuin vähäverisiä ja sairaalloisia jälkeläisiä, jotka eivät saa tarpeeksi syödäkseen. Englanninkielisen rodun voima ei tätä nykyä ole tällä ahtaalla pikku-saarella, vaan Uudessa maailmassa meren takana, jossa ovat Mugridgen muurin pojat ja tyttäret. "Meren nainen" Pohjanmeren rannalla on jo melkein tehnyt tehtävänsä maailmassa, vaikka hän ei usko sitä. Hänen täytyy istua ja lepuuttaa väsyneitä kupeitaan, ja jos hän pelastuu joutumasta tilapäishoitolaan ja työhuoneeseen, se tapahtuu vain niiden poikien ja tyttärien avulla, jotka hän on kasvattanut vanhuuden- ja heikkoudenpäiviensä turvaksi.

XVI.

OMAISUUS JA IHMINEN.

Ilmeisen materialistisissa sivistysoloissa, jotka perustuvat omaisuuteen eivätkä sielullisiin arvoihin, ei voida välttää omaisuuden arvostamista sielua tärkeämmäksi eikä sitä, että omaisuuden kohdistuvia rikoksia pidetään paljon vakavampina kuin henkilöön kohdistuvia rikoksia. Jos mies ruhjoo vaimonsa mäsäksi tai katkoo muutamia hänen kylkiluitaan, se on aivan mitätön rikkomus verrattuna siihen, että hän nukkuu yönsä ulkona tähtien paisteessa, kun ei ole millä maksaa yönsijaansa. Poikasesta, joka varastaa muutaman päärynän rikkaalta rautatieyhtymältä, on yhteiskunnalle suurempi uhka kuin nuoresta pedosta, joka aavistamatta hyökkää seitsemänkymmentä täyttäneen vanhuksen kimppuun. Ja nuori tyttö, joka keinottelee itselleen asunnon vakuuttamalla käyvänsä työssä, tekee niin vaarallisen rikoksen, että ellei häntä ankarasti rangaistaisi, hän ja hänenlaisensa saattaisivat koko omaisuusrakennelman luhistumaan. Jos hän olisi kasvot liassa kuljeksanut Piccadillyllä ja Strandilla aamuyöstä, poliisi olisi antanut hänen olla rauhassa, ja hän olisi kyennyt "maksamaan" yönsijansa.

Seuraavat kuvaavat tapaukset on leikeltä poliisioikeuden uutisista yhden ainoan viikon ajalta:

Widnesin poliisioikeus. Thomas Lynchia syytettiin juopumuksesta ja järjestyksen häiritsemisestä sekä poliisin kimppuun käymisestä. Vastaaja koetti riistää erään putkaanvietävän naisen poliisilta, potkaisi tätä ja heitteli häntä kivillä. Sakotettiin 3 1/2 shillinkiä ensinmainitusta rikoksesta ja 10 shillinkiä sekä kulut poliisin hätyyttämisestä.

Glasgowin Queen's Parkin poliisioikeus. John Kane todistettiin syyliseksi vaimonsa pieksämiseen. Hänet on viisi kertaa ennen todettu syyliseksi samaan rikokseen. Sakotettiin 2 puntaa 2 shillinkiä.

Tauntonin piirin valaoikeus. John Painteria, iso, karkeatekoinen mies, työmies, syytettiin vaimonsa pieksämisestä. Vaimolla oli molemmat silmät mustina ja kasvot pahoin paisuksissa. Sakotettiin 1 punta 8 shillinkiä sekä kulut ja varoitettiin pysymään kunnolla.

Widnesin poliisioikeus. Richard Bestwickiä ja George Huntia syytettiin luvattomasta metsästyksestä toisen maalla. Hunt sai sakkoa 1 punnan ja kulut, Bestwick 2 puntaa ja kulut, varain puutteessa yksi kuukausi.

Shaftesburyn poliisioikeus. Thomas Bakeria syytettiin ulkona-nukkumisesta. Neljätoista vuorokautta.

Glasgowin keskuspoliisioikeus. Edward Morrisonia, alaikäinen poika, syytettiin viidentoista päärynän varastamisesta rautatieasemalta. Seitsemän vuorokautta.

Doncaster Borough'n poliisioikeus. James M'Gowania syytettiin salametsästyslain nojalla siitä, että häneltä oli tavattu metsästyskojeita ja muutamia jäniksiä. Sakotettiin 2 puntaa ja kulut tai yksi kuukausi.

Dunfermlinen sheriffioikeus. John Young, kaivosmies, oli käynyt Alexander Storrarin kimppuun, lyönyt häntä päähän ja ruumiiseen nyrkeillään, heittänyt maahan ja iskenyt häntä myös seipäällä. Sakkoa 1 punta.

Kirkcaldyn poliisioikeus. Simon Walkerin todistettiin käyneen erään miehen kimppuun ja lyöneen häntä ja iskeneen hänet maahan. Hyökkäys oli ollut aavistamaton, ja tuomari katsoi syytetyn olevan yhteiskunnalle suoranaiseksi vaaraksi. Sakkoa 30 shillinkiä.

Mansfieldin poliisioikeus. Joseph Jacksonia syytettiin Charles Nunnin pieksemisestä. Ilman mitään syytä vastaaja iski kantajaa kovasti kasvoihin, niin että tämä kaatui, ja potki häntä sitten päähän. Kantaja menetti tajuntansa ja joutui pariksi viikoksi lääkärin hoitoon. Sakkoa 21 shillinkiä.

Perthin sheriffioikeus. David Mitchelliä syytettiin salametsästyksestä. Hänet oli ennen kahdesti tuomittu, viimeksi kolme vuotta sitten. Sheriffiä kehoitettiin ottamaan huomioon lieventävät asianhaarat, koska Mitchell oli kaksiseitsemättä-vuotias eikä ollenkaan vastustanut metsänvartijoita. Neljä kuukautta.

Dundeen sheriffioikeus. John Murray, Donald Craig ja James Parkes syytteessä salametsästyksestä. Craigia ja Parkesia sakotettiin 1 punta kumpaakin, tai neljätoista vuorokautta vankeutta, Murrayta 5 puntaa, tai kuukausi vankeutta.

Reading Borough'n poliisioikeus. Alfred Mastersia, kuusitoista-vuotias, syytettiin nukkumisesta ulkona asumattomalla paikalla ja irtolaisuudesta, koska hänelle ei ollut mitään erikoista elinkeinoa. Seitsemän päivää.

Salisburyn kaupungin valaoikeus. James Moorea syytettiin kenkäparin varastamisesta erään myymälän ulkopuolelta. Yksikolmatta päivää.

Horncastlen poliisioikeus. George Brackenbury, nuori työmies, tuomittiin oikeuden lausunnon mukaan kokonaan aiheettomasta ja julmasta James Sargeant Fosterin pieksämisestä. Foster oli kahdeksannellakymmenellä. Sakkoa 1 punta ja 5 1/2 shillinkiä kuluja.

Worksovin valaoikeus. John Priestley oli syytteessä pastori Leslie Grahamin kimppuun käymisestä. Vastaaja, joka oli juovuksissa, lykkäsi lastenvaunuja ja työnsi ne eräitten kuormarattaiden eteen, niin että lasten vaunut kaatuivat ja lapsi putosi maahan. Rattaat kulkivat vaunujen yli, mutta lapsi ei vahingoittunut. Vastaaja kävi silloin rattaiden ajajan kimppuun ja senjälkeen kantajan kimppuun tämä kun nuhteli häntä käytöksestään. Vastaajan tuottamien vammojen vuoksi oli kantajan ollut pakko hakea lääkärin apua. Sakkoa 40 shillinkiä ynnä kulut.

Rotterdam West Ridingin poliisioikeus. Benjamin Storey, Thomas Brammer ja Samuel Wikock olivat syytettyinä salametsästyksestä. Kuukausi kullekin.

Southamptonin poliisioikeus. Henry Thomngtonia syytettiin ulkona nukkumisesta. Seitsemän päivää.

Eckingtonin poliisioikeus. Joseph Watts oli syytettynä yhdeksän sanajalan varastamisesta eräästä puutarhasta. Yksi kuukausi.

Ripleyn valaoikeus. Wincent Allen ja Georg Hall olivat salametsästyslain nojalla syytteessä siitä, että heiltä oli tavattu muutamia jäniksiä, ja John Sparham heidän avustamisestaan ja yllyttämisestään. Hall ja Sparham saivat sakkoa 1 punnan 17 shillinkiä ja 4 pennyä ja Allen 2 puntaa 17 shillinkiä ja 4 pennyä, kulut siihen luettuina, varojen puutteessa edelliset neljätoista päivää, viimeksimainittu kuukauden vankeutta.

Lounaispiirin poliisioikeus, Lontoo. John Probyn oli syytteessä vaikean ruumiinvamman tuottamisesta poliisille. Vangittu oli potkinut vaimoaan ja käynyt toisenkin vaimon kimppuun, joka oli nuhdellut häntä julmuudestaan. Poliisi koetti saada hänet menemään sisälle asuntoonsa, mutta vangittu kääntyi äkkiä häntä vastaan, iski hänet maahan lyömällä kasvoihin, potki häntä hänen maassa maatessaan ja yritti kuristaa hänet. Lopuksi vangittu tahallaan potkaisu poliisia vaaralliseen paikkaan, aiheuttaen vamman, joka estää hänet virantoimituksesta pitkäksi aikaa. Kuusi viikkoa.

Lambethin poliisioikeus, Lontoo. "Pienokainen" Stuart, yhdeksäntoista-vuotias, teatteriaivustaja ammatiltaan, oli syytteessä siitä, että oli väärillä ilmoituksilla hankkinut itselleen 5 shillingin asunnon ja ravinnon, aikoen pettää Emma Brasieria. Emma Brasier, kantaja, on vieraskodin pitäjä Atwell Roadkadun varrella. Vangittu vuokrasi huoneen hänen asunnostaan, selittäen olevansa työssä Crown-teatterissa. Vangitun asuttua Brasierin luona pari kolme päivää tämä otti selvää asiasta ja havaittuaan tytön tiedot vääriksi vangitutti hänet. Vangittu selitti oikeudelle, että hän kyllä olisi tehnyt työtä, ellei hänen terveytensä olisi ollut niin kovin huono. Kuusi viikkoa pakkotyötä.

XVII.

KYKENEMÄTTÖMYYS.

Pysähdyin hetkeksi kuuntelemaan keskustelua Mile End Waste-aukiolle. Oli yöaika, ja he kaikki olivat ylemmän luokan työmiehiä. He olivat kerääntyneet erään toverinsa ympärille, miellyttävän näköinen mies kolmissakymmenissä, ja kiivailivat hänelle varsin tiukasti.

"Mutta entä tämän halvan työvoiman maahantulo?" tiedusti yksi joukosta. "Whitechapelin juutalaisethan käyvät suorastaan kurkkuihimme."

"Ette saa heitä moittia", oli vastaus. "He ovat vallan samassa asemassa kuin mekin, ja eläähän heidän täytyy. Älkää moittiko miestä, joka tarjoutuu työhön teitä halvemmalla ja vie työpaikkanne."

"Mutta entäs vaimo ja lapset?" tenäsi hänen vastustajansa.

"Siinäpä se", oli vastaus. "Entä sen miehen vaimo ja lapset, joka tekee työtä halvemmalla kuin te ja vie teidän työpaikkanne? Hä? Entä hänen vaimonsa ja lapsensa? He liikuttavat häntä enemmän kuin teidän perheenne, eikä hän voi nähdä heitä nälkää näkemässä. Siispä hän alentaa työpalkkaansa, ja te saatte lähteä. Mutta ette saa moittia häntä, miesparkaa. Hän ei voi sille mitään. Palkka alenee aina, kun kaksi miestä tavoittaa samaa työtä. Se on kilpailun syy eikä sen miehen, joka hintaa alentaa."

"Mutta palkatpa eivät alene, kun on ammattikunta", huomautti joku.

"Siinäpä se, se on vallan totta. Ammattikunta ehkäisee kilpailun työntekijäin kesken, mutta ammattikunnan puuttuessa on kilpailu ankara. Silloin tulee Whitechapelin halpa työvoima. He ovat ammattitaidottomia, eikä heillä ole mitään ammattikuntia, ja he iskevät toistensa kurkkuihin ja särkevät meidän työsopimuksemme, elleimme kuulu voimakkaaseen ammattikuntaan."

Puuttumatta sen pitemmälle keskusteluun sain selville, että tämä mies Mile End Waste-aukiolla tehosti sitä tosiasiaa, että kun kaksi miestä tavoitteli samaa työtä, palkan täytyi aleta. Jos hän olisi tunkeutunut syvemmälle asian ytimeen, hän olisi huomannut, että ammattikuntakaan, olipa se vaikka parinkymmenen tuhannen jäsenen suuruinen, ei voi pitää palkkoja korkealla, jos parikymmentätuhatta työtöntä yrittää päästä järjestyneiden tilalle. Juuri nyt on tästä saatavissa verraton esimerkki, kun Etelä-Afrikassa olleet sotilaat palaavat ja heidät vapautetaan palveluksesta. Kymmenin tuhansin heitä joutuu työttömäin armeijaan, ja he ovat epätoivoisessa hädässä. Koko maassa palkkataso osoittaa yleistä alenemista, ja kun se aiheuttaa työriitoja ja lakkoja, käyttävät sitä hyväksensä työttömät, jotka iloisina tarttuvat lakkolaisten hylkäämään työkaluihin.

Nylkemisjärjestelmä, nälkápalkat, työttömäin armeija sekä suuret kodittomien ja asunnottomien joukot ovat välttämättömiä pahoja, niin kauan kuin työhön on pyrkimässä enemmän väkeä kuin työtä on tarjolla. Ne miehet ja naiset, joita olen tavannut kaduilla, piikkilöissä ja pihdeissä, eivät ole olleet siellä siksi, että sitä näissäkään olosuhteissa pidettäisiin "helppona tienestinä". Lienen kaiketi siksi selvästi kuvannut, mitä heidän on siedettävä ja kestettävä, että voin olettaa ilmenneen, että heidän elämänsä on kaikkea muuta kuin helppoa.

Tavallinen laskutaito riittää osoittamaan, että täällä Englannissa on helpompaa ansaita säännöllinen ruokansa ja yösijansa tekemällä työtä kahdenkymmenen shillingin viikko palkalla kuin kävellä katuja. Katuja kuljeksiva kärsii enemmän ja työskentelee ankarammin paljon vähäisemmällä tuloksella. Olen kuvailut heidän yönviettoansa ja kuinka he ruumiillisen väsymyksen pakottamina menevät yömajoihin "lepäämään". Eikä yömaja suinkaan merkitse helppoa ansiota. Riipiä neljä naulaa köysitapetta, särkeä kaksitoista sentneriä kiviä taikka toimittaa mitä mieltäkääntävempiä askareita viheliäisen ruoan ja yösijan vastikkeeksi, se merkitsee tavatonta tuhlausta niille miehille, jotka sitä tekevät. Viranomaisten puolelta se on ilmeistä ryöväämistä. He antavat miehille näiden työstä paljon vähemmän kuin

kapitalistiset isännät. Yksityisen isännän palveluksessa he saisivat samasta työstä palkan, jolla voisivat hankkia paremman vuoteen, parempaa ruokaa, enemmän mielenvirkistystä ja ennen kaikkea enemmän vapautta.

Niinkuin sanottu, miehen yömajaan-meno on hulluutta. Ja miehet tietävät sen itsekin, mikä näkyy siitä, että he kammoavat sitä, kunnes ruumiillinen uupumus heidät pakottaa sinne. Miksipä he sinne menisivät? Eivät sen takia, että he olisivat työhön kyllästyneitä työmiehiä. Aivan päinvastoin, he ovat vetelehtimiseen kyllästyneitä vetelehtijöitä. Yhdysvaltain kulkuri on melkein poikkeuksetta työhön kyllästynyt. Hän pitää kulkurielämää kevyempänä elämisenä kuin työntekoa. Mutta näin ei ole laita Englannissa. Täällä ne, joilla on valta, tekevät kaikkensa saadakseen kulkurin ja vetelehtijän kyllästymään elämäänsä, ja kyllä hän totisesti on melkoisen kyllästynyt olento. Hän tietää, että hän kahden shillingin päiväpalkalla, mikä on vain viisikymmentä senttiä, saisi kolme tavallista ateriala, yösjän ja vielä parisen pennyä taskurahaa. Hän tekisi mieluummin työtä ansaitakseen nuo kaksi shillinkiä kuin nauttiakseen yömajan armeliaisuutta. Sillä hän tietää, että hänen silloin ei tarvitsisi tehdä työtä niin ankarasti eikä hän saisi niin sietämätöntä kohtelua osakseen. Mutta hän ei tee sitä siksi, että työhön pyrkimässä on enemmän väkeä kuin työtä on tarjolla.

Kun työväkeä on tarjolla enemmän kuin työtä, on siitä seurauksena seulominen. Kaikilla teollisuuden aloilla kyvyttömämmät tungetaan syrjään. Ja kyvyttömyyden vuoksi syrjään tungetut eivät voi nousta, vaan heidän täytyy luisua alaspäin, ja luisumista jatkuu, kunnes he ovat ehtineet omalle tasolleen, sellaiselle tasolle teollisuuskoneistossa, jossa he ovat kyvykkäitä. Tästä seuraa välttämättömästi, että kyvyttömämmän täytyy luisua pohjaan asti, missä hän surkeasti nääntyy kärsimyksiinsä.

Silmäys riittää osoittamaan, että täällä pohjassa olevat lopullisesti kyvyttömät ovat melkein järjestään mieleltään, ruumiiltaan ja siveelliseltä olemukseltaan haaskoja. Tämän säännön poikkeuksena ovat äsken saapuneet, jotka ovat vain kykenemättömiä ja joissa haaskiintumisprosessi on vasta alussa. Kaikki täällä olevat voimat, se on muistettava, ovat hävittävää laatua. Kelvollinen ruumis (joka on joutunut tänne järjen hitauden ja kyvyttömyyden takia) surkastuu nopeasti ja käpristyy epämuotoiseksi; puhdas mieli (jonka heikko ruumis on tänne luisuttanut) rumentuu ja likaantuu nopeasti. Kuolevaisuus on hirvittävän runsas, mutta sittenkin täällä kuolla aivan liian vitkallisesti.

Tällainen teurastamo siis Kadotuksen-kuilu on rakenteeltaan. Koko teollisuuskoneistossa tapahtuu herkeämätön seulominen. Kyvyttömät työnnetään syrjään ja survaistaan alas. Moninaiset seikat aiheuttavat kyvyttömyyttä. Konemies, joka on säännötön ja vailla vastuuntunnetta, painuu alaspäin, kunnes hän joutuu omalle paikalleen, esimerkiksi tilapäistöihin, joissa työ jo luonnostaan on säännötöntä ja vain vähän tai ei ollenkaan vastuunalaista. Niiden, jotka ovat hitaita ja kömpelöitä, jotka ovat ruumiiltaan tai mieleltään heikkoja tai joilta puuttuu hermojen, hengen tai ruumiin ryhtiä, täytyy vaipua pohjalle, milloin nopeasti, milloin porras portaalta. Tapaturma, joka riistää kyvykkäältä työmieheltä kyvyn, saattaa hänet kyvyttömäksi, ja hänen täytyy vaipua alas. Ja iäkkääksi vanhenevan työmiehen, jolta tarmo lannistuu ja järki himmenee, täytyy aloittaa tämä peloittava vaellus alaspäin, joka ei tunne muuta pysähdyspaikkaa kuin pohjan ja kuoleman.

Tästä viimeisestä asteesta puhuvat Lontoon tilastot hirveitä asioita. Lontoon väkiluku on seitsemäs osa yhdistyneen kuningaskunnan koko väestöstä, ja Lontoossa kuolee vuosittain joka neljäs täysi-ikäinen virallisen armeliaisuuden hoteissa, joko työhuoneessa, sairaalassa tai vaivaistalossa. Kun otetaan lukuun se seikka, että varakkaat eivät siten päätä päiviänsä, on ilmeistä, että ainakin joka kolmas täysikasvuinen työläinen kuolee virallisen armeliaisuuden huomassa.

Osoitukseksi siitä, kuinka hyvästäkin työmiehestä äkkiä voi tulla kyvytön ja mitä hänelle silloin tapahtuu, soveltuu kertomus M'Garryn kohtalosta, M'Garryn, joka on kolmekymmentäkaksi-vuotias ja nyt työhuoneen hoidokkina. Kertomus on lainattu erään ammattikunnan vuosikertomuksesta:

Olin työssä eräässä Sullivanin kemikaali-työpajassa Widnesissä. Työskentelin ulkovajassa, ja minun täytyi kulkea pihan poikki. Kello oli kymmenen illalla, mutta valaistusta ei ollut. Pihan poikki kulkiessani tunsin jonkin tarttuvan jalkaani ja vääntävän sen irti ruumiistani. Menin tajuttomaksi enkä tietänyt pariin päivään, miten minun oli käynyt. Seuraavana sunnuntai-iltana tulin tajuihini ja havaitsin olevani sairaalassa. Tiedustin hoitajalta, mikä minun jalkojani vaivasi, ja hän selitti molempien jalkojeni olevan poikki.

Pihassa oli paikallaan-pyörivä vipulaitos maahan kaivettuna. Kuoppa oli 18 tuumaa pitkä, 15 tuumaa syvä ja 15 tuumaa leveä. Vipulaitos pyörähti kuopassa kolme kierrosta minuutissa. Kuoppa ei ollut mitenkään aidattu eikä peitetty. Tapahtuman jälkeen ovat peittäneet kuopan rautalevyillä... Antoivat minulle 25 puntaa. Sitä eivät myöntäneet korvaukseksi, sanoivat antaneensa sen vain armeliaisuudesta. Siitä maksoin 9 puntaa pyöräkoneesta, jolla voin liikkua käsivoimin.

Olin työssä silloin, kun jalkani katkesivat. Sain palkkaa kaksikymmentäneljä shillinkiä

viikossa, vähän enemmän kuin muut miehet, sillä tein mitä tahansa. Kun oli joku vaikea työ tehtävänä, valittiin minut tavallisesti se suorittamaan. Herra Manton, isännöitsijä, kävi luonani sairaalassa useita kertoja. Hiukan parannuttuani kysyin häneltä, voisiko hän ehkä antaa minulle työtä. Hän vakuutti, että saisin olla huoletta, koska yhtiö ei ollut sydämetön. Minusta pidettäisiin joka tapauksessa huolta... Herra Manton lakkasi käymästä luonani, ja viimeisellä kerralla hän sanoi aikovansa pyytää johtokuntaa antamaan minulle viidenkymmenen punnan shekin, jotta voisin mennä ystäväni luo Irlantiin.

M'Garry-parka. Hän sai parempaa palkkaa kuin toiset miehet, koska hän pyrki eteenpäin ja pani parastaan, ja kun vaikea työ oli tehtävänä, hän oli se mies, jolle se uskottiin, Mutta silloin puuttui sattuma asiaan, ja hän joutui työhuoneeseen. Toisena vaihtoehtona oli mennä kotiin Irlantiin ystävänsä rasiukseksi loppuäkseen. Lähempi erittely on tarpeetonta.

Täytyy ymmärtää, että työväki itse ei voi määrätä kyvykkyyttään, vaan sen määrää työn kysyntä. Jos kolme miestä pyrkii samaan työhön, niin kykenevin siihen pääsee. Toiset kaksi, kuinka taitavia sitten ovatkin, pysyvät siitä huolimatta kykenemättöminä. Jos Saksa, Japani ja Yhdysvallat anastaisivat koko maailman rauta-, hiili- ja kutomamarkkinat, niin sadattuhannet englantilaiset työmiehet joutuisivat heti työttömäksi. Muutamat siirtyisivät maasta, mutta maahan jäävät ryntäisivät tarjoamaan työtään toisille teollisuusaloille. Seurauksena olisi työväestön yleinen seulonta pohjasta pinnalle asti, ja kun tasapaino olisi saavutettu, olisi Kadotuksen-kuulun pohjalla olevien kykenemätöntien luku lisääntynyt sadointuhansin. Jos taas toiselta puolen olosuhteet pysyisivät ennallaan ja kaikki työntekijät lisäisivät kaksin kerroin kyvykkäisyyttään, olisi kyvyttömiä kuitenkin sama määrä, vaikka jokainen kyvytön olisi kaksin kerroin taitavampi kuin ennen ja taitavampi kuin monet kyvykkäät olivat ennen olleet.

Kun työhön tarjoutumassa on enemmän väkeä kuin työtä on tarjolla, on kyvyttömiä aivan yhtä paljon kuin työväkeä on liikaa, ja kyvyttöminä he ovat tuomitut vitkallisesti ja tuskallisesti tuhoutumaan. Seuraavassa luvussa on tarkoituksena osoittaa kykenemättömien työtä ja elintapoja kuvaamalla, kuinka heidät tungetaan syrjään ja kuinka he tuhoutuvat sekä kuinka nykyisen teollisuusyhteiskunnan voimat hillittömästi ja kevytmielisesti kasvattavat heidän joukkoaan.

XVIII.

PALKAT.

Saatuani tietää, että Lontoon, työväestössä oli 1,292,737 henkeä, jotka ansaitsivat yksikolmatta shillinkiä tai vähemmän viikossa perhettä kohti, minua halutti saada tietää, miten tätä palkkaa voi parhaiten käytellä, jotta sellaisen perheen ruumiillinen kunto säilyisi. Kun kuuden, seitsemän, kahdeksan tai kymmenen hengen perheitä ei voi ottaa lukuun, olen seuraavat taulukot laskenut viisihenkisen perheen perusteella: isä, äiti ja kolme lasta. Yksikolmatta shillinkiä olen sitäpaitsi laskenut 5 dollariksi 25 sentiksi, vaikka oikeastaan se on 5 dollaria 11 senttiä.

Vuokra doll. 1,50 eli 6 sh.

Leipä 1,00 " 4 "

Liha 0,87 1/2 " 3 " 6 p.

Kasvikset 0,62 1/2 " 2 " 6 "

Hiilet 0,25 " 1 "

Tee 0,18 " 9 "

Öljy 0,16 " 8 "

Sokeri 0,18 " 9 "

Maito 0,12 " 6 "

Saippua 0,08 " 4 "

Voi 0,20 " 10 "

Polttopuut 0,08 " 4 "

Yhteensä doll. 5,25 21 sh. 2 p.

Yhden ainoan erän erittelemisen osoittaa, kuinka vähän on tuhlaamisen varaa. Leipään 1 dollari, viisihenkiselle perheelle dollarin arvosta leipää seitsemäksi päiväksi merkitsee kullekin 2 6/7 sentin annosta päivää kohden. Ja jos he syövät kolme aterialla päivässä, niin kukin saa syödäkseen 20/21 sentin arvosta leipää kullakin aterialla eli hiukan vähemmän kuin puolen pennyn arvosta. Leipä on kaikkein runsain erä. Lihaa he saavat suuta kohden vähemmän kullakin aterialla ja vielä vähemmän kasviksia,

kun taas pienemmät erät käyvät niin mitättömiksi, ettei niitä voi laskea. Sitäpaitsi nämä ruokatavarat ostetaan kaikki vähissä erin, mikä on kaikkein kallein ostotapa.

Edelläoleva taulukko ei salli mitään ylellisyyttä eikä vatsan liikarazitusta, ja huomattava on, että minkäänlaista ylijäämää ei saada. Koko guinea menee ruokaan ja vuokraan. Mitään taskurahoja ei jää. Jos mies juo lasin olutta, niin perheen täytyy syödä sitä vähemmän, ja samassa määrässä kuin se syö vähemmän, sen ruumiillinen kunto kärsii. Tämän perheen jäsenet eivät voi ajaa omnibussissa eikä raitioteillä, eivät kirjoitella kirjeitä, eivät käydä ulkoilmaretkillä eivätkä halpahintaisissakaan näytännöissä, eivät liittyä sosiaaliin tai hyväntekeväisyysyhdistyksiin eivätkä ostaa makeisia, tupakkaa, kirjoja tai sanomalehtiä.

Ja edelleen: kun yksi lapsista (ja heitä on kolme) tarvitsee kenkäparin, niin perheen täytyy yhdeksi viikoksi pyyhkäistä liha ruokalistaltaan. Ja kun kenkiä tarvitsee viisi jalkaparia ja viisi päätä tarvitsee hattuja ja viisi ruumista vaatteita, ja kun lait kieltävät säädyttömyyden, niin perheen täytyy alati vähentää ruumiillista kuntoaan pysyäkseen lämpimänä ja vankilan ulkopuolella. Sillä kun vuokra, hiilet, öljy, saippua ja polttopuut on vähennetty viikon tuloista, jää päivää kohti 4 1/2 pennyä kunkin henkilön ravinnoksi, eikä tätä määrää voida vähentää vaatteita ostamalla, ruumiillista kuntoa vahingoittamatta.

Tämä kaikki on jo sängen kovaa. Mutta sitten puuttuu sattuma asiaan: mies ja isä katkaisee jalkansa tai niskansa. Ei saadakaan enää 4 1/2 pennyä päivässä suuta kohden ruokaan, ei puolen pennyn leipää aterialle kohti eikä viikon päättyessä kuutta shillinkiä vuokraan. Niinpä heidät hädätetään kadulle tai työhuoneeseen taikka johonkin viheliäiseen "morkkuun", jossa äiti epätoivoisesti koettaa pitää perhettä koossa niillä kymmenellä shillingillä, jotka hän ehkä pystyy ansaitsemaan.

Lontoossa on, niinkuin sanottu, 1,292,737 henkeä, jotka ansaitsevat yksikolmatta shillinkiä tai vähemmän viikossa perhettä kohden, mutta muistettava on, että olemme tutkineet viisihenkistä yhdelläkolmatta shillingillä elävää perhettä. On suurempia perheitä, on monia perheitä, jotka elävät yhtäkolmatta shillinkiä vähemmällä, ja työn saanti on monesti epäsäännöllistä. Itsestään herää kysymys, kuinka he tulevat toimeen. Vastaus on, että he eivät tule toimeen. He eivät tiedä, mitä eläminen on. He elää kituuttavat kurjemmin kuin eläimet, kunnes armelias kuolema heidät vapauttaa.

Ennenkuin astumme vielä synkempään syvyyteen, tulkoon esille puhelintyttöjen asema. He ovat puhtaita, kukoistavia Englannin tyttäriä, joiden elintason ehdottomasti ja välttämättömästi pitäisi olla eläinten elintasoa korkeammalla. Muuten he eivät voi säilyä puhtaina, kukoistavina Englannin tyttärinä. Palvelukseen ryhtyessään puhelintyttö saa yksitoista shillinkiä viikkopalkkaa. Jos hän on nopea ja taitava, saattaa hän viidennen vuoden päättyessä saada korkeimman palkan, yhden punnan. Hiljattain esitettiin sellaisen tytön viikkomenoista taulukko lordi Londonderrylle. Se oli tällainen:

Vuokra, lämpö ja valo 7 sh. 6 pennyä

Ravinto kotona 3 " 6 "

Ravinto työpaikalla 4 " 6 "

Raitiotiemaksut 1 " 6 "

Pesu 1 " 0 "

Yhteensä 18 sh. 0 pennyä.

Tästä ei jää mitään vaatteisiin, virkistykseen eikä sairauden varalle. Eivätkä useat tytöt kuitenkaan saa edes kahdeksatoista shillinkiä, vaan yksitoista, kaksitoista ja neljätoista shillinkiä viikossa. Heidän täytyy saada vaatteita ja vaihteluksi jotakin huvitusta, mutta...

Toisiansa miehet sortaa usein, mutta naista sortavat he aina.

Vast'ikään pidetyssä ammattikuntain kongressissa Lontoossa kaasutyöläisten ammattikunta ehdotti annettavaksi parlamenttikomitealle sellaisen evästyksen, että tämän tulisi esittää lakiehdotus, joka kieltäisi viittätoista vuotta nuorempain lasten käyttämisen työssä. Herra Shackleton, parlamentin jäsen ja pohjoisten kihlakuntain kutojain edustaja, vastusti ehdotusta kutomatyöläisten puolesta, jotka, kuten hän sanoi, eivät voineet jäädä lastensa ansioita vaille eivätkä tulla toimeen ansaitsemillaan palkoilla. Päätöstä vastaan äänestivät 514,000:n työläisen edustajat, ja sen puolesta 535,000:n työläisen edustajat. Kun 514,000 työläistä vastustaa päätöstä, mikä kieltää viisitentoista vuotta nuorempien lasten ansiotyön, on selvää, että ääretön joukko maan täysikasvuista työläisistä nauttii palkkaa, mikä on pienempi kuin toimeentulominimi.

Olen keskustellut Whitechapelin naisten kanssa, jotka eivät saa täyttä shillinkiäkään kaksitoistatuntisesta työpäivästään pukuneulomo-hikipajoissa, sekä housujentekijättärien kanssa, jotka keskimäärin saavat sellaisen ruhtinaallisen viikkopalkan kuin kolme neljä shillinkiä.

Hiljattain poimittiin ilmoille tieto, että erään rikkaan liikehuoneen palveluksessa on miehiä, jotka saavat ruoan ja kuusi shillinkiä viikossa kuudesta kuudentoista tunnin työpäivästä. Ilmoitustaulujen

kantajat saavat neljätöistä pennyä päivältä; ja heitäkin on. Katukaupustelijain ja hedelmänmyyjäin keskimääräinen viikkoansio on vain kymmenen, kaksitoista shillinkiä. Tokkamiehiä lukuunottamatta kaikkien sekatyömiesten keskimääräinen ansio on alle kuudentoista shillingin viikossa, ja tokkamiesten kahdeksan, yhdeksän shillinkiä. Nämä numerot on otettu kuninkaallisen komissionin kertomuksesta ja ovat virallisesti luotettavia.

Kuvailkaahan mielessänne vaimo-vanhusta, joka murjottuna ja kuolemaisillaan elättää itseänsä ja neljää lastansa ja maksaa kolme shillinkiä viikossa vuokraa, tehden tulitikkulaatikoita 2 1/4 pennystä krossin. Kaksitoista tusinaa laatikoita 2 1/4 pennyn palkkiosta ja lisäksi itse kustantaen liisterin ja langan. Hän ei ollut milloinkaan saanut vapaata päivää, ei sairastaakseen, ei levätäkseen eikä virkistyäkseen. Joka Jumalan päivä, sunnuntaitkin, hän teki työtä neljätöistä tuntia. Hänen päiväurakkansa oli seitsemän krossia, ja siitä hän sai 1 sh. 3 3/4 pennyä. Yhdeksänkymmenen kahdeksan tunnin työviikkona hän teki 7,066 laatikkoa ja ansaitsi 4 sh. 10 1/4 pennyä, vähennettynä liisterin ja langan arvolla.

Viime vuonna sai herra Thomas Holmes, tunnettu poliisioikeuden sielunpaimen, kirjoitettuaan naistyöläisten asemasta, seuraavan kirjeen:

Herra. — Suokaa anteeksi rohkeuteni, mutta luettuani, mitä olette sanonut naisraukoista, jotka työskentelevät neljätöistä tuntia päivässä kymmenen shillingin viikkopalkalla, pyydän saada esittää oman tilani. Olen kaulanauhojen tekijä enkä koko viikon työstä voi ansaita muuta kuin viisi shillinkiä, ja minulla on huollettavana taudinsyömä miesparka, joka ei ole ansainnut pennyäkään kymmeneen vuoteen.

Kuvitelkaapa naista, joka osaa kirjoittaa näin selvän, järkevän ja kieliopillisesti virheettömän kirjeen, ylläpitämässä miestänsä ja itseään viiden shillingin viikkopalkalla. Herra Holmes kävi hänen luonaan. Hänen täytyi kumartua päästäkseen sisälle huoneeseen. Siellä makasi vaimon sairas mies, siellä hän työskenteli päivät pitkät, siellä hän keitti, söi, pesi ja nukkui, ja siellä hän ja hänen miehensä elivät ja odottivat kuolemaansa. Sielunpaimenelle ei ollut tilaa missä istua, paitsi vuode, joka osittain oli nauhojen ja silkkiä peitossa. Sairaalle miehen keuhkot olivat viimeisellä tuhoutumisasteella. Hän yski ja ryki limaansa alituisesti, ja vaimo keskeytti työnsä auttaakseen häntä hänen kohtauksissaan. Silkkinen pöly, joka nauhoista lähti, ei ollut hyväksi miehen taudille, eikä liioin hänen tautinsa silkkinauhoille eikä näiden nauhojen tuleville myyjille ja käyttäjille.

Herra Holmes kävi erästä toistakin tapausta katsomassa. Nuorta, kahdentoista-vuotiaa tyttöä syytettiin poliisioikeudessa ruokatarpeiden varastamisesta. Hän huomasi tytön olevan yhdeksänvuotiaan pojan, seitsenvuotiaan raajarikon pojan ja yhden vielä nuoremman lapsen äidin sijaisena. Hänen äitinsä oli leski ja teki puseroita. Hän maksoi viikossa viisi shillinkiä vuokraa. Hänen talouslaskelmansa viimeisin muistiinpano oli tällainen: teetä 1/2 pennyä, sokeria 1/2 pennyä, leipää 1/4 pennyä, margariinia 1 penny, öljyä 1 1/2 pennyä ja polttopuita 1/2 pennyä. Te hyvät perheenäidit, joiden sydän osaa tuntea sääliä ja lempeyttä, kuvitelkaapa itse ostelevanne ja hoitavanne taloutta tällaisessa mittakaavassa, kattavanne pöydän viidelle hengelle ja pitävanne silmällä kaksitoista-vuotiaa äidin sijaista, jotta hän ei varastaisi ruokatarpeita pikku veljilleen ja sisarilleen ja samalla alati ompelevanne, ompelevanne ja ompelevanne kuin painajaisen ahdistamana puseroita, edessänsä pelkkää toivottomuutta ja tienne loppupäässä vaivaishoidokin ruumisarkku irvistämässä.

XIX.

GETTO.

Yhteen aikaan Euroopan kansat sulkiivat epämieluisat juutalaiset erikoksiin juutalaiskortteleihin, gettoihin. Mutta tätä nykyä on taloudellisesti vallitseva luokka yhtä tylysti, joskaan ei yhtä väkivaltaisesti, sulkenut epämieluisat, mutta välttämättömät työläiset yhtä kurjiin kuin suunnattomiin gettoihin. Itä-Lontoo on sellainen getto, missä rikkaat ja vallanpitäjät eivät viihdy, minne matkailija ei milloinkaan poikkea, mutta missä kaksi miljoonaa työläistä parveilee, sikiää ja kuolee.

Ei saa luulla, että Lontoon kaikki työläiset olisivat kerääntyneet Itäpäähän, mutta siihen suuntaan vuoksivesi kiihkeästi virtaa. Varsinaisen kaupungin köyhäinkortteleita hävitetään myötäensä, ja kodittomiksi joutuneiden päävirta suuntautuu itään. Viimeisten kahdentoista vuoden aikana yhdessä ainoassa piirissä n.s. "rajantakaista Lontoota", joka on Aldgaten, Whitechapelin ja Mile Endin takana, väkiluku on lisääntynyt 260,000:lla eli kuusikymmentä prosenttia. Tämän piirin kirkkoihin, sivumennen

sanoen, mahtuu vain joka kolmaskymmenes seitsemäs täysikasvuista väestöstä.

Itäpäättä sanotaan usein peloittavan yksitoikkoisuuden kaupungiksi, varsinkin sitä nimittävät niin hyvinvointineen optimistiset uteliaat, jotka katselevat asioita niiden pinnalta ja hämmästyvät siellä kaiken sietämättömän samanlaisuutta ja kehnoutta. Ellei Itäpää ansaitsisi sen pahempaa nimeä kuin peloittavan yksitoikkoisuuden kaupunki, ja ellei työväki ansaitsisi minkäänlaista vaihtelua, kauneutta eikä huvia, se ei olisi niinkään huono asuinpaikka. Mutta Itäpää ansaitsee paremman nimen. Sitä pitäisi sanoa kadotuksen kaupungiksi.

Se ei ole mikään takakujain kaupunki, niinkuin muutamat luulevat, mutta voidaan sanoa, että se on yhtä ainoata mahdottoman suurta takakujaa. Tavallisen siivollisuuden silmillä katsottuna ja mies- ja naiskuntoa mittapuuna pitäen sen kehoista kehoimmat kadut ovat kaikki takakujia. Missä on kosolta sellaista nähtävää ja ääntä, jota et sinä, enemmän kuin minäkään, sallisi lastemme nähdä ja kuulla, se on paikka, jossa ainoankaan ihmisen lapset eivät saisi asua, nähdä ja kuulla. Missä et sinä, enemmän kuin minäkään, sallisi vaimojemme viettää päivänsä, se on paikka, missä ei kenenkään muunkaan miehen vaimo saisi viettää päivänsä. Sillä Itäpäässä rehoittavat elämän riettaudet ja sen karkeat raakuudet. Siellä ei ole minkäänlaista yksinäisyyden rauhaa. Paha pilaa hyvän, ja kaikkiin tarttuu sama mätä. Viaton lapsuus on suloista ja kaunista, mutta Itä-Lontoossa viattomuus on haihtuva kupla, ja sinun on se tavattava, ennenkuin se ryömiä kapaloistaan, sillä muuten huomaat, että pienokaiset ovat yhtä riettaan viisaita kuin aikuiset.

Kultaisen säännön soveltaminen osoittaa, että Itä-Lontoo on sopimaton asuinpaikka. Missä ette haluaisi oman pienokaisenne elävän, kehittyvän ja saavan itselleen tietoja elämästä ja elämän ilmiöistä, se ei ole sopiva paikka toistenkaan lapsille elää, kehittyä ja saada itselleen tietoja elämästä ja elämän ilmiöistä. Tämä kultainen sääntö on yksinkertainen, eikä muuta tarvitakaan. Kansantalouden ja ajattelijasuuruuksien opit saavat mennä hornan kattilaan, jos ne sanovat muuta. Mikä ei ole kyllin hyvä teille, ei ole kyllin hyvä toisillekaan, ja siinä kaikki.

Lontoossa on 300,000 asukasta, jotka perheinä asuvat yhden huoneen asunnoissa. Paljon, paljon useampia asuu kahdessa ja kolmessa huoneessa, jotka, eri sukupuolet sikin sokin eläen, ovat yhtä täyteen sullotut kuin yksi huoneisetkin asunnot. Laki määrää 400 kuutiojalkaa tilaa joka hengelle. Armeijan kasarmeissa on kullakin sotilaalla 600 kuutiojalkaa tilaa. Professori Huxley, joka yhteen aikaan oli lääkärinä Itä-Lontoossa, oli aina sitä mieltä, että kullakin henkilöllä pitäisi olla 800 kuutiojalkaa tilaa ja sitä pitäisi hyvin tuulettaa puhtaalla ilmalla. Mutta Lontoossa on 900,000 sellaista ihmistä, jotka asuvat pienemmässä kuin lain määräämän 400 kuutiojalan tilavuudessa.

Herra Charles Booth, joka vuosikautia on järjestelmällisesti tutkinut ja luokitellut työtätekevää kaupunkiväestöä, arvioi Lontoossa olevan 1,800,000 *köyhää ja hyvin köyhää* ihmistä. Mielenkiintoinen on hänen määrittelmänsä. *Köyhällä* hän tarkoittaa niitä perheitä, joiden kokonaistulo viikossa on kahdeksastatoista yhteenkolmatta shillinkiin. *Hyvin köyhät* ovat paljon tämän tason alapuolella.

Työväenluokan taloudelliset isännät eristävät eristämistään tätä luokkaa muista piireistä, ja tämä kehityskulku, joka saa aikaan yhteensulloutumista ja liika-asutusta, johtaa välttämättömästi moraalien häviämiseen. Tässä seuraa ote Lontoon kunnallisneuvoston äskettäin pidetyn kokouksen pöytäkirjasta, joka on kuivaa ja virallista, mutta paljastaa riviensä välistä kokonaisen maailman kauheuksia:

Herra Brace tiedusti terveyshoitolautakunnan puheenjohtajalta, oliko hänen huomiotaan kiinnitetty erinäisiin vakaviin liika-asutuksen tapauksiin Itäpäässä. St. Georgen itäpiirissä asui mies vaimoineen ja heidän kahdeksanhenkinen perheensä yhdessä ainoassa pienessä huoneessa. Tähän perheeseen kuului viisi tytärtä, kaksikymmentä-, seitsemäntoista-, kahdeksan- ja neljä-vuotias sekä aivan pienokainen, ja kolme poikaa, viisitoista-, kolmetoista- ja kaksitoista-vuotias. Whitechapelissa mies, vaimo ja heidän kolme tytärtään, kuusitoista-, kahdeksan- ja neljä-vuotias, sekä kaksi poikaa, kymmenen- ja kaksitoista-vuotias, asuivat vielä pienemmässä huoneessa. Bethual Greenissä mies, vaimo ja neljä poikaa, kolmekolmatta-, yksikolmatta-, yhdeksäntoista- ja kuusitoistavuotias, sekä kaksi tytärtä, neljätoista- ja seitsemänvuotias, asuivat myös yhdessä ainoassa huoneessa. Hän kysyi, eikö paikallisten viranomaisten velvollisuutena ollut estää sellaista vaarallista liika-asutusta.

Mutta kun 900,000 henkeä tosiasiallisesti asuu lainvastaisissa olosuhteissa, niin viranomaisilla on enemmän kuin tarpeeksi tekemistä. Jos liika-asutusta harvennetaan, niin häädetyt siirtyvät johonkin toiseen samanlaiseen pesään, ja kun he siirtävät tavaransa yöllä käsirattailla (yksiin käsirattaisiin mahtuu koko talous ja vielä nukkuvat lapset), niin on melkein mahdotonta pysyä heidän jäljillään. Jos terveydenhoitolaki vuodelta 1891 yht'äkkiä ja täydellisesti pantaisiin voimaan, niin 900,000 henkeä saisi määräyksen lähteä asunnoistaan ja siirtyä kadulle, ja 500,000 huonetta olisi rakennettava, ennenkuin heidät voitaisiin saada laillisesti asutetuiksi.

Kehnot kadut näyttävät ulkopuolelta vain kehoilta, mutta seinien sisäpuolella on saastaisuutta,

kurjuutta ja murhetta. Seuraava murhenäytelmä saattaa olla järkyttävä lukea, mutta tulee muistaa, että sen todellinen tapahtuminen on ollut vielä paljon järkyttävämpi.

Devonshire Place-torin ja Lisson Grove-kadun varrella kuoli joku aika sitten vanha seitsemänkymmentäviisi-vuotias vaimo. Kuolemansyytä tutkittaessa asianomainen virkamies vakuutti, että "hän ei huoneesta löytänyt muuta kuin läjän vanhoja syöpäläisten vallassa olevia ryysyjä". Hän oli itsekin ollut helisemässä sieltä tarttuneiden syöpäläisten kanssa. Huone oli ollut kauheassa siivossa, eikä hän ollut milloinkaan nähnyt sellaista. Joka paikka oli ollut aivan täynnä syöpäläisiä.

Lääkäri kertoi, että "hän oli tavannut vainajan makaamassa selällään tulisijalla. Hänellä oli ollut yllään jokin vaate ja sukat. Ruumis oli ollut aivan elävänä syöpäläisistä, ja kaikki huoneessa olevat vaatteet ihan harmaina niistä. Vainaja oli hyvin huonosti ravittu, ja hän oli tavattoman laiha. Hänellä oli suuria haavoja jaloissaan, ja hänen sukkansa olivat liimaantuneet kiinni näihin haavoihin. Haavat olivat syöpäläisten aikaansaamia."

Muuan tutkimuksessa saapuvilla ollut mies kirjoitti: "Onnettomuudekseni satuin näkemään vaimoraukan ruumiin sen maatessa ruumishuoneessa, ja nytkin hirveän näyn muisto saa minut värisemään. Siinä hän makasi ruumishuoneen lavitsalla niin nälkiintyneenä ja laihana, että hän oli vain nahka- ja luukasa. Hänen hiuksensa, joihin lika oli paksultsi iskostunut, kuhisivat syöpäläisiä. Hänen luisevilla rinnoillaan mateli satoja, tuhansia, myriadeja syöpäläisiä."

Ellei teidän äitinne sovi kuolla sillä tavalla, silloin ei olisi tämänkään vaimon, olipa hän kenen äiti tahansa, sopinut sillä tavalla kuolla.

Piispa Wilkinson, joka on oleskellut Zulu-maassa, sanoi hiljattain: "Ainoankaan afrikkalaisen kylän päällikkö ei sallisi moista nuorten miesten ja naisten, poikain ja tyttöjen Babelin-sekamelkskaa." Hän tarkoitti liika-asutuksessa elävän väestön lapsia, joilla viisi-vuotiaina ei ole enää mitään opittavaa, vaan on paljon sellaista unohdettavaa, mitä he eivät milloinkaan unohda.

Ilmeistä on, että geton köyhäin talot ovat paljon tuottavampia kuin rikkaitten asumukset. Köyhän työläisen on ensiksikin pakko asua eläimen tavalla, ja toiseksi hän vielä saa maksaa asunnostaan suhteellisesti enemmän kuin rikas mies tilavasta mukavuudestaan. Asuntokeinoittelijain luokka on saattanut syntyä köyhäin asuntokilpailun varassa. Ihmisiä on enemmän kuin huoneita, ja heitä on paljon työhuoneissa, kun eivät voi muualta suojaa saada. Huoneistoissa ei ole ainoastaan vuokralaisia, vaan myös vuokralaisten vuokralaisia ja vuokralaisten vuokralaistenkin vuokralaisia ja niin edelleen, samoin yksityisissä huoneissa.

"Osa huonetta vuokrattavana." Tämä ilmoitus oli kiinnitetty hiljattain erääseen akkunaan, tuskin viiden minuutin kävelymatkan päässä St. James Hallista. Pastori Hugh Price Hughes vakuuttaa, että vuoteita vuokrataan kolmivuoro-järjestelmän mukaan — toisin sanoen vuoteella on kolme vuokraajaa, joista kukin hallitsee sitä kahdeksan tuntia kerrallaan, niin ettei se koskaan ennätä jäähtyä, ja onpa vielä permantotilakin vuoteen alla samoin vuokrattu kolmivuorojärjestelmän mukaan. Terveystenhoitoviranomaiset eivät ollenkaan pidä outona seuraavaa järjestelyä: huoneessa, tilavuudeltaan 1,000 kuutiojalkaa, on kolme täysi-ikäistä naishenkilöä vuoteessa ja kaksi täysi-ikäistä naishenkilöä vuoteen alla; ja huoneessa, jonka tilavuus on 1,650 kuutiojalkaa, on yksi täysikasvuinen mieshenkilö ja kaksi lasta vuoteessa ja kaksi täysikasvuista naishenkilöä vuoteen alla.

Seuraavassa on luonteenomainen esimerkki huoneesta, jossa on käytännössä kaksivuoro-järjestelmä — kunnioitettava seikka. Sitä, hallitsee päivällä nuori nainen, joka öisin on työssä hotellissa. Kello seitsemän illalla hän luopuu huoneesta, ja muurarintyöntekijä tulee tilalle. Kello seitsemän aamulla tämä luopuu siitä ja menee työhönsä, ja samaan aikaan nainen palaa työstään.

Pastori W. N. Davies, Spitalfiedsin kirkkoherra, on laatinut tilastoa muutamista seurakuntansa kaduista. Hän selittää:

Erään kadun varrella on kymmenen taloa — viisikymmentäyksi huonetta, melkein kaikki noin seitsemänkymmentäkaksi neliöjalkaa — ja 254 ihmistä. Kuudessa tapauksessa vain 2 ihmistä asuu samassa huoneessa, ja muissa lukumäärä vaihtelee kolmesta yhdeksään. Eräässä toisessa korttelissa, jossa on kuusi taloa ja kaksikolmatta huonetta, asuu 84 ihmistä — 6, 7, 8 ja 9 henkeä samassa huoneessa useissa tapauksissa. Eräässä kahdeksan huonetta käsittävässä talossa on 45 henkeä — yhdessä huoneessa 9 henkeä, toisessa 8, kahdessa 7 ja yhdessä 6.

Tämä geton liika-asutus on pakon eikä suinkaan minkään mielihalun aiheuttama. Lähes viisikymmentä prosenttia työläisistä maksaa vuokraa vähintään neljänneksen, enintään puolet ansiostaan. Keskimääräinen vuokra Itäpään suurimmassa osassa on neljästä kuuteen shillinkiin huonetta kohti viikossa, mutta ammattitaitoiset konemiehet, jotka ansaitsevat kolmekymmentäviisi

shillinkiä viikossa, saavat luovuttaa viisitoista shillinkiä kahdesta tai kolmesta ahtaasta pikku kommakosta, joissa he epätoivoisesti yrittävät saada aikaan jotakin kotielämän tapaista. Ja vuokrat nousevat yhtä mittaa. Erään kadun varrella Stepneyssä on korotus vain parin vuoden aikana ollut kolmestatoista kahdeksaatoista shillinkiin, toisen kadun varrella yhdestätoista kuuteentoista shillinkiin ja vielä kolmannen varrella yhdestätoista viiteentoista shillinkiin; ja äskettäin vielä vuokrattiin Whitechapelissa kahden huoneen huoneisto kymmenellä shillingillä, mutta nyt se maksaa yksikolmatta shillinkiä. Idässä, lännessä, pohjoisessa ja etelässä vuokrat nousevat. Kun maan hinta on 20,000—30,000 punttaa acrelta, niin jonkunhan täytyy maksaa maan omistajalle.

Herra W.C. Steadman kertoi puheessaan alahuoneessa Stepneyssä olevasta valitsijakunnastaan seuraavaa:

Tänä aamuna muuan leski pysäytti minut vajaan sadan yardin päässä asunnostani. Hänellä on kuusi lasta elätettävänä, ja hänen asuntonsa vuokra on neljätoista shillinkiä viikossa. Hän ansaitsee elantonsa vuokraamalla taloansa asunnontarvitsijoille ja käymällä päiväpalkoin pyykillä tai siivoamassa. Vaimo kertoi minulle vesissä silmin, että isäntä oli koroittanut vuokran neljästätoista kahdeksaatoista shillinkiin. Mitä saattoi vaimo tehdä? Mitään asunnonvälitystoimistoa ei ole Stepneyssä. Joka paikka on liiaksi täynnä.

Luokkavalta voi pysyä vain luokkakurjuuden nojassa, ja kun työläiset on ahdettu gettoon, eivät he voi päästä sen tuottamasta kurjuudesta. Syntyy lyhyttä ja kitukasvuista kansaa — sukukuntaa, joka räikeästi eroaa isäntäinsä sukukunnasta, katukäytävään kansaa, jolta puuttuu ryhtiä ja voimaa. Miehistä tulee sen irvikuvia, mikä elävän miehen tulisi olla, ja heidän vaimonsa ja lapsensa ovat kalpeita ja sairaalloisia, silmät mustilla renkailla, kumaroita ja veteliä; ja he menettävät jo aikaisin kaiken muotonsa ja kauneutensa.

Asiata pahentaa vielä se, että geton ihmiset ovat ihmisjätettä, mätäperäistä sukua, joka on jätetty jäljelle edelleen mädäntymään. Ainakin puolentoista vuosisadan kuluessa on heistä seulottu parhaat pois. Voimakkaat miehet, rohkeat toimintakyvyn miehet ja kunnianhimoiset miehet ovat matkanneet pois rehevämille ja vapaammille maailmanäärille luomaan uusia maita ja kansoja. Ne, jotka ovat olleet kyvyttömiä, heikkoja sydämetään, päästään ja käsistään, samoin kuin taudinsyömät ja toivottomat, ovat jääneet sukua jatkamaan. Ja vuodesta vuoteen on vielä heiltäkin viety paras, minkä ovat siittäneet. Missä tahansa jäntevä ja kasvultaan komea mies pääsee varttumaan, hänet värvätään sotaväkeen. "Sotilas", sanoo Bernard Shaw, "ulkomuodoltaan sankari, isänmaallinen maansa puolustaja, on itse asiassa vain onneton mies, jonka hätä on houkutellut tarjoutumaan kanuunanruoaksi säännöllisesti jaettavasta ravinnosta, asunnosta ja vaatteista."

Tämä alituinen työväestön parhaimmiston seulominen on surkastuttanut jäljellejääneet suurimmalta osaltaan sääliittävän kurjaksi jätteeksi, joka getossa painuu syvimmälle pohjaan. Elämän viini on puserrettu heistä ja vuodatettu muun maailman vereen ja rotuun. Jäljelle on jäänyt pohjasakka, ja se on eristetty ja upotettu omaan kurjuuteensa. Heistä tulee irstaita ja elukkain kaltaisia. Tappaessaan he tappavat käsin ja antautuvat sitten tylsinä vangitsijoilleen. Heidän rikoksissaan ei ole mitään ylpeätä rohkeutta. He sohia nylkyttävät toveriaan tylsällä veitsellä tai takovat hänen päätänsä rautakangella ja istuvat sitten odottamaan poliisia. Vaimon pieksäminen on miehen etuoikeus avioliitossa. Heillä on jaloissaan merkilliset raudoitettut tai muulla metallilla silatut kengät, ja kolhittuaan lastensa äidin kulmat mustiksi he iskevät hänet maahan ja potkivat ja tallavat häntä aivan kuin Lännen orhi potkii ja tallaa kalkkarokäärmettä.

Geton alimpain luokkain vaimo on samalla lailla miehensä orja kuin intiaanivaimo. Ja jos minä olisin nainen ja saisin valita vain jommankumman osan näistä kahdesta, niin olisinpa mieluummin intiaanivaimo. Miehet ovat taloudellisesti riippuvaiset isännistään, ja vaimot ovat taloudellisesti riippuvaiset miehistään. Seurauksena on, että vaimo saa sen selkäsaunan, mikä miehen pitäisi antaa isännälleen, eikä vaimo voi mitään. Heillähän on lapsukaiset, ja mies on leivän hankkija, eikä vaimo uskalla lähettää häntä vankilaan, koska hän ja lapset silloin jäisivät näkemään nälkää. Harvoin saadaan miehen syyllisyys todistetuksi, kun sellaiset tapaukset joutuvat oikeuteen. Tavallisesti piesty vaimo ja äiti itkee ja rukoilee oikeutta päästämään hänen miehensä vapaaksi lasten takia.

Vaimoista tulee rivosuisia lutkia tai henkisesti murtuneita ja koirankaltaisia olentoja, jotka menettävät senkin vähän kainouttaan ja itsekunnioitustaan, mikä heissä on jäljellä tyttöajoiltaan, ja kaikki painuu yhteiseen peittämättömään kurjuuden likäläjään.

Joskus pelkään itse yleistäväni tämän geton elämän joukkokurjuutta ja epäilen vaikutelmainsi olevan liioiteltuja, olevani liian lähellä itse kuvaa ja perspektiivin puuttuvan. Sellaisina hetkinä katson parhaaksi etsiä toisten ihmisten todistuksia osoittaakseni itselleni, että en ole liian kiihtynyt enkä näe olemattomia. Frederick Harrison on minusta aina tuntunut selväpäiseltä ja tasapuoliselta mieheltä, ja hän sanoo:

Minusta ainakin on riittävän hyvin perusteltu sellainen arvostelu nykyisestä yhteiskunnasta, että se on tuskin ollenkaan edistynyt orjuuden tai maaorjuuden asteelta, jos teollisuuden olosuhteet pysyväisesti jäävät sellaisiksi kuin nyt, kun *yhdeksänkymmentä* prosenttia rikkauden todellisista tuottajista saa olla vailla kotia, mitä voisivat sanoa omaksensa vielä viikon päätyttyä, vailla maapalasta taikka pientä hökkeliäkin, mikä olisi heidän omansa, vailla kaikkea, millä olisi jonkinlaista arvoa, lukuunottamatta käsirattaille mahtuvaa "huonekalustoa"; kun heille on vain armosta suotu mahdollisuus ansaita viikkopalkka, mikä tuskin riittää heitä pitämään terveinä; kun he asuvat enimmäkseen paikoissa, jollaisia kunnan ihminen ei pidä sopivana hevoselleenkaan; kun puute on niin lähellä heitä, että kuukauden kestävä huono aika, sairaus tai odottamaton vahinko saattaa heidät nälkään ja kurjuuteen... Ja tämän tavallisen kaupunki- ja maalaistyömiehen normaaliolotason alapuolella on vielä suuret joukot puutteenalaisia hylkyjä — teollisuusarmeijan leirinhaaskoja: ainakin kymmenesosa koko köyhälistöväestöstä, joiden normaaliolotila on inhoittava kurjuus. Jos tämä on jäävä pysyväiseksi nykyaikaisen yhteiskunnan järjestykseksi, niin sivistystä on pidettävä kirouksena ihmiskunnan suurelle enemmistölle.

Yhdeksänkymmentä prosenttia! Nämä numerot ovat ällistyttäviä, mutta herra Stopford Brooke, piirrettyään peloittavan kuvan Lontoosta, katsoo olevansa velvollinen kertomaan sen puolella miljoonalla. Näin hän sanoo:

Ollessani kappalaisena Kensingtonissa tapasin usein perheitä, jotka matkasivat Lontooseen pitkin Hammersmith Roadia. Eräänä päivänä sitä kulki muuan työmies ja hänen vaimonsa, poikansa ja kaksi tyttärtään. Perhe oli kauan asunut eräällä maatilalla ja onnistunut yhteismaan ja työnsä turvissa tulemaan toimeen. Mutta tulipa aika, jolloin yhteismaa yhdistettiin tilan tiluksiin, heidän työtänsä ei tilalla tarvittu, ja niin heidät kylmästi hädettiin ulos pirtistään. Minne he menisivät? Tietysti Lontooseen, missä työtä arveltiin olevan yllin kyllin. Heillä oli hiukan säästöjä, ja he arvelivat saavansa pari laatuunkäypää huonetta asunnokseen. Mutta sitkeä maakysymys tavoitti heidät Lontoossakin. He hakivat asuntoa säädyllisistä kortteleista ja havaitsivat, että kaksi huonetta maksaa kymmenen shillinkiä viikossa. Ruoka oli kallista ja huonoa, vesi oli huonoa, ja lyhyessä ajassa se vaikutti heidän terveyteensä. Työtä oli vaikea saada, ja palkka niin pieni, että he pian olivat velassa. He kurjistuivat kurjistumisestaan, ja myrkyllinen ympäristö, pimeys ja pitkät työpäivät lisäsivät heidän epätoivoaan, ja heidät ajettiin etsimään halvempaa asuntoa. He saivat sen eräästä korttelista, jonka hyvin tunsin — rikosten ja sanomattomien kauhujen tyyssija. Sieltä he saivat yhden ainoan huoneen hirveästä vuokrasta, ja työtä oli heidän nyt vaikeampi saada, koska he tulivat sellaisesta huonomaineisesta paikasta; ja niinpä he joutuivat sellaisten käsiin, jotka pusertavat miehestä, vaimosta ja lapsesta viimeisenkin hikipisaran, ja saivat epätoivoisen pienen palkan. Ja pimeys ja lika, huono ravinto ja sairaus sekä vedenpuute oli entistä pahempi. Korttelin joukkokunta ja seurapiiri riisti heiltä viimeisenkin itsekunnioituksen rippeen. Juoppouden pahahenki sai heidät valtaansa. Tietysti kapakka oli korttelin kummassakin päässä. Sinne he pakenivat toinen toisensa perästä etsimään suojaa, lämmintä, seuraa ja unhotusta. Ja he tulivat sieltä ulos entistä velkaisempina, mieli tulehtuneena ja järki palaen tyydyttämättömän juomahimon vallassa, minkä sammuttamiseksi he olivat valmiit tekemään mitä tahansa. Ja muutaman kuukauden kuluttua isä oli vankilassa, vaimo kuolemaisillaan, poika pahantekijä ja tyttäret kadulla. *Kertokaa kaikki tämä puolella miljoonalla, niin alatte osapuilleen käsittää totuuden.*

Ei ole kolkompaa näkyä koko maailmassa kuin tämä "synkeä Itä", sen Whitechapelit, Hoxtonit, Spitalfieldsit, Bethnal Greenit ja Wappingit Itä-Intian tokkaan asti. Pääväri on harmaa ja likaisenruskea. Kaikki on avutonta, toivotonta, masentavaa ja saastaista. Kylpyammeet ovat aivan tuntemattomia kapineita, yhtä satumaisia kuin jumalain ambrosia. Ihmisetkin ovat likaisia, ja jokainen puhdistusyritys muodostuu korviavihlovaksi ilveilyksi, ellei siitä tule surkea murhenäytelmä. Outoja hajuja ajelehtii tunkkaisen tuulen mukana, ja sade, milloin sitä vihmoo, on pikemminkin lokavettä kuin taivaan vettä. Katukivetkin ikäänkuin hikoilevat saastaa.

Ja täällä asuu väestö, joka on yhtä tylsää ja mielikuvituksetonta kuin likaisenharmaitten tiilitalojen mailien-pituiset rivit. Uskonto on tosiasiallisesti sen sivuuttanut, ja vallassa on törkeä, typerä materialismi, yhtä turmiollinen henkiselle elämälle kuin elämän hienoimmille vaistoillekin.

Tunnettu on ylpeä kerskailu, että jokaisen englantilaisen koti on hänen linnansa. Mutta tätä nykyä se on pelkkä menneisyyden satu. Geton väellä ei ole kotia. He eivät tunne kotielämän merkitystä ja pyhyttä. Kunnankin asuntolat, joissa asuu parempiosaisia työläisiä, ovat liika-asuttuja kasarmeja. Työstä palaava isä kysyy kadulla olevalta lapseltaan, missä äiti on, ja vastaukseksi tulee: "Talossa."

Uusi rotu, katukansa, on syntynyt. He viettävät koko elämänsä työssä ja kaduilla. Heillä on luolansa ja

pesänsä, minne ryömivät nukkumaan, mutta siinä kaikki. Olisi pyhyidenloukkaus käyttää näistä luolista "koti"-sanaa. Entisajan vähäpuheinen ja umpimielinen englantilainen on mennyttä. Katukansa on meluavaa, kielevää, kimittävää ja ärtyisää — nuorena ollessaan. Vanhemmaksi tultuaan he käyvät tylsiksi ja typeriksi oluesta. Ellei heillä ole muuta tekemistä, he märehivät kuin lehmät. Heitä tapaa kaikkialla seisomassa tienmutkissa ja kadunkulmissa — tuijottaen tyhjyyteen. Tarkatkaahan vain heistä jotakuta. Hän seisoo siinä liikkumattomana tuntikausia, ja kun kyllästytte häntä katselemaan, hän jää yhä tuijottamaan tyhjyyteen. Kuolleempaa olentoa ei ole olemassa. Hänellä ei ole rahaa, millä saada olutta, ja hänen pesänsä on vain nukkumista varten, mitäpä hänellä olisi muuta tekemistä? Hän on jo ratkaissut rakkauden arvoitukset ja havainnut ne petollisiksi ja vilpillisiksi, turhiksi ja katoaviksi kuin kastepisararat, jotka nopeasti haihtuvat elämän julman todellisuuden tieltä.

Niinkuin sanottu, nuoret ovat kimittäviä, hermosairaita ja ärtyisiä, keski-ikäiset tyhjöpäisiä, hölmöjä ja tylsiä. Luonnotonta on hetkeäkään ajatella, että he voisivat kilpailla Uuden maailman työväestön kanssa. Geton väki on siksi elukkamaista, turmeltunutta ja tökeröä, ettei se kykene pätevästi palvelemaan Englantia kansojen taistelussa teollisuusherruudesta, jonka taloustieteilijät sanovat jo alkaneen. He eivät voi tulla kysymykseen enemmän työläisinä kuin sotilainakaan, kun Englanti tarvitessansa kutsuu heitä — unohtamiensa. Ja jos Englanti syöstään pois maailman teollisuuden kilparadalta, he kuolevat kuin kärpäset kesän päättyessä. Taikka Englannin ollessa vaaran paikassa he saattavat käydä vimmapäisiksi, niinkuin villipedot joskus muuttuvat vimmapäisiksi, ja he voivat vyöryä uhkaavana tulvana Länsipäähän tehdäkseen sille samoin kuin Länsipää on tehnyt Itäpäälle. Ja siinä tapauksessa he kuularuiskujen ja muiden nykyaikaisten sotakoneiden suun edessä pääsevät hengestään nopeammin ja helpommin kuin nyt.

XX.

KAHVILAT JA "KÖYHÄN MIEHEN HOTELLIT".

Taaskin sana, mikä on menettänyt kultansa, riisuttu romantiikan ja menneisyyden verhoista ja kaikesta siitä, mikä tekee sanan säilymisen arvoiseksi! Tästä lähin "kahvila"-sana on minulle kaikkea muuta kuin mieluisa muisto. Toisella puolen maailmaa pelkkä sen sanan mainitseminen riitti loihtimaan mielikuvitukseeni sarjoittain sellaisten paikkojen kantavieraita, loppumattomat jonot neroja, keikareita, pilkkarunoniekkoja, maantieritareita ja Grub Streetin bohemeita. [Grub Street, katu Lontoossa, jonka varrella ennen vanhaan asui runoilijoita. — Suom. muist.]

Mutta täällä, tällä puolen maailmaa, koko "kahvila"-sana, Herra paratkoon, on väärennys. Kahvila: onko se paikka, missä ihmiset juovat kahvia? Ei ollenkaan. Ei sellaisesta paikasta saa kahvia, ei rahalla eikä rakkaudella. Totta kyllä, että saa tilata kahvia, ja sitten tuodaan kupilla jotakin, joka on muka kahvia; mutta kun sitä maistaa, pettyy surkeasti, sillä kahvia se ei ole.

Ja samoin kuin on kahvin laita, niin on kahvilankin. Pääasiallisesti työmiehiä käy näissä paikoissa, ja totisesti tuhruisia ja likaisia paikkoja ne ovat, eikä niissä ole mitään, mikä muistuttaisi siisteyttä tai herättäisi miehessä itsekunnioitusta. Pöytäliinat ja ruokalanat ovat tunteettomia. Mies syö edelläkävijänsä jätteiden seassa ja sirottelee omat "rippeensä" ympärilleen ja lattialle. "Sesonkihetkinä" olen tällaisissa paikoissa saanut sananmukaisesti kahlata lattialla olevassa sekasotkussa ja hylkykuonassa ja olen saattanut syödä vain siksi, että olen ollut nääntyä nälästä ja kyennyt syömään mitä tahansa.

Tämä näyttää olevan työmiehen tavallinen olotila päättäen hänen ruokahalustaan pöytään käydessään. Syöminen on välttämättömyys, eikä siinä auta nyrpistellä. Hän tulee ruokapöytänsä petomaisena ahmattina, ja mennessään on hänellä, siitä olen varma, varsin hyvä ruokahalu. Kun näette sellaisen miehen työhön mennessään aamulla poikkeavan sisälle, tilaavan paintin teetä, joka on yhtä vähän teetä kuin ambrosiaa, vetävän taskustaan kuivan leivänkannikan ja liottavan sitä tilaamassaan liemessä, voitte olla varmat siitä, että hänellä ei ole kunnon ruokaa vatsassaan eikä edes kelvotonta niin paljon kuin hän päivätyötään varten tarvitsisi. Eikä hän eikä tuhat hänen kaltaistaan — siitäkin voitte olla varmat — myöskään pysty tuottamaan sitä määrää ja sellaista työtä kuin tuhat sellaista miestä, jotka ovat hyvällä halulla syöneet lihaa ja perunoita ja juoneet kahvia, mikä on kahvia.

Kun kulkuriaikanani jouduin Kaliforniassa vankilan "mörskään", annettiin minulle parempaa ruokaa ja juomaa kuin lontoollainen työmies saa kahvilastaan. Ja amerikkalaisena työmiehenä olen syönyt kahdellatoista pennyllä sellaisen aamiaisen, ettei brittiläinen työmies ole sellaista syönyt unissaankaan. Hän kyllä maksaakin vain kolme tai neljä pennyä aamiaisestaan, mutta se on sittenkin yhtä paljon kuin

minä maksoin, sillä minä ansaitsin kuusi shillinkiä, kun hän taas ansaitsee vain kaksi tai kaksi ja puoli. Mutta toiselta puolen suoritin vastikkeeksi päivän kuluessa sellaisen määrän työtä, että hänen suorittamansa sen rinnalla joutuu häpeään. Asialla on siis kaksi puolta. Korkealla elintasolla elävä mies tekee aina enemmän ja parempaa työtä kuin alhaisella elintasolla elävä mies.

Merimiehet vertailevat palvelusta Englannin ja Amerikan kauppaluksilla. Englantilaisella laivalla, he sanovat, on huono ruoka, huono palkka ja helppo työ, amerikkalaisella laivalla hyvä ruoka, hyvä palkka ja ankara työ. Ja tämän säännön saa soveltaa kummankin maan työväenluokkaan. Valtameren kyntäjät saavat maksaa nopeudesta ja höyrystä, ja niin saa työmieskin. Mutta ellei työmies pysty maksamaan, hän ei saa nopeutta eikä höyryä, siinä se. Tämä totuus ilmenee, kun englantilainen työmies tulee Amerikkaan. New Yorkissa hän muuraa useamman tiilen kuin Lontoossa, vieläkin useamman hän muuraa St. Louisissa ja sitäkin useamman, kun hän tulee San Franciscoon. [San Franciscon muurari saa palkkaa kaksikymmentä shillinkiä päivässä ja on nyt lakossa vaatien neljäkölmatta shillinkiä.] Hänen elintasonsa on noussut kaiken aikaa.

Aikaisin aamulla, kun työmiehet menevät työhönsä, katukäytävillä istuu joukoittain vaimoja leipäsäkki vierellään. Työmiesten loppumattomat jonot ostavat leipiä ja syövät niitä kulkiessaan. He eivät edes liottele kuivaa leipäänsä siinä "teessä", jota pennyn maksusta saa kahviloista. Kiistämätöntä on, että mies tämän aterian nojalla ei ole siinä kunnossa kuin hänen päivän työtä alkaessaan pitäisi olla. Ja yhtä kiistämätöntä on, että tappion siitä kärsii hänen isäntänsä ja kansansa. Valtiomiehet huutavat nykyään alituisesti: "Herää, Englanti!" Järjellisempää yhteistuntoa he osoittaisivat, jos sen sijaan huutaisivat: "Parempaa ruokaa, Englanti!"

Työmies ei saa ainoastaan huonoa ruokaa, vaan myös likaista ruokaa. Olen seissyt teurastajapuodin edustalla ja katsellut, kuinka perheenäitien empivä lauma käänteli naudan- ja lampaanlihan riekaleita — koiran ruokaa Valloissa. En tahtoisi vanhoa näiden perheenäitien sormien puhtautta enkä sen ainoan huoneen siisteyttä, missä monet heistä perheineen asuivat; mutta kyllä he nuuskivat, peukaloivat ja haroivat sitä moskaa, sillä he pelkäsivät, etteivät saisi vaskilanttiensa arvoa vastaavaa määrää. Pidin silmällä erästä erikoisen vastenmieliseltä näyttävää lihasekaletta ja seurasin sen kulkua useamman kuin kahdenkymmenen naisen näpeissä, kunnes se joutui arannäköisen pikku vaimon osalle, jonka teurastaja sai puijattua ottamaan sen. Koko päivän pitkän tähän lihakasaan tuotiin uutta ja sitä myytiin, katupölyä ja likaa vihmoili siihen, kärpäset surisivat siinä, ja likaiset sormet kääntelivät sitä kääntelemistään.

Katukauppiat lykkäävät rattailaan tahraisia ja puolimädänneitä hedelmiä kaiken päivää, ja varsinkin usein he vievät ne säilyyn yöksi omaan asuinmakuuhuoneeseensa. Siellä ne ovat alttiina sairauden ja kulkutautien siemenille, imevät itseensä senkin seitsemät höyryt ja ilkeät hajut liika-asutetusta ja saastaisesta asunnosta, mutta seuraavana päivänä ne jälleen nostetaan rattaille myytäväiksi.

Itäpäin köyhä työläinen ei milloinkaan tiedä, mitä hyvän, terveellisen lihan tai hedelmän syöminen on — ja harvoin hän saa edes ala-arvoistakaan lihaa tai hedelmää syödäkseen. Eikä hyväkään työläinen liioin voi kerskua sillä, mitä hän syö. Päätäten kahviloista, joita voidaan pitää mittapuuna, he eivät milloinkaan saa tietää, miltä tee, kahvi tai kaakao maistuu. Kahvilain likavedet ja vesisotkut, joissa ainoastaan lika ja sotku vaihtelee, eivät osapuoleenkaan anna aavistusta siitä, mitä te ja minä olemme teenä ja kahvina tottuneet juomaan.

Tulee mieleeni eräs pikku tapaus, joka sattui Mile End Roadin varrella olevassa kahvilassa likellä Jubilee Streetiä.

"Annatkos minulle jotakin tämän edestä, tyttäreni? Mitä tahansa, se on samantekevä. En ole saanut Jumalan jyvää koko siunattuna päivänä, ja minä olen niin lopussa..."

Hän oli vanha vaimo, yllään säädyllyiset mustat ryysyt, ja hän piti kädessään pennyn rahaa. Se, jota hän oli sanonut "tyttäreksi", oli surujen painama nelikymmen-vuotias vaimo, paikan omistaja ja tarjoilijatar.

Odottelin ehkäpä yhtä jännittyneenä kuin vaimovanhuskin nähdäkseni, mitä pyyntö vaikuttaisi. Kello oli neljä iltapäivällä, ja vaimo näytti heikolta ja sairaalta. Toinen epäröi hetkisen, sitten hän toi ison lautasellisen "karitsamuhennosta ja tuoreita herneitä". Minä söin samaa ruokaa, ja käsitykseni mukaan karitsa oli passiä, ja herneet olisivat voineet olla tuoreempia olematta sittenkään tuoreita. Mutta pääasia on, että ruoka-annoksen hinta oli kuusi pennyä ja että omistajatar antoi sen pennyllä, vahvistaen jälleen vanhan totuuden köyhän armeliaisuudesta.

Vaimo-vanhus istuutui ylenpalttisesti kiitollisena toiselle puolelle ahdasta pöytää ja kävi ahnaasti höyryävän keitoksen kimppuun. Söimme kumpikin vakaasti ja ääneti, kunnes hän äkkiä mitä rattoisimmin huutaa räjähdysmielisenä minulle:

"Minä myin tulitikkulaatikon. Niin, niin", vahvisti hän vieläkin iloisemmin ja painokkaammin. "Minä myin tulitikkulaatikon. Sillä lailla sain pennyn."

"Olette tainnut ehtiä jo vanhaksi", arvelin.

"Seitsemänkymmentäneljä eilen", vastasi hän ja kävi jälleen ahnaasti ruoka-annoksensa kimppuun.

"Perhana, tekisi mieleni auttaa tätä vanhaa piikaa, mutta ensimmäinen on tämä ateria minullakin", puuttui vieressäni istunut nuori mies puheeseen. "Ja tämänkin sain vain siten, että onnistuin tienamaan shillingin pesemällä herra ties kuinka monta astiaa."

"Ei ole kuuteen viikkoon ollut työtä omassa ammatissani", lisäsi hän vastaten kysymykseeni, "ei muuta työtä kuin sattumalta pitkien aikojen takaa".

Kahviloissa joutuu jos jonkinlaisiin seikkailuihin, enkä varsin pian unohda muuatta köyhälistö-amatsonia, joka oli tarjoilijattarena eräässä kahvilassa lähellä Trafalgar Squarea; tarjosin hänelle punnan rahaa laskuni maksuksi. Sivumennen sanoen jokaisen edellytetään maksavan, ennenkuin alkaa syödä, ja kuka on huonosti puettu, hänen on *pakko* maksaa ennen syöntiä.

Tyttö puraisi kultarahaa hampaillaan, helähdytti sen tarjoilupöytään ja mittaili sitten minua silmillään kantapäätä kiireeseen.

"Mistäs sen löysit?" kysyi hän vihdoin. "Luuletkos jonkun hölmön jättäneen sen pöydälle ulos lähtiessään, vai?" ärähdin.

"Millä lailla sinä puliveivaillet?" tiedusti hän katsellen minua levollisesti silmiin. "Minä teen niitä", selitin.

Hän nyrpisti kopeasti nenäänsä ja antoi minulle takaisin pikkuhopeassa, mutta minä kostin puremalla ja kilauttelemalla erikseen joka rahaa.

"Saat puoli pennyä, jos annat toisen sokeripalan teehen", sanoin.

"En, ennenkuin helvetissä", täräytti hän takaisin kohteliaasti. Ja hän vahvisteli kohteliaisuuttaan vielä erinäisillä eloisilla, mutta kirjaan sopimattomilla korusanoilla.

Minulla ei ole milloinkaan ollut erikoista sanan sanasta antajan taituruutta, mutta hän iski kuoliaaksi kaiken vähänkin taitoni, ja särvin teetäni lyötynä miehenä, kun hän taas irvisteli jälkeeni vielä kadullekin astuttuani.

Lontoon asukkaista asuu 300,000 yhden huoneen asunnoissa ja 900,000 laittomasti ja säädyttömästi, minkä lisäksi 38,000 on rekisteröity asuviksi "yömajoissa". Yömajoja on monenlaisia, mutta yhdessä suhteessa ne ovat kaikki samanlaisia likaisista pikku majoista alkaen aina jättiläislaitoksiin, jotka tuottavat voittoa viisi prosenttia ja joita ihmisyydellä keikaroivat keskiluokan ihmiset suureen ääneen kehuvat, vaikka eivät tunne niistä mitään muuta kuin yhden puolen, sen nimittäin, etteivät ne kelpaa asunnoiksi. Tällä en tarkoita sitä, että niiden katot vuotaisivat tai että niiden seinät olisivat vetoiset, vaan sitä tarkoitan, että elämä niissä on turmelevaa ja epäterveellistä.

Niitä sanotaan usein "köyhän miehen hotelleiksi", mutta tämä nimitys on ivaa. Ei niistä saa yksityishuonetta, missä edes joskus voisi olla muilta rauhassa, vuoteesta ajetaan ylös, halusipa tai ei, ensi-työksi aamulla, vuode on tilattava ja uudelleen etukäteen maksettava joka yöksi, ja aina on muita häiritsemässä. Tämä on totisesti aivan toista kuin hotellielämä.

Tätä ei suinkaan saa käsittää suurten yksityisten ja kuntain majatalojen ja työväenasuntojen poistamistuomioksi. Kaukana siitä. Ne ovat parantaneet monia kauheuksia, jotka ovat olleet luonteenomaisia pikku yömajoissa, ja niissä työmies saa rahastansa enemmän kuin hän milloinkaan ennen on saanut. Mutta tämä seikka ei tee niistä asumakelpoisia eikä terveellisiä, jollainen sellaisen miehen asunnon pitäisi olla, joka tekee työtä maailmassa.

Pienet yksityiset yömajat ovat säännöllisesti kaunistelemattomia kauhun paikkoja. Olen nukkunut niissä, ja siksi sen tiedän; mutta jätänpä ne sikseen ja tyydyn vain suurempiin ja parempiin. Lähellä Middlesex Streetiä Whitechapelissa astuin sellaiseen taloon, missä asusti melkein yksinomaan työmiehiä. Kadulta johtivat portaat alas jonkinlaiseen talon kellariin. Täällä oli kaksi suurta ja kolkosti valaistua huonetta, joissa miehet keittivät ja söivät. Olin aikonut itsekkin hiukan keittää, mutta paikan tuoksut veivät ruokahaluni tai oikeammin ryöstivät sen minulta, niin että tyydyin vain katselemaan toisten miesten keittämistä ja syömistä.

Muuan työmies, joka oli äsken palannut työstä, istuutui vastapäätä minua karkean puupöydän ääreen ja aloitti ateriansa. Hyppysellinen suolaa pöydällä, joka ei ollut puhtaudella pilattu, oli hänen voinansa.

Siihen hän painoi leipänsä aina haukattuaan ja valeli sen alas isossa kulhossa olevalla teellä. Kalanpalanen täydensi hänen ateriaansa. Hän söi äänetönnä, katsomatta oikealle tai vasemmalle tai suoraan minuunkaan. Siellä täällä eri pöytien ääressä oli muita miehiä syömässä yhtä äänettöminä. Koko huoneesta kuului tuskin keskustelun merkkiäkään. Synkeä turtumus vallitsi huonosti valaistussa kellarissa. Monet istuivat kumarassa ajatuksiinsa vaipuneina katsellen ateriastaan jääneitä murusia, ja aprikoin Childe Rolandin lailla, mitähän pahaa he olivat mahtaneet tehdä, kun heitä näin rangaistiin.

Keittiöstä kuului virkeämmän elämän ääniä, ja uskalsin siihen piiriin, missä miehet olivat keittohommissa. Mutta kellariin tullessani havaitsemani haju oli siellä voimakkaampi, ja kuvotuksen tunne ajoi minut kadulle raittiiseen ilmaan.

Palatessani maksoin viisi pennyä "majasta", sain siitä kuitiksi tukevan metallilevyn ja nousin portaita ylös tupakkahuoneeseen. Siellä oli nuoria työmiehiä parin pienen biljardipöydän ja useitten shakkipöytien ääressä, mikä pelaten, mikä odotellen ympärillä vuoroansa, ja sivuilla istui useita miehiä tupakoiden, lukien ja korjaillen vaatteitaan. Nuoret miehet olivat iloisia, mutta vanhat peräti synkkiä. Itse asiassa olivat miehet kahta tyyppiä, iloisia ja surullisia, ja ikä näytti olevan luokituksen erona.

Mutta eipä tämäkään huone sen paremmin kuin kellari keittiöineen muistuttanut edes kodin kaukaista varjoa. Mitään kodinomaista ei siellä ollut minun mielestäni eikä olisi ollut teidänkään mielestänne, me kun tiedämme, millainen oikea koti on. Seinillä oli mitä nurinkurisimpia ja loukkaavimpia huomautuksia, jotka säännöstelivät vieraitten käytöstä, ja kello kymmeneltä valot sammutettiin, eikä ollut muuta neuvoa kuin mennä vuoteeseen. Sinne päästäkseen täytyi laskeutua taas kellariin, luovuttaa metallilevy pyylevälle portinvartijalle ja kiivetä pitkät portaat yläilmoihin. Minä nousin rakennuksen huippuun ja jälleen alas ja sivuutin monet kerrokset, jotka olivat täynnä nukkuvia miehiä. "Majat" olivat parhaita nukkumatiloja, sillä kussakin majassa oli tilaa pikku vuoteelle ja riisumispaikalle sen rinnalla. Makuuvaatteet olivat puhtaat, enkä huomannut niissä enemmän kuin vuoteessakaan mitään vikaa. Mutta mitään yksinäisyyden rauhaa ei siellä ollut; ei totisesti.

Saadakseen oikean kuvan "majoja" täynnä olevasta kerroksesta, ei tarvitse muuta kuin suurentaa munakopan pahvisten lokeroitten ulottuvaisuuksia, kunnes kukin lokero on seitsemän jalkaa korkea ja muuten suhteellinen mitoiltaan, ja asettaa sitten tämä suurennettu lokero ison latomaisen huoneen permannolle — niin siinä on "maja". Lokeroissa ei ole kattoa, seinät ovat ohuet, ja kaikkien nukkujain kuorsaukset ja lähimpäin naapurien joka liike ja kääntyminen kuuluu selvästi korvaan. Ja tämänkin "majan" saatte pitää vain vähän aikaa. Aamulla saatte lähteä ulos. Arkkuanne ette voi sinne viedä ettekä liioin tulla ja mennä mielenne mukaan, ette lukita ovea lähtiessänne ettekä tehdä mitään sentapaista. Eikä niissä ovea olekaan, vain oviaukko. Jos teitä haluttaa olla "köyhän miehen hotellin" vieraana, täytyy teidän alistua kaikkeen tähän sekä vielä vankila-ohjesääntöihin, jotka alati teroittavat mieleen, että ette ole mikään, että teillä on vain hiukkanen sielua ja että teillä siihenkin nähden on varsin vähän sanomista.

Mutta väitän, että miehellä, joka tekee päivänsä työtä, pitää vähintään olla oma huoneensa, missä hän voi lukita ovensa ja olla omassa rauhassaan, missä hän voi istua ikkunan viereen lukemaan tai katselemaan ulos, mistä hän voi lähteä ja minne tulla milloin mielihän, minne hän voi sijoittaa oman persoonallisen omaisuutensa, sen, mitä hän ei kanna selässään tai säilytä taskussaan, minne hän voi ripustaa äitinsä, siskonsa, lemmittynsä, balettianssijattaren tai koiran kuvan täysin sydämensä halun mukaan — lyhyesti oma omituinen paikkansa maailmassa, josta hän voi sanoa: "Tämä on minun, minun linnani, maailma seisautukoon tämän kynnykselle, täällä minä olen isäntä ja herra." — Sellaisesta miehestä tulee kunnan kansalainen, ja hän tekee jokapäiväisen työnsä paremmin kuin "yömajalainen".

Seisoin "köyhän miehen hotellin" eräässä kerroksessa ja kuuntelin. Kuljin vuoteelta toiselle ja katselin nukkujia. — He olivat nuoria miehiä, kahdestakymmenestä neljäänkymmeneen useimmat. Vanhain miesten ei kannata mennä "köyhän miehen hotelliin". He menevät työhuoneisiin. Katselin nuoria miehiä, heitä oli kymmenittäin, eivätkä he näyttäneet pahoilta. Heidän kasvonsa olivat luodut naisten suuteloita, heidän kaulansa naisten käsivarsia varten. Heissä oli rakastamista kuin miehissä. He kykenivät rakastamaan. Naisen kosketus jalostaa ja pehmittää, ja he olivat sellaisen jalostamisen ja pehmittämisen tarpeessa, sillä he kävivät päivä päivältä karkeammiksi. Ja aprikoin, missähän heidän naisensa olivat, ja samassa kuulin humalaisen porton naurun. Lemon Street, Waterloo Road, Piccadilly ja Strand vastasivat minulle, ja tiesin, missä he olivat.

Keskustelin erään kovasti kiihtyneen miehen kanssa. Hänen mielestään hänen vaimonsa oli tehnyt hänelle vääryyttä, ja laki tehnyt vääryyttä. Tapahtuman aihe ja siveellinen sisällitys eivät vaikuta seikkaan. Pääasia on, että vaimo oli saanut aikaan eron ja mies oli velvoitettu maksamaan kymmenen shillinkiä joka viikko vaimon ja viiden lapsen elatukseksi. "Mutta katsopas", sanoi hän minulle, "mitäs hänelle tapahtuu, ellen minä maksakaan niitä kymmentä shillinkiä? Ajatellaanpa nyt, ajatellaan, että minua kohtaa tapaturma, niin etten voi tehdä työtä. Ajatellaan, että minä saan repeämän taikka reumatismia tai koleran. Mitäs hän silloin tekee? Mitä hän tekee?"

Hän pudisti päätään surullisena. "Ei hänellä ole mitään toivoa. Ainoa, mitä hän voi tehdä, on mennä työhuoneeseen, ja se on helvetti. Ja ellei hän mene työhuoneeseen, on hänellä edessään vielä pahempi helvetti. Tulehan mukaani, niin minä näytän sinulle vaimoja, jotka nukkuvat porttihilveissa, kymmeniä. Ja näytän sinulle pahempaakin, minne hän joutuu, jos jotakin tapahtuu minulle ja niille kymmenelle shillingille."

Tämän miehen esityksen ydintä on syytä harkita. Hän tunsii olosuhteet siksi hyvin, että ymmärsi vaimonsa ravinnon- ja asunnon-turvan epävarmuuden. Sillä olihan vaimon toimeentulo mennyttä, jos miehen kyky vahingoittuisi tai tuhoutuisi. Ja kun tätä asiointilaa katsellaan suuremmassa asteikossa, niin havaitaan sen pitävän paikkansa satoihin tuhansiin, vieläpä miljooniinkin miehiin ja naisiin nähden, jotka elävät ystävinä yhdessä ja koettavat yhteisesti työskennellä ravintonsa ja asuntonsa edestä.

Numerot ovat masentavia: 1,800,000 ihmistä Lontoossa elää köyhyyden rajalla ja sen alapuolella, ja 1,000,000 henkeä erottaa vain viikon palkka kurjuudesta. Koko Englannissa ja Walesissa kahdeksantoista prosenttia koko väestöstä saa turvautua kunnan avustukseen, ja Lontoossa, Lontoon kunnallisneuvoston tilaston mukaan, yksikolmatta prosenttia koko väestöstä tarvitsee kunnan avustusta. Kunnan avustusta nauttivan ja rutiköyhän vaivaisen välillä on kyllä suuri erotus, mutta Lontoo elättääkin 123,000 vaivaista, mikä jo yksinään on kokonaisen kaupungin väestö. Joka neljäs Lontoossa kuolee yleisen armeliaisuuden hoidossa, ja 939 joka tuhannesta kuolee yhdistyneessä kuningaskunnassa köyhänä; 8,000,000 pysyy ankarasti ponnistellen nipin napin nälkäkuilun partaalla, ja niiden lisäksi 20,000,000 elää vailla kaikkia mukavuuksia sanan yksinkertaisessa ja koristelemattomassa merkityksessä.

Mielenkiintoista on tutustua niihin yksityiskohtiin, jotka koskevat armeliaisuuden hoteissa kuolevia Lontoon asukkaita. Vuonna 1886 ja aina vuoteen 1893 "vaivaisten" prosenttiluku koko väestöön verraten oli Lontoossa pienempi kuin koko Englannissa. Mutta vuodesta 1893 ja sen jälkeen joka vuosi heidän prosenttilukunsa on koko väestöön verraten ollut suurempi Lontoossa kuin koko Englannissa. Seuraavat numerot ovat peräisin ylikirjaajan kertomuksesta vuodelta 1886:

81,951 kuolintapauksesta Lontoossa (1884) tapahtui:

Työhuoneissa..... 9,909
Sairaaloissa..... 6,559
Hourujenhoitoloissa..... 278

Yhteensä yleisissä hoitoloissa 16,746

Näiden numeroiden johdosta sanoo muuan sanomalehden-kirjoittaja: "Kun otetaan huomioon, että vain verraten harvat näistä ovat lapsia, niin on luultavaa että joka kolmas Lontoon täysi-ikäisistä ajautuu johonkin tällaiseen hoitolaan kuolemaan, ja ruumiillisen työn tekijäin keskuudessa täytyy suhteen tietysti olla vielä suurempi."

Näistä numeroista saattaa jotenkuten arvioida, kuinka lähellä tavallinen työläinen on vaivaishoitolaisen tilaa. Tähän tilaan joutuu monenlaisista syistä. Siitä on esimerkkinä tällainen ilmoitus, joka oli eilisaamun lehdissä:

"Palvelukseen halutaan konttoriapulaista, joka osaa Pika- ja konekirjoitusta sekä laskuttamista. Palkka kymmenen shillinkiä (2 1/2 dollaria) viikossa. Ilmoittauduttava kirjallisesti" j.n.e.

Ja tämän päivän lehdissä luin eräästä kolmekymmentäviisi-vuotiaasta konttoriapulaisesta, joka oli lontoalaisen työhuoneen hoidokkina ja oli joutunut oikeuteen tehtäviensä laiminlyömisestä laitoksessa. Hän väitti suorittaneensa erilaiset tehtävänsä hoidokiksi tulostaan asti, mutta kun johtaja lähetti hänet kiviä särkemään, niin hänen kätensä kävivät rakoille, eikä hän voinut suorittaa urakkaansa loppuun. Hän ei ollut milloinkaan tottunut kynää raskaampaan työkaluun, selitti hän. Oikeus tuomitsi hänet rakkoisine käsineen seitsemäksi päiväksi pakkotyöhön.

Tietysti vanhuus johtaa vaivaishoitolaan. Ja sitten tapaturma, sattuma puuttuu asiaan, mies, isä,

leivänhankkija kuolee tai tulee työkyvyttömäksi. Mies vaimonsa ja kolmen lapsensa kanssa elää nipin napin kahdenkymmenen shillingin viikkopalkan varassa — ja Lontoossa on satojatuhansia sellaisia perheitä. Pakosta — ja vain puoliksi eläen! — heidän täytyy kuluttaa koko palkka viimeistä pennyä myöten, niin että vain viikon keho palkka erottaa tämän perheen vaivais- ja nälkäkurjuudesta. Silloin sattuma puuttuu asiaan, isä murskaantuu, ja siinä sitä ollaan. Kolmen lapsen äiti voi niin vähän taikka ei mitään. Joko hänen täytyy luovuttaa lapsensa kunnalle lastenkotiin, voidakseen vapautua ansaitsemaan jotakin itsellensä, taikka hänen täytyy etsiä jostakin "hikipajasta" työtä ja tehdä sitä kurjassa komerossa, minkä vähillä tuloillaan voi asunnokseen hankkia. Mutta "hikipajoissa" määräävät palkkatason aviovaimot, jotka sitä tietä hankkivat lisiä miestensä ansioihin, ja naimattomat naiset, joiden tarvitsee huolehtia vain omasta viheliäisestä toimeentulostaan. Ja täten määrätty palkkataso on niin alhainen, että äiti ja hänen kolme lastansa voivat elää vain todellista elukkaelämää ja nälkää nähden, kunnes he kuoliaksi riutuneina pääsevät kärsimyksistään.

Osoittaakseni, että sellainen äiti, jolla on kolme lasta elätettävänä, ei voi kilpailla nälkäpalkkoja maksavassa teollisuudessa, lainaan esimerkeiksi päivän sanomalehdistä seuraavat kaksi tapausta.

Muuan isä kirjoittaa närkästyneenä, että hänen tyttärensä työtovereineen saa 8 1/2 pennyä krossilta laatikoitten valmistamisesta. He valmistavat joka päivä neljä krossia. Heidän menonsa ovat 8 pennyä raitiotiemaksuja, 2 pennyä leimoihin, 2 1/2 pennyä liimaan ja 1 penny lankaan, niin että he yhteensä ansaitsivat 1 shillingin 9 pennyä eli kumpikin päiväpalkkseen 10 1/2 pennyä.

Toisessa tapauksessa tuli Lontoon köyhäintarkastajan luo muutama päivä sitten vanha seitsemänkymmentäkaksi-vuotias vaimo pyytäen apua. Hän oli olkihattujen tekijä, mutta hänen oli täytynyt lopettaa se työ saamansa palkan vähyden takia, se kun oli — 2 1/2 pennyä kappaleelta. Sillä maksulla hänen oli täytynyt hankkia reunanauha ja silittää hatut.

Eivätkä sellainen äiti ja hänen kolme lastansa, joiden kohtalosta nyt puhumme, ole tehneet mitään pahaa, mistä heitä niin olisi syytä rangaista. He eivät ole tehneet syntiä. Sattuma vain iski, siinä syy; mies, isä ja ansaitsija, murskaantui. Sellaista ei voi varoa. Sitä sattuu umpimähkään. Sattuma voi pelastaa perheen Kadotuksen-kuilun pohjalta, mutta vielä helpommin se voi syöstä sen sinne. Mahdollisuudet voidaan kiteyttää kylmiksi, säälimättömiksi numeroiksi, ja muutamat numerot lienevät tässä paikallaan.

Herra A. Forwood laskee, että joka vuosi:

1,400 työläisestä 1 saa surmansa.

2,500 työläisestä 1 joutuu täysin työkyvyttömäksi.

300 työläisestä 1 joutuu eliniäkseen osittain työkyvyttömäksi.

8 työläisestä 1 joutuu tilapäisesti työkyvyttömäksi 3 tai 4 viikon ajaksi.

Mutta nämä ovat vain teollisuustöissä sattuvia tapaturmia. Gettojen asukasten keskuudessa kuolevaisuus on hirvittävä. Länsipään ihmisten keskimääräinen kuolinikä on viisikymmentäviisi vuotta; Itäpään ihmisten keskimääräinen kuolinikä on kolmekymmentä vuotta. Toisin sanoen Länsipäässä asuvalla on kaksi kertaa suurempi elämismahdollisuus kuin Itäpään asukkaalla. Puhukaapa siis sodasta! Etelä-Afrikan ja Filippiinien ihmisuhrit haihtuvat omaan mitättömyyteensä. Täällä rauhan keskuksessa sitä verta vuodatetaan; eikä täällä noudateta edes sivistyskansojen sotalakeja, sillä vaimoja, lapsia ja imeväisiä teurastetaan aivan yhtä julmasti kuin miehiäkin. Sota! Englannissa surmataan tai tehdään työkyvyttömiksi tai tuhotaan taudeilla 500,000 miestä, vaimoa ja lasta teollisuuden eri aloilla joka vuosi.

Länsipäässä kuolee kahdeksantoista prosenttia lapsista ennen viidettä ikävuotta; Itäpäässä kuolee viisikymmentäviisi prosenttia lapsista ennen viidettä ikävuotta. Ja Lontoossa on katuja, missä jokaisesta sadasta vuoden aikana syntyneestä lapsesta viisikymmentä kuolee seuraavana vuonna ja jäljellejääneestä viidestäkymmenestä viisikolmatta kuolee ennen viidettä ikävuotta. Ihmisten teurastusta! Herodeskaan ei menetellyt aivan näin julmasti!

Parempaa todistusta siitä, että teollisuus aiheuttaa suurempaa ihmishengen hukkaa kuin sota, ei voitane esittää kuin seuraava ote Liverpoolin terveystarkastajan äskeisestä kertomuksesta, joka voidaan soveltaa muuallekin kuin Liverpooliin:

Monissa tapauksissa pääsi aurinko vain vähän, jos ollenkaan paistamaan pihoihin, ja ilma asunnoissa oli aina pilaantunut, suureksi osaksi seinäin ja kattojen kyllästetyn tilan vuoksi, sillä ne olivat monet vuodet imeneet huokoiseen aineeseensa asukkaitten haihtuvat höyryt. Erikoisena todistuksena auringonvalon puutteesta näissä pihoihin oli puisto- ja puutarhakomitean toiminta; tämä halusi kaunistaa köyhimmän luokan koteja ja jakeli kukkia kasvatettaviksi pihoihin ja akkunalaatikoissa, mutta nämä lahjat olivat tyhjään heitettyjä, sillä

kukat ja kasvit eivät kestä epäterveellistä ympäristöä, ja ne kuolivat ja kuolevat aina siellä.

Herra George Haw on kokoillut seuraavan taulukon kolmesta St. Georgen seurakunnasta (Lontoon seurakuntia):

Liika asutus Kuolleisuusprosentti
prosentteissa. 1,000 kohti.

St. Georgen läntinen	10	13,2
St. Georgen eteläinen	35	23,7
St. Georgen	40	26,4

Sitten tulevat vielä "vaaralliset ammatit", joissa on lukemattomia työläisiä. Heidän elämänsä on todella sattuman varassa — paljon, paljon enemmän sattuman varassa kuin kahdennenkymmenennen vuosisadan sotilaan. Pellavateollisuudessa, pellavan valmistuksessa määrät jalat ja määrät vaatteet aiheuttavat tavattoman määrän kurkkutauteja, keuhkokatarreja ja ankaraa reumatismia, ja karstaus- ja kehuuastastoissa hieno pöly tuottaa useimmissa tapauksissa keuhkotaudin; naiset, jotka ryhtyvät karstaustoihin seitsemäntoista ja kahdeksantoista ikäisinä, alkavat murtua ja nuutua kolmikymmenvuotiaina. Kemiallisen teollisuuden työmiehet, jotka valitaan kaikkein voimakkaimmista ja vahvarakenteisimmista miehistä, elävät keskimäärin alle neljäkymmentä vuotta.

Tri Arlidge sanoo savenvalajan ammatista: "Saviastian pöly ei tapa äkillisesti, mutta kiteytyy vuosi vuodelta yhä kiinteämmin keuhkoihin, kunnes se muodostuu laastiksi. Hengitys vaikeutuu vaikeutumistaan ja lakkaa lopulta ainaiseksi."

Teräspöly, kivipöly, savipöly, lipeöpöly, tuhka ja hiuspöly — kaikki ne surmaavat, ja ne surmaavat paljon enemmän kuin konekiväärit ja pommit. Kaikkein pahinta on lyijypöly lyijyvalkeatehtaissa. Tässä seuraa kuvaus erään nuoren, terveen, hyvinkehittyneen tytön tyyppillisestä tuhoutumisesta, tytön, joka käy työssä sellaisessa tehtaassa:

Erilaisten ilmiöasteitten jälkeen hän rupeaa potemaan verenvähyyttä. Mahdollisesti hänen ikenissään näkyy hyvin heikko sininen juova, tai voi olla, että hampaat ja ikenet ovat täysin terveet eikä mitään sinistä juovaa ole havaittavissa. Verenvähyyden ohella hän on käynyt hentoisemmaksi, mutta niin vähitellen, että hänen ystävänsä tuskin huomaavat sitä, yhtä vähän kuin hän itsekään. Sairaus kuitenkin kehittyy, ja yhä ankarammaksi käyvä päänsärky lisääntyy. Sellainen tyttö näyttää hänen ystäviensä ja lääkäriensäkin mielestä potevan tavallista hysteriaa. Tämä käy asteittain ja aavistamatta pahemmaksi, kunnes häntä äkkiä kohtaa kouristus, joka alkaa kasvojen toiselta puolelta, sitten leviää käsivarteen, senjälkeen samalla puolen ruumista olevaan jalkaan, kunnes kouristus ankarana ja luonteeltaan puhtaasti epileptisenä valtaa koko ruumiin. Tähän liittyy tajuttomuuden tila, ja siitä toivuttuaan potilas saa sarjan kouristuksia, jotka asteittain käyvät yhä ankarammiksi ja joihin hän kuolee — tahi hän tointuu jälleen osittain tai täydelleen tajuihinsa joko muutamaksi minuutiksi, tunniksi tai päiväksi ja valittaa ankaraa päänsärkyä, taikka hän on houreissaan ja kiihoittunut, niinkuin tavallinen mielisairas, tai tylsä ja välinpitämätön, niinkuin synkkämielinen, ja hänet täytyy herättää, jos hänet tavataan liikkeellä, ja hänen puheensa on jonkun verran sekavaa. Ilman muuta ennettä kuin se, että valtimo, joka ennen on ollut pehmeä ja tykytykseltään melkein normaali, äkkiä kovenee ja alkaa lyödä harvaan, hänet yllättää uusi kouristus, johon hän kuolee, tai hän vaipuu unihorrokseen, josta ei koskaan herää. Muutamissa tapauksissa kouristukset vähitellen tyyntyvät, päänsärky katoaa ja potilas paranee, mutta hän on kokonaan menettänyt näkönsä, joko joksikin aikaa tai pysyväisesti.

Ja tässä seuraa muutama erikoistapaus lyijyvalkeamyrkytyksestä:

Charlotte Rafferty, sievä, kauniskasvuinen, ruumiinrakenteeltaan voimakas tyttö, joka ei koko elämässään ollut päivääkään sairastanut, joutui lyijyvalkeatehtaaseen työhön. Kouristukset kohtasivat hänet tehtaan portailta. Tri Oliver tutki hänet, havaitsi hänen ikenissään sinisen juovan, joka osoittaa että ruumis on lyijyn myrkyttämä. Hän tiesi, että kouristukset pian palaavat. Niin tapahtuikin, ja tyttö kuoli.

Mary Ann Toler — seitsentoista-vuotias tyttö, joka ei eläessään ollut tuntenut mitään huimausta — tuli kolme kertaa sairaaksi, ja hänen täytyi luopua työstä tehtaassa. Ennenkuin hän oli ennättänyt yhdeksäntoista vanhaksi, hänessä tuntui lyijymyrkytyksen oireita — hänellä oli pyörtymiskohtauksia, vaahtoa suupielissä, ja hän kuoli.

Mary A., tavattoman voimakas nainen, jaksoi työskennellä lyijytehtaassa *kaksikymmentä vuotta*, ja sillä aikaa hänessä oli vain kerran ähkytauti. Hänen kahdeksan lastansa kuolivat kaikki pikkulapsina kouristuksiin. Eräänä aamuna, kun hän suki hiuksiaan, hänen kumpikin

ranteensa halvautui.

Eliza H., viidenkolmatta ikäinen, sai *viisi kuukautta* lyijytehtaassa työskenneltyään ähkytaudin. Hän läksi toiseen tehtaaseen (saatuuan eron ensimmäisestä) ja työskenteli keskeyttä kaks vuotta. Sitten entiset oireet uusiintuivat, kouristukset tapasivat hänet, ja hän kuoli kahden päivän kuluttua tavalliseen lyijymyrkytykseen.

Herra Vaughan Nash sanoo syntymättömästä sukupolvesta puhuessaan: "Lyijyvalkea-työläisen lapset syntyvät säännöllisesti maailmaan vain kuollakseen lyijymyrkytyksen kouristuksiin — he joko syntyvät ennen aikaansa tai kuolevat ensimmäisen vuotensa kuluessa."

Ja lopuksi tahdon kertoa Harriet A. Walkerin tarinan, seitsentoista-vuotiaan nuoren tytön, jonka toiveet raukesivat teollisuuden taistelukentällä. Hän oli emaljiteosten harjaajana, missä toimessa lyijymyrkytyksiä myös tapahtuu. Hänen isänsä ja veljensä olivat kumpikin työttöminä. Hän salasi sairautensa, kulki kuusi mailia päivässä työpaikkaansa ja takaisin, ansaitsi seitsemän, kahdeksan shillinkiänsä viikkopalkkana ja kuoli seitsentoista-vuotiaana.

Ahdas liikeaika näyttölee myös tärkeätä osaa työväestön Kadotuksen-kuiluun painamisessa. Koska vain viikon palkka erottaa perheen hylkiön-kohtalosta, niin kuukauden pakollinen jouten-olo merkitsee melkein sanoin kuvaamatonta onnettomuutta ja kurjuutta, jonka hävityksistä uhrin eivät aina jaksa toipua työnkysynnän uudelleen alettua. Juuri nyt päivälehdet sisältävät kertomuksen tokkamiesten ammattikunnan Carlisien osaston kokouksesta, jossa on todettu, että monet miehet useaan kuukauteen eivät ole keskimääräisiksi viikkotuloikseen saaneet kuin neljä, viisi shillinkiä. Laivausteollisuuden seisaus Lontoon satamissa on merkitty tämän asiointilan aiheuttajaksi.

Nuorilla työmiehillä tai työläisnaisilla tai aviopareilla ei ole mitään varmuutta siitä, että he saavat elää keski-ikänsä onnellisina tai terveinä, eikä siitä, että vanhuuden päivät ovat turvatut. Raatakootpa kuinka tahansa, he eivät voi rakentaa tulevaisuuttaan. Kaikki on sattuman varassa. Kaikki riippuu siitä, puuttuuko sattuma asiaan vai eikö. Varovaisuus sitä ei välttä eikä oveluus voita. Jos he pysyvät teollisuuden taistelutantereella, heidän on oltava siellä voiton tai tappion uhalla. Jos heidän olosuhteensa ovat suotuisat eivätkä he ole perhevelvollisuuksien sitomat, he voivat tietysti paeta teollisuuden tappotantereelta. Siinä tapauksessa miehen on varmintaa liittyä sotaväkeen ja naisen ehkä ruveta Punaisen Ristin hoitajattareksi tai mennä luostariin. Kummassakin tapauksessa heidän täytyy kieltäytyä kodista ja lapsista ja kaikesta, mikä tekee elämän elämisen arvoiseksi — kaikesta, mikä tekee vanhuuden kauniiksi eikä painajais-uneeksi.

XXII.

ITSEMURHAT.

Kun elämä on niin epävakaa ja elämän-onnen mahdollisuudet niin etäiset, on selvää, että elämä on halpaa ja itsemurhat yleisiä. Niin yleisiä ne ovat, ettei voi päivän lehtiä vilkaistakaan silmän niihin sattumatta, eikä itsemurhayritys-juttu poliisioikeudessa herätä sen suurempaa mielenkiintoa kuin tavallinen juopumustapaus, ja se käsitelläänkin yhtä nopeasti ja välinpitämättömästi.

Muistan sellaisen käsittelyn Thamesin poliisioikeudessa. Saatan ylpeillä siitä, että minulla on hyvät silmät ja korvat sekä kutakuinkin tyydyttävä kyky ymmärtää ihmisiä ja asioita. Mutta minun täytyy tunnustaa, että seisossani tässä oikeussalissa olin puolipökerryksissä nähdessäni, kuinka ihmeellisen vikkelaasti humalaiset, järjestyksen häiritsijät, maankiertäjät, riitapukarit, vaimonsa pieksijät, varkaat, varastetun tavarahan salaajat, pelurit ja katunaiset kulkivat oikeuskoneiston läpi. Syytetyn penkki oli keskellä oikeussalia (jossa valo oli runsain), ja siihen ja siitä pois asteli miehiä, naisia ja lapsia yhtä katkeamattomana sarjana kuin tuomioita ryöppyili tuomarin suusta.

Aprikoin mielessäni yhä erään näivettyneen varkaansuosijan kohtaloa, joka oli todettu työhönkykenemättömäksi, jonka elätettävänä oli vaimo ja lapsia ja joka oli saanut vuoden pakkotyötä, kun nuori parissakymmenissä oleva poika ilmestyi syytettyjen penkille. "Alfred Freeman", sieppasi korvani hänen nimekseen, mutta syytteestä en saanut selvää. Tukeva äidillisen näköinen vaimo nousta toikkaroi todistajan paikalle ja aloitti todistuksensa. Britannian kanavankaitsijan vaimo, sellaiseksi hänet kuulin. Yöaika — polskaus, ja hän kiiruhti kanavalle ja tapasi vangitun vedestä.

Vilkaisin vaimosta syytettyyn. Oli siis syyte itsemurhayrityksestä. Hän seisoi siinä hämillään ja

turvattomana, sievä ruskea tukkansa otsalle takkuuntuneena, kasvot kurjuuden ja murheitten rypistämät, mutta yhä poikamaiset.

"Niin, herra", selitti kanavankaitsijan vaimo, "vedin sen kuin jaksoin, saadakseni hänet maihin, mutta hän haroi vastaan. Silloin huusin apua, ja muutamia työmiehiä sattui paikalle, ja niin saimme hänet maihin ja annoimme konstaapelin huostaan." Tuomari kehaisi vaimon voimia, ja oikeussali nauroi. Mutta minä näin vain elämänsä kynnyksellä olevan pojan, joka intomielin pyrki liejuun kuolemaan, eikä siinä ollut mitään naurettavaa.

Muuan mies oli nyt todistajan paikalla, kertoen pojan hyvästä luonteesta ja antaen asiaa lieventävän todistuksen. Hän oli tai oli ollut pojan esimiehenä. Alfred oli hyvä poika; mutta hänellä oli paljon murheita kotona, rahahuolia. Ja lisäksi hänen äitinsä oli sairas. Häneen koskivat vastoinkäymiset, ja hän murehti niitä, kunnes joutui vallan suunniltaan eikä enää kelvannut työhön. Hänen — esimiehen — oli oman maineensa vuoksi, pojan työ kun oli kehnoa, ollut pakko kehoittaa häntä eroamaan.

"Onko teillä mitään sanomista?" kysäisi tuomari.

Poika mutisi syytetyn penkiltä jotakin epäselvää. Hän oli yhä masentunut mieleltään.

"Mitä hän sanoo, konstaapeli?" kysyi tuomari kärsimättömästi.

Roteva sinitakkinen mies kurkotti korvaansa vangitun huulille ja vastasi sitten ääneensä: "Hän sanoo olevansa kovin pahoillaan, teidän korkea-arvoisuutenne."

"Lykätään", sanoi hänen korkea-arvoisuutensa, ja seuraava asia oli jo samassa käsiteltävänä ja ensimmäinen todistaja tekemässä valaa. Poika läksi masentuneena ja turvattomana vanginvartijan kanssa pois. Siinä kaikki, viisi minuuttia alusta loppuun, ja kaksi miehen-jätkeä istui syytettyjen penkillä yrittäen kiihkeästi vierittää toistensa niskoille vastuunalaisuuden erään ehkäpä kymmenen sentin arvoisen onkivavan varastamisesta.

Tämän köyhän väen päävaikeutena on se, etteivät he tiedä, miten itsemurha on tehtävä ja heidän täytyy tavallisesti yrittää pari kolme kertaa, ennenkuin onnistuvat. Tästä koituu luonnollisesti tavatonta vastusta konstaapeleille ja tuomareille, ja se tuottaa heille loputtomasti vaivaa. Joskus tuomarit kuitenkin puhuvat suuna puhtaaksi asiassa ja antavat vankien kuulla kunniansa tekonsa tökeröstä suorittamisesta. Niin teki esimerkiksi Herra R. S., S-B-oikeuden puheenjohtaja, käsitellessään äskettäin Ann Woodin yritystä hukuttautua kanavaan: "Jos sen kerran halusitte tehdä, niin miksi ette sitä tehnyt ja tehnyt kunnollisesti?" kysyi herra R. S. pyhästi närkästyneenä. "Miksi ette uponnut veteen ja päättänyt päiväenne, vaan tuotitte meille kaiken tämän kiusan ja vaivan?"

Köyhyys, kurjuus ja työhuoneen kammo ovat itsemurhan pääaiheita työväestön keskuudessa. "Ennen minä hukutan itseni kuin menen työhuoneeseen", sanoi Ellen Hughes Hunt, viisikymmentäkaksivuotias. Viime keskiviikkona hänen kuolemansa syy oli tutkittavana Shoreditchissa. Hänen miehensä tuli Islingtonin työhuoneelta todistamaan asiassa. Hän oli ollut juustokauppiana, mutta liikkeen epäonnistuminen ja köyhyys oli saattanut hänet työhuoneeseen, jonne vaimo oli kieltäytynyt häntä seuraamasta.

Hänet oli viimeksi nähty kello yksi aamulla. Kolmea tuntia myöhemmin hänen hattunsa ja päällystakkinsa tavattiin Regent's Canalin hinauspolulta, ja sittemmin hänen ruumiinsa ongittiin vedestä. Päätös: *itsemurha tilapäisessä mielenhäiriössä.*

Sellaiset päätökset ovat rikoksia totuutta vastaan. Laki on valhe, ja sen varjossa ihmiset valehtelevat mitä häpeämättömimmin. Esimerkiksi: Häpeänalainen nainen, sukunsa ja heimonsa hyljeksimä ja syljeksimä, koettaa surmata itsensä ja lapsensa unijuomalla. Lapsi kuolee, mutta äiti palautuu henkiin muutamia viikkoja sairaalassa oltuaan, joutuu syytteeseen murhasta, havaitaan syylliseksi ja tuomitaan kymmeneksi vuodeksi pakkotyöhön. Koska hän on parantunut, niin laki pitää hänet vastuunalaisena teostaan, mutta jos hän olisi kuollut, sama laki olisi julistanut päätöksessään hänen olleen tilapäisessä mielenhäiriössä.

Ellen Hughes Huntin asiaa ajatellessa on yhtä kohtuullista ja järjellistä sanoa, että hänen miehensä oli tilapäisessä mielenhäiriössä mennessään Islingtonin työhuoneeseen, kuin että vaimo oli tilapäisessä mielenhäiriössä hypätessään Regent's Canaliin. Kumpi on suositeltavampi olopaikka, se riippuu mielipiteitten ja käsitysten erilaisuudesta. Minä puolestani, sen tuntemuksen nojalla, mikä minulla on kanavista ja työhuoneista, valitsisin kanavan, jos joutuisin samanlaiseen asemaan. Ja kuitenkin rohkenen väittää, etten ole mielisairas, en sen enempiä kuin Ellen Hughes Hunt, hänen miehensä ja koko muu ihmissuku.

Ihminen ei enää seuraa vaistoansa yhtä uskollisesti kuin ennen vanhaan. Hänestä on kehittynyt ajatteleva olento, ja hän voi järjellisesti riippua kiinni elämässä tai hyljeksiä sitä aivan sen mukaan,

sattuuko elämä lupaamaan suurta iloa vai tuskaa. Uskallan vakuuttaa, että Ellen Hughes Hunt, jolta oli kielletty elämän kaikki ilot, vaikka hän viidenkymmenen kahden vuoden työllä maailmassa oli ne ansainnut ja jota vain työhuoneen kauhut odottivat, oli varsin järkevä ja selväpäinen valitessaan harppauksen kanavaan. Ja uskallan vakuuttaa edelleen, että valamiehistö olisi tehnyt järkevämmin, jos olisi päätöksessään syyttänyt yhteiskuntaa tilapäisestä mielenhäiriöstä, kun se oli sallinut riistää Ellen Hughes Huntilta kaikki elämän ilot, jotka hän viidenkymmenen kahden vuoden työllä maailmassa oli ansainnut.

Tilapäinen mielenhäiriö! Voi noita kirottuja puheenparsia, noita kielen valheita, joiden turviin täysivatsaiset ja ehytpaitaiset ihmiset piiloutuvat pestessään käsiään niiden veljiensä ja sisariensa kohtaloista, joiden vatsa on tyhjä ja paita riekaleina. Eräästä Observer'in, Itäpäässä ilmestyvän sanomalehden numerosta lainaan muutamia jokapäiväisiä uutisia:

Erästä laivan lämmittäjää, nimeltä *Johnny King*, syytettiin itsemurhayrityksestä. Keskiviikkona vastaaja oli mennyt Bow'n poliisiasemalle ja selittänyt nielleensä jonkun määrän fosforitahdasta, koska oli kovassa pulassa voimatta saada työtä. King pidätettiin ja hankittiin oksetusainetta, jota nautittuaan hän oksensi jonkun verran tätä myrkyä. Vastaaja selitti nyt olevansa kovin pahoillaan. Vaikka hän oli kuusitoista vuotta nuhteettomasti palvellut, ei hänen ollut onnistunut saada minkäänlaista työtä. Herra Dickinson lähetti vastaajan oikeuden sielunhoitajan puheille.

Timothy Warner, kolmekymmentäkaksi-vuotias, oli pidätetty samanlaisesta rikoksesta. Hän hyppäsi veteen Limehouse Pierin laiturilta, ja kun hänet pelastettiin, hän sanoi: "Tahdoin kuolla."

Muuan säädyllisen näköinen nuori nainen, nimeltä *Ellen Gray*, oli itsemurhayrityksestä syytettynä. Kello puoli yhdeksän aikaan sunnuntaiamuna konstaapeli 834 K. tapasi vastaajan makaamasta eräällä ovelta Benworth Streetillä, ja hän oli varsin turtuneessa tilassa. Toisessa kädessään hänellä oli tyhjä pullo, ja hän selitti pari kolme tuntia aikaisemmin nielleensä jonkun määrän unilääkettä. Kun hän ilmeisesti oli sangen sairas, kutsuttiin osaston lääkäri paikalle, ja tämä määräsi potilaalle hiukan kahvia ja käski pysyttämään hänet valveilla. Kuulustelussa vastaaja selitti itsemurhayrityksensä syyksi sen, ettei hänellä ollut kotia eikä ystäviä.

En väitä, että kaikki ihmiset, jotka tekevät itsemurhan, ovat tervejärkisiä, enemmän kuin sitäkään, että kaikki ihmiset, jotka eivät tee itsemurhaa, ovat tervejärkisiä. Ravinto- ja asunto-olojen kurjuus on muuten suurena syynä mielenvikaisuuteen. Hedelmänmyyjät, katukaupustelijat ja kiertokauppiaat, sellainen työläisluokka, joka elää kädestä suuhun todellisemmin kuin mikään muu, ovat prosenttiluvultaan lukuisimmat haurujenhoitolaitoksissa. Miespuolisista menettää järkensä 26,9 10,000:tta kohtia vuodessa ja naispuolisista 36,9. Toisaalta taas tulee sotilaista, joille ainakin ravinto ja asunto on turvattu, 13 kutakin 10,000:tta kohti melisairaiksi ja maanviljelijöistä ja karjanhoitajista vain 5,1. Kaupustelijalla on siis kaksi kertaa suurempi mahdollisuus menettää järkensä kuin sotilaalla ja viisi kertaa suurempi kuin maanviljelijällä.

Onnettomuus ja kurjuus vaikuttavat sangen voimakkaasti ihmisten järjen pimenemiseen ja ajavat toisen haurujenhoitolaan, toisen ruumishuoneeseen tai pakkotyöhön. Kun sattuma puuttuu asiaan, ja kun isä ja perheen päämies, huolimatta kaikesta rakkaudestaan vaimoan ja lapsiaan kohtaan ja huolimatta työhalustaan, ei saa työtä, niin on helposti käsitettävää, että hänen järkensä horjahtaa ja ymmärryksen valo sammuu. Ja se on sitäkin ymmärrettävämpää, kun otetaan huomioon, että hänen ruumiinsa on ravinnon puutteen ja sairauden raatelema ja että hänen sieluansa lisäksi viiltelee vaimonsa ja pienokaistensa kärsimysten näkeminen.

"Hän on kaunis mies, tukka tuuhea ja musta, silmät tummat ja ilmeikkäät, nenä ja leuka siromuotoiset, ja viikset aaltoilevat ja muhkeat." Näin kuvaili muuan reportteri Frank Cavillaa, joka eräänä alakuloisena syyskuun päivänä seisoi oikeuden edessä "yllään peräti kulunut harmaa puku ja vailla kaulusta".

Frank Cavilla eli ja työskenteli koristemaalarina Lontoossa. Häntä sanotaan hyväksi työmieheksi, luotettavaksi toveriksi, eikä hän ollut viinaanmenevä, ja kaikki hänen naapurinsa todistavat yksimielisesti, että hän oli lempeä ja hellä aviomies ja isä.

Hänen vaimonsa, Hannah Cavilla, oli isokasvuinen, sievä ja ilomielinen nainen. Hän piti huolta siitä, että hänen lapsensa menivät sievinä ja siisteinä (kaikki huomauttavat tästä) Childeric Roadin kouluun. Ja niinpä kaikki kävi hyvin, kun oli sellainen siunattu mies, joka kävi täsmällisesti työssä ja oli raitis, ja hätä oli kaukana.

Silloin sattuma puuttui asiaan. Hän oli herra Beckin, rakennusmestarin, työssä ja asui eräässä

esimiehensä talossa Trundley Roadin varrella. Herra Beck putosi ajopeleistään ja kuoli. Sattuma oli levoton hevonen, ja kuten sanottu se puuttui asiaan. Cavillan täytyi etsiä toinen työpaikka ja toinen asunto.

Tämä tapahtui kahdeksantoista kuukautta sitten. Kahdeksantoista kuukautta hän taisteli suurta taistelua. Hän sai huoneet pienestä Batavia Roadin varrella olevasta talosta, mutta ei saanut tulojansa vastaamaan menoja. Vakinaista työtä ei ollut saatavissa. Hän ponnisteli urhoollisesti kaikenlaisissa tilapäisissä töissä, vaimon ja neljän lapsen nähdessä nälkää hänen vierellensä. Hän näki itse nälkää, heikkeni ja sairastui. Tämä tapahtui kolme kuukautta sitten, ja sen jälkeen oli ravinto ihan lopussa. He eivät valitelleet vaivojansa, eivät puhuneet sanaakaan; mutta köyhällä kansalla on herkkä vaisto. Batavia Roadin varrella asuvat perheenäidit lähettivät heille ruokaa, mutta niin kunnioitettuja olivat Cavillat, että ruoka lähetettiin nimettömästi, jotta heidän ylpeyttään ei loukattaisi.

Sattuma oli puuttunut asiaan. Hän oli taistellut ja nähnyt nälkää ja kärsinyt kahdeksantoista kuukautta. Hän nousi eräänä sunnuntaiamuna aikaisin. Hän avasi kääntöveitsensä. Hän katkaisi vaimonsa, kolmekymmentäkolme-vuotiaan Hannah Cavillan kurkun. Hän katkaisi kurkun esikoiseltaan, kaksitoista-vuotiaalta Frankilta. Hän katkasi kahdeksan-vuotiaan poikansa Walterin kurkun. Hän katkaisi neli-vuotiaan tyttärensä Nellien kurkun. Hän katkaisi kurkun nuorimmaltaan, kuusitoistakuukautiselta Ernestiltä. Sitten hän vartioi vainajiaan koko päivän aina iltaan asti, jolloin poliisit tulivat, ja hän kehoitti heitä pudottamaan pennyn kaasumittariin, jotta he saisivat valoa ja näkisivät...

Frank Cavilla seisoi oikeudessa, yllään peräti kulunut harmaa puku ja kaulusta vailla. Hän oli kaunis mies, tukka tuuhea ja musta, silmät tummat ja ilmeikkäät, nenä ja leuka siromuotoiset, ja viikset aaltoilevat ja muhkeat...

XXIII.

LAPSET.

"On koti niinkuin luola, me ryömimme siellä, ja kauneutta maan emme nää."

Itäpäässä on yksi kaunis nähtävyys, mutta vain yksi. Se on lasten tanssi kadulla, kun posetiivinsoittaja kulkee kierroksellaan. On lumoavaa katsella tuota vastasyntyntä, nousevaa polvea, kun se huojuu ja hyppii, kasvoilla sievä ilme; hyppyt ovat suloiset, omaa keksintöä, lihakset liikkuvat pehmeästi ja kevyesti, ja jalat kohoavat kuin siivillä, noudattaen poljentoa, vaikka ne eivät milloinkaan ole koskettaneet tanssikoulun lattiaa.

Olen puhellut näiden lasten kanssa, ja kaikkialla minua hämmästytti se, että he olivat iloisia kuin muutkin lapset, jopa monin tavoin iloisempia. Heidän pikku mielikuvituksensa on mitä vilkkain. Heidän kykynsä kohota romantiikan ja fantasian maailmoihin on silmäänpistävä. Ilakoiva elämä pulppuaa heidän veressään. He riemastuvat musiikista ja liikunnasta ja väreistä, ja usein heissä ilmenee hämmästyttävää kasvojen ja muotojen kauneutta ryysyjensä ja riepujensa alta.

Mutta Lontoon kaupungissa on peikko, joka heidät kaikki varastaa. He katoavat. Heitä ei koskaan näe senjälkeen eikä mitään, mikä viittaisikaan heihin. Turhaan heitä etsii täysikasvuisen polven joukosta. Sieltä tapaa vain kitukasvuisia muotoja, rumia kasvoja ja tylsiä ja typeriä mieliä. Sulo, kauneus, mielikuvitus, kaikki mielen ja lihasten kimmoisuus on mennyttä. Joskus kuitenkin saattaa nähdä naisen, ei välttämättä vanhan, mutta kutistuneen ja kaiken naisellisuuden irvikuvan, pöyhkeänä ja juopuneena kohottavan ryysyisiä helmojaan ja yrittävän muutamia nurinkurisia ja kompuroivia hyppyaskelelta katukäytävällä. Se viittaa siihen, että hän kerran on ollut noita lapsia, jotka tanssivat posetiivinsoittajan sävelten tahdissa. Ne nurinkuriset kompura-askeleet ovat ainoita jätteitä lapsuuden lupauksista. Hänen aivojensa utuisissa komeroissa on vilahdukselta herännyt muisto siitä, että hän kerran on ollut tyttö. Piiri muodostuu hänen ympärilleen. Pikku tytöt tanssivat hänen vierellään ja hänen edessään, osoittaen noita sieviä sulojaan, joita hän hämäästi muistaa, mutta ei voi ruumiillaan esittää muuta kuin irvikuvina. Sitten hän alkaa läähättää, hengästyy ja horjuu ulos piiristä. Mutta pikku tytöt tanssivat edelleen.

Geton lapsilla ovat kaikki ne ominaisuudet, jotka ihmisistä tekevät kunnan miehiä ja naisia, mutta getto itse, raivoisan, pentujaan repelevän naarastiikerin tavoin, käy heidän kimppuunsa ja hävittää kaikki nämä ominaisuudet, tukahduttaa riemun ja naurun ja muovailee ne, joita se ei tapa, kurjiksi ja

viheliäisiksi luontokappaleiksi, jotka kuihtuneina, saastaisina ja turmeltuneina elävät metsäneläintäkin alhaisempina.

Sitä, miten se suoritetaan, olen edellisissä luvuissa pitkästi kuvaillut. Professori Huxley kuvailee sitä lyhyesti näin:

"Jokainen, joka on tutustunut kaikkien suurten teollisuuskeskusten väestön tilaan, joko tässä maassa tai muualla, tietää, että suuri ja yhä lisääntyvä osa sitä väestöä elää sellaisissa olosuhteissa, jotka ranskalainen tuntee sanalla *misère*, sana, jolle en luule englannin kielessä olevan täydellistä vastinetta. Se on olotila, jossa ruumiin normaalitoiminnan pelkälle säilymiselle välttämätöntä ravintoa, lämpöä ja vaatetta ei voida hankkia; jossa miesten, vaimojen ja lasten on pakko ryömiä luoliin, joista siisteys on ajettu ikuiseen maanpakoon ja joissa alkeellisimmatkin terveellisen elämän edellytykset ovat mahdottomia; jossa saatavissa olevat virkistykset rajoittuvat raakuuksiin ja juoppouteen; jossa tuskat ja vaivat kasvavat korkoa korolle nälän näkemisen, tautien, keskeneräisen kehityksen ja moraalisen turmeluksen muodossa ja jossa vakavan ja rehellisenkin uutteruuden toivona on elinkautinen menestyksetön taistelu nälkää vastaan vaivaishaudan reunalla."

Sellaisissa olosuhteissa on lasten kohtalo toivoton. Heitä kuolee kuin kärpäsiä, ja eloonjäävät jäävät eloon siksi, että heissä on tavallista runsaammin elinvoimaa ja kykyä sopeutua siihen turmelukseen, joka heitä ympäröi. Mitään kotielämää heillä ei ole. Niissä komeroissa ja "morkuissa", joissa he asuvat, he ovat alttiina kaikelle, mikä on ruokotonta ja säädytöntä. Ja samoin kuin heidän mielensä saastutetaan, samoin saastuttaa huono terveydenhoito, liika-asutus ja ravinnon riittämättömyys heidän ruumiinsa. Kun isä ja äiti asuu kolmen tai neljän lapsensa kanssa huoneessa, missä lapset kukin vuoronsa perään istuvat valveilla ajamassa rottia pois nukkuvain kimpusta, kun näillä lapsilla ei ole koskaan kylliksi syömistä, ja kun syöpäläisparvet imevät heitä ja tuskastuttavat heidän elämäänsä, niin voidaanpa helposti kuvitella, millaisia miehiä ja naisia heidän jälkeläisistään tulee.

Julma kurjuus, toivon katkeroiva, syntymästä kumppaleinaan kulkee. Kiroit kuolonkolkot, nauru julkee kehtolaulunsa on iät mieless' soiva.

Mies ja nainen menevät naimisiin ja aloittavat taloutensa yhdessä huoneessa. Heidän tulonsa eivät lisäännä vuosien vierieissä, vaikka perhe lisääntyy, ja mies voi olla erittäin onnellinen, jos voi säilyttää terveytensä ja työpaikkansa. Syntyy pienokainen, sitten toinen. Tämä merkitsee, että pitäisi saada enemmän tilaa, mutta ne pikku suut ja ruumiit aiheuttavat lisämenoja, ja sentakia käy tilavamman asunnon hankkiminen mahdottomaksi. Syntyy lisää lapsia. Ei ole tilaa kääntyäkään. Lapset juoksevat katuja, ja kun he ennättävät kaksi- tai neljätoistavuotiaiksi, alkaa huonekysymys olla kireimmillään ja niinpä he saavat muuttaa kadulle kokonaan. Poika saattaa, jos onni suosii, päästä yleiseen yömajaan, ja hänellä voi olla useita muitakin keinoja. Mutta neljän-, viidentoista vanhan tytön, jonka tällä tavalla on pakko lähteä kodiksi sanomastaan huoneesta ja joka kykenee parhaimmassa tapauksessa ansaitsemaan vain kurjat viisi tai kuusi shillinkiänsä viikossa, saattaa käydä vain yhdellä tavalla. Ja tämä yksi ainoa katkera tapa on sama kuin sen naisen, jonka ruumiin poliisi tänä aamuna löysi eräältä ovelta Dorset Street-kadulla Whitechapelissa. Ulkona vietetyn yön aikana hän oli kuollut koditonna, turvatonna, sairaana, kenenkään olematta viime hetkinä saapuvilla. Hän oli kuusikymmentäkaksi-vuotias tulitikkujen-kauppias. Hän kuoli niinkuin metsäneläimet kuolevat.

Vereksenä on mielessäni kuva eräästä pojasta, joka oli syytettynä Itäpään poliisioikeudessa. Hänen päänsä oli tuskin näkyvissä kaiteen yläpuolella. Hänet oli todistettu syylliseksi, havaittu varastaneen eräältä vaimolta kaksi shillinkiä, jotka hän oli kuluttanut, ei makeisiin, torttuihin eikä huvituksiin, vaan — ruokaan.

"Miksi et pyytänyt vaimolta ruokaa?" kysyi tuomari närkästyneellä äänellä. "Hän olisi varmasti antanut sinulle jotakin syömistä."

"Jos olisin pyytänyt, olisi minut pantu kerjäämisestä kiinni", oli pojan vastaus.

Tuomari rypisti kulmiansa ja piti vastausta tyydyttävänä. Kukaan ei poikaa tuntenut eikä liioin hänen isäänsä tai äitiänsä. Hänellä ei ollut sukua eikä alkujuurta, hän oli orpo, harhailija, nuori pentu, joka etsiskeli ravintoansa valtakunnan erämaassa, ahdistellen heikompiain ja ollen itse voimakkaampiensa ahdistama.

Ihmiset, jotka koettavat auttaa ja jotka kokoavat geton lapsia ja lähettävät heitä maalle päivän virkistysmatkalle, luulevat, että vain harvat lapset ehtivät kymmen-vuotiaiksi pääsemättä ainakin *yhtenä* päivänä tällaiselle retkelle. Tästä asiasta sanoo muuan kirjoittaja: "Siten vietetyn yhden päivän henkistä vaikutusta ei sovi vähäksyä. Olivatpa olosuhteet minkälaiset tahansa, lapset oppivat tuntemaan vainioiden ja metsien merkityksen, niin että maaseudun maisemain kuvaukset, joita he kirjoista lukevat ja jotka eivät ennen herättäneet mitään vaikutelmia, nyt käyvät ymmärrettäviksi."

Yksi ainoa päivä vainioilla ja metsissä, jos onni heitä niin suosii, että he joutuvat sellaisten ihmisten kirjoihin, jotka koettavat auttaa! Ja heitä syntyy joka päivä niin paljon, etteivät vaunut ennätä viedä kaikkia vainioille ja metsiin edes yhtenä päivänä heidän elämässään. Yhtenä päivänä! Koko elämänsä aikana yhtenä ainoana päivänä! Ja muina päivinä, niinkuin eräs poika kertoi piispalle: "Kymmenen vanhoina me kriinaamme ihmisille, kolmentoista vanhoina me kopeloimme kreijoja ja kuudentoista vanhoina juksaamme pollaria." Se merkitsee, että he kymmen-vuotiaina irvistelevät ihmisille, kolmetoista-vuotiaina varastelevat ja kuusitoistavuotiaina ovat kyllin kehittyneitä roistoja kyetäkseen peijaamaan poliisia.

Pastori J. Cartmel Robinson kertoo eräästä seurakuntansa pojasta ja tytöstä, jotka päättivät lähteä retkelle metsään. He kulkivat ja kulkivat pitkin päättymättömiä katuja, toivoen alituisesti vihdoin näkevänsä metsän, kunnes he lopulta väsyneinä ja epätoivoissaan laskeutuivat istumaan ja muuan ystävällinen vaimo pelasti heidät ja toi heidät kotikadulle. Ilmeisestikään he eivät olleet osuneet niiden ihmisten tielle, jotka koettavat auttaa.

Sama pastori kertoo sellaisen tiedon, että Hoxtonissa (laajan Itäpään muuan piiri) asuu enemmän kuin seitsemänsataa lasta, viiden ja kolmentoista ikävuoden välillä, kahdessakymmenessä pikku huoneessa.

Ja hän lisää: "He kasvavat ruumiillisesti kelvottomiksi miehiksi ja naisiksi sen tähden, että Lontoo on niin suuressa määrin tunkenut lapsensa katujen ja talojen sokkeloihin ja riistänyt heiltä heidän oikeudenmukaisen perintönsä kirkkaaseen taivaaseen, leikkikenttiin ja puroihin."

Hän kertoo eräästä seurakuntansa jäsenestä, joka vuokrasi erään pohjakerroksen huoneen avioparille. "He sanoivat, että heillä oli kaksi lasta, mutta kun he saivat huoneen haltuunsa, ilmeni, että heillä olikin neljä. Jonkun ajan perästä ilmestyi vielä viides, ja isäntä määräsi heidät muuttamaan. He eivät välittäneet siitä mitään. Sitten terveydenhoidontarkastaja, jonka täytyy niin usein sulkea silmänsä lailta, saapui ja uhkasi ystävääni laillisilla toimenpiteillä. Tämä väitti, ettei saa heitä lähtemään. Vuokralaiset taas väittivät, ettei kukaan huolinut heitä lasten runsauden takia heidän varojensa mukaisella vuokralla, mikä muuten on köyhäin tavallisin valitus. Mitäpä oli tehtävänä? Isäntä oli kuin vasaran ja alasimen välissä. Lopulta hän vetosi kaupunginhallintoon, josta lähetettiin viranomainen asiaa tutkimaan. Siitä on nyt kulunut parikymmentä päivää, mutta mitään ei ole vielä tehty. Olisiko tämä tapaus ainoa laatuaan? Ei suinkaan, se on vallan tavallinen."

Viime viikolla poliisi pani toimeen tutkimuksen eräässä pahamaineisessa talossa. Eräästä huoneesta tavattiin kaksi nuorta lasta. Heidät vangittiin ja asetettiin syytteeseen siitä, että olivat olleet samanlaisia asukkaita kuin siellä olleet naisetkin. Heidän isänsä saapui tutkintoon. Hän selitti, että hän, hänen vaimonsa ja kaksi vanhempaa lasta asuivat syytettyjen kanssa mainitussa huoneessa. Hän selitti myös asuvansa siinä siksi, ettei voinut muuta huonetta saada puolen kruunun vuokralla, minkä hän siitä suoritti. Oikeus vapautti molemmat alaikäiset "rikolliset" ja antoi isälle varoituksen, koska hän kasvatti lapsiansa epäterveellisesti.

Mutta on tarpeetonta kertoilla useampia esimerkkejä. Lontoossa tapahtuu viattomain tuhoamista paljon suunnattomammassa määrässä kuin koskaan ennen maailman historian aikana. Ja yhtä suunnaton on ihmisten paatumus, jotka uskovat Kristukseen, tunnustavat Jumalan ja käyvät sunnuntaisin säännöllisesti kirkossa. Muuna viikon aikana he mässäävät niillä koroilla ja vuokratuloilla, joita he saavat Itäpäästä — lasten verta tihkuvina. Joskus myös, niin omituista tekoa he ovat, he ottavat puolisen miljoonaa näitä korkoja ja vuokratuloja ja lähettävät ne kasvattamaan Sudanin mustia poikia.

XXIV.

ÖINEN NÄKY.

Kaikki nämä olivat vuosia sitten punaposkisia, pulleita pikkulapsia, joita olisi voinut kehittää vaikka millaisiksi yhteiskunnan kansalaisiksi. —

Carlyle.

Myöhään eilisiltana kävelin pitkin Commercial Streetiä Spitalfieldsistä Whitechapeliin ja edelleen etelään pitkin Leman Streetiä tokille. Ja kävellessäni hymyilin Itäpään sanomalehtiä,

jotka kansallisylypeytensä yllyttäminä rehennellen julistivat, että Itäpäätä ei vaivaa lainkaan mikään miesten ja naisten asuinpaikkana.

On vaikeata kertoa kaikkea mitä näin. Paljosta ei voi ollenkaan kertoa. Mutta yleisin piirtein voin sanoa, että näin painajaisunta, peloittavaa näljää, joka loi elämää katukäytävälle, sanomattoman riettauden sekasotkua, joka pimensi yksinpä Piccadillyn ja Strandinkin "yölliset kauhut". Näin vaatetettujen kaksijalkaisten eläinten kokoelman, eläinten, jotka jonkun verran muistuttavat ihmisiä, mutta enemmän petoja, ja kuvan täydennyksenä messinkinappiset vartijat pitivät niitä kurissa, kun ne karjuivat liian kiukkuisesti.

Olin iloinen, että vartijoita oli paikalla, sillä minä en ollut "merenkulkijan"-puvussani ja siksi olin "merkitty" sellaisten olentojen silmissä, jotka maleksivat edestakaisin ja vaanivat saalista. Toisinaan, ollessani poliisikonstaapeliä välimailloilla, ne pedot tähtäsivät minua terävästi, nälkäisinä, susimaisina, jollaisia olivatkin, ja pelkäsin heidän käsiään, heidän paljaita käsiään, niinkuin pelätään gorillan kypäliä. He muistuttivat minusta gorillaa. Heidän ruumiinsa olivat kurjat, kitukasvuiset ja köyryt. Heillä ei ollut paisuvia lihaksia, ei sitkeitä jänteitä eikä leveitä hartioita. Heissä näkyi pikemminkin luonnon alkuperäistä niukkuutta, sellaista, jota luolaihmisissä varmaankin oli. Mutta noissa laihoissa ruumiissa oli voimaa, raatelevaa alkuvoimaa, millä käydä kiinni ja tarttua, repiä ja raadella. Kun he hypähtävät ihmisaaliinsa kimppuun, heidän tiedetäänkin taivuttavan uhria taaksepäin ja vääntävän sen kaksinkerroin, kunnes selkä taittuu. Heillä ei ole omaatuntoa eikä tunteiden hiventäkään, ja he tappavat puolesta punnasta empimättä, suosimatta, kun vain saavat puoliksiakaan tilaisuutta. He ovat uutta rotua, kaupunkiraakalaisia. Kadut ja talot, kujat ja pihat ovat heidän saalistamispaikkojaan. Sitä, mitä laaksot ja vuoret merkitsevät luonnon raakalaiselle, kadut ja rakennukset merkitsevät heille. Takakuja on heidän korpimaatansa, ja he asuvat ja metsästelevät tässä korvessa.

Länsipään kullattujen teatterien ja loistoasumusten hyvä ja tunteellinen väki ei näe näitä olentoja, ei edes uneksikaan heidän olemassaoloon. Mutta täällä heitä on, elävinä, hyvinkin elävinä korvessansa. Ja voi sitä päivää, jolloin Englanti on taistelemassa viimeisessä juoksuhaudassaan ja sen kunnan miehet ovat muualla ampumaketjussa! Sillä sinä päivänä pedot ryömivät ulos komeroistaan ja luolistaan, ja Länsipään väki saa nähdä heidät, samoin kuin feodaalisen Ranskan hyvä ja tunteellinen ylimystö näki heidän sikäläiset veljensä ja kyseli toisiltaan: "Mistä ne tulivat?" — "Ovatko ne ihmisiä?"

Mutta he eivät olleet näkemäni eläinnäyttelyn ainoita petoja. Heitä oli vain siellä täällä, vaanimassa pimeissä pihoissa ja vilahdellen kuin harmaat varjot seinien vierustoita, mutta naisia, joiden mädänneistä kupeista heitä syntyy, oli kaikkialla. He kimittivät röyhkeinä ja kerjäsivät humalaisilla äänillään minulta rahaa ja pahempaakin. He juopottelivat joka viinapesässä, siivottomina, juopuneina, tihrusilmäisinä ja tungettelevina, silmää vilkutellen ja soperrellen, riettaudessa ja turmeluksessa rypien, ja loikkivat mässäillessään penkkien ja pöytien poikki sanomattoman illettävinä, kauheina katsella.

Ja oli siellä vieläkin toisia, outoja velhonnaamoja ja -muotoja, käpristyneitä epäluomia, jotka tunkeilivat joka puolellani, käsittämättömän rumia tuhrutyyppisiä, yhteiskunnan hylkyjä, liikkuvia luurankoja, eläviä vainajia — tautien ja viinan jäytämiä naisia, jotka eivät kyetse enää "ansaitsemaan" puolta pennyä avoimilla markkinoilla, ja miehiä mitä mielikuvituksellisimmissa vaateruusuissa, kovan kohtalon kouristamia ja kaiken miehellisyytensä kadottaneita, kasvot alituisten vaivojen viiltelemiä, miehiä, jotka hymyilivät tylsästi, käydä vaapersivat kuin apinat ja jotka joka askeleellaan, joka hengenvedollaan olivat henkivierissä. Ja olipa siellä nuoria tyttöjäkin, kahdeksantoista ja parinkymmenen iässä, joilla oli solakat vartalot, joiden kasvot vielä olivat säästyneet viiruilta ja pöhöttymiseltä ja jotka yhdessä hetkessä olivat suistuneet Kadotuksen-kuilun pohjaan. Ja muistanpa neljäntoista-vuotiaan poikasenkin ja toisen kuusi- tai seitsen-vuotiaan, jotka vierekkäin, kalpeakasvoisina, sairaina ja kodittomina istuivat katukäytävällä, nojaten selkäänsä kaiteeseen ja katselivat kaikkea tätä.

Kyvyttömiä ja tarpeettomia! Teollisuus ei heitä kaipaa. Ei ole työpaikkaa, jossa olisi miesten ja naisten puutetta. Tokkamiehet kokoontuvat portille ja kääntyvät kiroten pois, kun työnjohtaja ei anna heille työtä. Työssä olevat konemiehet maksavat kuusi shillinkiä viikossa ammattitovereilleen, jotka eivät voi saada mitään tekemistä; 514,000 kutomatyöläistä vastustaa päätösehdotusta, joka kieltää viittätoista vuotta nuorempain lasten työssä pitämisen. Naisia tavataan työskentelemässä "hikipajain" isännille kymmenen pennyn palkalla neljäntoista tunnin päiviä, ja paljon työttömiä on ovella. Alfred Freeman etsii liejasta kuolemaa, kun on menettänyt työpaikkansa. Ellen Hughes Hunt pitää Regent's Canalia parempana Islingtonin työhuonetta. Frank Cavilla katkoo vaimonsa ja lastensa kurkut, koska ei voi saada tarpeeksi työtä heidän elättämisekseen ja suojakseen.

Kyvyttömiä ja tarpeettomia! Kurjat, halveksitut ja unohdetut, jotka kuolevat yhteiskunnan tuhoamislaitoksissa. Raiskauksen sikiöitä — miehiä, naisia ja lapsia kohdanneen raiskauksen, lihan ja veren raiskauksen, hengen raiskauksen, lyhyesti: työvään raiskauksen. Jos tämä on parasta, mitä

sivistys voi ihmiskunnalle antaa, niin palattakoon karjuvaan, alastomaan raakalaisuuteen! Paljon parempi on olla korven ja erämaan kansana, luolain ja leiritulien kansana kuin olla koneitten ja kadotuksen kansana.

XXV.

NÄLKÄVALITUS.

"Isälläni on voimia enemmän kuin minulla, sillä hän on maaseudulla syntynyt."

Puhuja, älykäs, nuori itäpääläinen, valitteli vaivaista ruumiillista kehitystänsä.

"Katsopas laiha-kuivaa käsivarttani, katso."

Hän kääri hihansa ylös. "Liian vähän syömistä, se sitä vaivaa. Niin, ei nyt. Minulla on yllin kyllin syömistä näinä päivinä. Mutta se on liian myöhäistä. Se ei voi korvata sitä, mitä en saanut syödäkseni lapsena. Isä tuli Lontooseen Fen Countrystä. Äiti kuoli, ja meitä asui kuusi lapsukaista ja isä kahdessa pikku huoneessa.

"Hän oli perin lujilla, isä-ukkeli. Hän olisi voinut hylätä meidät, mutta eipä hän tehnyt sitä. Hän raatoi kaiken päivää, ja illalla hän tuli kotia ja keitti meille ja hoiteli meitä. Hän oli sekä isä että äiti, kumpaakin. Hän pani parastansa, mutta meillä ei ollut kylliksi syömistä. Harvoin näimme lihaa, ja silloinkin kaikkein huonointa. Eikä kasvaville lapsille ole hyväksi istua sellaiseen päivällispöytään, missä ei ole muuta kuin leipää ja palanen juustoa ja sitäkin liian niukalta.

"Entä seuraus? Minä olen alamittainen, eikä minulla ole isäni voimia. Nälkä ne minulta vei. Parin sukupolven perästä minusta ei ole mitään jäljellä täällä Lontoossa. Mutta nuorempi veljeni on toista, hän on isompi ja paremmin kehittynyt. Isä ja me lapset, näetkös, pysyimme koossa, ja siinä syy."

"Mutta en ymmärrä sitä", huomautin. "Luulisin, että sellaisissa olosuhteissa elinvoima vähenisi ja että nuoremmat lapset syntyisivät vielä heikompina."

"Ei silloin, kun he pysyvät koossa", vastasi hän. "Jos milloin kuljet Itäpäässä ja näet kahdeksan ja kahdentoista välillä olevan lapsen, joka on täysikokoinen ikäisekseen, hyvin kehittynyt ja terveennäköinen, niin tiedustapas asiaa; saat kuulla, että se on perheen nuorin tai ainakin nuorimpia. Keino on tällainen: vanhemmat lapset näkevät enemmän nälkää kuin nuoremmat. Nuorempain lasten maailmaan tullessa vanhemmat alkavat ansaita, ja niin saadaan enemmän rahaa ja enemmän ruokaa."

Hän laski hihansa alas ja peitti käsinkosketeltavan todistuksensa siitä, että puolittain nälkään nääntyminen ei merkitse kuolemista, vaan surkastumista. Hänen äänensä oli vain yksi niiden myriadien joukossa, jotka päästelevät nälkävalituksen huutoja maailman suurimmassa valtakunnassa. Jok'ainoa päivä enemmän kuin 1,000,000 ihmistä nauttii köyhäinhoidon avustusta yhdistyneessä kuningaskunnassa. Vuoden kuluessa saa joka yhdestoista kaikista työväenluokan jäsenistä köyhäinhoidon avustusta; 37,500,000 ihmistä ansaitsee vähemmän kuin kaksitoista puntaa kuukaudessa perhettä kohti, ja alituinen 8,000,000 henkeä käsittävä armeija elää nälänuhan partaalla.

Muuan Lontoon kunnan kouluneuvoston komitea selittää: "Sellaisina aikoina, *jolloin ei ole mitään erityistä pulaa*, käy yksin Lontoon kouluissa 55,000 lasta niin nälistyneinä, että heidän opettamisensa on hyödytöntä." Harvennus on minun. Aika, "jolloin ei ole mitään erityistä pulaa", merkitsee hyvää aikaa Englannissa, sillä Englannin kansa on tottunut pitämään nälän näkemistä ja kärsimistä, jota he sanovat "pulaksi", yhteiskunnallisen järjestyksen asiaankuuluvana puolena. Alituista nälänhätää pidetään luonnollisena asiana. Vasta kun äkillistä nälänhätää alkaa ilmaantua liian suuressa mittakaavassa, arvellaan jotakin erikoista tapahtuneen.

Milloinkaan en unohda erään sokean miehen katkeraa valitusta pienessä Itäpään työpajassa kolkon päivän päättyessä. Hän oli ollut vanhin viidestä lapsesta, joilla oli äiti, mutta ei isää. Ollen vanhin hän oli lapsena saanut nähdä nälkää ja tehdä työtä, jotta pikku veljet ja siskot olisivat saaneet suuhunpantavaa. Lihaa hän ei saanut maistaakaan edes yhtä kertaa kolmessa kuukaudessa. Hän ei milloinkaan päässyt tietämään, miltä tuntuisi, jos saisi nälkänsä täysin tyydytetyksi. Ja hän väitti, että alituinen nälännäkeminen lapsena oli vienyt hänen näkönsä. Tämän väitteensä tueksi hän kertasi kuninkaallisen sokeitten komissionin kertomuksesta, että "sokeus on eniten vallalla köyhien asuinpiireissä, ja köyhyys lisää tätä peloittavaa onnettomuutta".

Mutta hän väitti muutakin, se sokea mies, ja hänen äänessään oli onnettomuuden alaiseksi joutuneen miehen katkeruutta, miehen, jolle yhteiskunta ei anna kylliksi syömistä. Hän kuului Lontoon sokeitten äärettömään armeijaan, ja hän vakuutti, että sokeainkodeissa he eivät saa puoliksiakaan riittävästi syödäkseen. Hän esitti päivän ruokalistan:

Aamiainen — 3/4 paintia "möykkyä" ja kuivaa leipää.
Päivällinen — 3 unssia lihaa.
1 viipale leipää.
1/2 naulaa perunoita.
Illallinen — 3/4 paintia "möykkyä" ja kuivaa leipää.

Oscar Wilde — Jumala armahtakoon hänen sieluun! — päästää vankilassa olevan lapsen puolesta huudon, joka sangen hyvin sopii myös vankilassa olevan miehen ja naisen huudoksi:

"Toinen asia, josta vankilassa oleva lapsi kärsii, on nälkä. Hänelle annettava ruoka käsittää palasen tavallisesti huonosti leivottua vankilaleipää ja kupillisen vettä aamiaiseksi kello puoli kahdeksan. Kello kaksitoista hän saa päivällistä, jona on kupillinen karkeata maissijauhosekoitusta ('möykkyä') ja puoli kuusi palasen kuivaa leipää ja kupillisen vettä illalliseksi. Tämä ruokajärjestys tuottaa vahvalle, täysi-ikäiselle miehellekin aina jonkinlaista sairautta, pääasiallisesti tietysti ripulin ja sitä seuraavaa heikkoutta. Suuressa vankilassa onkin senvuoksi vartijain tapana jaella säännöllisesti sitovia lääkkeitä asiaankuuluvina tarpeina. Lapsi taas ei yleensä lainkaan kykene syömään tällaista ruokaa. Jokainen, joka jotakin lapsista tietää, tietää myös, kuinka helposti lapsen ruoansulatukseen vaikuttaa itkunpuuska, mieliharmi ja kaikenlainen henkinen hätä. Lapsi, joka on itkenyt koko pitkän päivän ja ehkä puolen yötä yksinäisessä hämärävaloisessa komerossa ja joka on kauhun vallassa, ei voi syödä tällaista karkeata, kamalaa ruokaa. Se pikku lapsi, jolle vartija Martin antoi korppuja, itki nälkäänsä tiistaiaamuna eikä millään kyennyt syömään hänelle aamiaiseksi tarjottua leipää ja vettä. Martin läksi ulos aamiaista tarjottuaan ja osti muutamia makeita korppuja lapselle, kun ei voinut sietää sen näkevän nälkää. Se oli hänen puoleltaan kaunis teko, ja siksi sen ymmärsi lapsikin, joka lainkaan tuntematta vankilan johtokunnan määräyksiä kertoi eräälle vanhemmalle vartijalle, kuinka ystävällinen tämä nuorempi vartija oli hänelle ollut. Tuloksena tietysti oli raportti ja Martinin ero."

Robert Blatchford vertailee työhuoneen vaivaishoitolaisen päivämuonaa sotamiehen muonaan, jota hänen sotilaana ollessaan ei pidetty kyllin riittävänä, vaikka se on kahta vertaa runsaampi vaivaishoitolaisen muonaa:

Vaivaishoitolaiselle ... Ruoka-aine ... Sotilaille.

3 1/4 unssia Lihaa 12 unssia.
15 1/2 unssia Leipää 24 unssia.
6 ... unssia Kasviksia 8 unssia.

"Täysikasvuinen miespuolinen vaivaishoitolainen saa lihaa (lientä lukuunottamatta) vain kerran viikossa, ja vaivaishoitolaisilla on melkein kaikilla sellainen kalpea tahdasmainen hipiä, joka on nälännäkemisen varma merkki."

Seuraava taulukko sisältää vertailun työhuoneen hoidokin viikoittaisen ruokamäärän ja työhuoneen virkailijan viikoittaisen ruokamäärän välillä:

Virkailijalle ... Ruoka-aine ... Hoidokille

7 naulaa Leipää 6 3/4 naulaa.
5 naulaa Lihaa 1 naula 2 unssia.
12 unssia Sianlihaa 2 1/2 unssia.
8 unssia Juustoa 2 unssia.
7 naulaa Perunoita 1 1/2 naulaa.
6 naulaa Kasviksia ei ollenkaan.
1 naula Jauhoja ei ollenkaan.
2 unssia Rasvaa ei ollenkaan.
12 unssia Voita 7 unssia.
ei ollenkaan ... Riisiputinkia. 1 naula.

Ja sama kirjoittaja huomauttaa: "Virkailijan muona on paljon runsaampi kuin hoidokin; mutta ilmeisestikään sitä ei ole pidetty kyllin runsaana, sillä virkailijan taulukkoon liittyy muistutus, joka sanoo, että 'kaksi shillinkiä kuusi pennyä rahassa maksetaan sitäpaitsi viikoittain jokaiselle laitoksessa asuvalle virkailijalle ja palvelijalle'. Jos kerran hoidokin ravinto on riittävä, niin miksi virkailijan pitää saada enemmän? Ja ellei virkailijalla ole liikaa, niin voiko hoidokki saada kyllikseen vähemmästä kuin puolesta virkailijan ruokamäärästä?"

Mutta nälkää eivät näe ainoastaan geton asukas, vanki ja vaivashoidokki. Maaseudun irtolainenkaan ei tiedä, miltä tuntuu, kun vatsa on aina täynnä. Päinvastoin juuri hänen tyhjä vatsansa on ajanut hänet kaupunkiin niin monilukuisena. Tarkastakaammepa työmiehen toimeentuloa eräässä Bradfieldin köyhäinhuonepiirissä Berksissä. Edellyttäen, että hänellä on kaksi lasta, vakinainen työpaikka, vuokra vapaa asunto ja keskimääräinen viikon palkka kolmetoista shillingiä, joka on sama kuin 3 dollaria 25 senttiä, niin tällainen on hänen viikon talousarvionsa:

sh. pennyä

Leipää (5 neljänestä)	1 10
Jauhoja (1/2 gallonia [4,35 l]).....	0 4
Teetä (1/4 naulaa)	0 6
Voita (1 naula)	1 3
Rasvaa (1 naula)	0 6
Sokeria (6 naulaa)	1 0
Sianlihaa tai muuta lihaa (noin 4 naulaa)	2 8
Juustoa (1 naula)	0 8
Maitoa (puoli kupillista tiivistettyä) ..	0 3 1/4
Öljyä, kynttilöitä, tärkkiä, saippuaa, suolaa, pippuria j.n.e	1 0
Hiiliä	1 6
Olutta	ei ollenkaan
Tupakkaa	ei ollenkaan
Vakuutus ("säästäväisyys")	0 3
Työväen ammattikunta	0 1
Puita, työkaluja, lääkkeitä j.n.e.	0 6
Vakuutus ("tapaturma") ja vaatteiden varalle	1 1 3/4
Yhteensä	13 0

Äskenmainitun piirin työhuoneenhoitajat ylpeilevät tarkalla taloudenpidollaan. Hoidokki maksaa viikkoa kohti:

sh. pennyä

Miespuolinen	6 1
Naispuolinen	5 6 1/2
Lapsi	5 1 1/2

Jos työmies, jonka talousarvio äsken esitettiin, luopuisi työpaikastaan ja menisi työhuoneeseen, niin saisivat nämä hoitajat maksaa:

sh. pennyä.

Hänestä itsestään	6 1 1/2
Hänen vaimostaan	5 6 1/2
Hänen kahdesta lapsestaan	10 2 1/2
Yhteensä	21 10 1/2

Työhuoneelle maksaisi enemmän kuin punnan hänen ja hänen perheensä toimeen tuleminen, minkä hän jollakin tavoin onnistuu tekemään kolmellatoista shillingillä. Ja sen lisäksi on tunnustettu tosiasia, että on suhteellisesti halvempaa pitää huolta suuresta ihmisjoukosta — ostaminen, keittäminen ja palvelus paljottain — kuin pienestä, esimerkiksi perheestä. Mutta samaan aikaan kuin tämä talousarvio tehtiin, oli samassa pitäjässä muuan perhe, ei neli-, vaan *yksitoistahenkinen*, jonka täytyi elää, ei kolmentoista, vaan kahdentoista shillingin (talvella yhdentoista shillingin) viikkotuloilla ja jolla ei ollut vuokravapaata asuntoa, vaan asunto, josta se maksoi kolme shillingiä viikossa.

Täytyy siis ottaa huomioon ja selkeästi ymmärtää, että *mikä köyhyyteen ja kurjuuteen nähden on totta Lontoossa, se on totta koko Englannissa*. Vaikka Pariisi ei olekaan Ranska, niin Lontoon kaupunki on Englanti. Ne peloittavat olosuhteet, jotka Lontooseen painavat Kadotuksen-kuilun leiman, leimaavat koko yhdistyneen kuningaskunnan Kadotuksen-kuiluksi. Sellainen ajatus, että Lontoon purkamisella voitaisiin olosuhteita parantaa, on turha ja väärä luulo. Jos Lontoon 6,000,000 ihmistä jaettaisiin sataan kaupunkiin, kuhunkin 60,000, niin kurjuus kyllä erotettaisiin keskuksesta, mutta siitä ei se vähenisi. Sen summa pysyisi yhtä suurena.

Tässä suhteessa on herra B.S. Rowntree tyhjentävästi eritellen todistanut maaseutukaupungeista

saman, minkä Mr. Charles Booth on todistanut pääkaupungista, nimittäin että kokonainen neljännes asukkaista on tuomittu köyhyyteen, joka tuhoaa heidät ruumiillisesti ja henkisesti, että kokonainen neljännes asukkaista on riittävän ravinnon puutteessa, riittävän vaatetuksen, asunnon ja lämmön puutteessa ankarassa ilmanalassa ja tuomittu moraaliseen alennustilaan, joka saattaa heidät raakalaista alemmaksi puhtaudessa ja säädyllisyydessä.

Kuullessaan vanhan irlantilaisen talonpojan valitusta Kerryssä Robert Blatchford kysyi, mitä hän tahtoi.

Vanha mies nojasi lapioonsa ja katsahti yli mustain turvekenttäin alenevaa aurinkoa kohti. "Mitäkö minä tahdon?" sanoi hän; sitten hän jatkoi syvällä vaikeroivalla äänellä pikemmin itsekseen kuin kysyjälle: "Kaikki uljaat poikamme ja rakkaat tyttäämme ovat poissa merten takana, ja vouti on anastanut minun sikani, ja tulva on vienyt viljani, ja minä olen vanha mies, ja *minä toivon tuomiopäivää*."

Tuomiopäivää! Sitä toivovat useammatkin kuin tuo vanhus. Koko maasta kuuluu nälkävalitus, getoista ja maakunnista, vankiloista ja tilapäishoitoloista, majataloista ja työhuoneista — kansan huuto, kansan, jolla ei ole tarpeeksi syömistä. Miljoonia ihmisiä, miehiä, naisia, lapsia ja pienokaisia, sokeat, kuurot, ontuvat ja sairaat, kulkureita ja raatajia, vankeja ja vaivaisia, Irlannin, Englannin, Skotlannin ja Walesin kansa on puutteellisen ravinnon varassa. Ja niin on siitä huolimatta, että viisi miestä voi tuottaa leipää tuhannelle, että yksi työmies voi valmistaa puuvillavaatteet 250 ihmiselle, villaiset 300 ihmiselle ja kengät ja jalkineet 1,000 ihmiselle. Näyttää siltä, että 40,000,000 hoitaa isoa taloan huonosti. Tuloja on kyllä tarpeeksi, mutta jotakin rikollisen väärää on hoidossa. Ja kukapa uskaltaa väittää, ettei sitä hoideta rikollisen huonosti, tätä isoa taloa, kun viisi miestä voi tuottaa leipää tuhannelle, mutta miljoonilla ei ole tarpeeksi syötävää.

XXVI.

JUOPPOUS, KOHTUULLISUUS JA SÄÄSTÄVÄISYYS.

Voi sanoa, että Englannin työväenluokka on oluessa liotettu. Se on tehnyt heidät tylsiksi ja tyhmiksi. Heidän kyvykkyytensä on pahoin pilaantunut, ja he menettävät kaiken sen mielikuvituksen, keksimiskyvyn ja näppäryyden, mikä heillä saattaisi olla syntynsä nojalla. Sitä voi tuskin sanoa hankituksi tavaksi, sillä he ovat siihen tottuneet jo varhaisimmassa lapsuudessaan. Lapset syntyvät juoppoudessa, ovat sen saastuttamat jo ennenkuin vetävät ensimmäisen henkäyksensä, tulevat maailmaan väkijuoman maku suussaan ja sen haju sieraimissaan ja kasvavat keskellä sitä.

Kapakointa on kaikkialla. Niitä kukoistaa joka kadunkulmassa ja kulmain välilläkin, ja naiset käyvät niissä melkein yhtä utterasti kuin miehetkin. Lapsia tapaa sieltä niinikään, odottamassa, milloin isät ja äidit ennättävät kotia, ja he maistelevat vanhempainsa laseista, kuuntelevat karkeata kielenkäyttöä ja turmelevaa keskustelua, käsittävät sen myrkyttävän sisällyksen ja tottuvat irstailuun ja juoppouteen.

"Sopivaisuus" on yhtäläinen valtiasta työväen kuin porvaristonkin keskuudessa, mutta työväen keskuudessa kapakassa-käynti on sellainen asia, jota ei peitellä. Siihen ei liity mitään arvoa alentavaa eikä häpeällistä, eikä nuori vaimo tai tyttö ollenkaan häpäise mainettaan siellä käymällä.

Muistan, kuinka eräs tyttö kahvilassa sanoi: "En juo koskaan väkeviä kapakassa ollessani." Hän oli nuori, kaunis tarjoilijatar, ja hän selitteli toiselle tarjoilijattarelle erinomaista kunniallisuuttaan ja varovaisuuttaan. "Sopivaisuuden" rajaviivana olivat väkijuomat, mutta nuori puhdas tyttö saattoi vallan hyvin ja vaaratta juoda olutta ja mennä kapakkaan sitä juomaan.

Ei ainoastaan heidän oluensa ole sopimatonta ihmisten juomaksi, vaan myös sikäläiset miehet ja naiset ovat liiankin usein sopimattomia olutta juomaan. Mutta toisaalta taas juuri tämä heidän sopimattomuutensa ajaa heitä sitä juomaan. Heidän ruumiinsa, joka on huonovointinen ja potee ravinnon puutetta sekä liika-asutuksen ja likaisuuden seurauksia, on saanut sairaalloisen himon tähän juomaan, aivan samoin kuin Manchesterin tehtaitten liiaksi rasittuneet työläiset himoitsevat suunnattomia määriä maustettuja kurkkuja ja muuta sellaista luonnotonta ruokaa. Epäterveellinen työnteko ja elämä synnyttää epäterveellisiä makuja ja himoja. Ihmisellä, joka raataa ankarammin kuin hevonen ja asuu ja syö kuin sika, ei voi samaan aikaan olla puhtaita ja terveellisiä aatteita ja mielihaluja.

Kotielämän hävitessä kapakka astuu tilalle. Luonnon juontihimo ei ole ainoastaan niillä miehillä ja naisilla, jotka ovat liiasta työstä rasittuneet ja lopen väsyneet, joita vaivaa huono ruoansulatus ja joiden terveydentila muuten on huono ja jotka elämän iljettäväisyys ja yksitoikkoisuus on turruttanut; myöskin kotia kaipaavat miehet ja naiset, joilla ei ole kotielämää, pakenevat kapakan valoon ja pauhuun, turhaan yrittäen siten tyydyttää kodinkaipuutansa. Sillä kun perhe asuu yhdessä ainoassa pienessä huoneessa, on kotielämä mahdoton.

Kun sellaista asuntoa vain päällisinkin puolin tarkastelee, niin havaitsee yhden tärkeän juoppouden syyn. Siinä perhe nousee makuulta aamulla, pukeutuu ja siistii itsensä, isä, äiti, pojat ja tyttäret, ja samassa huoneessa, samassa ahdingossa (sillä huone on pieni) vaimo ja äiti keittää aamiaisen. Ja samassa huoneessa, jonka ilma on raskas ja tunkkaantunut perheen yhteenahdettujen ruumiiden kokooisesta huokumisesta, se aamiainen sitten syödään. Isä lähtee työhön, vanhemmat lapset kouluun tai kadulle, ja äiti jää konttaavien ja taapertavien pienokaistensa kanssa tekemään kotiaskareitaan — yhä samassa huoneessa. Siellä hän pesee pyykkinsä ja täyttää ahtaat tilat saippuavaahdolla ja likaisten vaatteiden hajulla ja ripustaa sinne katonrajaan märät liinavaatteet kuivamaan.

Illan tullen perhe laskeutuu siellä päivän moninaisten hajujen keskellä "mainioille" makuutiloilleen. Tarkemmin sanoen niin monet kuin mahdollista pinotaan ainoaan vuoteeseen (jos heillä on vuode) ja loput painautuvat permannolle. Ja tällaista on koko heidän elämänsä kulku, kuukausi kuukaudelta, vuosi vuodelta, sillä siinä ei ole koskaan vaihtelua, paitsi milloin heidät häädetään pois. Kun lapsi kuolee, ja jotkut kuolevat välttämättömästi, koska viisikymmentäviisi prosenttia Itäpään lapsista kuolee ennen viidettä ikävuottaan, säilytetään ruumista samassa huoneessa. Ja jos he ovat perin köyhiä, sitä täytyy säilyttää sangen kauan, ennenkuin se voidaan haudata. Päivisin se makaa vuoteella, öisin, jolloin elossa olevat tarvitsevat vuoteen, vainaja saa haltuunsa pöydän, josta he aamulla, kun ruumis jälleen on siirretty sänkyyn, syövät aamiaisensa. Joskus lasketaan ruumis hyllylle, joka on heidän ruokiensa säilytyspaikkana. Vain parisen viikkoa sitten muuan Itäpään vaimo valitteli saaneensa näin säilytellä lapsi vainajansa ruumista kolme viikkoa, kykenemättä sitä hautaamaan.

Tällainen nyt kuvailemani huone ei ole koti, vaan hirmupesä. Ja niitä miehiä ja naisia, jotka sieltä pakenevat kapakkaan, ei sovi moittia, vaan heitä on säälittävä. Lontoossa on 300,000 perheiksi jakaantunutta ihmistä, jotka asuvat yhdessä ainoassa huoneessa, ja 900,000 ihmistä, jotka asuvat vuoden 1891 terveydenhoitolakia rikkoen — sangen suuri asiakaspiiri väkijuomakaupalle.

Lisäksi tulee menestymisen epävarmuus, toimeentulon epävakaisuus, hyvin perusteltu tulevaisuuden pelko — kaikki voimakkaita ihmisten juomahimon yllyttäjiä. Kurjuus etsii edes jotakin helpotusta, ja kapakassa sen huolet huojentuvat, ja siellä se voi unohtaa. Se on epäterveellistä. Sellaista se on, mutta kaikki muukin heidän elämässään on epäterveellistä, ja juopumus tuottaa toki unhotusta, jota mikään muu heidän elämässään ei voi antaa. Se elähdyttääkin heitä ja saa heidät tuntemaan itsensä arvokkaammiksi ja paremmiksi, vaikka se samalla painaa heidät alemmaksi ja muuttaa heidät entistä enemmän eläimiksi. Onnettomalle miehelle tai naiselle se merkitsee kilpajuoksua kahden kurjuuden välillä, joka päättyy kuolemaan.

Ei ole mitään hyötyä raittiuden ja kohtuuden saarnaamisesta näille ihmisille. Juopottelu saattaa kyllä olla monien surkeuksien syynä, mutta se on itse vuorostaan toisten, sitä vanhempien surkeuksien synnyttämä. Raittiuden apostolit saavat saarnata sydämensä pohjasta heille juoppouden pahetta vastaan, mutta juoppous ja sen epäkohdat säilyvät, kunnes on poistettu ne epäkohdat, jotka saattavat ihmiset juoppouteen.

Siksi kunnes ne ihmiset, jotka koettavat auttaa, ymmärtävät tämän, ovat heidän hyvää tarkoittavat yrityksensä turhia, ja he saavat aikaan näytelmän, joka herättää Olympossa vain naurua. Olen käynyt japanilaisessa taidenäyttelyssä, joka oli avattu Whitechapelin köyhiä varten ja jonka tarkoitus oli kohottaa heitä ja herättää heissä kauneuden, totuuden ja hyvän kaipuuta. Edellyttäen (vaikka niin ei ole asian laita), että köyhä väki siten oppisi tuntemaan ja kaipaamaan kaunista, totta ja hyvää, heidän elämänsä ruma totuus ja se yhteiskunnallinen laki, joka tuomitsee joka kolmannen kuolemaan yleisen armeliaisuuden hoteissa, todistavat, että tästä tiedosta ja kaipuusta tulisi heille vain uusi kirous. Heillä olisi saman verran enemmän unohtamista kuin he siten olisivat oppineet tuntemaan ja kaipaamaan. Jos kohtalo tänä päivänä kahlehtisi minut elämään Itäpään orjana loppuikäni ja myöntäisi minulle vain yhden toivomuksen, niin toivoisin, että unohtaisin kaiken, mikä on kaunista, totta ja hyvää, että unohtaisin kaiken, mitä olen kirjoista oppinut, että unohtaisin tuntemani ihmiset, kuulemani asiat ja näkemäni maat. Ja ellei kohtalo siihen suostuisi, niin olen aivan varma, että joisin itseni humalaan ja unohtaisin kaiken niin usein kuin mahdollista.

Voi ihmisiä, jotka koettavat auttaa! Heidän koulusiirtolansa, lähetys- ja armeliaisuustoimintansa ja sen sellainen on kaikki epäonnistunutta. Asiain luonnon takia niiden täytyy olla pelkkää epäonnistumista. Ne ovat väärin, vaikkakin vakaumuksen mukaan, suunniteltuja. He lähestyvät elämää ymmärtämällä elämän väärin, ne hyvät ihmiset. He eivät ymmärrä Länsipäätäkkään, mutta tulevat

kuitenkin Itäpäähän opettajina ja viisaina. He eivät ymmärrä Kristuksen yksinkertaisinta yhteiskuntaoppia, mutta kuitenkin he tulevat viheliäisten ja halveksittujen tykö yhteiskunnan parantajain sosisovassa. He ovat työskennelleet uskollisesti, mutta lukuunottamatta mitättömän pienen kurjuusmäärän lieventämistä ja erinäisten tietojen kokoamista, jotka toisella tavoin olisi saatu kootuksi tieteellisemmin ja vähemmällä kustannuksilla, he eivät ole saaneet aikaan mitään.

Joku onkin sanonut, että he tekevät köyhien hyväksi kaikkensa, mutta eivät "laskeudu heidän selästään". Yksinpä ne rahatkin, joita he sirottelevat lapsellisissa puuhailuissaan, on riistetty köyhiltä. He polveutuvat menestyneiden ja ryösteleväin kaksijalkaisten suvusta, joka on noussut työmiehen ja hänen palkkansa väliin, ja he koettavat selittää työmiehelle, mitä hänen tulee tehdä sillä sääliittävän pienellä jäännöksellä, joka on hänelle luovutettu. Mitä Jumalan nimessä auttaa se, että perustetaan työntekijättäriille hoitoloita, joihin esimerkiksi otetaan lapsi, äidin valmistaessa orvokkikukkasia Islingtonissa kolmesta neljännespennystä krossin, kun lapsia ja kukkasten tekijöitä alati syntyy enemmän kuin he voivat hoitoloihinsa ottaa? Tämä orvokkien tekijätär nyplää kutakin kukkaa neljä kertaa, 576 nypläyksestä hän siis saa kolme neljännespennystä, ja päivässä hän nypläilee kukkasia 6,912 kertaa yhdeksän pennyn palkasta. Häntä ryöstetään! Joku on "hänen selässään", eikä kauneuden, totuuden ja hyvän kaipuu kevennä hänen kuormaansa. He eivät tee mitään hänen hyväkseen, ne puoskarit. Ja se, mitä he äidin hyväksi jättävät tekemättä, saattaa iltaisin, lapsen kotia tultua, turhaksi senkin, mitä he lapsen hyväksi ovat päivällä tehneet.

Ja se, mitä he yhteisesti opettavat, on kerta kaikkiaan perinpohjaista valhetta. He eivät tiedä, että se on valhetta, mutta heidän tietämättömyytensä ei sitä totuudeksi tee. Ja heidän saarnaamansa valhe on "säästäväisyys". Yksi esimerkki osoittaa tämän. Liika-asutussa Lontoossa on taistelu työmahdollisuuksista ankara, ja tämän taistelun takia palkat painuvat alimmalle toimeentulon tasolle. Säästäväisyys merkitsisi työmiehelle sitä, että hänen tulisi kuluttaa vähemmän kuin hänellä on tuloja — toisin sanoen elää vähemmällä. Tämä taas on samaa kuin huonon elintason alentaminen vielä huonommaksi. Työmahdollisuuksista kilpailtaessa alemman elintason mies tarjoutuu vähemmällä kuin korkeammalla tasolla elävä. Ja pieni joukkokin sellaisia säästäväisiä työmiehiä alentaa jokaisessa teollisuudenhaarassa, missä työn kysyntä on suurempi kuin sen tarjonta, vakinaisesti sen teollisuudenhaaran palkkoja. Eivätkä säästäväiset sitten enää ole säästäväisiä, sillä heidän tuloensa vähenee, kunnes se vastaa heidän kulutustaan.

Lyhyesti sanoen, säästäväisyys tappaa säästäväisyyden. Jos jokainen Englannin työmies kuulisi säästäväisyyden saarnaajia ja vähentäisi menonsa puolella, niin se seikka, että työn kysyjä on enemmän kuin työtä on tarjolla, alentaisi pian palkatkin puolella. Eikä senjälkeen ainoakaan englantilainen työmies voisi olla säästäväinen, sillä heidän täytyisi syödä kokonaan täten vähentyneet tuloensa. Lyhytnäköiset säästäväisyyden saarnaajat ällistyisivät tietysti tätä tulosta. Heidän epäonnistumisensa ulottuisi tarkalleen yhtä laajalle kuin heidän propagandansa onnistuminen. Ja joka tapauksessa on pelkkää pötyä ja hullutusta säästäväisyyden saarnaaminen 1,800,000 Lontoon työläiselle, joiden kokonaistulo viikossa perhettä kohti jaettuna on vähemmän kuin 21 shillinkiä ja joiden tästä määrästä on neljännes tai puolet maksettava vuokrana.

Merkittävänä ja ylevänä poikkeuksena niiden ihmisten turhista ponnistuksista, jotka kokevat auttaa, on mainittava tri Barnardo Homesin toiminta. Tohtori Barnardo on "lasten pyydystäjä". Hän pyydystää heidät nuorina, ennenkuin he ovat ennättäneet paatuneina joutua yhteiskunnan pahuuden myllyyn, ja sitten hän lähettää heidät kasvamaan ja kehittymään toisen ja paremman yhteiskunnan myllyyn. Tähän asti hän on lähettänyt maasta pois 13,340 poikaa, useimmat Kanadaan, eikä täyttä yhtä viidestäkymmenestä ole epäonnistunut. Se on loistava tulos, kun otetaan huomioon, että nämä poikaset ovat orpoja ja karkureita, vailla kotia ja vanhempia ja temmatut Kadotuksen-kuilun perimmäisestä pohjasta ja neljäkymmentäyhdeksän joka viidestäkymmenestä on tullut mieheksi.

Jokaisena vuoden vuorokautena tohtori Barnardo pyydystää kaduilta yhdeksän orpoa, joten saattaa käsittää hänen toimialansa laajuuden. Ihmiset, jotka koettavat auttaa, saattaisivat hänestä jotakin oppia. Hän ei yritäkään kaunistella kurjuutta. Hän etsii yhteiskunnallisen riettauden ja kurjuuden lähteet. Hän erottaa katukansan sikiöt ruttoisesta ympäristöstään ja sijoittaa heidät terveelliseen ja raittiiseen seutuun, missä heistä kehitetään, karaistetaan ja muovailaan miehiä.

Jos ihmiset, jotka koettavat auttaa, lakkaisivat leikkimästä ja hutiloimasta päivähoitoloillaan ja japanilaisilla taidenäyttelyillään ja opettelisivat tuntemaan Länsipäänsä ja Kristuksen yhteiskuntaopin, niin he pystyisivät paremmin siihen työhön, jota heidän pitäisi maailmassa tehdä. Ja jos he sitten ryhtyvät siihen työhön, niin heidän on kuljettava tohtori Barnardon tietä, mutta työskenneltävä niin suuressa asteikossa, että sitä voidaan sovelluttaa koko kansaan. He eivät silloin sullo kauniin, toden ja hyvän kaipuuta sellaisen vaimon kurkkuun joka tekee orvokinkukkaa kolmella neljännespennyllä krossin, vaan he karkoittavat syöttälään hänen selästään eivätkä salli sen imeä itseään niin täyteen, että sen on mentävä roomalaiseen kylpyyn hikoilemaan liiat lihansa pois. Ja omaksi hämmästykseksään he huomaavatkin, että juuri heidän itsensä on sen vaimon selästä laskeuduttava, samoin kuin monien

muidenkin vaimojen ja lasten selästä, missä he eivät unissaankaan ole luulleet ratsastavansa.

XXVII.

ASIAIN HOITAMINEN.

Tässä viimeisessä luvussa lienee paikallaan katsahtaa yhteiskunnan Kadotuksen-kuilua sen laajimmassa muodossa ja asettaa sivistykselle erinäisiä kysymyksiä, joihin vastatessaan sivistyksen täytyy kestää tai kaatua. Esimerkiksi: Onko sivistys parantanut ihmisen kohtaloa? "Ihminen" sanaa käytän sen demokraattisessa merkityksessä osoittamaan tavallista ihmistä. Kysymys siis saa muodon: *Onko sivistys parantanut tavallisen ihmisen kohtaloa?*

Katsokaamme! Alaskassa, Yukon-joen rantamalla, lähellä sen suuta, asuu Innuitt-niminen heimo. He ovat varsin alkuperäisellä kannalla olevaa kansaa, jonka keskuudessa sivistyksen äärettömästä koneistosta näkee vain värähteleviä varjoja. Heidän omaisuutensa arvo on ehkä 2 puntaa päätä kohden. He metsästävät ja kalastavat ravintonsa luopäisillä keihäillä ja nuolilla. Heillä ei ole milloinkaan asunnon puutetta. Heidän vaatteensa, jotka enimmäkseen ovat eläinten nahoista tehtyjä, ovat lämpimät. Heillä on aina polttoainetta nuotioonsa, samoin hirsiä rakennuksiinsa, jotka he rakentavat osittain maan alle ja joissa he makaavat kokoonkyrystyneinä ankaran pakkaskauden. Kesäisin he asuvat teltoissa, jotka ovat alttiina kaikille tuulille ja kylmälle. He ovat terveitä, voimakkaita ja onnellisia. Heidän ainoa huolensa on ravinto. Heillä on runsauden aikansa ja puutteen aikansa. Hyvinä aikoina he juhlivat, pahoina aikoina heitä kuolee nälkään. Mutta nälänhätä, alati kestävä ruoan puute, jota suuri osa heistä alinomaa kärsisi, on tuntematon. Eikä heillä liioin ole lainkaan velkoja.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa, läntisen valtameren partaalla, asuu Englannin kansa. Se on korkeasti sivistynyt kansa. Sen omaisuuden arvo on vähintään 300 puntaa päätä kohden. Se hankkii ravintonsa tekemällä työtä äärettömän suurissa tuotantolaitoksissa. Suurimmalta osaltaan se kärsii asunnon puutetta. Suuri osa siitä asuu kelvottomissa asunnoissa, suurella osalla ei ole riittävästi polttoaineita pysyäkseen lämpiminä eikä riittävästi vaatteita. Useilla ei ole milloinkaan asuntoa, vaan he asuvat suojattomina tähtien alla. Monet hytisevät kesät talvet kaduilla ryysyissäänsä. Heillä on hyvät ja huonot aikansa. Hyvinä aikoina monen onnistuu saada kylliksi syödäkseen, huonoina aikoina heitä kuolee nälkään. Heitä kuolee nälkään nyt, heitä kuoli eilen ja viime vuonna, heitä kuolee huomenna ja ensi vuonna nälkään, sillä he kärsivät, toisin kuin innuitit, alituisesta nälänhädästä. Englannin kansaa on 40,000,000 ja 939 joka tuhannesta kuolee köyhänä, minkä ohessa alituinen 8,000,000:n suuruinen armeija ponnistelee nälänhädän jyrkällä rinteellä. Lisäksi jokainen syntyvä lapsi saa 22 punnan suuruisen velan syntyessään vastattavakseen. Tämä johtuu taidokkaasta keksinnöstä, jota sanotaan valtiovelaksi.

Tasapuolisesti vertailtaessa tavallista innuitia tavalliseen englantilaiseen havaitaan, että elämä ei pitele innuitia niin kovakouraisesti kuin englantilaista, että innuitilainen kärsii nälkää vain huonoina aikoina, mutta englantilainen hyvinäkin aikoina samalla tavalla, että ainoaltakaan innuitilta ei puutu polttoainetta, vaatteita eikä asuntoa, mutta englantilainen on alati näiden kolmen välttämättömän tarvikkeen puutteessa. Tässä yhteydessä sopii esittää esimerkiksi sellaisen miehen kuin Huxleyn arvostelu. Opittuaan tuntemaan Lontoon Itäpään olot sikäläisenä lääkärinä sekä tiedemiehenä tutkittuaan kaikkein alkuperäisimpäin raakalaisten elämää hän päättelee: "Jos valittavanani olisi nämä kaksi vaihtoehtoa, niin empimättä valitsisin ennemmin raakalaisen kuin näiden kristillisen Lontoon ihmisten elämän."

Ne saatavissa olevat mukavuudet, joita ihminen nauttii, ovat ihmistyön tuotteita. Kun sivistys ei ole kyennyt hankkimaan tavalliselle englantilaiselle ravintoa eikä asuntoa siinä määrässä kuin innuitilla on, herää kysymys: *Onko sivistys lisännyt tavallisen ihmisen tuotantovoimaa?* Ellei sivistys ole lisännyt ihmisen tuotantovoimaa, niin se ei voi kestää.

Mutta hetihän voidaan myöntää, että sivistys *on lisännyt* ihmisen tuotantovoimaa. Viisi miestä voi tuottaa leipää tuhannelle. Yksi mies voi tuottaa puuvillavaatetta 250 ihmiselle, villavaatetta 300 ja kenkiä 1,000 ihmiselle. Mutta tämän kirjan eri sivut osoittavat, että Englannin kansasta miljoonat eivät saa tarpeeksi ruokaa, vaatteita eivätkä jalkineita. Senvuoksi herää kolmas ja järkähtämätön kysymys: *Jos sivistys kerran on lisännyt tavallisen ihmisen tuotantovoimaa, niin miksi se ei ole parantanut tavallisen ihmisen kohtaloa?*

Siihen on vain yksi vastaus — huono asiain hoitaminen. Sivistys on tehnyt mahdolliseksi kaikenlaiset

elämän mukavuudet ja ilot. Näistä tavallinen englantilainen ei pääse osalliseksi. Jos hänen täytyy alati pysyä osattomana, niin sivistys kaatuu. Ei ole mitään syytä suosia sellaista sivistystä, joka osoittautuu näin arvottomaksi. Mutta mahdotontahan on, että ihmiset olisivat turhaan kehittäneet tätä ääretöntä taidollisuuttaan. Sellainen ajatus on järjetön. Jos sellainen masentava tappio olisi totta, niin se merkitsisi kaiken edistyksen ja kehityksen kuoliniskua.

On olemassa toinenkin vaihtoehto, mutta vain se. *Sivistys on pakotettava parantamaan tavallisen ihmisen kohtaloa.* Jos tämä hyväksytään, niin se muodostuu heti kysymykseksi liikkeen hoitamisesta. Tuottavia puolia on jatkettava, tuottamattomat lopetettava. Valtakunta tuottaa Englannille joko hyötyä tai vahinkoa. Jos se tuottaa vahinkoa, on siitä päästävä. Jos se tuottaa hyötyä, on sitä hoidettava siten, että tavallinenkin ihminen saa hyödystä osansa.

Jos taistelu kaupallisen ylivallan saavuttamiseksi kannattaa, niin jatkettakoon sitä. Ellei se kannata, jos se vahingoittaa työmiestä ja saattaa hänen kohtalonsa raakalaisen kohtaloa pahemmaksi, niin heitettäköön ulkomaiset markkinat ja teollisuuden herruus mereen. Sillä ilmeinen tosiasia on, että jos 40,000,000 ihmistä sivistyksen avulla on saanut suuremman tuotantovoiman kuin innuiteilla on, niin näiden 40,000,000 ihmisen täytyy saada nauttia elämän mukavuuksista ja iloista enemmän kuin innuitit.

Jos 400,000 englantilaista herrasmiestä, joilla "ei ole mitään tointa" heidän oman ilmoituksensa mukaan vuoden 1881 tilastossa, elää mitään tuottamatta, niin heistä on päästävä. Heidät on pantava kyntämään metsästystarhoja ja istuttamaan perunoita. Jos he tuottavat jotakin, niin on heidän kaikin mokomin annettava jatkaa, mutta on pidettävä vaaria siitä, että tavallinen englantilainenkin saa osansa siitä hyödystä, jota he tuottavat työskentelemällä ilman mitään tointa.

Lyhyesti sanoen: yhteiskunta on järjestettävä uudelleen ja pystyvä hoitokunta asetettava sen etupäähän. Ei voi olla kysymystäkään siitä, ettei nykyinen hoitokunta olisi kykenemätön. Se on juoksuttanut yhdistyneen kuningaskunnan veren kuiviin. Se on heikontanut kotona pysyneen kansan, kunnes se on käynyt kykenemättömäksi taistelemaan kilpailevain kansain eturiveissä. Se on rakentanut Länsipään ja Itäpään koko kuningaskunnan käsittäväksi, ja toinen pää mässäilee ja mätänee, ja toinen sairastaa ja näkee nälkää.

Mahtava valtakunta on haaksirikkoon menossa tämän kyvyttömän hoitokunnan käsissä. Ja valtakunnalla tarkoitan sitä valtiollista koneistoa, joka pitää koossa maailman englanninkieltä puhuvia ihmisiä, Yhdysvaltoja lukuunottamatta. Eikä tätä ole sanottu missään pessimistisessä mielessä. Veriheimolais-valtakunta on suurempi kuin valtiollinen valtakunta, ja Uuden Maailman englantilaiset, ovat yhtä voimakkaita ja jänteviä kuin ennenkin. Mutta se valtiollinen valtakunta, jonka alaisina he nimellisesti ovat yhteenliittyneet, se on tuhon oma. Se valtiollinen koneisto, jota sanotaan Brittein valtakunnaksi, on lahoamassa. Nykyisen hoitokuntansa käsissä se menettää joka päivä toimintavoimaansa.

Ilmeistä on, että tämä hoitokunta, joka on törkeästi ja rikollisesti valtaansa väärinkäyttänyt, tullaan pyyhkäisemään pois. Se on ollut tuhlaavainen ja kykenemätön sekä lisäksi väärinkäyttänyt varoja. Jokainen kuihtunut ja tahmeakasvoinen vaivashoitolainen, jokainen sokea, jokainen vankilalapsi, jokainen mies, nainen ja lapsi, jonka vatsaa nälän tuskat jäytävät, on nälissään siksi, että hoitokunta on käyttänyt varoja väärin.

Eikä tämän hoitokuntaluokan ainoakaan jäsen voi pestä käsiään puhtaiksi inhimillisyyden oikeusistuimessa. Kuolleet ja elävät syyttävät heitä jokaisen ravinnon puutteessa kuolevan lapsen tähden, jokaisen tytön tähden, joka nälkätyökomerosta pakenee öiselle Piccadillylle, jokaisen loppuunkuluneen raatajan tähden, joka syöksyy kanavaan. Sitä ruokaa, jota tämä hoitajaluokka syö, sitä viiniä, jota se juo, niitä näyttelyitä, joita se pitää, ja niitä hienoja vaatteita, joihin se puukeutuu, tulevat vaatimaan kahdeksan miljoonaa suuta, jotka eivät milloinkaan ole saaneet kylliksensä ruokaa, ja kaksi kertaa kahdeksan miljoonaa olentoa, jotka eivät koskaan ole saaneet riittävästi vaatteita eivätkä kunnollista asuntoa.

Tässä ei voi erehtyä. Sivistys on satakertaisesti lisännyt ihmisen tuotantovoimaa, mutta huonon asiain hoitamisen takia sivistysihmiset elävät kurjemmin kuin elukat, ja heillä on vähemmän syömistä ja vähemmän suojelu- ja puolustuskeinoja luonnon voimia vastaan kuin kylmän vyöhykkeen innuitilaisella, joka tänäkin päivänä elää samalla tavalla kuin hän eli kivikaudella kymmentuhatta vuotta sitten.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KADOTUKSEN KANSA: KUVAUS LONTOON EAST
ENDISTÄ ***

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without

paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE

TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written

confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.